STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09996

IKH DERTSEYL

Isaac Raboy

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

א. ראַבאָי

איך דערצעהל.

שטאָט נאָוועלען.

באַצירונגען

פון א. העריטאָן

פערלאג אמעריקא

Copyright, 1920
by
I. RABOY

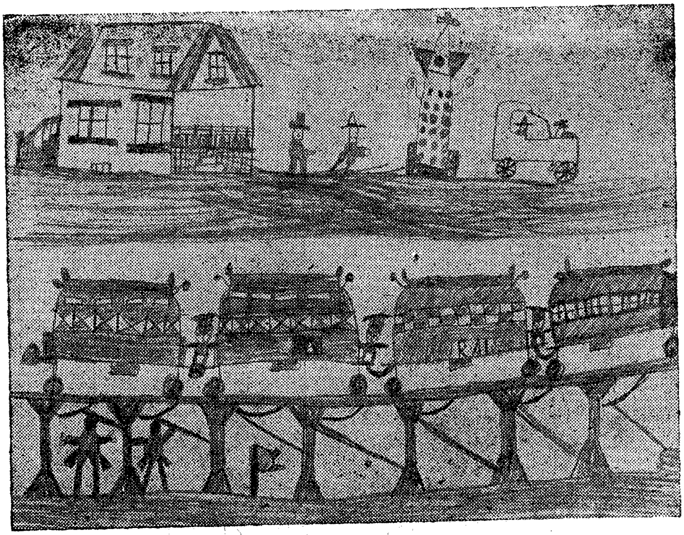

דאָס בוך ווידמע איך מיין קליינעם,
ליעבען בחור׳ל, מאַקס ראַבאָי,
וועלכער האָט, אגב, געצייכענט די
אויבען געבראכטע בילד.

א. ר.

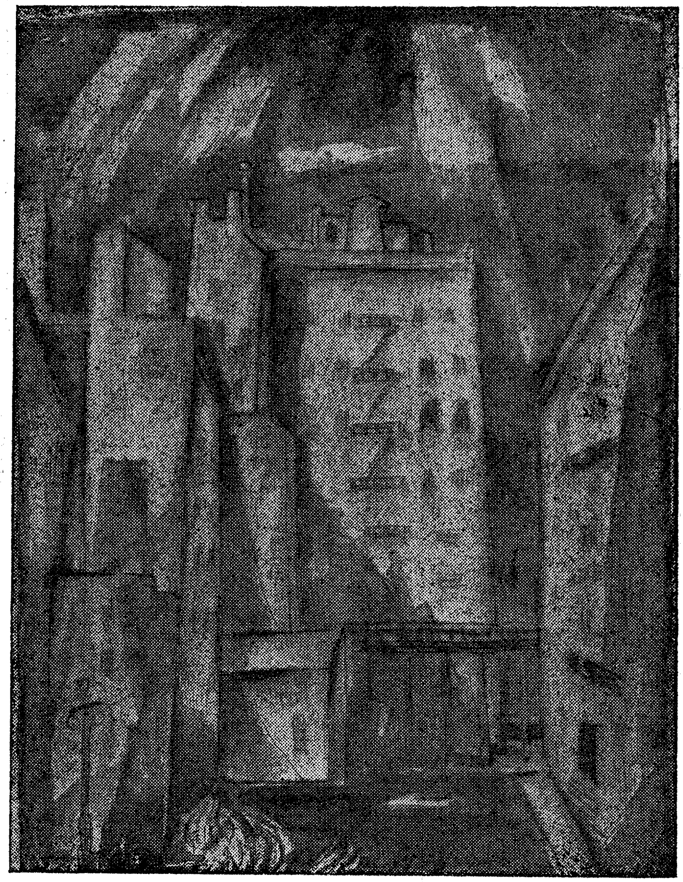

פון א. ראבאי

אַ מתנה

1.

זיצט ער ביי דער גמרא און פיהלט אז עפּעס ציהט איהם... מ'זאָגט אז ס'דאָ אנדערע ספרים, אַנדערע וועלטען און נאָך שעהנע זאכען... אפשר ציהט עס איהם — ניין, ער ווייסט, אז דער „עפּעס" קומט פון יענעם הויז, וואו זייער שכן וואָהנט. ווען דער „המליץ" קומט אָן אַזש פון פּעטערסבורג און ער שמועסט זיך איבער מיט'ן שכן וועגען די נייעסען וואָס דער „המליץ" ברענגט אין שטעדטיל, און זי דרעהט זיך אַרום אויפ'ן רויטען גאַניקעל...

אבער אין אמתן, איז איהם ניט קלאָר...

זיצט ער אַזוי ביים שכן און לייענט נייעסען. זעהט ער זי אַביסעל נאָהענטער, כמעט ביי זיינע קניעס לויפט זי דורך. און ער דערפיהלט איהר ווארעמקייט ווערט ער רויט און אַט קריכט איהם גאָר זייטיגע מחשבות... פע, האָסט דו געזעהן אין אמת'ן ווי קומט ער צו אַזוינע מחשבות ? זי לויפט אַרום מיט בורפעסע פיס, מיט צעפּלאָכטענע האָר שער שבאשה... און וואָס עפּעס רעדט זי, עפּעס לאַכט זי אַלע מאָל. אפשר לאַכט זי פון איהם ? אפשר זיצט ער ניט גלייך. מ'דאַרף זי אַ פרעג טאָן. נאָר וואָס איז ער עפּעס אַ שמעלקע מיט איהר ? ער קומט דאָך צום שכן...

געהט ער אין בית המדרש אריין. פאַר'גנב'עט ער זיך און גיט אַ קוק צום פענסטער, באַגעגענט ער איהרע שווארצע אויגען, איהם דאַכט זיך אז ס'איז שוואַרצע אויגען. זי שטעהט ביים פענ-סטער.

וואָס עפּעס שטעהט זי און קוקט ?

אַ מאָל האָט ער אָפּגעמאַכט מיט זיך אַרויסגעהן פון שטוב,

געהן אראפּגעלאָזט מיט'ן קאָפּ, ניט אויפהויבען די אויגען.

איז ער אזוי געגאנגען און האָט געוואוסט, אז זי שטעהט ביים פענסטער און וואַרט אויף זיינע אויגען, נאָר א קוק, טוט עס איהם הנאה, לכתהלה. נאָכדעם לויפט ער, איילט זיך, און אין זיינע פּלייצעס פיהלט ער, שטעכען איהרע אויגען — לאָז זיין! אבער, וואָס ציהט איהם עפּעס, אז ער זאָל דוקא יאָ א קוק טהאָן?

ווייסט ער ניט.

2.

אז מ'געהט „בעלות השחר" אין בית המדרש אריין זעהט'ן ווי די ערד איז באדעקט מיט א יונגען פרעסטעל — באלד, באלד, קומט דער ווינטער.

און דער בייזער שמש שאַרט מיט'ן קאטשערקאלע אין די הרובעס, קללה'ט זיך, וואָרצעט; רוקט מיט'ן קאטשערקאלע אזש ס'גרילצט אין די קישקעס, א מאָל דאכט זיך דיר ממש איינער גרי־בעלט זיך מיט די נעגעל ביי דיר אין בויך.

די „קלויזניקעס" רייבען זיך אין די פאַרשמאַלצענע הרובעס, שאָקלען זיך און לערנען מיט התלהבות; די לאָמפּען הענ:ען ארונ־טערגעלאָזט כמעט ביז צו די גמראס און יעדער אות איז גרעסער, יעדער הלכה איז גרינגער, ליכטיגער.

איהם איז ניט קלערער.

דאכט זיך, ער שאָקעלט זיך גלייך מיט אלעמען, זינגט אונטער דער נוגען ווי אלע, אבער — נייז, וואָס איז מיט איהם? רייסט ער זיך צו עפּעס?

וואָלט ער ארויסנעמען פון דער בוזעם קעשענע דאָס ביכעל. חסר דעה איז ער? ווי טוט'ן אזא זאך?

קוקט ער אין דער גמרא אריין, אבער ער פיהלט אז דאָס ביכעל מיט'ן שענעם געלעשטען רוקען, די גאָלדענע אותיות „אהבת ציון", שטעכען איהם... כאָטש אין תוך אריין איז „אהבת" ווי דער דקדוק זאָגט — וואָס'א מחשבות!

געהט ער אהיים שפעט אין דער נאכט.

שטעלט ער זיך אפ ביים שכן׳ס שטוב און שטעהט לאנג ביי „איהר" פענסטער...

ס׳איז אפילו פארהאנגען מיט א טונקעל פארהעננגעל אבער ס׳זעהט זיך דורך, אז אין חדר׳ל איז אימיצער דא. עפעס לעבט דארט. שאטענס טאנצען פון אונטערן פארהענגעל. שטעהט ער גלאט אזוי. הערט ער, אז אימיצער געהט דארט ווייט אין דער גאס, עפעס גיט א שארך, שפרינגט ער אוועק פון׳ם פענסטער און מאכט זיך, כלומר׳שט אז ער געהט אויך.

נאכדעם ווערט שטיל, קערט ער זיך צוריק צום פענסטער, שטעהט ווייטער.

שטעלט ער זיך אויפ׳ן גאניקעל וואס קעגען פענסטער, קוקט אריין אויבענארום.

און דאס הארץ קלאפט. און די צייהנער ציטערען פאר פחד. ס׳זאל כאטש קיינער ניט אנקומען. פע, וואס איז ער א גנב ? אט, זעהט ער ווי זי צ׳פלעכט איהרע האר, ווי זי טוט אויס דאס קאפטעלע, ווערט ער רויט.

און ער הערט זיך איין אין דער נאכט אריין. דאכט זיך קיי־נער זעהט ניט, איטליכער מוז שוין שלאפען...

און ס׳ווילט זיך אז ס׳לעמפעל זאל ברענען ביז׳ן טאג אריין, זי זאל אזוי שטעהן און ער וועט זיך זעטיגען גוט איינקוקען.

און ווען זי זאל וועלען א שפרונג טאן גלאט אזוי א טאנץ טאן און ער זאל חיות ציהען. ער וויל אזוי שטעהן א גאנצע — אפשר אייביג.

נעמט זי און לעשט אויס דאס לעמפעל... אזא שוטה ! און אפשר האט זי דערשמעקט, אז אימיצער שטעהט אונטער׳ן פענס־טער ? און ער ווערט ברוגז אויף וואס מענשען האבען אויסגעטראכט אזוינע לעמפלעך מ׳זאל זיי קענען אויסלעשען ווען מען וויל...

.3

פאלט אוים דער ערשטער שנעע.

געהט זיין מאמע און מאכט איהם ביים גרעסטען שניידער פון שטעטיל, א ווינטער פאלטא'עכעל מיט א סאמעטענעם קאלנער, און כמעט, ווי מיט זיידענעם אונטערשלאג און מיט גלינצערנע קנעפּ. טוט ער אן דאס פאלטא'כעל, זינגט עס אראפּ פון איהם... קויפט איהם דער טאטע א זיידענע פאטשיילע אויפ'ן האלז און שרייבט איהם אוים אזש פון ווארשא א קראקולענע קוצמעלע מיט א גאל־דענעם פעצאט אינווייניג — א מתנה. קנייצט ער אוים ס'קוצמעלע און טוט עס אן, גיט א קוק אין שפּיגעל אריין דאס ערשטע מאל.

זאגען טאטע, מאמע — מיר זאלען דערלעבען נחת פון דיר. אי"ה גיך א שידוך טאן און דיר מאכען חתונה קליידער, געזונטער־הייד... — רוקט איהם דער טאטע אונטער עטליכע קערבלעך... ווער, א סוחר... לאמיר זעהן צו קאנסטו געבען קמה... גענוג תורה...

געהט ער ארוים אין מארק אריין און דער שנעע סקריפּעט אונ־טער זיינע פים, דאס קוצמעלע גלינצערט פון דער זון און די קנעפּ — שטעכען איטליכענס אויגען. ער זעהט מענשען; רעדט, זינגט נאך מיט'ן בתמיה'שען ניגון. פארצעהלט נייעסען פון'ם בלאט. זעהט ער ווי איטליכער קוקט אויף איהם. יעדער טאטע וואס האט „מוידען" קוקט עס.

פארשטעהט ער אז ס'וועט זיך באלד אנלויפען שדכנים. נאר — ניין, ער וואלט וועלען זאגען דעם אמת... וואס'ר אמת? וואס וועלען טאטע, מאמע זאגען ? !

אין דער פריה כאפט ער זיך אריין צום שכן.

ער געהט לייענען, מענשען ווייסען אויך אז ער געהט לייענען.

קומט ער אריין און טרעפט ניט דעם שכן אין שטוב. זעצט ער זיך אוועק אינ'ם פאלטא'כעל.

קומט זי אריין און פרעגט איהם „דעם בלאט"?... עפּעס קלינגט אזוי מאדנע די שאלה. ווערט ער רויט. זי מוז ניט וויסען

דאס וואס ער ווערט רויט, אפשר פון דעם פראס
ער צוואוויקעלט דעם בלאט.

זי לויפט איבער די חדרים, קלאפט מיט די טירען און יעדער קלאפ קלינגט איהם אפ אין הארץ. און ער וויל אז זי זאל זיך אוועקזעצען ביים טיש, געגען איהם. אי, וואלט ער געווארען פאר־שעמט!

און ער לייענט, נאר ער וויס ניט וואס ער לייענט — ס'לוי־פען פאר זיינע אויגען שווארצע שורות.

לויפט זי דורך נאהענט ביי זיינע קניעס. וויל ער זי עפעס א פרעג טאן, נאר דאס ערשטע מאל נאכדעם וועט ער שוין רעדען. זי וועט זיך אוועקזעצען און ער וועט רעדען, רעדען און — — פע, איז ער משוגע! זי וועט'ך אויסגלאצען א פאר אויגען. און אפשר טאקע מאכען א געוואלד. וועט אריינקומען איהר מוטער, שכנים... טאטע, מאמע... נעהם און באגראב זיך.

און דא, נאגט עס ביי דער נשמה, ס'רייסט זיך עפעס...

שטעהט ער אין מארק ביי א פורעל און דינגט א זאק ווייץ. קומט זי אויך צו צום פורעל קויפען עופות.

וויל ער שוין אוועקלויפען, זיינע באקען פלאמען, זיין קוצמע־לע, פיהלט ער, דרעהט זיך אזש. וואס איז ער, א אינגעלע?...

און אט גיט זי איהם א פרעג פאר וואס ער קומט ניט לייענען דעם בלאט... און גיט איהם א קוק אן מיט איהרע שווארצע אוי־גען — איצטער זעהט ער, אז איהרע אויגען זיינען שווארץ — אזש... א, איז דאס א מיידעל! אין מיטען מארק, — פאר קיינעם ניט מורא...

וועט ער קויפען דעם ווייץ און זי די עופות און זייביידען וועלען זיך אזוי געהן איינ'ס נאהענט פונ'ם צווייטען, ווי פריצים טאען עס, ביז אהיימצו. פע, וואס טראכט זיך איהם...

נאכ'ן מארק געהט ער טאקע אריין צום שכן און דאס הארץ קלאפט איהם.

קומט זי אריין אין שטוב און זעצט זיך אוועק געגען איהם מיט א זאק און דרעהט, דרעהט...

כאפט ער פון בלאט ארויס א קוק אויף איהר. זעהט ער, אז זי טראכט עפעס. גיט ער א הוסט און זאגט: — איהר ווייסט, כ'האב היינט פארדינט. שאקעלט זי מיט'ן קאפ און איהרע אויגען לויפען ארום אונטער די זיידענע ברעמען.

זאגט ער: — איך — — איך וויל אייך קויפען א מתנה... און נאך עפעס האט ער געוואלט זאגען, א סך, א סך... נאר ער האט ניט געקענט... הויבט זי זיך אויף און גיט א לויף מיט כעס, אין איהר חדר'ל, פארמאכט מיט א שטארקען קלאפ די טיר.

בלייבט ער אליין און פיהלט אז ער ווערט אזש געשוואלען פאר חרפה...

הויבט ער זיך אויף און לויפט ארויס פונ'ם שכנ'ס שטוב — לויפט, קוקט ניט ארונטער, גלייך אין בית המדרש אריין...

אליין

די זון שטופט זיך אריין דורך דעם פארהיינגעל, ביסלאכוויין ווי עס וואלט איהר אימעצער שטערען, כאטש אין חדר׳ל איז שטיל, ניט מעהר וואס פון יענער זייט פענסטער זינגען די פויגלעך דעם מארגען־געזאנג....

אויף׳ן בעטעל גיט זיך איהר בינטעל האר א ווארף און פון אונ־טער דעם זילבערנעם ווייסען שטערען עפענען זיך צוויי אויגען, נאר וואס אנגעצונדענע, וועלכע לעשען זיך און פלאקערען צוריק אויף, קוקען זיך ארום ווי עפעס פארוואונדערט, אפשר ציהט זיך גאר פון ערגעץ אינוועניג א בייגקעניש נאך א גוטען חלום...

אויפגעכאפט האט זי זיך, ווייל עס האט זיך איהר געדאכט, אז עס איז שוין שפעט, און זי ליגט נאך אין בעטעל, כאטש זי האט ניט געפיהלט אז אימיצער זאל זי רייסען, חנה, ח—נ—ה!... אין זיך אליין שיער, שיער ניט פארשאלטען.

נאר באלד דערמאנט זי זיך, אז די בעלי־הבתים זיינען אויף דער „פאסעסיע", אז זי איז איצט אליין בעל־הבית׳טע, פריי און מעג ליגען אויף׳ן בעטעל מעהרער אביסעל, זיך אויסציהען, אויסגלייבען, ווי עס וויל זיך.

זי רייבט זיך אוים די אויגען, איבערצייגט זיך, אז עס איז ניט קיין חלום, ניין, זי איז איצט אליין.

און אט דא ביים פינטעלע אליין, שטעלען זיך אפ איהרע מחשבות; א גרויסען בארג דארפען זיי איבערגעהן: זי איז אליין מיט „איהם".. זי און ער...

— נעכטען איז דאס געוועזען. די בעלי־הבתים זיינען אוועק אין „פאסעסיע". זי און ער שטעהען אויף׳ן גאנעקעל. דער בעל־הבית

מיט דער בעל־הבית׳טע זעצעו זיך אין וואָגען אריין, גיבען זיי דעם לעצטען קוק ארונטער — זייט געזונד. נעהמט זיך ביי איהר שלאָגען עפּעס צום ארויסזאָגען — יאָ זאָגען, ניט זאָגען... אָט, האָט דער יאָ גובר געוועזען און אָט קומט א שטארקען גיין... און אז דער טרייבער האָט א מאך געטאָן צו די פערד, האָט זיך ביי איהר ווי א ריס געטאָן, אין הארץ, נעהמט מיך אויך!... און עס איז געבליבען שטעקען אונטער דער ברוסט און אז מען האָט שוין נאָר אָנגעזעהען א זייל שטויב, אין וועלכען עס איז אלץ פארשוואונדען, האָט ער א מאך געטאָן: „נו!“ א לאנג אָבגעצויגען „נו“ איז עס געוועזען. און זי — ביי איהר אינווענינ האָבען זיך אלץ געריסען אלערליי יאָגעכצען, נאָר זי האָט בלויז אָפּגעזיפצט, שטיל אָבער שווער: ה־ה־ה. און ער הויבט אויף א פּאָר אויגען צו איהר — א קוק... ווי א בליץ אין א פינסטערער נאכט... און שווער איז איהר געוועזען נעכטען דאָס שלאָפען געהן.

און איצט, ווען זי האָט זיך אויפגעכאפּט, דערמאָנט זי זיך גלייך אָן זיין „קוק“ און, זי וויל ניט וויסען, וואָס דער „קוק“ האָט געמיינט בכדי צו פארגעסען אָן אלץ, פירט זי איבער איהרע אויגען צום פענסטער און באַמערקט די זייל זונען־שטראלען, יאָ, פון דער טיפעניש פון אירע אויגען קוקט עפּעס צום „זייל“, און זי פיהלט זיך ווי געגלעט און געלאָסצעט פון די זונענשטראלען. מלא חן איז גאָר די זון היינט! נעכטען און אייערנעכטען און אלע טאָג פון א גאנץ יאָר האָט די זון געריסען פונ׳ם געלעגער, האָסט נאָך ניט געעפענט די אויגען, איז זי שוין געוועזען אויף דער קאָלדערע, געוועקט, געריסען די אויגען... איז מען אראָב און צונויפגערוקט דאָס פירהיינגעל, עס זאָל ניט זיין פאַר דער זון קיין שפּאלט, איז יענע דורך דאָס קלענסטע שפּעלטעל, דערמאָנט, אז עס איז שוין העלער טאָג און מען האָט געמוזט אויפשטעהן... און הער, ווי די פויגעלאך זינגען עס היינט, א מחיה! דאָס איז נישט מעהר קיין טשוועקעס אין קאָפּ... נעכטען און אייערנעכטען האָבען זיי ווי געקריצט מיט

ציינער, זיך געבייזערט — מאך דעם סאמאוואר... מאך פייער...
דאס מעבעל דארף מען פוצען!.. זעה, נאר, עס פעלט א לעפעל!..
ברעך ניט!... היינט זינגען זיי, די פויגעלאך, אזש עס ווערט זי־
סער אויפ'ן הארץ...

צווינגט זי זיך אויך, העלפט אונטער די פויגעלעך.

און עס קומט איהר אז ווייטער יענער „קוק", וואס „ער" האט צו איהר געוואָרפען נעכטען אויפ'ן גאנעקעל און בכדי צו פארטרייבען איהם שפרינגט זי אראב פון'ם בעטעל, לויפט צו צום פאר־היינג, צעשפרייט עס און גיט א טאנץ אונטער פאר שמחה. און די זייל־זונען־שטראלען גיט זי א כאפ ארום, האלזט זי... און זי צעשפרייט איהרע ארעמס ווי זי וואלט וועלען עפעס ארומכאפען...
א ציטער לויפט איבער איהר פרישען לייב... געקושט האט זי זיך!..
נאכדעם טוט זי זיך אן און זינגט אונטער א פרעליך ליעדעל...

* * *

וויל זי געהן אין גרויסען חדר אריין שווער איז איהר עפעס איבערצוטרעטען די שוועל. עפעס ווי עס וואלט דא אימיצער שטעהן און זאגען: געה ניט... געה ניט!... און אז זי צערוקט די פארהאנגען טרעטען איהר ארויס גרויסע טראפענס שווייס אויפ'ן פנים... יא, זי וויים שוין. אימיצער רוימט איהר א סוד אין אויער אריין — ער זיצט דארט אין גרויסען חדר... ער... און נאך שטי־לער, אזוי שטיל, אז נאר איהר הארץ הערט עס, זאגט אימיצער — ניין, זי וויל ניט הערען, שעמט זיך..

קומט זי אריין אין חדר און ווישט זיך דעם שווייס פונ'ם פנים, וויים ניט וואס צו טאן דאס הייסט, אריינגעקומען איז זי טאן עפעס איין ארבייט, נאר צו וואס זי זאל זיך ניט נעמען, קומט אוים שלעכט. איהרע אויגען לויפען עפעס ארום. און זי האט „איהם" אנגעקוקט, אריינגעקוקט אין זיינע אויגען, זיי איבערגעלייענט...
אוי, א סך זאכען האט זי ארויסגעלייענט...

זיין שווייגען — פאר וואס זאגט ער ניט עפעס?... כלומרשט רויכערט ער א ציגאר און רעכענט אין די ביכער. א ליגען ער מאכט זיך נאר, אז ער רעכענט. זיינע אויגען רייסען זיך, אזש זיי פינטלען...

געהט זי צוריק ארוים מיט דער מחשבה, צו נעמען אביסעל וואסער און באשפריצען די וואזאנעס.

און קומט זי נור אריין אין איהר חדר'ל, געהט זי גאר צו איהר קעסטעל צו, עפענט עס פריער גיך, מיט כעס; נאכדעם איינגע־האלטען און שלעפט ארוים א רויטע סטענגע מיט'ן בינטעל ווייסע קרעלען. טוט זי די קרעלען אויפ'ן האלז ארויף און פון דער סטענגע מאכט זי אזא מין קווייט און לויפט צו צום קליינעם שפיגעל, שטעקט אן די קווייט אין זייט קאפ, קוקט זיך אן אביסעל און צו־לאכט זיך קלינגענדיג.

געהט זי ארום אין גרויסען חדר. דאס עפענט זי די פענסטער, דאס פארמאכט זי די פענסטער. פארמאכען, פארמאכט זי מיט א קלאפ. נאך דעם קלאפ ווארט זי אביסעל און עפענט באלד ווידער.

ער זיצט און שרייבט אין די ביכער, רייסט זיך אלע מאל אב פונ'ם שרייבען, גיט א ציה דעם ציגאר, לעגט איהם אוועק אין אש־טעצעל, שרייבט ווייטער, גיט א בלאז מיטביידע ליפען און לאזט ארוים א זייל רויך אזוי ווי פון א קוימען, און שווייגט. ניט ער רעדט, ניט ער קוקט, גאר ניט...

און אז זי שטעהט מיט דעם פנים צו א פענסטער ווייס זי, אז ער הויבט דאן רעטען הינטען, זיינע אויגען אויף, קוקט... זי פיהלט אפילו, אז זיינע ליפען שאקלען זיך און ער זאגט באלד עפעס... וויל זיך איהר דוקא שטעהן מיט'ן פנים צו איהם, אויגען צו אוי־גען... און ווי באלד זי גיט זיך דעם קלענסטען דרעה, איז שוין ווײ־טער אוים. ער האלט שוין ווייטער ארונטער זיינע אויגען...

וויל זיך איהר אנשפארען אויפ'ן טיש און איהם קוקען גלייך

אין פנים אריין און איהם א פרעג טאָן, פאַר וואָס ער האט געכטען און אייערנעכטען יא גערעדט, יא געקוקט צו איהר, אמאָל א שמייכעל געטאָן אויך, און איצט...

וואָס איצט ?

דאָס הייסט, דאָס האַרץ איהר'ס ווייסט יא, „וואָס איצט..." נאָר זי האָט עס מורא איבערצוטראַכטען.

געהט זי ארויס אויפ'ן גאַניקעל, שטעלט זיך אוועק מיטביידע הענט אונטער די זייטען, טאַנצט אונטער אזוי, אז דער בינט שליסלען קלינגען. און זי פארקוקט זיך אויף די בוימער, ווי די פויגלעך פליהען, שפּיעלען זיך איינס מיט'ן צווייטען און עס קומט איהר אָן אויפ'ן האַרצען אזא מין ווילען און עס מאָלט זיך איהר אזעלכעס: „זי איז א קליינטשיק חנה'לע און ער איז א קליינטשיק איציקעל און דאָס גאַנעקעל מיט דער שטוב איז איהר טאַטעג'ס. און איציקעל קומט אריבער צו איהר, און זיי ביידע שפּיעלען זיך אין בלינזעקייט. אין „קייסער־קייסערינג"... און נאָך... ניין, אָבער זי איז טאַקע חנה, א טאָכטער ביי קבצנים, א דיענסט־מיידעל, און ער איציק, שלמה טראַסק'ס א זוהנדעל, דער בוכהאַלטער ביי זיין טאַטען, און זי געהט איצטער אריין אין גרויסען חדר און זעצט זיך אוועק ביים טיש קעגען איהם. און ער קוקט איהר גלייך אין די אויגען אריין און רופט זי — חנה'לע, חנה'לע...

דאַכט זיך איהר, אז אימיצער רופט זי אין שטוב אריין. די בעלי הבתים זיינען אין „פּאַסעסיע", ווער זשע קאָן עס רופען?... הא? חנה, ח—נ—ה !... „ער" זאָל עס רופען?... ניט אמת!..

טשיר—רי—רי—רי.. מאַכט א פויגעלע און וויגט זיך אויפ'ן צווייגעל קעגען איהר.

אזוי גאָר, דאָס פויגעלע נאַרט זי, לאַכט פון איהר — טשיר—רי—רי—רי...

ווערט איהר נמאס דער דרויסען און זי געהט אריין אין שטוב,

פארמאכט די טיר שטיל, געהט אויף די שפיץ פינגער צום גרויסען שפיגעל צו און שטעלט זיך אוועק קוקען. און קוים דערזעהט זי זיין פנים, זיינע אויגען, זיין שמייכעל, גיט זי אויך א שמייכעל...

און עס געפעלט איהר ניט, ווי די „קוויט" שטעקט ביי דער זייט קאפ און זי שטעקט עס איבער פונקט אין מיטען צווישעןביידע צעפ און איין צאפ פארוואַרפט זי אויף איהר ברוסט, און דעם צווייטען נעמט זי אין איהרע הענט אריין, דרעהט איהם. דערזעהט זי ווייטער זיינע אויגען, זיין פנים און עס טראכט זיך איהר, אז ער האט בדעה זיך אויפצוהעבען און צו צוקומען צו איהר... בלייבט זי א ווײלע ווי פארגליווערט.

און באלד הערט זי ווי עס קלינגט אב אין דער לופטען: „ביזט, היינט, זעהר שעהן, חנה..." און זי הערט נאך א סך מעהרער אין דעם איינגעהאלטענעם „חנה"... און עס ווילט זיך איהר קודם צו בייזערען זיך אויף איהם... נאכדעם קומט איהר אן א ווילען צו־צולויפען און ארויפאלען אויף זיין האלז...

נאר אימיצער ליגט דארטען אונטערען האַרץ און שלאגט אב דעם חשק, און עס גיט זיך ביי יעדער מחשבה א דרעה מיט'ן קאפ — ניין !... און נאך זאגט איהר יענער „אימיצער", אז ער רייצט זי...

* * *

ווערט שפעט. רוקט זי אראב דאס פארהאנגעל, טוט זיך אויס, ניין, זי רייסט פון זיך די קליידער... נאכדעם פארלעשט זי דאס לעמפעל, און לעגט זיך אריין אין בעטעל מיט דער דעה איינצו־שלאפען אזוי, שטארק ! גיט דאס בעטעל א סקריפ, און אונטער איהר ברוסט גיט זיך א ווארף : טיך—טיאך...

אין חדר'ל איז פינסטער, שטיל, און זי הערט פון „זיין" חדר'ל א צולהכעיס'דיגען קלונג פון געלד. דאס האט ער אזוי א ווארף געטאן זיינע הויזען. און וואס וויל „ער" איהר געבען צו וויסען?... ניין, זי האט ניט געהערט דעם קלינג, עס דאכט זיך איהר נאר אזוי...

און אז זי פרובט פארמאכען איהרע אויגען, דאכט זיך איהר, אז זי איז א שטיק שטיין און דאס בעטעל ברעכט זיך איין און עס גיט א שטארקען קלאפ אין דער ערד אריין...

גיט זי זיך אזש א ווארף. שיער, שיער ניט אראב פונ׳ם בע־טעל.

נאכדעם עפענט זי די אויגען און צעלאכט זיך — טפוי, זי איז דאך אין בעט!

זי קוקט ארום דאס גאנצע חדר׳ל און ווען זי קומט צו די פאר־האנגען, וואס פירען אין גרויסען חדר אריין, געפעלען זיי איהר ניט, ווייל עס דאכט זיך איהר, אז זיי צענעמען זיך פאוואלענקע. און אפשר איז זי אין אמת׳ן אראפגעפאלען פונ׳ם בעטעל און עס האט געגעבען א קלאפ, האט ער דערהערט... און קומט צו איהר...

וויל זיך איהר ווייטער אויסלאכען — חנה, דאס איז א חלום!... נאר עפעס ליגט אין מח און דובעט... און פון דער ברוסט רייסט זיך א קול: „ווער איז דא?!..“

און אז דער „קול“ קומט צום האלז, בלייבט ער שטעקען, אפשר פארט א חלום. ווידער קאן זיין, אז זי האט שוין געשריען „ווער איז דא?“ און קיינער ענטפערט ניט. און אפשר ענטפערט אימי־צער, נאר זי הערט ניט, ווייל איהרע אויערען זיינען פארשטאפט?...

און ס׳רייסט זיך ארויס פונ׳ם האלז — ווער איז דארט?!..

און ס׳שניידט זיך דורך דער פינסטערנים און באלד הערט זי — „איך“... מיט געבעטע קלינגט עס...

און עס ווילט זיך איהר ארויסשרייען: אוועק! איכ׳ל מא־כען א גוואלט!

און ס׳מאלט זיך איהר אזוינס...

זי האלט אפען איהרע אויגען... זי ליגט אויפ׳ן בעטעל, און אין חדר׳ל איז ליכטיג... און ער קומט אריין צו איהר... געהט צו צום בעטעל, שמייכעלט... און ער זאגט ניט איך...“ אין דעם

שמייכעל וויים זי, אז ער איז דאס... און זי שרייט ניט:
אוועק!...

זי לויפט אין גאס... און עס לויפט איהר נאך א גאנצע חברה
אינגלאך מיט שטיינער אין די הענט... לויפט, לויפט זי ביז צו
א פלויט... און ביי דעם פלויט האט מען געפונען א דער'הרג'־
טען.. אט איז נאך א פלעק פון זיין בלוט... און זי פאלט מיט'ן
פנים צום פלעק... ביי איהר אויפ'ן פנים איז אויך א פלעק...
און חברה וואהפען אויף איהר שטיינער און לאכען, פייפען... ווע־
רען די שטיינער שווערער, העכער... און זי ווערט א גרויסער
בארג...

אין חדר'ל... פונקט אין מיטען חדר'ל.. א גרוים בעט..
אימיצער ווארפט זיך דארטען... שטעקט איהר א לאנגע צונג...
נאקעט איז זי... און זי ציהט די קאלדערע אויף זיך... און
עפעס צורות אזוינע מורא'דיגע שטעהען און שלעפען די קאלדערע
צו זיך... און אט, ווערגען זיי, ווערגען...

און זי ליגט און וויים ביי זיך אינווייניג, אז דאס זיינען חלומות,
און נאך יעדען חלום וויל זיך איהר עפענען די אויגען, זיך אויס־
לאכען, נאר אימיצער לאזט זי ניט, שרעקט זי. ווידער בעט זיך
ביי איהר עפעס אזא מין ווילען, א רוף צו טאן: „איציק"!...
און אז עס שווימט איהר ארויף דער ווילען, קאן זי שווערען, אז
די מורא'דיגע צורות דערשמעקען עס און שטעקען זייערע הענד
נאך איהר... און עס כאפט זי ווייטער ארום א מורא...

נאכדעם גיט זי א ברום: „איציק!"... אזש דאס פענסטער
האט אפגעקלונגען... און באלד עפענט זי איהרע אויגען, קוקט
זיך ארום, די מאדנע צורות זוכט זי...

און זי זעהט, ווי ער שטעהט ביי איהר בעטעל. ווערט איהר
אביסעל גרינגער, כאטש די ברוסט פלאטערט... און זי שווייגט...
גיט ער איהר א גלעט... ווי עס בריהען עס זיינע הענט —
שטיקער פייער!...

צוויי איגען

יעדען פרייטאג פרעסט איהם די מאמע אויס א ווייכען קאל־נער, און אז ער געהט אין גאס, האלט ער זיין קאפ אין דער הויך, דער קאלנער לאזט ניט זיין עניות'דיג, און טאקע דערפאר קוקט ער וואו מען דארף ניט — אין די פענסטער אריין, אויף די גאנעקלעך און ווי אויף צו להכעיס שטעהען דארט אויסגעפוצטע מיידלאך... און ער גיט א קוק און כאפט אוועק דעם קאפ, ווי ער וואלט זיך אפ־בריהען...

און „גמרא" לערנט ער נישט מיט ווערטער, נאר מיט אזא נגינה. און אז עס איז גלאטיג, א גרינגע „סוגא", געהט עס צו שטיל, גע־לאסען—ה־הא־הי־ה־ה־ה־... און ווי באלד עס איז עפיס א טיפער „ענין" הויבט זיך זיין נגינה אויף צו דער העכסטער מדרגה, און עס ציהט זיך לענגער די נגינה. און די ליפען זיינען שטארק צונויפגע־שלאסען, די אויגען ווערען בולט, פייערדיג. און ביידע הענד שפא־רען זיך אריין אין שטערען: ה־הא־הי־ה־ה־ה ! ! ! און ס'קומט ארויס זיס, היים.

און „חומש מיט מפרשים" קוקט ער איבער, אז עס קומט דא־נערשטאג; עס איז ניט קיין „לערנעכץ" פאר איהם, כאטש, אז ער קומט איבער א גוטען איינפאל אין'ם „אור החיים", פארבויגט ער דאס בלעטעל בכדי שבת צו „קריאת התורה" אימעצען פרעגען...

און „בין מנחה למעריב" שטעהט ער תמיד ביים גרויסען קאס־טען ספרים, גריבעלט זיך אין'ם קאסטען. עס טרעפט, אז ער כאפט ארויס א ספר, עפענט איהם און קוקט אריין מיט איין אויג אפען און מיט'ן צווייטען פארמאכט, בלעטערט איהם אביסעל און שטעלט איהם צוריק אוועק.

מענשען זאָגען, דאָס שניידט זיך א מתמיד...

דער טאַטע בלאָזט גאָר אוועק מיט איין מאַך: „קאַ־נ־סט ניט זיין קיין מתמיד!“... אָבער דיך, טאַטע, פאַרשטעהט מען. גיבסט אונטער היץ.

נאָר ער אליין איז מיט זיך נישט צופרידען.

עפּעס טרעפט עס צו אָפט, אז א גראָבע נאַסקייט פילט אָן דעם חלל פון דעם מח.. עס פיהלט זיך, ווי דער מח איז שווער, דער שטערן קנייטשט זיך און עס קומט גאָר ניט ארוים, אפילו דאָס קלענ־סטע. און ביים בעסטען ווילען לערנט זיך עפּים נישט, און די התמדה איז נאָר א געמאַכטע.

און בענקען, בענקט ער נאָך דער גרעסטער מדרגה אין התמדה, און עס מאָלט זיך איהם א בילד: עס קומט אריין א זקן מיט א ווייַ־סען זילבערנעם באָרד, מיט טיפע קנייטשען אין דעם הויכען שטערן, מיט פייערדיגע אויגען, שוואַרצע, פאַרדעקט מיט ווייסע גרויסע ברעמען, „תורה“ און „חכמה“ אונטער זיינע אָרעמס... און ער געהט צו צו איהם, דעם שנעק פון 16 יאָהר און קלאַפּט אָן אין פּלייצע — יישר כוחך, מתמיד!...

און פרעגען פרעגט זיך, ווי דערגרייכט מען צו אזא מדרגה?...

זיצט ער ביי אַן אָפענער גמרא און מיט די הענד רייבט ער דעם שטערען און די אויגען קוקען אין דער לופט אריין, און ער זינגט אונטער דעם ניגון פון עפּעס א טיפען „ענין“. און דער „ענין“ איז ניט אין דער „גמרא“ נאָר אין איהם אליין. זיין נשמה בייגקט נאָך עפּים, און זיין הארץ צעגעהט אין איהם.

זיין הייליג, גרוים, ריין... דאָס פּנים זאָל פלאַמען... די אויגען זאָלען ברענען ווי צוויי זונען... און די נשמה אָהן א פלעק.

נאָכדעם שווימט ארויף, שניידט זיך דורך אַן אנדער ענין. און ער בלייבט זיצען, שטיל, פאַרטיפט... די הענד גראָבען זיך איין אין די ווייכע האָר, און די אויגען קוקען שאַרף אויף עפּים. און אונ־

טער דער ברוסט וואַרפט זיך איין אַדערל. און זעהן זעהט ער גאָר־ניט, און ס'קוקט זיך צו עפּיס, און הערען הערט ער גאָרניט, נאָר עפּיס רעדט — שרייט אפילו... יאָ, די ווענד פון'ם בית המדרש רעדען, די גרויסע פענסטער זיינען מיילער און זיי שרייען... און אין דער לופט שווימט אַרום אַ פּיצעלע פּינטעלע און טייטשט איין זאַכען...

און דאָס האַרץ גיסט זיך אויף זיין לשון — וועה, איז דעם מענ־שען, וואָס וויל זיין היילִיג, ריין אין דער מחשבה און מיט'ן „גוף" טוט ער זינדיגען...

און פון'ם „פּינטעלע" שפּריגגען אָפּ נאָך קלענערע חלקים און יעדעם ברענגט פאַר „זיינע" אויגען אַזאַ „זינד"... און ער וויל, אַז די „פּינטעלעך" זאָלען פאַרשווינדען גיכער, און זיין נשמה זאָל וויינ־ציגער ליידען... און „זיי" קריכען פּאַוואָלינקע, און ווען דאָס דאַרף שוין גאָר פאַרשווינדען, שטעלט זיך עס אָפּ און באַקומט אַ צורה מיט איין אויסגעשטעלטען צונג...

ווערט ער מלא־חמה און כאַפּט זיך אַוועק פון'ם טיש, נעהמט זיך געהען איבער'ן בית־המדרש; געהט, געהט... און עס העלפט ניט: „זיי" קומען איהם נאָך...

ווערט זיין נשמה פול מיט צאַרן, דאָס האַרץ צובייזערט זיך און אַ קליין פייערעל צעפלאַקערט זיך אינווייניג... נעהמט ער און זעצט זיך אַוועק צו דער גמרא, הויבט אָן זיך שאָקלען. און די אויגען שניי־דען זיך אריין אין אַן „ענין" און די ליפּען דריקען זיך צונויף שטאַרק און עס קומט אַרויס אַ נגינה מיט אַ ברען, וועלכער ציהט זיך פון אינווענינג... און דאַן הייסט עס: עס רייניגט זיך... עס הייליגט זיך... ער געהט אויף'ן דרך הישר.

און ער ליגט אויף'ן בעטעל, האַלט שוין כמעט ווי ביים איינ־שלאָפען.

און אין חדר'ל, וואו טאַטע־מאַמע שלאָפען, ברענט נאָך דאָס

לעמפעל. זיי ליגען נאך און שלאפען ניט. דער טאטע קוקט אריין אין א ספר, קנייפט די בלעטער, נישט ער מישט זיי, און די מאמע לייענט „קריאת שמע" און גענעצט נאך יעדעס ווארט.

זאגט די מאמע צום דינסט־מיידעל: הער נאר, דו פארמאך נאר גוט די הינטער טיר. נעכטען האסטו פארגעסען צו פארמאכען. ס'א נארישער גנב וואס ער קומט ניט...

און מעהר האט מען ניט גערעדט. דאס ווארט „טיר" רופט ביי איהם ארוים פאר די אויגען א טיפע גרוב...

דאס מיידעל וויים, אז ער האט געלאזט אפען די טיר... און קאן אין „כעס" ווערען און ענטפערען דער מאמען: „ליב'ל האט פאר־געסען צו פארמאכען..." און די מאמע וועט ברוגז ווערען: „ווי קומט עס ליב'ל צו דער טיר!... וועט „זי" נעמען און דערצעהלען דעם אמת... אזוי און אזוי. און עס וועט ווערען א רעש.

ווידער וואלט געווען א סברא, אז ער אליין זאל פארכאפען און אראפ פון'ם בעטעל, אריין צו דער מאמען און איהר זאגען בשתיקה: — „מאמע... בייזער זיך ניט אויף'ן מיידעל... איך האב עס אליין פארגעסען צו פארמאכען די טיר... ד'בין געקומען פון'ם סיום..."

ווייסט ער אבער דער מאמעס „אויגען" אז זיי גיבען א קוק, העלפט שוין ניט קיין באהאלטעניש, און זי קאן א פרעג טאן אזא מין שאלה: „תכשיט'ל מיינער, וואס געהט עס דיך אן דעם מיי־דעל'ס קריוודע... הא?!..."

און אזא „נסיון" וואלט ער שוין ניט אויסגעהאלטען...

דאס גליק איז וואס דאס מיידעל ענטפערט דער מאמען: „פאר־מאכט!...

„ד'האב פארמא—כט!..."

און ער פיהלט אז זי האט זיך דארטען געשלאגען מיט די מחשבות, ווייל דאס „ד'האב פארמאכט" רעדט זי ארוים אזוי, ווי זי וואלט נאך עפעס ווילען רעדען... און ער שטעלט אן זיינע אויערען און ער הערט ווי „זי" רעדט דארטען אין דער שטיל, צו זיך אליין...

און אין דער לופטען שווימט ווייטער ארוים א קיילעכדיגע זאך און ער קוקט אין דעם און ווייסט ניט וואס דאס איז... נאר אז עס ווערט פון דעם צוויי קיילעכדיגע פינטעלעך און נאכדעם, אז די פינטעלעך ווערען צוויי אויגען, קומען איהם ארויף די נעכטיגע צוויי אויגען...

ער איז נעכטען געקומען פון'ם בית המדרש שפעט... א סיום איז דאס געוועזען, און געגעסען און געטרונקען האט מען און פרע־ליך איז מען געוועזען.

און ער איז אריין אין שטוב. האט דאס לעמפעל געלויכטען מיט א קליינטשיגען פלעמעלע — און „זי" איז געלעגען אונטער דער קאלדרע מיט פארמאכטע אויגען... און דאס קליינע פלעמעלע האט באלויכטען איהר פנים. און איין „יצר" האט געריסען א קוק טאן, — און דער אנדערער „יצר" האט אפגעשלאגען... און לכתחילה האט דער צווייטער „יצר" גובר געווען, און ער איז דורך בשלום... און ווען ער איז אין אנדערען חדר אריין, האט זיך דער ערשטער „יצר" געטאן א שטארק — כאטש איין קוק!... און ער האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און איז צוגעקומען צו איהר בעטעל אזוי שנעל, אז ער אליין האט ניט געהערט, און איז געשטאנען און געקוקט... און „זי" האט געעפענט איהרע אויגען, ווי זי וואלט דערפיהלען, אז אימעצער שטעהט ביים בעטעל... און די אויגען זיינען געווארען צוויי קיילעכדיגע, שווארצע חיות... און ער האט זיך דערשראקען און איז אפגעשפרונגען...

רייסט זיך ארוים ביי איהם א שטילער קרעכץ: „רבונו של עולם"... און די „צוויי אויגען שטעהען נאך אלץ פאר איהם און פרעגען איהם שאלות... און די שאלות שניידען איהם אויף שטיקער... „פון א סיום געקומען?...

וואס האסטו געקוקט?... וועסט נאך קוקען?...

און דאס הארץ ווערט שווער, זיין נשמה איז געבראכען, און ער וויל זיך פארזיכערען, אז מעהר טוט ער עס נישט...

הושיקעלע

איז עס אין שטעטעל דער ליבער זומער. און א ברייטער ווייסער וועג ציהט זיך מיט איין זייט אין סעדעל אריין טיף, דארט וואו די ווײנשעל־בוימער זיינען באשאטען מיט געל־רויטינקע קארשען, וועלכע שלעפען דיך : רייס אב, רייס אב... און אין דער אנדערער זייט לויפט דער וועג אויפ'ן בערגעל ארויף מיט א ווײ־סען ברייטען פאס, כמעט ביז'ן הימעל און אז מען געהט ארויף, זעהט מען, אז מען האט זיך אבגענארט : דער ווייסער פאס ציהט זיך, ציהט זיך ווייטער...

און אונטער'ן בערגעל לויפט א קרום טייכעל — א גלאט, שטיל טייכעל. מען זאגט, אז עס זיינען שוין דא צוויי „קעסעל גריבער", איינע אין מיטען טייכעל, די אנדערע ביים ברעג. און די, וואס ביים ברעג, איז א מסוכנ'ע און האט שוין איינגעשלונגען א חזר'ל... אויפ'ן אינגלישען לשון הייסט עס, אז מען מעג זיך שוין אויסטאן, זיך געבן א ווארף אריין מיטן קאפ אראב און מיט די פיס ארויף, זיך אראפלאזען ביז צום גרונד, שווימען ווי מען וויל... ווער שמועסט שוין גאר פון אנכאפען זיך ביי די „קאדעס" פון פערד...

און „הושיקעלע" איז טאקע מיף, טיף אין הערצעל ברוגז אויפ'ן טאטען, פאר וואס ער האט איהם אין אזא צייט אוועקגע־געבען אין חדר. ווען אלע אינגלעך זאלען זיין „הושיקעס", ווי ער, וואלטען זיי זיך אפגערעדט — ניין און ניין !... מ'געהט נית אין חדר !... נאר געה רעד מיט זיי, אז דאס זיינען קעלבלעך.

געהט „הושיקעלע" אין חדר...

א נישט איז דאס אמת ?

ער נעהמט ביי דער מאמען צוויי קאפיקעס אויף איבערבייסען

און דער טאטע רעדט צו איהם ווי צו א גוטען ברודער, און זיינע אויגען זיינען פרעליך ווי זיי וואלטען זאגען : א טייער קינד, הושיקעלע !...

און ער געהט ארויס, האלט די צוויי שטיקער ברויט אונטער דער פאלע מיט איין האנד און מיט דער צווייטער טאפט ער די „צוויי קאפיקעס", וואס אין קעשענע, זיינע אויגען ווינקען צו זיך אליין, געהט מיט געמאסטענע טריט, קוקט ניט ארונטער און פיהלט, אז דעם טאטענס אויגען קוקען איהם נאך, און אז ער קומט צו א געעסל, וואס פארקערט זיך אן א זייט אריין, נעמט ער זיך לויפען, לויפען ביז'ן ווייסען, ברייטען וועג צו... אויפ'ן וועג געהט ער, קנייפט שטיקער ברויט עסט און באטרא זיך דערוויל, וואס צו טאן...

כאפט ער זיך צום סעדעל אנקוקען די קארשען, אדער זיך אנ־עסען מיט קארשען. און ער געהט זיך פאוואלענקע, דאס היטע־לע פארוקט אן א זייט, טראכט זיך, פון וואס פאר א זייט אנצוהויבען, אזוי אז דער „סטאראזש" זאל איהם נישט דערזעהן — א, איז דאס איין אלטער רוח!... האב ניט מורא פאר איהם, אז ער כאפט דיך, העלפט שוין ניט שרייען, וויינען, בעטען זיך, מען מוז אריינכאפען עטליכע שמיץ פון א ווינשעלנעם ריטעל, און דאס צופט אזוי, און רייסט דיר אן בלויע צייכען, און דו מוזט נאך שווייגען...

קומט ער צו צו דער טיר פונ'ם סעדעל. הא, וואס פאר א מחיה די ביימער זיינען... און ער פיהלט, אז די אויגען ווערען ליכטיגער, דאס מויל ברייטער און ער איז גאנצען טאנצט אזש אונטער פאר שמחה...

נאר די טיר פארדריסט איהם : די צוויי סלופעס, וואס פון זיי ציהט זיך א קאלעכדיגער פלויט ארום דעם סעדל, שטערען איהם, און ער פארשטעהט ניט צו וואס זיי שטעהען אזוי שטאלץ און הי־

טען דאָס סעדעל... און פֿון יענער זייט פּלויט רופֿען די בוימער, שלעפֿען דיך... צוריק גענומען זיינען דאָס ניט מעהר ווי הילצערנע סלופּעס, אַנפּאַלען אויף דיר קאָנען זיי ניט... און ער געהט טאַקע אַריין, טאַנצט אונטער מיט איין פוס ווי איינער רעדט — טוט מיר עפּעס !...

וואַרפֿט זיך איהם אין די אויגען א גרויסער בוים און ער קאָן שוין ניט געהן ווייטער און ער געהט צו צום בוים נעהנטער און באַקוקט איהם פֿון אַלע זייטען. נאָכדעם הערט ער זיך איין צו עמיצער געהט ניט. עס איז אַזוי שטיל, אַז ממש דאָס הערצעל זיינס צעשפּרייט זיך ברייטער... נאָר, וואָס די פֿויגעלעך אַנט־לויפֿען פֿון איהם, פֿאַרשטעהט ער ניט, ער מיינט דאָך ניט צילעווען אין זיי... און ער כאַפּט זיך אָן, אָן א צווייג, דראַפּעט זיך אַרויף, און זיינע אויגען קוקען שוין צו אַ בינטעל קאַרשען. אי, וועט ער זיי אָבּרייסען !... שעהנע קאַרשען... באַלד אָבער דערהערט ער אַ הייזעריגען קול פֿון ערגעץ. גיט ער אַ שפּרונג אַראָפּ און קוקט זיך אַרום. דערזעהט ער, אַז דאָס איז דער סטאַראָזש, און ער נעמט לויפֿען. גיט א לויף און א קוק אַרונטער. לויפֿט יענער, לויפֿט ער אויך ; בלייבט יענער שטעהן, שטעהט ער אויך — פּיקע!

שטעלט זיך יענער אוועק ביי א סלופּ און קוקט כלומר'שט אַז א זייט פֿאַרטראַכט. צעלאַכט ער זיך — ווילסט מיך פֿאַר'גנב'־ענען ?...

טראַכט ער זיך געבען א שפּיי אויף'ן סעדעל מיט'ן סטאַראָזש און זיך אוועקגעהן אפשר גאָר אין חדר... אָדער צום טייכעל. סמוזען דאַרטען זיין פֿערד, אינגלעך... איז איהם אָבער פֿאַרדראָסיג — צו וואָס טויגען אַזוינע שעהנע סעדלעך מיט קאַרשען־בוימער, וועלכע ווינקען צו דיר, אַז דער סטאַראָזש לויפֿט דיר נאָך און כאַפּט ער דיך, שמייסט ער און שמייסט... וואָלט ער איהם „פּאַקען" אין טייכעל, וואָלט ער אַרונטער אונטער'ן וואַסער און איהם אַנכאַפּען ביי א פוס, כאָטש דערטרינקען אַזאַ רוח און אַנלערנען איהם... און

דאָס סעדעל וואָלט געווען אהן א סטאַראַזש — רייס, ברעך...
בייגט ער זיך איין, כאַפּט א שטיינדעל, ציליוועט זיך גלייך אינ׳ם סטאַראַזש און טאַנצט אונטער, זעהנדיג, ווי דאָס שטיינדעל שניידט זיך גלייך אין דער לופטען און טרעפט דעם סטאַראַזש אין קאָפּ אריין. א מחיה !... ביזט ברוגז ? וואַרף אויכ׳עט, אויב דו קאָנסט!... א נו, ציליווע !...

נאָכדעם אנטלויפט ער — ער ווייס נאָך אליין נישט, וואוהין.

קומט ער צום ברעג טייכעל און שטעלט זיך אוועק, קוקט אריין אין דאָס וואַסער, ווי דאָס ציהט זיך אין דער לייגג וואָס ווייטער אַלץ שמאָלער — ס׳קען זיין, אז ס׳ציהט זיך ביז׳ן ים... און ס׳דאַכט זיך איהם, אז אין ים, דאָרט וואו דער לויתן ליגט, וואָלט ער ניט קאָנען מאכען „מערכות“ ווי אין דעם טייכעל... און ער בויגט זיך איין און כאַפּט א שטיינדעל און וואַרפט עס אריין אין טייכעל, ווערען אויפן וואַסער רעדעלעך, רעדעלעך און זיי ווערען באַלד צונישט. זעהט ער, אז א בינטעל אינגלעך שטעהען ארום איהם און וואַרפען אויכ׳עט שטיינדלעך. דאָס טוט איהם לכתחילה הנאה, נאָר באַלד וועקט זיך אין איהם אויף עפּיס א מחשבה און ער ווערט שטילערהייט ברוגז אויף די אינגלעך — א ניט קאָנען זיי וואַרפען?...

און ער שפּרינגט אראָפּ דעם בארג „צוואַלאים“, ווייל ער ווייס, אז חברה אינגלעך קוקען אויף איהם, וויל ער זיי ווייזען, אז ער קאָן לויפען, כאָטש דער באַרג איז ,א גרוב און א גרוב“...

און ער טוט זיך אויס, איילט זיך און, אז ער בלייבט שטעהן נאַקעט, וואַרפט ער א קוק אויף חברה, א קוק צום טייכעל, גיט זיך א קלאַפּ מיטביידע דלאָניעס אין ברוסט און שפּרינגט אריין אין וואַסער. דאָס ערשטע לאָזט ער זיך אראָב אין דעם גרעסטען „קע־סעל־גרוב“, קומט צוריק ארויף מיט א זשמעניע בלאָטע פונ׳ם גרונד, הויבט אויף די זשמעניע אין דער לופטען, ווי איינער רעדט —

זעהט, אינגלעך, נאר איך קען אזוינס טאן... נאכדעם גיט ער א בוכקע מיט דער בלאט אין וואסער אריין און חברה צעלויפט זיך...

לאזט ער זיך אוועק מיט'ן בויך ארויף מיט אויסגעשטרעקטע פיס, אויפ'ן וואסער, שווימט צו צום ארט וואו די זון שפיגעלט זיך אב מיט א פייער־רויטען פלעק, און סאמע דארטען טונקט ער זיך אונטער, ווי ער וואלט וועלען צוקלאפען אט דעם פלעק...

זיצט ער ביים „בינטעל אנטועכץ" און טראכט — ער וועט אפשר געהן אין חדר?... זעהט ער ווי איינער איז אנגעלאפען מיט א ברענענדיג פערד, און חברה אינגלעך שטעהען ארום יענעם און קוקען איהם גלייך אין די אויגען, אי, וואלטען זיי דאס וועלען פועל'ען ביי יענעם דאס פערד.

גיט ער א שפרונג צו צו חברה, ווי א „היימישער" הונד פאלט אן אויף פרעמדע הינט, און גיט יעדערען א וואָרף, א קניפּ, אז חברה צעפאלט זיך ווי שטרוי, און ער גיט א כאפּ ביי יענעם דאס פערד, כאפּט זיך ארויף, גיט א ציה דעם „פּאוועד" — א נו, ברודער!...

פארט ער אריין אין טייכעל און קוקט גנביש אויפ'ן ברעג און ווערט גרעבער פאר שמחה — איטליכער קלאפּט איהם — „מאלאדיעץ"... פון התלהבות באווייזט ער, אז ער קאן שטעהן אויף איין פוס, וויל ער, לעגט ער זיך גאר אוועק אויפ'ן פערד „לאזענדיג" און שרייט אר־אר־ד... אר־אר־ד... ווייסט, יוער איך בין!... און אז ער פארט ארויס צוריק אויפ'ן ברעג, פינקלען זיינע אויגען, גלינצערען... ער פארשטעהט, אז איטליכער דארף איהם אנקלאפען אין פלייצע...

און ער זעצט זיך אוועק ביים „בינטעל אנטועכץ", און גראבט און גריבעלט מיט א פינגער אינ'ם זאמד. און אט פארקוקט ער זיך גאר אין דער זון און עס געפעלט איהם ווי זי רוקט זיך — היינט דער רויטער פלעק, וואס אין וואסער, ווי ער שווימט זיך מיט דער לענג טייכעל!... און אפשר וויל זיך איהם אויך אוועקלאזען זיך מיט דער לענג טייכעל, זעהן דעם אנדערען עק..

און טראכטען, טראכט ער, אז אין חדר געהט ער שוין היינט ניט, סיי ווי איז שוין נאך „ווארעמעס צייט“, און דער „טאטע“ מוז שוין וויסען, אז ער איז ניט געוועזן אין חדר — און קעהר זיך שוין ריכטען צו געבען איהם א מפלה... מען דארף זיך באטש גוט אנבאדען, נאך און נאך.. ס'איז אזוי טייער!... און בעט מען איהם א סך, מאכט ער גאר א סוף צום גאנצען חדר... ווייל ער ניט געהן!... און ער שפרינגט אריין אין טייכעל, בוקעט דאס וואסער...

די זון איז היינט, דאכט זיך איהם, צו גיך ארונטער הינטערן בערגעל... און עס הויבט אן ווערען טונקעלער, נאר פון יענער זייט טייכעל שפיגעלט זיך נאך אב א רויטקייט... ער טוט זיך אן, שלעפט דאס „אנטועכיץ“ מיט כעס, צו מיינט ער, אז עס איז איהם אויף צו להכעיס טונקעלער געווארען, צו איז דאס א כעס, וואס שווימט ארויף פון ערגעץ טיף, טיף און איז א סימן, אז דארט שפיגעלט זיך אב עפּיס...

און דאס טייכעל שאקעלט זיך, רייסט זיך עפּיס, ווי דאס וויל איצטער ארויס פונ'ם ברעג און אנטלויפען מיט איהם אין א ווייטען ארט, וואו עס וועט זיי ביידען זיין גוט און פרעהליך...

ער גיט א קוק צום טייכעל, ווי ער וואלט זיך זעגענען מיט איהם, לעגט אריין דאס היטעלע אין קעשענע — זאלען זיך אויס־טריקענען די האר, וועט אפשר דער טאטע ניט וויסען, אז ער האט זיך געבאדען...

דעם בארג לויפט ער ארויף און, אז עס קומט צום גלייכען וועג, געהט ער טריט ביי טריט. באטראכט זיך, ווי קומט מען אהיים?... וואס זאגט מען דעם טאטען?...

און ער געהט מיט די הינטער־געסלעך. באטראכט ער זיך, אז ער איז ניט קיין „גזלן“, און לאזט זיך אוועק מיט דער גרויסער

גאַס... געהן געהט ער אין מיטען וועג און וואַרפט אויגען, אז אי־מיצער זאָל איהם ניט דערזעהן, און אפשר קוקט ער זיך אַרום, אַז עס זאָל אימיצער אַנפּאַרען מיט אַ וואַגען און איהם „איבערפאַרען" — ס'הייסט, ער וועט זיך ניט לאָזען מען זאָל איהם הרג'ענען... אָבער נאָר אַזוי זיך פאַרטשעפּען אין די רעדער, בכדי ער זאָל קאָנען מאַכען אַ גוואַלט, שרייען הויך... וועט מען זיך צונויפלויפען און איהם דערקאָנען. וועט ער זיך מאַכען, אַז איהם טוט וועה... און מען וועט איהם אַפּטראָגען אַ היים, וועלען זיך טאַטע־מאַמע דער־שרעקען און וועלען פאַרגעסען אַן אַלעמן... מען וועט ברייינגען אַ דאָקטאָר — און ער וועט ליגען עטליכע טעג... איז אָבער ווי אויף להכעים קיינער ניט אַנגעפאַהרען.

קומט ער צו צו דער שטוב מיט איינגעהאַלטענע טריט און גיט אַ וואונק דעם קליינעם ברודערל אויף זייער לשון — ווי ס'האַלט?.. ענטפערט יענער מיט חוצפּה: יאָ!... וועסט שוין כאַפּען!" — און ער אַליין דערקענט זיך ניט, צו איז ער טאַקע דער „הושיקעלע" פון תמיד?... וואָס שטעהט ער אַזוי שטיל?... ווי זעהט ער עס, איינגלעך לויפען דורך און ער שווייגט זיי...

קומט די מאַמע אַרויס און זאָגט: „קום אַריין, מיין קינד, האָסט נאָך היינט ניט געגעסען... קום אַריין!... מ'שיינקט דיר אַלעס!..."

און ער קוקט אפילו ניט צו איהר. ער ווייס שוין, וואָס דאָס טייטשט...

דאָס טייערע קינד לעגט דער טאַטע אַנידער און שמייסט, שמייסט... נאָכדעם גיט מען דיר ניט קיין עסען... און מאָרגען פירט דיך דער טאַטע אין חדר ביי די הענט און אין חדר שמייסט מען ווייטער...

גיט ער אַ וואונק צום קליינעם ברודערל, קומט יענער צו צו איהם. און ער זאָגט איהם אַזוי: „מיר זיינען חבר אייביג און אייביג... לויף אַריין שטילערהייט און שלעפּ מיר אַרויס אַ שטיק

ברויט!... אייביג און אייביג חבר!..."

און אין הארצען טראכט ער זיך: „דו „קאטער", ווארט איך'ל דיר ווייזען!..." און דרעהט זיך אוועק אין דער אנדערער זייט, זאל קיינער ניט זעהן... און יענער ברייננגט איהם א שטיק ברויט און גיט בשעת מעשה א שפרונג און א קנאק מיט'ן צינגעל — זעהסט!...

לייגט ער אריין דאס שטיק ברויט אין קעשנע און גיט דאס ברודערעל א כאפ אן ביי איין אויער און שלעפט איהם צו צו דער ערד, און ער נעהמט איהם באגראבען מיט וואס ער קאן נאר, און פיהלט אז עס ווערט איהם גרינגער אינוועניג...

און אז די מאמע איז ארויסגעלאפען, איז ער שוין געשטאנען ווייטער מיט עטליכע „שפאן", אונטערגעטאנצט, געריסען דאס שטיק ברויט און נאך יעדען בים א מאך געטאן מיט א קרומען פנים: אוי מא־מ־ע!... אוי, מא־מ־ע!

גראָמאַן

א.

„אייערע עלטערען קומען?...“ באקאנטע און ווער עס האט נאר די געלעגענהייט פרעגען איהם גלאט אין דער וועלט אריין א שאלה. און גראזמאן פיהלט, אז הינטער די קאלטע פנים'ער און די גלייכגילטיגע אויגען, און די שטילע, פרומע ליפען ליגט א סם, א גיפט. עס איז איהם קלאר, אז די מענשען מיינען: „גראזמאן איז געווען גראזמאן ביז ניט לאנג, אבער איצט, הא־הא! איז ער גאר אן אנדער מענש... די עלטערען ברענגט ער אריבער פון רוסלאנד... וויל איינפיהרען א שטוב מיט לייטען גלייך... ער ווארפט אוועק זיינע חלומות, זיינע ווילדע משוגעת'ן און וועט זיך איינשפאנען אין דער ארבייט...“ — און פרוב קוק אריין נאך טיפער אין די מענשענס מחשבות, געפינט זיך דארט אן אנדער, פארבאהאלטענע מיינונג — אז, גראזמאן איז געווען און וועט זיין דער ווילדער־ משוגענער, הינטער־וועגט־מענש און דאס לעבען ווייס ער ניט און וויל עס ניט וויסען... ס'איז נאר א רחמנות אויף די עלטערען!...

און ער, וואס בטבע קומט ער זיך גאר ווינציג צוזאמען מיט מענשען און פיינט האט ער זייער מיטלייד, זייערע מיינונגען, און וואס זיינע חברים זיינען די פיער נאקעטע, שטומע ווענט פון זיין „רומקע“, וואס זיי קאנען אזוי גוט שווייגען, כאטש נעם און הענג זיך, און איין חסרון איז, וואס זיי האבען א טיר, וועלכע דו מוזט עפענען אלע אין דער פריה... ער ווערט שטארק אויפגעבראכט, אז מען פרעגט איהם וועגען זיינע עלטערען, און זיינע אויגען לאזען זיך ארונטער. קוקען וויל ער ניט אין דעם קאלטען פנים אריין, און אין זיינע ליפען־ווינקלען צולעגט זיך א שארף קנויטשעלע און עס כאפט זיך ארויס פון זיין מויל א בייזער, גיפטשפייענדער: „יא, זיי קומען!“

און אז ער פארמאכט זיך אין זיין איינזאמע „רומקע“, גיט ער דערביי א קלאפ מיט דער טיר און דער קלאפ שרייט: „געוואלט, ווי ווערט מען פטור פון די מענשען!...“

און אז ער לעגט זיך אריין אין בעטעל און קוקט אין „זיך אריין“, ענטפלעקט זיך דעמאלט יענער גראזמאן, וואס קיינער האט נאך ניט געזעהן, וואס האט א ווארעם הארץ, א פייערדיגע נשמה און א שטארקען ווילען, און דער ווילען איז, אלץ געהן ווייטער, ווייטער — יענער גראזמאן, וואס בויט אין דער שטיל וועלטען און די פייערדיגע נשמה באלויכט זיי מיט פלאמען...

און ער דערצעהלט דעמאלט אויף שטום-לשון די נאקעטע, שטור־מע ווענט פון דעם, וואס עס קומט פאר אין איהם, און די ווענט הערען זיך איין און שוויינען אזוי גוט, אזוי הערליך.

ער האט זיך בלויז אויף א ווייל אפגעשטעלט, אבער ער וועט נישט אויף אייביג שטעהן בלייבען פאר דער וואנט — פאר דער אלטער, פארשימעלטער וואנד, וואס אויף איהר איז אויסגעקריצט מיט צעריבענע, פארטווישטע אותיות: „טאטע-מאמע“... ער וועט נאך געהן פאראוים... ער וועט נאך אויספיהרען זיינע הערליכע פלע־נער... אבער איצט מוז ער העלפען. מוז ער ראטעווען.

דער טאטע שרייבט איהם.

„טייערער זוהן!... אויב דו ווילסט האבען טאטע-מאמע.... אויב דו ווילסט האבען דיין קליינעם ברודער... טייערער זוהן!... וואלטען מיר ניט געלעגען אויפ׳ן בוידים... די בייכער וואלט מען אונז אויפגעשניטען, אויפגעשניטען און אנגעפילט מיט פעדערען... די ריינע, ווייכע, זילבערנע פעדערען, וואס די מאמע האט אליין מיט איהרע הענד געפליקט, א פעדער נאך א פעדער געפליקט... צע־לאזט האט מען זיי איבער׳ן גאס... צעבראכען די טישען, די בעט־טען... מיר לעבען... האבען מיר ניט מיט וואס צו לעבען. פאר־בונדען האט מען אונזערע אויגען, אז מיר זאלען גאר ניט זעהן... און

מיר פיהלען, אז איבער אונז, הינטער אונז, פאר אונז שטעהט דער מלאך המות מיט'ן חלף... ליבער זוהן!... די מאמע שטעהט ביים אויווען אונטערגעשפארט מיטביידע הענט דעם קאפ און וויינט... און דער פארטוך איז נאס געווארען... זי קאן ניט שרייבען, וויינט זי... אויב ווילסט האבען טאטע־מאמע... איך האב נאך כח... איך וויל ארבייטען... ארבייטען און לעבען!... לעבען וויל איך... דער חלף ליגט אויף דעם האלז!

גראזמאן האט שוין אזוי פיעל מאל געליינט דעם בריף, היינט, נעכטען האט ער איהם געליינט און אייערנעכטען און אין די אותיות, אין די קרום־קיילעכדיגע שורות, אין די גראבע עקען פון די „נון'ען און כף'ען" זעהט ער עפעס אנדערש...

ער זעהט, ווי דעם טאטענ'ס שווארצע אויגען האבען זיך טיף אריינגערוקט אין זייערע לעכער און קוקען מיט מורא, מיט א שווארצען, שטומען פחד, און צווישען ביידע אויגען, דארט וואו די ברעמען צעציהען זיך, ליגט פארעקשנ'ט א דונקלער קארב, אזוי ווי מיט א האק אויסגעהאקט און וויל זיך ניט אויסהיילען. דעם טאטענס רעכטע האנד — די האנד וואס האט רצועות צום „של יד" געוויקעלט, אזוי היילי געקוויקעלט... וואס האט „שלום־עליכם" יעדען געגעבען אזוי ווארעם... די הארינע, ווייכע האנד, וואס האט איהם אפט איבער'ן קאפ א גלעט געגעבען און א זיסע ווארעמקייט אין מח אריינגעגאסען און ביז טיף אין הארץ אריין... די האנד, וואס האט איהם א מאל אין בית־המדרש פאר'ן גאנצען עולם א פליאסק געגעבען, און כאטש א וועהטאג איז געווען און א חרפה פאר דעם עולם, האט זיך אזוי גוט די נשמה געפיהלט, אזוי ווארעם איז געווען, ווייל דער טאטע מיט זיין ווייכער, הארינער האנד האט עס געטאן... און די האנד, דאס שטומע „פלייש און ביין" האט זיך א שטילען צאפעל געטאן, זיך אויסגעשטרעקט און גענומען די פען, זי פריהער מיט „בלוט פון איהר בלוט" דורכגעדרונגען און נאכ־דעם, לפנים, אין טינטער אריינגעטונקט. און די שטאלענע האר־

טע פען האָט זיך אונטערגעגבען און געקריצט מיט די שפּיצען אויף דעם פּאַפּיר, זיך אונטערגעגעבען און געקריצט מיט די ציינער... און אַ קללה האָט די האנד אָנגעשריבען — אַ בלוטיגע, שוואַרצע קללה...

און ער זעהט די מאַמע, וואָס וויינט ביים אויוועז... אין דער פריה מאַכט זי פייער „אַנבייסען" צו קאָכען און פאַרלעשט דאָס פייער מיט די טרערען... פאַרנאַכט מאַכט זי וויטער פייער „וועט־שערע" צו קאָכען און לעשט עס אויס מיט איהרע טרערען... און דער פּריפּעטשיק איז צו אַ ים געוואָרען... און די מאַמע טרינקט זיך... און זי שרייט נאָך הילף און דאָס געשריי ווערט פאַרטראַ־גען, דורכ'ן קוימען, מיט דעם רויך, מיט די ווינדען, און עס קומט ניט צו קיינעם אין אויער אַריין...

און ער זעהט דאָס קליינע ברודער'ל, וואָס ערגעץ דאָרט אין הויף, קענגען דער זון, שפּילט ער זיך און לאַכט און שפּרינגט, ווי אַ יונגע שוואַלב, וואָס פליהט אין דער לופטען און זינגט פאַר דער וועלט אַ ליד פון יונגען לעבען, און וויים ניט, אַז די וועלט ציליוועט זיך אין איהר מיט אַ פייל...

און ער האָט זיי אַזוי ליב, זיין טאַטע מאַמע, זיין קליין ברו־דער'ל מיט די בלויע, פאַרטראַכטע אויגען — דאָס קליינע ברודער'ל, וואָס די מאַמע שערט איהם דעם בלאָנדען קאָפּ און לאָזט איבער גאָלדענע טרעפּ טרעפּ... און ער האָט אַ פאַרלאַנג, זיך אַרומצור־נעמען מיט זיי און זיך שטאַרק צוזאַמענצודריקען, ברוסט צו ברוסט און אָוועק ווייט, ווייט פון איטליכענס אויגען, און זיך באַזעצען אין אַ טיפען טאָל. און דאָרט עפענען די אויגען ברייט און ווייט... ענטפלעקען דאָס הייסע האַרץ און דערצעהלען, וואָס אַזוינס עס וויל זיך, צו וואָס עס גלוסט זיך... און דאָרט אין דעם גרינעם, שטי־לען טאָל זיך פיהלען, אַז ער האָט מקריב געווען דאָס בעסטע, און זיין שטאָלץ ביי זיך, וואָס קיינער האָט עס ניט באַמערקט, ניט גע־

וואוסט... און דארט אין דער שטיל זאל דאס האַרץ דאָס צערי־
סענע זיך היילען, היילען...

יאָ, זיינע עלטערען ברייננט ער אַריבער...

„און דו גראזמאן, נעהם און רייס אַרויס דאָס זיידענע האַרץ
און לעג דאָס אַריין אין אַיין אייזערנעם קאַסטען און זאָלסט ניט
עפענען דעם קאַסטען. נעם און לעש אויס די פייערדיגע נשמה,
פאַרשטיק אין זיך דעם שרייענדען ווילען, פאַרביים מיט די ליפען
און שווייג, זאָג ניט אַ וואָרט, קוק ניט אין שפּיגעל ווי דיין פּנים
זעהט אויס — נאָר אויף איין יאָהר!... פון טויזענד ניין הונדערט
זעקס ביז טויזענד ניין הונדערט זיבען!..."

ב.

אַז גראַזמאַן קומט אין „שאָפּ" אַריין אין דער פריה, שטעלט
ער זיך אַוועק אויף זיין פּלאַץ און נעהמט זיך אַרבייטען. די אויגען
גראַבען זיך אַריין אין דער אַרבייט, די פּלייצע בויגט זיך איין, די
ליפען פאַרמאַכען זיך, ווי מיט אַ שלאָס און ער רעדט ניט אַ וואָרט
און ער קוקט ניט אויף גאָר ניט. דער קאָפּ איז אין ערגעץ ניט.
אפילו דער מח וואָס הינטער דעם שטערן ליגט זיך רוהיג און
שלאָפט... וואונדערבאַר איז... וואָס דער שטערן — דער הויכער,
טיעף־ווינקעלדיגער שטערן, וואָס פון אַ קליינינקייט האָט ער זיך
געקאָנט פאַרקנייטשען, אַזש פון דעם תמיד קנייטשען זיך ליגען
אין דער לענג, פון איין זייט שלייף צו דער צווייטער, אַזוינע טיפע
קאַרבען — דער שטערן זאָל אַזוי ליימיגוואַטע, אַהן לעבען, אַהן
חיות זיך פאַרשפּרייטען איבער'ן מח...

און דער פאָרמאַן ברייננט איין „אָרדער" פאַר גראַזמאַן'ען, און
ער הויבט אויף זיינע אויגען, באַגעגענט דעם פאָרמאַנס בליק. פאַר־
עקשנ'ט קוקען זיי זיך איבער. און ער זעהט אין פאָרמאַנ'ס אוי־
גען, אַזוי צו לייענען : „מענשעלע. איך טו דיר אַ טובה, זעהסט,
דיר גיב איך אַ „שאָו"... וואָס וואָלסטו געטאָן מיט דיינע עלטע־
רען, ווען ניט איך ?..." און אַ מאָל זעהט ער אין זיינע אויגען אַזוי

צו לייענען : „ביזט, מענשעלע, מיינער!... פערבונדען צו מיר... פרוב טון קעגען מיר!...“

און גראַזמאַן לאָזט אַרונטער זיינע אויגען און שטום שלינגט ער איין זיך אריין די געפיהלען פון ערנידערונג, און ער פיהלט ווי אימעצער וואָלט אַנלעגען שטיינער, גראַבע, האַרטע, אויף זיין האַרץ און ער האָט אַ מויל, הענט און קאָן זיך ניט וועהרען...

דער פאַרמאַן גיט צו איהם אַ ווינק מיט איין אויג און כאַטש ער פאַרשטעהט, וואָס יענער מיינט מיט אַזאַ ווינק, מאַכט ער זיך, כלומרשט פאַרשטעהט ער ניט און פרעגט קינדעריש : „וואָס ווינקט איהר?...“ און אויפ'ן אָרט שטויסט זיך אָן אַ געדאַנק — „מענש, פרעג ניט! ער ווינקט, ענטפער. נאָר זעה, אַז דיינער זאָל זיין אַ גוט ברודערליכער ווינק !... ווייז ניט אַרויס, אַז דו ביזט ניט צופרידען!...“

און עס פרעגט זיך, ווי טוט ער דאָס אַזוי, ווי אַזוי קאָן ער דאָס גובר זיין דעם אייגענעם „איך“, און ווען דער אינעוועניגסטער גראַז־מאַן קען ניט ליידען דעם פאַרמאַן'ס ווינק, נעהמט איין אַנדערער און גיט אַזוי לייכט אַ ווינק צום פאַרמאַן?...

און עס איז איהם ווי אימעצער וואָלט איהם אַ שטופּגעטאָן, און ער כאַפּט זיך און גראַבט זיך אריין אין דער אַרבייט און ווייטער זעהט ער גאָר ניט און טראַכט גאָרניט... און, אַז עס קומט אָן אַ געדאַנק און וויל זיך נאָר אָנהויבען צו וועבען, שטעלט זיך אַוועק די אַלט־פאַרשימעלטע וואַנד, וואָס אויף איהר איז אויסגע־קריצט מיט צוריבענע, פאַרשימעלטע אותיות „טאַטע־מאַמע“... און ער שרעקט זיך ניט פאַר דער וואַנד און זי קימערט איהם ניט, נור קלאָר ווערט איהם, אַז נאָך גאָר ווינציג געלד האָט ער צונויפגעזאַ־מעלט און וואָס מעהר „דאָזען“ אַרבייט אַלץ נעהנטער איז ער צום צוועק, אַלץ קלענער איז דאָס איינע יאָהר...

און ווייטער אַרט עס איהם ניט, וואָס די אַרבייטער אין שאָפּ, וועלכע האָבען תמיד געקוקט אויף איהם פון אונטען אַרויף, קוקען

איצט צו איהם מיט אויגען ווי פון אויבען : „מענשעלע, וואס איז מיט דיר ?... איז דאס דער אייגענער גראזמאן?... וואקסען אלע גראזמאנס פון דער הויך ארונטער, ארונטער?..." ער וויים עס און שוויגט. צו גרוים איז ער ביי זיך, ער זאל זיי פון עפעס דערצעה־לען... און פיינט האט ער תמיד פאר יענעם זיך אויסדערצעהלען פון דעם, וואס ער טוט, וואס ער ליידעט... ער איז אליין שטארק ביי זיך איבערצוטראגען אלץ...

און מעג ער „איינשלאפען", קאן ער זיך, אין א צייט ארום, אליין אויפכאפען און אראפווארפען פון זיך אלץ און ווייטער וואק־סען, ווייטער געהן מיט'ן ווייטען, ווייטען וועג, צואיילען זיך, אי־בערשפרינגען טאל און בערג און איינלויפען דאס, וואס ער האט פארשלאפען...

ג.

איז גראזמאן געקומען פון „שאפ" און האט געעפענט מיט כעס די טיר פון זיין „רומקע", זי מיט א שווערען קלאפ צוגעמאכט און אוועקגעלעגט א פעקעל אונטער'ן טישעל. און זיין כעס האט זיך געשטארקט, וואס מעהר ער האט געקוקט אויף דעם פעקעל, — „נאכט־ארבייט" ליגט אין פעקעל... „היים־ארבייט", וואס מאכט די אויגען בלינד, וואס צוברעכט נאך מעהרער, דעם פון א גאנצען טאג ארבייט צובראכענעם קערפער, וואס מאכט טויב די געפיהלען, וואס פארטרייבט די פון א גאנצען טאג פאריאגטע מחשבות — צעריסענע, פארשטויסענע, טייערע מחשבות !...

און אז ער וועט דאס פעקעל אויסארבייטען... דאס הייסט, דאכט זיך אז ער האט גארנישט געוואלט נעהמען, און דער פארמאן האט איהם געפרעגט : „ווילט איהר „נאכט־ארבייט" א היים נעהמען ?..." און ער האט עפעס ווי אהן לשון צוגעשטימט, כאטש אימעצער פון אינוועניג האט געווארענט : „נעהם ניט אהיים, פארשוועך ניט דיין הייליגע „רומקע" מיט נאכט־ארבייט... דאס איינציגע, וואס ביי

וייר איז איצט געבליבען, איז 3—4 שעה פאר'ן שלאף זיצען איינער אליין אין דער רומקע מיט די שטומע, נאקעטע ווענד און זיצען אזוי און שווייגען..." און אז ער וועט דאס פעקעל אויסארבייטען, וועט איהם צוקומען צום חשבון נאך איין דאלאר... אזוי, הייסט עס — איין דאלאר!... אזא קליין „נישט" וועט איהם צוברעכען, אויס־מאטערען... איהם?!

א גאסען־זייגער האט ערגעץ אין טומעל פון דער גאס זיך ניט פארגעסען און געלאזט וויסען דער וועלט, וואס איז ארוים פון דעם לאנגווייליגען, לעדיגען הויז־לעבען אין די לאנגע, שווארצע, פולע, טומעלדיגע, אהן אינהאלט־טויטע גאסען; געלאזט וויסען די נשמות, וואס צאפלען זיך אין זייערע איינזאמע „רומקעס" און רייסען זיך צו עפעס אין דער שטיל, אליין... מיט זיינע קלאנגען פון א קירכען־גלאק אנגעזאגט די פארצווייפעלטע, וואס זיינען אנטלאפען פון דער גאס אין הויז אריין פאר שנאה צו דער גאס, און וואס ווילען אוועק פון'ם הויז און האבען ניט קיין פלאץ, קיין ארט... אנגעזאגט אכט שווערע לאנג־אויסגעצויגענע קלאנגען. און גראזמאן האט זיי נאכגע־צעהלט און געטראכט, אז דאס איז פאר איהם אליין. דער גאסען־זייגער וויל איהם טרעפען, איהם אנזאגען, אז: „מענשעלע, האסט נאך 3—4 שעה... זעה, לאז זיי ניט אוועק מיט גארניט... צוועלף — שלאפען, שלא־א־פען... און זעקס, ווייטער אויסשטעהן..."

גראזמאן האט אויף גיך דאס לעמפעל אנגעצונדען און די „רומ־קע" באטראכט.

און אין דער מינוט איז אין זיינע אויגען די „רומקע" אזוי שעהן געווארען... די גרינע, נאקעטע, שטומע ווענד האבען זיך ווי מיט א ליכטיגען שמייכעלע פארצויגען און דאס טישעל איז געשטאנען אזוי ציכטיג, קינדיש און געשוויגען, מיט די דינע, ווייסע פיסעלעך ליכט און מיידעליש געשטאנען... און א הויפען ביכער איז געלעגען אין איין עק טישעל מיט די רוקענס פון פארענט — א גאנצען טאג האבען זיי שטיל געטרוימט, יעדעס בוך געטרוימט זיינס, און איצט

ליגען זיי און קוקען מיט זייערע גאָלדענע, טיפ־איינגעפּרעסטע נעמען אזוי שטיל, אזוי ליכטיג און ברייט, ווי נאָר נאָך א גוטען טרוים קאָן מען קוקען... און דאָס לעמפּעל שטעהט זיך שטאָלץ אונ־טער'ן פּאַפּירענעם אבאַזשור און דאָס פלאַם־פייערדיג אויג זיינס קוקט אזוי ברייט, אזוי ווייט און ווארט אויף אימעצען, ווי א יונג מיידעל, וואָס צוואגט זיך אויס, פּארפּוצט זיך און שטעהט און ווארט אין פענסטער אויף אימעצען, מיט וועמען זי דארף שפּאצירען געהן...

און דאָס פּעקעל „נאכט־ארבייט" ליגט אונטער'ן טישעל און גראזמאן קען ניט צוגעהן און עס עפּענען. וועט ער דאָס מיט זיינע הענד אליין עפּעס חרוב מאכען, צעשטויסען?...

און נעכטען, אייערנעכטען האָט די „רומקע אויך אזוי אויסגע־זעהן?...

גראזמאן פארלעגט א האנד, איינע איבער דער צוויטער, אויף דער ברוסט און נעהמט זיך געהן מיט שווערע טריט הין און צוריק, הין און צוריק, און, אין זיינע אויערען קלינגט אזוי מורא'דיג אי־מעצער — „ווער פּאַדערט פון דיר?... פאר וואָס האָסטו זיך פאר־קויפט?..." און אין זיינע שווערע טריט הערט זיך אזעלכעס, ווי ער וואָלט פעסט אָפּענטפערען. ער שפּרייזט איבער דער „רומקע" און שרייט מיט א הארץ־שטומען קול: „איך האָב עס געטאָן!... קיינעם פרעג איך ניט... קיינעם!..."

און די ביכער מיט זייערע איינגעפּרעסטע גאָלדענע נעמען האָ־בען פארלאָרען דעם ברייטען, ווייטען קוק און מיט שרעק האָבען זיי געקוקט... און אין פלאַם־פייערדיגען אויג פון לעמפּעל האָט זיך ארייגנעריסען א האלבער שטראַל פון צווייפעל, צו וועט קומען דאָס, אויף וואָס עס ווארט זיך.. און גראזמאן האָט געפיהלט ווי עפּעס גנב'עט זיך ארייַן צו איהם אין די אָדערען, וואָס וועבען זיך ארום הארץ. און שטיל גנבעט זיך דאָס.

און איהם אין גאנצען האָט ארומגעכאפּט אזא בייַנקעניש, אזא בייַנקעניש נאָך יענע אבענדען, ווען די „רומקע" איז געווען אזוי

שעהן, ווען די נאַקעטע, שטומע ווענד האָבען געלויכטען מיט אַ שטילער, הערליכער, ריינער פרייד און ער האָט פאַרבראַכט די אָבענדען מיט זיצען איינער אַליין, מיט שפּרייטען לאַנגע וועגען און טראַכטען וואו דער אָנהויב איז און וואו עס איז אַ סוף... אַ שטילער שמערץ האָט איהם אָנגעכאַפּט נאָך די 3—4 שעה פאַר דעם שלאָף, וועלכע ער הויבט אָן אוועקצולאָזען איין נאַכט נאָך דער צווייטער...
און דאָס הארץ רייסט אַזוי, און די נשמה צאַפּעלט זיך אַזוי !...
גראָזמאַן איז ביים טישעל שטעהן געבליבען, זיך איינגעבויגען, אַרויסגענומען דאָס פּעקעל „נאַכט־אַרבייט“, אויף׳ן טישעל אוועק־געשטעלט דאָס און גענומען אויפבינדען מיט אַ רעש, אַזוי ווי ער וואָלט וועלען זיך פאַרטיפען אין דעם אויפקניפּען און דערמיט אָפּ־טרייבען פון זיך אַזוינס, וואָס ער קאָן איצט ניט זעהן, אוועקשטופּען פון׳ם זכרון דאָס, וועגען וואָס ער וויל ניט טראַכטען, און וואָס מעהר ער וויל זיך אוועקרייסען דערפון, קומט עס אַרויס אין זכרון אַלץ שאַרפער, שאַרפער...
דאָס איז איהם אַרויפגעקומען אויף׳ן זכרון:
אין אַ ווינטער אָווענט... אין שטוב איז ליכטיג, וואַרעם... די מאַמע זיצט ביים אויווען און שוימט די יויך אַלע רגע און גיט אַ ציצעגע ציך מיט רויטע קווייטען און די קווייטען זיינען באַלויכ־טען פון׳ם פייערעל, וואָס פלאַקערט אויף׳ן פּריפּעטשעק, — נעהט די ציך און שוימט די יויך. און איהרע באַקען זיינען אָנגעצונדען מיט אַ הייסען, זיסען טרוים און דאָס פייער׳ל פון׳ם פּריפּעטשעק פלאַמט הינטער דעם טרוים... דער טאַטע זיצט ביים טיש איבער אַ גראָבער גמרא און לערנט מיט אַ שטילען, הייסען נגון... און ער, גראָזמאַן, זיצט מיט אַ קליינעם ביכעל אין גאַנצען 40 בלעטלאָך. און איז טיעף אַריינגעלאָזט אין די ליידען, וואָס דער פּאָעט האָט באַשאַפען מיט יעדען אות, מיט יעדען בלעטעל... דאָס ברודער׳ל איז פון׳ם „ביי־נאַכט“ אַ היים געקומען און געעפענט די טיר מיט אַ פרעהליכען „גוטען אָבענד“, און די פראָסטיגע, פרישע לופט האָט זיך מיט אַ קיהל ווינטעל אַריינגעטראָגען אין שטוב.

די מאַמע האָט צום טיש געגרייט און דער טאַטע האָט זיך געוואשען און „המוציא“ געמאַכט... ער איז צום טיש געגאַנגען מיט דעם קליינעם ביכעל און פאַרטיפט איז ער געווען ערגעץ ווייט, ווייט... נאָכדעם לאָזט זיך דער טאַטע מיט איהם אריין אין א שמועס און דערצעהלט איהם פון מהרש״א׳ס אן איינפאַל און דערצעהלט האָט ער מיט התלהבות, מיט א פלאַם... און ער האָט דעם טאַטען דעמאָלט איבערדערצעהלען פון׳ם ביכעל און מיטביידע הענד איהם מסדר געווען די גרויסקייט פון׳ם פּאָעט, דעם סדר מאַהלען, וואָס הייסט מאַהלען מענשען אויף׳ן פּאַפּיר... און וואָס הייסט קונסט... און עס איז ארויס א לאַנגער, שטאַרקער וויכוח צווישען איהם און טאַטען. און דער טאַטע איז מיט א מאָל פון הינטערען טיש און ער איז אויך ארויס און זיי ביידע האָבען זיך גענומען שפּרייזען איבער׳ן שטוב... און יעדער האָט גע׳טענה׳ט זיינס... און דער טאַטע האָט פּלוצים א זאָג געטאָן, אז דאָס איז נאַרישקייטען, פּלאַפּלעריי, אַזוינע פּאַיאַצען... און ער גיט ניט א גראָשען פאַר זייערע קונצען... און גראַזמאַן איז ברוגז געוואָרען — דעם טאַטענ׳ס מהרש״א האָט ער ניט געקאָנט שענדען, טייער איז ער געווען ביי איהם, ווי ביים טאַטען — און איז ארויס פון שטוב און האָט זיך גענומען שפּאַצירען אויף׳ן גאַניקעל אַפּ און אויף... און די געזונדע, בלויע, פּראָסטיגע נאַכט האָט איהם ארומגעכאַפּט און זיך געבעטען ביי איהם — „זיי ניט ברוגז !...“ און דאָס בוימעלע וואָס אין „פּאָליסאַדניק“, דאָס נאַקעטע בוימעלע איז געשטאַנען און ווי געלאַכט פון איהם — „קוק אָן, איך בין נאַקעט, מיינע צווייגען אָהן בלעטלעך, איך הער ניט קיין פויגעל געזאַנג און שטעה און וואַרט, האָף און בענק נאָך יענער צייט, וואָס וועט קומען און עס וועט מיר בעסער ווערען... מען טאָר ניט זיין ברוגז... שעם זיך !...“ און אין שטוב האָט מען געוואַרט, געוואַרט, און די מאַמע האָט זיך ניט איינגעהאַלטען און דאָס פאַרהיינגעל פון׳ם פענסטער פאַרהויבען, צוויי מאָל אָנגעקלאַפּט — „נו שוין, נו שוין, קום אריין !...“

און גראזמאן זעהט זיין מאמע, וואס איז איצט ערגעץ ווייט, ווייט פון איהם, וועלכערופט—„וואו ביזטו, פלייש פון מיין פלייש?... וואו ביזטו, מילך פון מיין מילך?... וואס שווייג־ס־טו?!...” און אז ער וואלט איהר קאנען זאגען, אז ער זאל קאנען איהר דערצעהלען: דאס פלייש פון דיין פלייש איז צו קופער גע־ווארען, און די מילך פון דיין מילך איז פאר׳סמ׳ט... און ער האט ניט קיין ארט און ער געפינט זיך אין א טויטען פינסטערען טאל... און דו, מאמע, ווילסט פון איין טויט ארויסרייסען זיך, און צום צווייטען אין די ציין אריינקומען...”

זיינע עלטערען וויל ער אריבערברענגען... אריבערברענגען!...

און פלוצים שווימט ארוים זיין קליין ברודערל פאר זיינע אויגען...

אין א זומער טאג... דאס שטעטעל האט זיך איינגעצויגען מיט לייכטע וואלקענס און עס איז געווען אזוי קיהל, און ער איז געזעסען אויף׳ן גאניקעל און געקוקט אין די כמארעס, און עס האט זיך נאך עפעס געביינקט און געצויגען... און די כמארעס האבען זיך אויך געצויגען, געשטרעקט נאך עפעס און אלע מאל א טראפען רעגען גע־געבען און ווייטער זיך געצויגען... און דאס קליינע ברודער׳ל איז געשטאנען מיט דעם הוילען בלאנדען קאפ הינטער׳ן בוימעלע, וואס אין „פאליסאדניק” און געזונגען...

„גאט, גאט־ט גיבזא־דע־גען...”

און אונטערגעטאנצט...

„קליי־נע קינדער ווי־לען וואַ־א־קסען!...”

און דאס בוימעלע האט זיך אויך געשאקעלט און אויף זיין לשון געבעטען:

„קליינע בוי־מע־לעך ווילען וואַ־א־קסען!...”

און איהם האט זיך דאמאלט אזוי ליעב באקומען זיין ברודער׳ל, זיינע פאר׳חלום׳טע אויגעלעך, זיינע טרוקענע קארשענע ליפען און די ציינדעלעך די ווייסינקע, וואס האבען זיך ארויסגעוויזען בשעת

זינגען די תפילה... און דאמאלט האט זיך איהם שטארק א ביינק געטאן נאך עפעס...

„וואקסען... וואַ־אַ־ק־סען!...“

שטיל האט גראזמאן די „ארבייט“ צעלעגט אויף'ן טישעל, ארונ־טערגעריסען דעם פאפירענעם אבאזשור פון'ם לעמפעל, די ביכער אריינגעלעגט אין קאסטען און ארויסגעריסען האט ער דאס הארץ זיינס, די פייערדיגע נשמה פארלאשען און פארמאכט דעם קאסטען מיט א שווערען קלאפ... און אנגעהויבען צו ארבייטען...

דער גאסען־זייגער האט זיך ערגעץ אין טומעל פון דער גאס, ניט פארגעסען און אויסגעצויגען זיינע שווערע קלאנגען, און גראזמאן האט זיי נאכגעצעהלט און געדאכט האט זיך איהם, אז דאס איז ווי די לעצטע ווערטער פון איינעם, וואס וועט מעהר ניט רעדען צו דער וועלט.. און געפיהלט האט ער, ווי א „גביא“ קלאגט דארט אין די קופערנע, שווערע קלאנגען און וויל אימעצען שניידען, שניידען, „מענש, פינסטער איז דאס ליכט, וואס איז דיר געגעבען געווארען אין דיינע אויגען... און דו זעהסט ניט דיך אליין... טעמפ איז דיין הארץ, און דו פיהלסט ניט דיינע יסורים, דיינע ליידען... און דער־פאר וועסטו תמיד וויסטען דיין פינסטער לעבען און תמיד וועסטו טאן ביינקען נאך עפעס און באגעהרען עפעס און זיך ניט קאנען בייקומען...“

אין אַ קאפע־הויז

עס איז אנגעפאלען איין הערבסט נאכט מיט איהר גרוי־שווארצ־ליכען טומאן, וואס פרעסט און נאגט ביי מענשען דאס הארץ און יוארפט אויף זיי אן א שווערע, זויערע ליידיגקייט. און זי האט זיך פארשפרייט מיט שווארצע, מורא׳דיגע פליגלען איבער די שטיבער און אין די לאנגע, שמאלע גאסען — און געווארפען א גרויליכען נאסען פחד אויף איטליכען; און שווארצע גייסטער האבען איט־ליכען געטריבען פון די שטיבער אויף דער גאס און זיי פארפאלגט אין גאס מיט א שווערען, קאלטען אומעט. און די הערצער האבען זיך געמאטערט, און עס האט זיך געוואלט ערגעץ א פלאץ געפינען, וואו מען זאל זיך אליין ניט פיהלען, וואו שדים זאלען קונצען־שטיק וויזען, און פון דעם אינוויינינגסטען שד, פון׳ם שווארצען אומעט זיך צו באפרייען.

א יונגע פרוי אין שמוציגע קליידער, מיט פארברענטע, טרו־קענע ליפען; מיט א געל־בלייך איינגעפאלען פנים, אויף וועלכען עס איז נאך פארבליבען דא און דארט, פון יענע גאר יונגע יאהרען, שעהנע געזיכטסציגע: א קליין קיילעכיג מארדעטשקע מיט א פאר־ריסענעם נעזעל; מיט אויגען, וואס אז זיי זאלען, ווען ניט איז, כאפען א גוטען געשמאקען שלאף, וואלטען זיי געוועזען שעהנע, לאנג־ווינקעלדיגע, שווארצע, — לויפט און פלאנטערט זיך אין דעם קאפע־הויז צווישען די טישלעך, מיט דעם קאפ אריינגעצויגען טיעף אין די פלייצעס, ווי זי וואלט פארקראכען אין א זומפ, און נאך א סך ראנגלען זיך אין זי מיד געווארען און קען שוין ניט ארויס־קריכען.

ביי דעם טישעל דערלאַנגט זי קאַפע, און ביים צווייטען כאַפּט זי אַ ווערטעל מיט איינעם, און ניט יענער האָט הנאה געהאַט פון׳ם ווערטעל און ניט זי אַרט דאָס... ביי אַ דריטען טישעל נעמט זי געלד און צוזאַמען מיט דעם געלד איז זי מקבל די קאַלטע, טויטע בליקען, וואָס ווערען איהר צוגעוואָרפען.

דער גאַז־לאַמפּ, וואָס איז געהאַנגען אויף אַ פאַרשטויבטער, גרויער דראָטענער קייט, האָט פאַרשפּרייט איבער דאָס קאַפע־הויז, אַי ליכט, אַי פינסטערניס; אויסגעמישט מיט דעם סיגאַרען־רויך איז אַרויסגעקומען אַ גרוי, געל געדיכט און טונקעל ליכט, וואָס האָט אַזוי געדריקט אויף די הערצער פון די מענשען, וואָס זיינען דאָרט געוועזען און געטריקענט זייערע העלזער, און זיי האָט זיך געדורשט נאָך פייכטקייט.

מענשען זיינען געזעסען, שווער און איינגעבויגען, צוואָרפען ביי די טישלעך, אריינגעכאַפּט און פאַרגיפטעט פון דעם ליכט, מיד פון עפּעס זעהר אַ שווערער אַרבייט, פויל און אויפגעפרעסען פון אַ ביטערען טעות, פון אַ שוואַרצען צווייפעל — און געטרונקען קאַפע.

און גלייכגילטיג האָבען די מענשען געשלונגען די קאַפע און עס איז זיי ניט גרינגער געוואָרען; זיי האָבען באַשטעלט אַ צווייטען מאָל קאַפע און ווייטער געטרונקען. און זייערע קערפּער זיינען זיי איינגעפאַלען; און זייערע פּנים׳ער זיינען פאַרגיפטעט געוואָרען מיט אַ טויטער געלקייט; און זייערע אויגען זיינען אומבאַוועגליך געלעגען אין די שוואַרצע שאָטענדיגע לעכער. און עס האָט זיך גע־דאַכט, אַז ביי די מענשען געהט אוים באַלד דער לעצטער פונק און זיי בלייבען זיצען פּגרים־קערפּער. און זיי ווייסען ניט פון דעם און זיי פיהלען ניט, אַז עס לאָזט זיך זיי אוים דער חיות...

די ווענד, וואָס זיינען געוועזען האַלב באַלויכטען און האַלב אין שאָטענס זיינען געוועזען אויסגעקלעבט מיט געקעסטעלטען פּאַפּיר, און אין יעדעם קעסטעלע האָט געשטעקט אַ צורה מיט צוויי אויגען, איינס אָפען און דאָס צווייטע פאַרשלאָסען. און עס האָט זיך געדאַכט,

אז די צורות לאכען פון די מענשען, וואָס געפינען זיך דאָ. און זאָל אימעצער פּרובען נעמען א האק און וועלען צעהאקען די געזיכטער מיט די וואנד צוזאמען, וועט זיך זיין האנד ארונטערלאָזען מאכט־לאָז, פארשעמט — אזוי האָבען די פאפירענע צורות געלאכט שטום און שטעכיג...

ביי א טישעל, וואָס איז אָפּגעריסען און פארגעלט, און וואָס וואקעלט זיך פון אלטקייט, און וואו מיט יעדעס שטילען סקריפּ, וואָס ער גיט, הערט זיך א שטומער קרעכץ אויף דעם, וואָס קאָן זיך ניט ארויסרייסען פון זיין איינארטיגען, זויער־פוילען לעבען, זיצען צוויי: א פלייטיסט מיט ברילען אויף זיין דינער, לאנג־שפּי־ציגער נאָז, מיט א קליינעם שטערען, געל־גרויען בערדעל, מיט א פארמעגען פון אן אָפּגעניצטער פלייט, וואָס איהרע קלאפאנעס זייי־נען צוגעבונדען מיט געלען דראָט — און א פידלער, אן עלטערער מענש, מיט א דאָפּעלשפּיציגען, גרוי־קלאָטשעוואטען באָרד, מיט ברילען אויף זיין ברייטער נאָז, מיט זעהר אָפּגעריסענע קליידער און א פארמעגען פון א געלען, פארשטויבטען פידעל. דער ערשטער זיצט ביי דער וואנד און קוקט אוים צו זיין די „פּרימא“, דער סאָליסט, און דער צווייטער איז זיין אונטערהעלפער, דאָס צווייטע אינסטרו־מענט, און זיצט ביים עק פון טישעל.

דער פלייטיסט האלט די פלייט אין מויל, מיט איין אויג אריינ־געצויגען אין זיך, נישט זיין עסק, וואָס אויף דער וועלט קומט פאָר, און מיט דעם צווייטען אויג קוקט ער שארף און שטעכיג איבער דער בריל צום טעלערעל, וואָס שטעהט ליידיג אויף'ן טי־שעל.

דערפאר נעמט דער פידלער נישט אראָפּ די אויגען פון דעם, וואָס עס טהוט זיך אין קאפע־הויז. מיט איין האנד מאכט ער לויפען דעם „שמיציק“ און די שווארצע, דארע פינגער פון זיין אנדער האנד פלאָנטערען זיך אויף די סטרונעס און זוכען עפּעס דאָרט אזוינס,

וואָס זיי האָבען פאַרלאָרען; מיט זיינע אשענע, קליינע אויגען קוקט ער פון אונטער די ברילען און באַטראַכט די געסט, וואָס קומען און געהן אוועק.

„אַ געמיינע סחורה", טוט דער פידלער באַלד אַ הויבען גענעץ, אַזש זיין מויל צום צעררייסען, און אַ דרעה מיט דעם קערפּער אַהין און צוריק, און דער פּלייטיסט ווייס שוין, וואָס עס מיינט. און דאָס „שטיקעל" געהט זיך זיין וועג, פאַרשטענדליך, וואָס אַ מאָל שוואַ־כער, שוואַכער, אַזוי ווי איינער, וואָס שרייט אין אַ וויסטער מדבר נאָך הילף און אַז קיינער ענטפערט ניט, ווערט ער וואָס אַ מאָל שטי־לער...

איז אָבער דער מענש פיין געקליידעט, גיט זיך דער פידלער אַ בויג צום פּלייטיסט און עס קלאַפּען זיך אָן ברילען צו ברילען און עס ווערט איבערדערצעהלט אַ סוד, וואָס קיינער קען ניט וויסען זיין אמת'ע באַדייטונג.

דער פידלער באַקומט פּלוצים גרויסע אויגען, כמעט גרעסער פון זיינע ברילען, ווי זיי וואָלטען וועלען אַרויסשפּרינגען פון זייערע לעכער...

דעם פּלייטיסט'ס אויגען שטעלען זיך אוועק פּונקט אין דער מיט ברילען און באַקומען אַ פייכטען גלאַנץ...

נאָך'ן געשפּרעך נעמט דער פּלייטיסט די פּלייט אין מויל אַריין און גיט מיט זיינע ווייסע פלאַטשיגע פינגער אַ שטאַרקען קלאַפּ אין די קלאַפּאַנעס און עס בלאָזט זיך אַרויס אַ מין קוויטש: אַ לע־בעדיגעס, אַ פריילאַכס.

דער פידלער ציהט אַרויף זיינע אויגען אונטער די ברעמען און אויף דעם געלען שטערען וואַרפען זיך אַרויס דינענקע קנייטשעלעך, און ער גיט אַ סמיק די סטרונעס מיט'ן שמיציק און עס קומט אַרויס אַ געמישטער קול, ווי עטליכע קעץ וואָלטען זיך מיט איין מאָל צע־וויינט.

ביי אַן אַנדער טישעל זיצען דריי.

איינער מיט זיינע פיס אויסגעשטרעקט טיף אונטער'ן טישעל, דער צווייטער זיצט ברייט אויף דעם ביינקעל און ווינט זיך, און דער דריטער, אנגעשפארט ביידע הענד דעם קאפ, פארנעמט כמעט העכער א האלב טישעל און זיצט ווי אויף א שפיץ פון'ם ביינקעל.

„אינטערעסאנט", — ציהט ארויס דער, וואס ווינט זיך, פון זיין פארמאכטען מויל, עפעס ווי זעהר וויכטיגע, נוצליכע ווערטער, און ווייזט אן אויף די מוזיקאנטען, „זעהר אינטערעסאנט. קוקט, וואס פאר א טיפען דאס זיינען".

„מוזיקאנטען, וועלכע געניצען", זאגט דער, וואס איז צעלעגט איבער דעם טישעל און טוט איין איינגעהאלטענעם גענעץ. איינציהענדיג און פארשליסענדיג זיינע ליפען, וועלכע האבען זיך גע־ראנגעלט מיט'ן גענעץ...

„א ניקעל וועט אבער פגר'ען..." זאגט דער דריטער נביאות און גיט זיך א כאפ און ציהט ארויס די פיס פון אונטער'ן טישעל, מיט א פוילער, מאכטלאזער באוועגונג, און נעמט זיך ווארפען צוקער אין דאס גלאז קאפע.

דער פידלער לעגט פארזיכטיג אוועק דעם פידעל אויף דעם טישעל, נעמט דאס בלעכענע טעלערעל און לאזט זיך מיט איינגע־האלטענע טריט איבער דאס קאפע־הויז, צו בעטלען געלד פאר דאס פרעהליך מאכען.

מיט איין האנד צוגעדריקט צו דער ברוסט און אין דער אנ־דערער דאס טעצעל איז ער צוגעגאנגען מיט דרך ארץ צו די דריי יונגע מענשען. ביי זיי איז א ניקעל, נאך א לאנגער איבערקוקענים פון איינעם צום צווייטען, גע'פגר'ט... דער פידלער האט זיינע אוי־גען עפעס ווי איינגעצויגען, פארבאהאלטען. ער איז נישט גאר צו־פרידען געוועזען.

די האנד, וואס איז געלעגען אויף דער ברוסט איז שווער ארונ־טערגעפאלען און ער האט זיך א קראץ געטאן אין בארד — פאר־

צווייפעלט... ער איז אוועק צו אן אנדער טישעל, וואו צוויי יונגען זיינען געזעסען אויסגעצויגען אויף די שטולען מיט זייערע הענד אין די קעשענעס, מיט רויט־פלאמענדע אויערען, און קארטען זיינען געלעגען צעווארפען אין אונארדנונג אויף דעם טישעל.

„פעטערעל, מיר זיינען פארשפיל־ט!" האט זיך פון זייערע מיילער ארויסגעכאפט מיט איין מאל.

„מילא..." מאכט דער פידלער און געהט מיט שנעלע טריט, ווי אן אפגעשמיסענער, צוריק צו זיין טישעל, וואו דער פלייטיסט איז געזעסען מיט דער פלייט אין מויל און געקוקט מיט זיינע אויגען אראפ אין די אפענע לעכער פון'ם פלייט און, אפשר געפארשט פון דארט צו מאכט זיך עפעס אין דער קאלעקציע.

דער פידלער האט אוועקגעשטעלט דאס טעלערעל מיט דעם ני־קעל אויף'ן טישעל און וויטער האבען זיך ברילען צו ברילען גע־נויגט און עפעס גערעדט א שטילע, שטומען סוד נאכדעם האט דער פלייטיסט ניט פרעגענדיג זיין חבר'ס עצות א כאפ געטאן זיך צו דער פלייט און זיך צעקלאפט מיט די פינגער אין די קלאפאנעס, און זיך צעלאזט אין א יללה, זיך צעקלאגט ווייך, הארציג.

דער פידלער האט זיך, ווי דערשראקען און איז אראפ פון'ם גלייכען וועג און ניט געקאנט אונטערכאפען די ריכטיגע טענער, און מיט אימפעט האט ער געטריבען דעם „שמיציק" איבער די סטרונעס — ער וויל אויך אנטייל נעמען אין דער יללה...

א יונגער מאן וואס איז די גאנצע צייט געזעסען אין א ווינקעל, שטיל און פארשטעקט, האט זיך איצט שווער און מיד, רייבענדיג זיינע אויגען, אוועקגעטראגען און פארבייגעהענדיג די צוויי „שפי־לער", האט ער זיי דערלאנגט אן אפענע פושקע מיט ציגארען.

דער פידלער האט צוויי שווארצע, דארע פינגער פון'ם „שמי־ציק" אפגעריסען און זיי ארייגעלאזט אין פושקע, ארויסגענומען צוויי ציגארען; איינע האט ער זיך צווישען די ליפען פארשטעקט און די צווייטע האט ער מיט גדלות דערלאנגט זיין חבר.

באַנפּייער

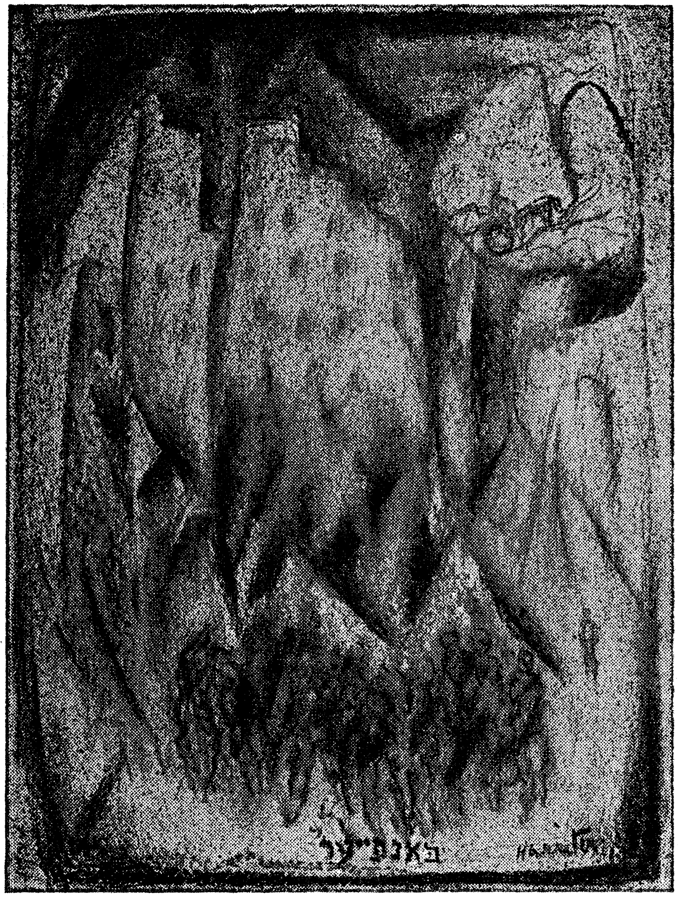
באנפײער

עס איז געווען, אַז דער טאָג מיט דער נאַכט האָבן זיך גע־ביטן, און דער הייסער זונענדיגער טאָג האָט ניט געוואָלט אַזוי גיך אָבטרעטן דעם אָרט דער קיהלער, שטילער נאַכט און זיי האָבן זיך איינגעפלאָכטן איינס אין דאָס אַנדערע און זיך געשטויסן איינס אָן דאָס אַנדערע, און עס איז אַרויסגעקומען, אַז די העלקייט פון׳ם טאָג און די בלויקייט פון די נאַכט האָבן זיך צונויפגעמישט אין אַ לייכט־בלויער, דורכזיכטיגער לופט.

איבער די גאַסן האָבן זיך געשפּרייט בלאָהע שאָטענס. און אַזוי ווי לאַנגע טייכן זיינען פון ביידע זייטן פון דער גאַס גע־גאַנגען מענשען.

אין דער מיט פון דער גאַס האָט געהילכט די פרייד פון די קינדער, וואָס זיינען אַרומגעלאָפן הין און הער און געשריגן.

איין איינגעלע האָט דאָס ערשטע דערפיהלט דעם פאַרלאַנג עפּעס צו טון. און ער האָט אַ שפּרונג געטאָן מיט זיינע פיס און זיינע אויגלאַך האָבן געטאָן אַ בליץ און ער האָט אַריינגערוקט די צוויי מיטעלסטע פינגער פון זיינע הענד אין מויל אַריין, געטאָן אַ בלאָז — פיר־יור־י !...

די לופט האָט זיך צעטרייסעלט, און פון איין עק גאַס ביז צום צווייטען האָט זיך דער הויכער, שאַרף־קנאַלענדער פייף צעטראָגען און אָנגעזאָגט, גערופען, געוועקט צו דער „אַרבייט“... און ער איז אויסגעשטעלט אין אַ רעדעל. און אַ טייל האָבן מיט הייסע, פלאַ־רע הערצער איז שנעל געבאָרען געוואָרען אַ ווילען עפּעס צו טאָן.

אין דער־מיט־גאַס האָט זיך פאַרזאַמעלט אַ מחנה אינגלעך, זיך אויסגעשטעלט אין אַ רעדעל. און אַ טייל האָבן מיט הייסע, פלאַ־

מענדע פנים׳ער, מיט הארטע שווערע באוועגונגען, איבערגערעכענט פארשידענע „טועכטסען“, און א טייל זיינען געשטאנען מיט אויפ־געהויבענע פיס, אנגעגרייט צו ערפילען אלץ, וואס מען וועט עפעס דארפען טון.

איין אינגעל, א נידריגס, מיט הוילע בלויע פאראסינענע הויזע־לעך, וועלכע האבען פארדעקט זיין מאגער, דין קערפערל פונ׳ם האלז ביז צו די קני, איז געשטאנען אז א זייט פון דער חברה.

דער פייף האט אין זיין הערצעל דאס ערשטע אפגעקלונגען און עס האט זיך ביי איהם ערוועקט א באגער, און ער איז געלאפען גלייך מיט אלע. און אז ער איז צוגעקומען נאהענטער האט זיך אויף זיין הערצעל עפעס א שווערע זאך ארויפגעלעגט; און ער האט אנגעהויבען שווער צו אטעמען; און די הענטלעך זיינען ביי איהם שווער און מאכטלאז ארונטערגעפאלען.

ער שטעהט און קוקט מיט אזא מין בליק, ווי א שוואך, קליין פערדעל, איינגעשפאנט אין א שווערען וואגען, וואלט באגעגענט אין וועג א הויכען, גרויסען בארג און שטארקע, גרויסע פערד געהען דעם בארג אריבער גרינג, און עס וויל זיך איהם אויך איבערשפרינ־גען דעם בארג, און עס פיהלט זיך ניט אין די כחות, און עס רייסט זיך א שטילע קללה...

„ א פייער!“...

האט איינער פון דער חברה אפגעשאלט אין דער לופט, און ער האט אויסגעשטרעקט ביידע הענד, איין דאלאניע צו דער אנדערער אפגעפרעסט.

דאס איז געוועזען א פייערדיג ווארט, וואס איז ארייגגעשאסען געווארען אין די הערצער פון דער חברה. און מען האט זיך געגעבען א ווארף און אוועקגעשוועבט ערגיץ אין די טיפע בלויקייט פון דער נאכט; מען האט דערפיהלט, אז די פיס זיינען צו פליגלען געווא־רען, און מען איז אוועק קלייבען ברעטלאך, שטעקלאך און פאפיר.

דאָס קלײנע אינגעלע האָט ווי דערפיהלט דאָס מיטעל, דורך
וועלכען ער זאָל זיך קאָנען צושלאָגען צו דער חברה. ער וועט לוי־
פען ברענגען האָלץ. ער איז אוועק. און די פיסלעך זיינע האָבען די
ערד ניט באַריהרט און זיינע הענטלאַך זיינען, דאַכט זיך איהם, גע־
וואָרען אזוי שטאַרק, אַז בערג וואָלטען זיי אונטערגעטראָגען. און
דאָס הערצעל האָט געטאַנצט, און געטרוימט האָט זיך איהם, אַז ער
וועט שטעהן גלייך מיט דער גאַנצער חברה ביי א גרויסען, רויט־
פלאַמענדען פייער און וואָס „זיי" וועלען טון, וועט ער אויך קאָנען
טון.

חברה האָבען פון אלע עקען פון דער גאַס צוזאַמענגעבראַכט
א הויכען הויפען מיט ברעטער, שמאַטעס און פּאַפּירען. און דער,
וואָס האָט דער ערשטער ארויסגעלאָזען דעם „פייף" איבער דער
גאַס, איז געשטאַנען ביים הויפען, מיט ביידע הענד אויף די זיי־
טען, און זיינע אויגען האָבען געגלאַנצט מיט דעם פייער פון א העלד,
וואָס אויף איין וואָרט פון זיין מויל זיינען זיך מקריב טויזענדער...

דאָס מאָגערע אינגעלע האָט מיט גרויסע שוועריגקייטען גע־
שלעפּט א הילצערנעם קאַסטען און דאָס צום הויפען צוגעבראַכט,
אויפהויבענדיג בשעת מעשה זיינע אויגען צום „העלד". און עס האָט
געהייסען: „זעהסט, איך, דער קלײנער, מאָגערער בין אויך נוצליך
פאַר דיר... איך האָב געבראַכט דעם גרעסטען חלק פון אלע... האָב
רחמנות און לאָז מיך אויך הנאה האָבען..."

דער הויפען האָט זיך אָנגעצונדען און א העליש, פלאַקערדיג
פייער האָט געקנאַלט און געשאָסען מיט פונקען. און איבער דער
גאַס האָבען זיך געטראָגען איינציגע פונקען, וועלכע זיינען געפלויגען
ביז צו די הייזער און דאָרט ווי עפּיס אָנגעזאָגט און פאַרשוואונדען
געוואָרען אין דער אונענדליכער דונקעלער בלויקייט.

א פלאַם האָט זיך אויפגעהויבען און זיך געריסען צום הימעל
און די גאַס איז געוואָרען ליכטיג־רויט.

יונגע לעבענס האָבען מיט זייערע פרישע, ריינע הענד צוזאַמענ־געטראָגען דאָס האַלץ און נים באמערקטערהייט האָט זיך דאָס האָלץ מיט זייער היים־זידענדען בלוט אָנגענומען. און עס ברענט מיט יענעם בלוט און דאָס פייער קנאַקט און זידט מיט דעם יונגען לע־בען... א קרייז אינגלעך האָבען ארומגעשטעלט דאָס פייער, וואָס האָט זיי איינגעטונקען און פארכאַפט מיט א דונקעל־רויטער גלוטה. און זייערע פּנים׳ער האָבען געגליהט מיט א רויטען הייליגען טרוים; און זייערע אויגען האָבען זיך אָנגעשעפּט ברענ־פונקען אויף דור דורות ביי דעם הארץ פון דעם פייער און האָבען געשיינט מיט זו־נען...

„שפּרינ־נ־גען !...“

און באַלד האָבען זיך חברה געטאָן א שטעל אויס איינער הינ־טער׳ן צווייטען אין א לאַנגע שורה. און דער ערשטער, פיהלענדיג, אז הינטער איהם בריהען אזוי פיעל הערצער, גליהען אזוי פיעל אוי־גען, האָט אונטערגעהויבען זיינע פיס, זיך געטאָן א וויג אהין און אהער און זיך געלאָזט איבער דאָס פייער שפּרינגען. און ווען דער ערשטער איז נאָך געהאַנגען איבער דעם פלאַמענדען הויפען, איז דער צווייטער שוין געווען אין לויפען; און דער דריטער האָט זיך גע־וויגט, און אָנגעגרייט צום לויפען — ביים פיערטען האָבען זיך די פיס געהויבען... און יעדעס מויל האָט געשריען און געשאַלט, פון אַלע ברוסטען האָבען זיך געריסען משונה׳דיגע נים באַשטימטע קולות, וועלכע האָבען זיך געטראָגען אין דער לופט צוזאַמען מיט דעם קנאַקען פון׳ם פייער און זיינען אויסגעמישט געוואָרען אין איין געזונדער, יונגער גרענצענלאָזער לעבענס־האַרמאָניע...

דאָס קליינע אינגעלע איז געשטאַנען פון וויטענס, מיט א פינ־גערעל אין מויל, און זיין פּנים האָט געפלאַמט; און אין זיינע שוואַר־צע אויגעלעך האָט זיך דאָס פייער אָפּגעשפּיגעלט און דאָס הערצעל זיינס האָט זיך געריסען און געטאַנצט, וויטער שטיל געבליבען און ווידער זיך געריסען.—

דאָס אינגעלע איז געשטאַנען און זיך איינגעגעסען מיט די אויי־ געלעך אין דער חברה, וואָס האָט געשפּרונגען; און ווען איינער האָט אַ שפּרונג געטאָן, האָט עס, ווי מיטשפּרינגענדיג, אויך אַ הויב געטאָן מיט׳ן קערפּערעל, און אין דער חברה׳ס פריילאַכען נע־ פּילדער איז געווען אויך אַריינגעפלאָכטען זיין דין, שוואַך געוויין.

דער קאַסטען שפּילט

נעבען א פארשמירטען, קויטיג־גרויען פענסטער, וואָס קוקט ארויס אין גאס אריין מיט א „וואָס־האָב־איך־צו־זעהן" בליק, מיט שייבלאך, איינגעפּאסטע אין שווארצליכען, איבערגעפוילטען האָלץ, צו וועלכען, דאכט זיך, א האנד זאָל זיך צוריהרען, וואָלט זיך עס צעפלויגען אין אש, — זעהט זיך א בלייך, דאר, ניט געוואשען פּנים'ל.

פון דער העלער גאסען־שיין מאָהלט זיך ארויס דאָס פּנים'ל ביז צו די אויערלעך, און אין דעם דונקלען אונטערגרונד פון צימער איז געוועזען צו זעהן דאָס הינטערקעפּעל מיט האָר, וואָס קאָנען זיין דונקעל־רויטע אָדער גאָר שווארצע.

איינציגע האָר זיינען צעוואָרפען ארונטערגעפאלען אויף דעם הויכען און ברייטען שטערן, וואָס האָט משונה'דיג געשטעקט איבער דאָס פּנים'ל און איהם צוגעגעבען טיפע, אומגעלומפּערטע שלייפען־ווינקלאך. זיין קורץ נעזעל איז ביים שטערען־צוזאמענשלוס כמעט ווי איינגעפאלען — דאָס האָט געמאכט דעם שטערן נאָך בולטער. טיעף איינגעגראָבען זיינען די צוויי אויגען, און זיי קוקען דורך דאָס גרויע שייבעל, ווי צוויי גליהענדע קוילען, אויף דער גאס.

און די ליפּעלעך באהאלטען צווישען זיך עפּעס א סוד פון גע־באָרען אָן, עפּעס א זעהר טרויעריגען סוד, און איין ווינקעל פון די ליפּעלעך איז פארצויגען אָן א זייט אריין, מאכענדיג א טיעפען קנייטש אין יענער זייט פון'ם בעקעל.

די גאס שטעהט א שטומע און טראכט פון עפּעס אונטער דער נאָכמיטאָגדיגער זון, וועלכע רוקט זיך ארונטער פון איין זייט היי־

זער און פארציהט זיך שטיל אויף דער אנדער זייט.

און שטום טיילען זיך די הייזער מיט דעם העלען זונען שיין. דער ברוק פון גאס וואו עס ליגט שטיין ביי שטיין, איז איינגע־טונקען אין א גאלד־רויטען גלאנץ. און היים דריקען זיך די שטיי־נער צוזאמען און ווארעמען זיך אין דער בריהענדער זון.

די לופט איז ריין, העל און א ווייס־זילבערנע דורכזיכטיגקייט שוועבט צווישען ביידע זייטען הייזער און צעשפרייט זיך איבער דער גאנצער לענג פון דער גאס.

פלוצים טוט א קלינג אפ אין דער לופט טענער פון א שפיל־קאסטען וועלכע צעגיסען זיך באלד איבער דער גאס ברייט, שווי־מענד.

דאס פנים'על, וואס ביים פענסטער, שטעלט אן זיינע לייכגליבע אויערלעך, און די בעקלאך ווערען ווי איינגעצויגען און די ליפעלאך עפענען זיך אין זייער גאנצער ברייט, און צום שייבעל פון פענ־סטער שטעלט זיך אן א קיילכיג שווארץ לאך:

„מא־א!“...

לויפט די מוטער צו, די ארבעל פארקאשערט, און די נא־קעטע, דארע ארעמס שטרעקען זיך צום קינד, און די ליפען צע־עפענען זיך.

„קינ־ד!...“

ביים קינד שטרעקט זיך אוים איין הענטעל און רייסט זיך צו דער גאס. און אויף די אונטערשטע וויהעס גלענצען טרערען:

„מא־א, שפי־ל־ט!...“

די מוטער איז צוגעלאפען צום קינד, געעפענט דאס פענסטער און פארזיכטיג, מיט א דינעם שמייכעל אויף די ליפען־זוימען ארויס־געשטעלט דאס קינד אויף דאס פייער־גאניקעל.

ביי א שפיל־קאסטען אין דער שאטענדיגער זייט פון דער גאס שטעהט א זונען־אפגעברענטער איטאליענער, מיט שווארצע, גרויסע,

שאַרפוינקעלדיגע אויגען, אין וועלכע עס ברענט א זונען־פייער, מיט פליושענע, געקעסטעלטע קליידער, וואָס ליגען אזוי ווי צוגעקלעפטע צו זיין פולען, שטאַרקען קערפער, מיט רויט־אָפגעברענטע שיך; ער דרעהט דאָס הענטעל פון דעם קאסטען — זיין הייסע זונעדיגע בלוט פליסט דורך דאָס גליצערדיגע, אייזערנע הענטעל טיעף אין קאסטען אריין, און דער קאסטען שפילט.

היים, ברייט, לוסטיג איז געוועזען דאָס שפילען. הויכע אקאָרדען, שטילע, צאַרטע טענער און פלנטערענדע, לאנגע טרעלען האָבען געשוואומען איבער דער גאס.

און עס האָבען זיך פאַרזאַמעלט מיידעלעך, מיט פאַרקעמטע פייכט־זיידענע האָר, ארונטערגעפלאָכטענע אויף זייערע גלייכע איידעלע פלייצעלאך; טייל מיט ווייסע און טייל מיט רויטע שטיקער זיידענס אין די צעפ אריינגעפלאָכטען; מיט קורצע קאָלירענדיגע קליידעלעך פון וועלכע עס האָבען זיך ארויסגעטאָקט מאַסיוו־פעסטע פיס און שווארצע לאנגע זאָקען.

און זיי האָבען זיך פאַרוויז די הענטלעך געשלאָסען, און פוס ביי פוס פעסט צו די ווייסע שטיינער געשטעלט, און אז דער ערשטער פוס האָט זיך א ריהר געטאָן האָבען זיך אין דער זעלבער מינוט צעהנדליגער פיס גערירט, און א לייכטער, דינער גערויש האָט זיך אין דער לופט אוועקגעטראָגען, און די קינדער האָבען זיך געדרעהט, געבויגען און געוויגט, ווי יונגע ביימעלעך פון א לייכטען ווינטעל, אונטער די הייסע טענער, וואָס דער איטאַליענער האָט פון קאסטען ארויסגעבראַכט.

דאָרט וואו די זון האָט זיך אויף די וועגד ארויפגעוואָרפען, איז אויף דאָס פייער־גאַניקעל דאָס קינד געשטאַנען.

אויף זיינע אונטערשטע וויהעס האָבען נאָך געגלענצט צוויי דינע טרערען קעגען דער זון. און דאָס פנים'ל האָט געשיינט נאָך ליכטיגער פון דער זון; און דאָס וויינענדיגע קנייטשעלע, וואָס איז

איין ווינקעל פון זיינע ליפעלעך, איז צו א פרייד־שטריך געוואָ־רען; און די אויגעלעך האָבען געשאָטען מיט פייער און בליץ—
„שפּי־ל־ט!...“

דאָס וויים־קויטיגע העמדעלע האָט זיך אונטערגעטראָגען אויף זיין קליין, שמאָל ברוסטעל, און די אויסגעבויגענע, געל־פעטע פיס־לעך האָבען זיך געהויבען מיט זייערע קניעו־קנעכלעך, און זיינע פיאַטעס זיינען געשטאַנען האַרט און שווער צוגעדריקט אויף דאָס גאַניקעל; און מיט די הענטלעך האָט עס זיך געפּאַטשט אין בייכעל אריין.

און דאָס קינד האָט זיך געריסען און געטאַנצט; דעם קינד'ס אויגלעך האָבען א נייעם דערזעהען; זיינע אויערלעך האָבען זיסעס, דערהערט און עס האָט ניט געקאָנט איבערגעבען, דערצעהלען דאָס, וואָס ער האָט געפיהלט.

און עס האָט צוויי פייכטע, פייערדיגע אויגלעך צום פענסטער געוועגדעט און מיט די ליפּעלעך עפּיס א ברום געטאָן, און מיט א מאָל דאָס הענטעל אויפגעהויבען, און מיט'ן מיטעלסטען פינ־גערעל אראָפּגעוויזען צו דער גאַס:
„מאַ־מאַ!...“

דימוטער איז געשטאַנען פון יענער זייט פענסטער. איהר נאָ־קעטע ברוסט מיט די בלויע און גרינע אָדערען, וואָס האָט ארויסגע־שטעקט פון דער צעקנעפּעלטער בלוזע, האָט זיך א לייכטען הויב געטאָן, און זי האָט פארלעגט איהרע הענד, איינע אונטער די ברוסט און די אנדערע אונטער דער מאָרדע, האַלטענדיג איין פינגער אויף דער אונטערשטער ליפּ, און פון איהר מויל האָט זיך ארויסגעריסען:
„קינ־דע־ניו מיינע!...“

און א הייסע שטילע תפילה האָט זי אוועקגעשיקט, איינאיינעם מיט דעם „שפּילען“ פון דעם קאַסטען, אין הימעל ארויף...
„קינדעניו מיינס!“ גרויס זאָל עס ווערען!“

אין אַ העלען טאָג

בײַ אַ שמאָלע, הױכע און פֿאַרשמאַלצענע הױז איז אַנגעװאָרפֿען געגענאיבער דער טיר פֿאַרשידענע מעבעל און שטובזאַכען — אַנגע־װאָרפֿען װי פֿון אײנעם װאָס װאַרפֿט אַװעק פֿון זיך אַלעס, װאָס קומט צו זײַנע הענד אין צײַט פֿון אַ משוגענעם, ברוטאַלען אַנפֿאַל:

אַ פּירקאַנטיגער טיש מיט די פֿיס אַרױף, אַ קאַמאָד ליגט צע־לעגט און שפּאַרט דעם אין שניצערײַ באַפּוצטען שפּיגעל אױף אַ װײכער סאָפֿע. קישענס װאַלגערען זיך אין משונה׳דיגע פּאָזעס, בײַ אײנער איז אַ לאָך פּונקט אין דער מיט און פֿון דאָרט שטעקען אַרױס װײסענקע פֿעדערען, װי עפּעס אַ חיה׳לע װאָלט ליגען מיט אײן אױפֿגעטרענטען בױך און מיט װײסענקע קישקאַלעך אַרױס. צװײ טעפּ מיט פֿאַרװעלקטע בלומען ליגען בײַ דער פּיאַנאָ, װאָס שטעהט אָן אַנטבלױזטע. די װײסע און שװאַרצע קלאַװישען זײַנען אַנטפּלעקט, און מײדעלאַך אָפּגעריסענע מיט שמוציגע פּנים׳לאַך, צעבאַרשטענע האָר און מיט אַנגעצונדערע, פֿײַכטע אױגלאַך, שטור־פּען און שטױסען זיך, אײנע פֿאַר דער אַנדערער, צו דער פּיאַנע, און יעדערע פּרובירט און טוט מיט אַ ציטערדיג פֿינגערל אַ ריהר די קלאַװישען און אַנטלױפֿט.

אױף די טרעפּ פֿון דעם הױז זיצט אַ פֿרױ אין אָנפֿאַנג פֿון די מיטעלע יאָהרען, מיט אַ פּנים געל און טרוקען פֿון אַן אַלטער. בײַ איהר אין שױס ליגט אַ קינד װעלכעס שלאָפֿט מיט אַ שװערען אָטעם. און אין דאָס פֿאַרגעלטע פּנים׳ל ציטערען פֿון צײַט צו צײַט משונה׳דיגע צײכענס, אפֿשר פֿון שרעקליכע חלומות. די מוטער קוקט מיט אַ פֿאַרגליװערטען, האַרטען בליק דאָס קינד אין פּנים׳ל:

— „גלייכער וואָלסטו ניט געקומען אויף דער וועלט", טראַכט זי.

נידריגער מיט א טרעפּ זיצט א מיידעלע מיט לאַנגע, דאַרע פּיסלעך און האַלט איהר קאָפּ, וואָס איז באַקרוינט מיט שוואַרצע פלעכטלאַך, אַראָפּגעבויגען ביז צו די קניהלעך.

— זי זעהט דאָס ביי זיך צום ערשטען מאָל און קאָן ניט פאַר־שטעהן צו וואָס טוען זיך דאָ איינזאַמלען ריידלאַך מיט מענשען.

זי שאַרט מיט די שיכלעך אין די טרעפּ. טראַכט: —

— איז אימיצער געשטאָרבען? ביי זיי קיינער ניט? אָט זיצט די מאַמע איבער איהר!:..

און צו זיין זיכער מיט דעם, טוט זי א הויב דעם קאָפּ, מיט די אויגלעך און שטיל פרעגט זי:

— מאַמע?..

די מוטער ענטפערט ניט, נאָר זי קוקט אויף דאָס קינד, וואָס ביי איהר אין שויס, מיט א האַרטען בליק און טראַכט זיך:

— פאַר וואָס האָט זי עס „איהם" ניט מיטגעגעבען?...

דאָס מיידעלע טוט זיך האַסטיג א כאַפּ, ווי עס וואָלט איהר א שווערער געדאַנק אַריינגעפאַלען: „אפשר דער פאַפּאַ?", און זי פרעגט:

— מאַמע, וואו איז דער פאַפּאַ?...

די מוטער זיצט ווי פריהער און פיהלט זיך: טון א הויב פון די טרעפּ און נעמען דאָס קינד אין איין האַנד און דאָס מיידעלע אין דער צווייטער, און טון א שפּיי אויף די מענשען וואָס קוקען נייר־געריג, וואָס זאַמלען זיך אין ריידלאַך און טומלען, פאַרלאָזען די שמוציגע הויכע שטוב און די שטוב־זאַכען און אוועק ערגיץ וואוהין די אויגען וועלען זי פיהרען... זי וועט „איהם" זוכען... וואָס פאַר א וואַסערען האָבען זיין קערפּער פאַרגאָסען?... פאַר וואָס איז ער אוועק — זי האָט ניט דערטראַכט. אין איהר פּנים האָט זיך א קניי־טשעל איינגעגראָבען און אז דאָס מיידעלע האָט איבערגעפרעגט

מיט א לייכטען צארן אין איהר קול׳כעל: „מאמע, וואו איז דער פאפא?!“ האט די מוטער מיט א געמאכטע פעסטע שטימע גע־זאגט:

— פאפא איז געגאנגען זוכען א דירה... אין דער דירה טאר מען ניט וואהנען, פע!...

— וועט די פיאנא־לעהרערין קומען אין יענער דירה אויך, וויל דאס מיידעלע זיין פארענטפערט מיט דער לעצטער פראגע אום זי זאל קאנען רוהיג ווארטען אויף׳ן פאפא.

— יא, מיין שאץ... וועט קומען...

און אפגעריסענער גאסען־איינגעל איז פארביי געלאפען דעם אנ־געווארפענעם מעבעל און ווילד געטאן א פיהר מיט איין האנד אי־בער די קלאווישען פון דער אנטבלויזטער פיאנא. —

ריי־ריי־ריי! ראַ־ראַ־ראַ! האט עס אפגעקלונגען איבער דער גאס.

איבער אַ יאָהר וועט זיין א זוהן

ברענגען אין עס־צימער אלע ודריי גאז רעהרען. דער פירעקעכ־דיגער טיש איז צוגערוקט צום סיראַטענעם דיוואן. אויף איין ברעג פון טיש שטעהען צוויי לייכטער מעשענע, אין וועלכע עס ברענען ליכט.

אויף א צווייטען ברעג פון טיש שטעהט א גרויסע שיסעל, אי־בערהגעדעקט מיט א ראַזעווער זיידענער „קערה״, וועלכע איז אויס־געשטיקט מיט אידישע אותיות און מיט א גרויסען מגן־דוד.

אין מיטען פון טיש שטעהט א פלאש בלאנק רויטער וויין, ארומ־גערינגעלט מיט גלעזער.

ר׳ אבהם שלעפט אויף זיך דעם ווייסען קיטעל מיט דעם דאָ־זיגען גרויסען איילעניש, וואָס עס איז ביי איהם פארבליבען פון דור דורות, אזש פון יענער נאכט פון מצרים, און נעמט ארום זיינע לענ־דען מיט א גארטעל.

ער וואשט זיך די הענד.

די טונקעל גרינע גארדינען זיינען טיעף ארונטערגעלאָזען.

זיין פרוי דבורה לויפט פון קיך יעדען מאָל אריין אין עס־צימער און פארשווינדט צוריק.

איהר פנים איז פארצויגען מיט צער.

ר׳ אבהם גיסט אָן א גלעזעל וויין און זאָגט צו דבורה׳ן:

— סט׳הערען קידוש?

— פאר וואָס איז דיר איינגעפאלען אז כ׳וויל ניט הערען? — ענטפערט דבורה מיט א באנגזאמען שמייכעל אויף איהרע קליינע ליפען, און זי זעצט זיך אוועק אויף׳ן דיוואן ביים טיר, וואָס פיהרט אין קיך אריין.

איהרע אויגען פאלען ארונטער מיט זייער בליק אויף איהר שוים, און זי נעהמט גאר פלוצים טראכטען פון איהר עלצטען זוהן, וואס איז ערגעץ אין דער „ווילדער, ווייטער וועסט" אוועק, ווער ווייסט וואס פון איהם איז געווארען; מוז איצט זיצען ביי א טיש א גוי'אישען און עסען מאכלים, פון וועלכע עס שוידערט איהר גאנ־צער לייב א טראכט צו טאן...

ר' אברהם האט קידוש נעענדיגט, אבגעזאגט מיט אויפמערק־זאמקייט, ווי ער וואלט צעהלען פערלען די ברכה:

— איך בין אנגעברייט און פארטיג צו טאן דעם געבאט פון ער־שטען גלאז וויין...

ער טוט א לייכטען זופ פון גלאז, בע'טעמ'ט דעם וויין צווי־שען זיינע ליפען און לעגט זיך קעניגליך אוועק אין א ספינקס פאזע אויף'ן דיוואן, טהוט נאך א טיפערען זופ פון גלאז...

— א טייערען גלאז וויין האט גאט באשערט, דבורה...

— גאט באשערט וויין, גאט באשערט קינדער... — האט דבורה גענומען מרומלען אין א שטילען פארוואורפליכען טאן, — וואו זיינען איצט אונזערע קינדער?

— נאר וואס דו ביסט, אוואו ? גאט ווייסט וואס ער טוט.

— אויב עס זאל זיין אז ער ווייסט, מוז עמיץ פון אונז עפעס איהם שולדיג זיין, פאר איהם איז דאך קיין באהעלטעניש ניט פאר־אנען, טא פאר וואס קומט עס אונז, דאכט מיר, אז מיר זיינען ניט אזוי זינדיג קעגען איהם...

— געה שוין, געה; ווידערשפעניג ניט קעגען זיין הייליגען נא־מען, דבורה. ער האט פון אונז צוגענומען די קינדער לעבעדיגע, מן הסתם באדארף אזוי צו זיין...

— איינער אין דער וועסט... איז באטש ניט אזא וועהטאג, ווייט פון די אויגען אוועק... און דער צווייטער איז טאקע דא אין שטאדט... איך האב תמיד עפעס א פחד אין זיך, אז ווען איך געה ערגעץ אין

גאס זאָל איך איהם ניט אָנטרעפען זיך ארומפיהרענדיג מיט א שווארצער נעגערטע...

— גערה, זיי ניט קיין אידענע! — האָט זיך ר׳ אברהם א הויב געטאָן פון דיוואן און גענומען א פולען גלעזעל מיט וויין, עס צוגע־טראָגען מיט איין האנד צו דבורה׳ס מויל, און מיט דער צווייטער האנד האָט ער פארוואָרפען ארום איהר האלז און נאקען:

— טרינק, דבורה, טרינק, און זאָלסט פארגעסען אַז אלעס... היינט איז די ערשטע סדר נאכט... מען דארף זיין פרעהליך, הערסט... היינטיגע נאכט קען ניט געוועלטיגען קיין משחית אין דער וועלט...

דבורה האָט באקומען א געפיהל פון פורכט פאר ר׳ אברהם׳ס דינינקער, ברוינער האנד, וועלכע האָט זיך אפּירגעמאָלען פון דעם ווייסען, ברייטען ארבעל פון קיטעל און האָט געטאָן א לייכטען ריהר מיט איהרע דינע ליפּען אין דעם זוים פון גלעזעל, נאכדעם ווי זי האָט אין א שטילען געמורמעל א ברכה געמאכט...

איהרע בלאסליכע ליפּען זיינען אויף א רגע רויט געוואָרען פון דעם בלאנק רויטען וויין...

— נו, די נאכט שטעהט ניט — — — האָט זיך ר׳ אברהם א כאפּ געטאָן, — ביזט שוין אין קיך פארטיג מיט אלעס? איך וויל זיך נעמען צום סדר...

— דאנקען גאָט פארטיג!...

און ר׳ אברהם האָט אָנגעפאנגען צו ציהען טריאומפירענד און עס האָט זיך געגאָסען זיין קול איבער דעם ברייטליכען עס־צימער און זיך אָנגעקלאפּט אין די צוויי גרינע גאַרדינען וואס ביי די פענ־סטער. און פון יענער זייט פון פענסטער שטעהען די משחיתים, די פאחדארבער פון אידישען הויז־געזינד, קאָפּ איבער קאָפּ און שטור־פען זיך און זוכען א שפּעלטעלע, דורך וואנען אריינצובליקען און עס שטויסט זיי אוועק ווידער אמאָל דאָס טריאומפירענדע ליד, וואס ר׳ אברהם זינגט...

„האָט מען אונז געפּייניגט אין ציגעל און ליים. האָט מען אונז

געהייסען שטרוי קלייבען און עס ארײנקנעטען אין דעם ליים. האט מען אונז געהייסען ברײנגען אונזערע ווײבער און אונזערע זיהן און טעכטער, אז זיי זאלען אונז העלפען אונזער פיין. האט מען געזעהן אז עס העלפט ניט, דאס אידישע הויז־געזינד מעהרט זיך און פרוכפערט זיך. האט מען אונז פארבאטען צו זיין מיט אונזערע ווײבער. און אז עס איז א זוהן געבוירען האט מען איהם פון דער מוטער'ס בראכשטוהל אוועקגעכאפט און אין ים דערטרונקען אדער אין ליים ארײנגעקנאטען. צומאל האט א פאטער זיין אייגענעם זוהן מיט די פיס אין ליים ארײנגעקוועטשט, און צומאל האט א אידישע טאכטער געקנאטען די ליים מיט איהרע אויסגעמאטערטע, בלאסע פיס און דערפיהלט אז זי ווערט באלד מוטער צו א נייעם וועזען, האט זי געוואלט פאר בושה אוועקגעהן אין א זייט, פלעג דער פייניגער זי א שמיץ טאן מיט'ן בײטש און פון וועה פלעג די אידישע טאכטער איהר קינד אין ליים ארײן פארלירען און מיט פארביסענע ליפען פון צארן און אונמאכט עס שנעל אין דעם בארג נאסע ליים פארווישען...

„האט דער אלמעכטיגער דערזעהן אונזער פיין און געהערט אונזער יאמער, און אז זיין הארץ איז פול געווארען מיט צארען האט ער ארונטערגענידערט, רײטענדיג אויף א שווארצען פערד מיט א לאנגער בלאנקענדער שווערד און אוואו עס איז געוועזן א אידישע הויז און א שפיאן האט דערביי געוואכט, האט זיך געגאסען בלוט. אין אלע אידישע הייזער איז פלוצים ליכטיג געווארען. אין אלע אידישע הערצער האט עמיץ מיט א פארבארגענער האנד א פונק אנגעצונדען.

האבען זיך די איבערגעבליבענע פון פיין יאמער דערפיהלט שטארק און מונטער. עס האט אין זיי אויפגעקלונגען דער רוף פון שין דלת און יוד און זיי האבען איילעניש זיך געזאמעלט אין די גאסען.

עמיץ האט מיט א טראמפייט געבלאזען.

אן אנדערער האט אין א פויק געקלאפט.

א דריטער האָט מיט טאַצען איבער גאַס און גאַס געוועקט.

און גאָר אַן אַנדערער האָט זיך ווי אַ ווינט אויף אַ פערד גע־טראָגען און אין יעדען אידישען הויז מיט זיין גראָבען בייטש אין טיר אַנגעקנאַלט.

„געננו!"

„און דער טראָמפּייט בלאָזט און רופט.

„און די פּויק שלאָגט אין וועג אריין.

„און די טאַצען קלאַפּען איינס אין דאָס אַנדערע און מען שליפּט זיך איינס אין דאָס אַנדערע.

„האָט מען אוועקגעצויגען פון דעם דאָזיגען לאַנד... — — — — —

„איז מען געגאַנגען און געגאַנגען און געגאַנגען ביז מען איז צום ים געקומען. האָט מען זיך אַ לאָז געטאָן אין וואַסער אריין. פון יע־נער זייט ים האָט אַ שמאָלער זייל פון מאַרגענליכט זיך צו זיי אַנט־פּלעקט. האָבען אַלע זייערע אויגען אהין געווענדט. און עס האָבען זיך אַנגעקלאַמערט הענד אַן אַקסעל, הענד אַן אַקסעל, אַלט און יונג — די הערצער שטורמען און די נשמה ברענט מיט פלאַמען... איז מען אין וואַסער אריינגעצויגען, מען געהט און מען זינקט טיפער און טיפער, אַט איז שוין די וואַסער ביז צום מויל געקומען... מען קען שוין ווייטער ניט געהן...

„האָט עס איינעם פון אידישען הויזגעזינד אַ קלעם געטאָן ביים האַרץ, און ער האָט מיט זיין שטעקען אַ פּאַטש געטאָן אין ים!..

„האָט זיך דער ים צושפּאָלטען אין צווייען.

„זיינען זיך די וואַסערן צעלאָפען אין צוויי זייטען. פון רעכטס אַ פאַרגליווערטע וואַנד און פון לינקס אַ פאַרגליווערטע וואַנד.

„און אין פאַראויס פון געהענדען פאָלק האָט זיך געקייקעלט דער פייערדיגער זייל און האָט געטריקענט און איינגעפּרעסט דעם נאַסען, זאַמדיגען אַבגרונד פון ים.

„און גאָט דער אַלמעכטיגער האָט זיינע צוויי זוניגע אויגען

אויפגעעפֿענט און דערזעהן אַז דאָס פֿאָלק ציהט פֿון דעם לאַנד פֿון ציגעל און פּיין אַוועק... האָט ער זיינע דינער באַפֿוילען, אַז מען זאָל פֿערד און רייטוואָגען שפּאַנען און באַלד פֿאַר זיין טהראָן ברענגען.

„און האָט ער זיך אין רייטוואָגען געזעצט און די לייצעס אַליין אין זיינע הענד גענומען און זיך אַוועקגעלאָזט אויף אָקעגען דעם אידישען פֿאָלק.

„האָבען זיך די דריי פֿערד געטראָגען ווי דריי ווינד ווירבערען, מען האָט נור געזהן דריי הויכע זיילען שטויב. און פֿון שטויב און דורך די שטויב האָבען דעם אַלמעכטיגען'ס זונען־אויגען זייער בליק געוואָרפֿען דער מחנה אידען אין פּנים אריין...

„און אַז דער לעצטער איד איז פֿון יענעם לאַנד פֿון ציגעל און פּיין אַרויס, האָט ער געצונדען און געצונדען... האָבען די נעכטיגע האַרען דערזעהן אַז זייער לאַנד ברענט אין פֿייער און אַז זייער גוטס וואָס זיי האָבען אָנגעלעבט פֿון יאָהרען פֿון הערשאַפֿט האָבען די קנעכט צעשטערט.

„האָט זיך אין זיי דער לעצטער פֿונק פֿון לעבען אויפגעבאָפּט. אין לאַנד איז געוואָרען ליכטיג, אין לאַנד איז געוואָרען פֿייער און פֿלאַם.

„און מען האָט ניט געקוקט ווער עס האָט און ווער עס האָט ניט, נאָר מען האָט פֿערד אין רייטוואָגענס געשפּאַנט מיט האַסט און אין די טריט פֿון די שאַלענדע מחנה אידען געפֿלויגען... מען האָט זיך געיאָגט. און אַז זיי זיינען צום ים צוגעקומען, האָט זיי די ליכטיגע זייל די אויגען געבלענדט און זיי זיינען אין ים מיט פֿערד און רייטוועגענער פֿאַרזונקען געוואָרען...“ — — — — — — — — —

— דבורה האָט מיט גרויס פּחד די טהיר געעפֿענט און אַזוי ווי אַלע יאָהר, פֿון זינט זי איז צו איהר פֿאַרשטאַנד געקומען, האָט זי אויך איצט געזוכט אליהו הנביא, וועלכער קומט אריין אַז דער מנוח אין אַלע אידישע טהירען.

דעם פּחד האָט זי געפֿיהלט פֿון תמיד אָן, ווייל איהר האָט זיך

אליהו הנביא געמאהלען פאר א מורא'דיגען ריזע, וועלכער שפאנט מיט לאנגע פיס איבער דער וועלט'ס ימים און לענדער.

און היינטיגע נאכט האט זי נאך מעהר פחד געהאט, ווייל פלוצים איז איהר איינגעפאלען, אז אזוי ווי זי עפענט די טהיר וועט זי איהם דערזעהן שפאנען די לאנגע און שמאלע טרעפען, איין פוס וועט זיין אונטען און דער צווייטער שוין אויבען ביים שוועל פון טהיר און אונטער זיינע ארעמס וועט ער טראגען איהרע צוויי זיהן, דעם פון ווייטען וועסט און דעם וואס וואלגערט זיך אין די ניו יארקער גאסען... ווי די זיהן וועלען עם פאלען צו איהר ברוסט און זיך בעטען, אז מעהר וועלען זיי זייער מאמען ניט פארלאזען און דער ריזיגער אליהו הנביא וועט אריין און טהון א זופ פון זיין גלאז וויין און פארשווינדען פון אונטער די הענד און זי וועט איהם קיין דאנק ניט קענען זאגען...

ר' אברהם איז געשטאנען אין זיין גאנצער הויכער און מאגערער לענג, דאס ווייסע העמד איז ארום זיין האלז געווען צורעפענט בריטלעך און זיין בערדעל איז ווי איינגעפאסט געווארען אין דעם ווייסען קיטעל. ער איז געשטאנען מיט די אויגען ארונטערגעלאזט, מיט ביידע הענד אן טיש אנגעשפארט:

האט ער דערזעהן ווי א ברוין ברוינער יונגער מאן איז אריין. זיין קערפער איז גיט געווען באקליידט. נאר אין אייניגע ערטער באוואקסען מיט בלויז שווארצע האר. און די הענד איבערגעפלאכטען מיט רונדליכע בלוט אדערען, און גריביגע מוסקולען.

ר' אברהם'ם אויגען זיינען פארגליווערט געווארען פון שרעק און זיין גאנצער וועזען האט געפלאטערט מיט דעם ציטער פון א ניי געבוירען שעפעלע אין די ווייטע פרימאראזנע פריהלינג פעלדער.

און האט ער דערפיהלט ווי עס האט דאס לעבען פון זיין רעכטען אויער אנגעהויבען צו פלאמען, עס האט אין זיין אויער אפגעקלונגען און פון דארט זיך צעגאסען איבער זיינע אלע אברים און זיינע אויערען האבען פארנומען:

„איבער א יאָהר אין דער צייט וועט צו דיר געבוירען ווערען א זוהן"...

און דאַס פּולע גלעזעל וויין, וואָס איז געשטאַנען די גאַנצע צייט און געוואַרט אויף דעם גאַסט, איז נאָך אַלץ געשטאַנען א פּולע איבער'ן זוים און איידער ר' אברהם האָט געזאָגט צו דעם גאַסט: „געבענשט זאָלסט איהר זיין", איז שוין קיין הויך פון איהם ניט געוועזען...

דבורה האָט פאַרמאַכט די טהיר. און פיהלענדיג א שווערען מידקייט אין איהר גאַנצען וועזען, איז זי אַוועק אין שלאָפצימער.

אויף גיך האָט זי איהרע קליידער פון זיך אויסגעטהאָן. און אַז זי האָט זיך אין בעט אריינגעלעגט האָט זי באַלד פאַרמאַכט איהרע אויגען און דאָס געזאַנג פון אברהם'ען האָט זיך געפלאָכטען איבער איהר קאָפּ, געפלאָכטען און אויפגעהערט אויף א ווילע...

און אַט האָט זיך איהר געדאַכט אַז ער שטעהט ביי איהר בעט אין זיין גאַנצער הויכער דינער לענג, און זי עפענט מיט שווער־קייט א האַלב פון איהר רעכטער אויג און ווערט צוריק אריינגע־צויגען אין דעם נעבעל פון פאַרגעסענהייט...

גאָטס הויז

זעקס טאג פון דער וואך איז ר׳ אברהם רוהיג. זיין פנים, אויגען און א יעדע באוועגונג הארט, ווי פון קופער אויסגעשמידט. און ווי דער ים אין א געבעלדיגען שווערען טאג רוהט זיין נשמה.

קומט ער אהיים פון שוהלכעל צום מיטאג. זעצט זיך אוועק ביים טיש אויבענאן, מיט איין אלטען, פארגעלטען און צעוואר־פענעם משניות און צעזינגט זיך מיט א לענגליכען, ווייכען נגון. ער הויבט אן שטיל און טרויעריג און פלוצלינג טוט ער זיך א הויב ווי אויף פליגלען און פליהט און פליהט, און אז ער קומט אין וויי־טע, הויכען, בלייבט ער שטעהן אויף א רגע א פארציטערטער, ווי א פויגעל געטראפען פון א פייל, און נעהמט מיט א שווערען האסט פאלען און נידערען מיט א וועהטאגליכען שטילען געוויש.

האט זיין אידענע דבורה שוין אנגעגרייט דעם מיטאג און מיט לייכטע טריט ברייננט זי אריין צום טיש א ווייסען טוך, ברויט, זאלץ און א מעסער, וואס בלאנקט.

— סט׳דעך איינוואשען, אברהם — בעט זי זיך ביים מאן.

און ער ענטפערט איהר מיט דעם אייגענעם נגון, ווי ער וואלט ניט וועלען איבעררייסען דאס זיידענע געוועב פון דעם פאטריאר־כאלישען נגון.

האט ער נאכמיטאג אייניגע הייזער, וואו ער לערנט מיט אי־דישע קינדער, וועגען וועלכע ער פארטיפט זיך אפט, און טוט אויף זיי פעסטע בויאוגען שטעלען. זיי זיינען ביי איהם די ציגעל פאר דעם פונדאמענט...

געהט ער, און דער וועג אונטער זיינע שוואכע פיס שפרינגט, די גאסען לויפען פאר איהם פאראויס.

ווערט ער פארטיג מיט זיין באשטימטער נאכמיטאג ארבייט, קומט ער צוגעהן אין דעם שוהלכעל דאס לעדיגע. פיער ווענד און מאדנע לאנגע בענק. דאס הייליגע ארון זעהט איהם אויס צו זיין ניט אין דער מזרח וואנד. אין דער דאזיגער שטאדט וועלכע ציהט זיך אויף מיילען און מיילען, קען ער ניט זעלטען טרעפען, וואו די מזרח וואנד איז.

און העט פארנאכט, ווען עס איז שוין דא גיין הונדערט און גיין און נייניציג שאטענס, נור איין צאנקענדער שטראהל ליכט פון טאג איז געבליבען, הויבט זיך דער מנין אן צונויפצוקומען, אזוי פאמעלעך, און מען האט א יעדען מאל מורא טאמער קומט איינער ניט...

און קומט שוין דער צעהנטער, דעמאלט פאלט אן אן איילעניש אויף אלעמען. עס איז קיין צייט נישטא זיך צו פארטיפען אין דעם געבעט. און עס איז אזוי:

איעדער האט שוין מנחה אין יחידות אבגעמורמעלט. נור א קדושה שפרינגט מען און באלד, נאך שנעלער פון א בליץ נעמט מען זיך צו מעריב.

מען ווייסט ניט איינער דעם אנדערענס נאמען. עס שטעלט זיך אוועק איינער פאר'ן עמוד און קיינער ווייסט בנט ווי ער הייסט און פאר וואס מען האט „איהם" געשיקט און ניט קיין אנדערען צו זיין דער פארבעטער.

ווילט זיך ר' אברהמ'ען פארזאמען מעהרער אין דער שמונה־עשרה... און ווען ער ווערט פארטיג און קוקט זיך ארום איז שוין פון קיינעם קיין הויך ניט געבליבען.

בלייבט ער איינער אליין אין די דאזיגע פיער ווענד, דער ספר תורה שטעהט דארט אין ארון פארלאזען פון גאט'ס קינדער, ווי ער.

פארטיפט ער זיך אין דעם עניין, קומט עס איהם פאר, ווי ער וואלט זיך פלוצים אב'טובלע'ן אין א טייך פון אומעט. און עס פאלט איהם אן א פחד און א גרויל.

שפּאַרט ער זיך אַז אין איינעם פון די לאַנגע בענק און שטעהט אַזוי מיט זיין קאָפּ אַרונטערגעלאָזען און זיינע אויגען פעסט צו־זאַמענגעדריקט.

דערפּהילט ער ווי אַ דינינקעס ווינטעלע באַריהרט זיין נשמה. און עס ווייזט זיך איהם: — — — — — — — — — — — — —

„...אידען פון דער גאַנצער, גרויסער שטאָדט האָבען אויף זיך אַ קאָפּ־שטייער אַרויפגעלעגט און האָבען געזאַמעלט טויזענדער און מיליאָנען זילבערנע דאָלאַרס. אין דער מיט פון שטאָדט אַ שטיק פּלאַץ געקויפט, וואָס האָט געהאַט אַ תחום די ברייט און אויך אַזאַ לענג. אַזוי האָבען אידען געוואָלט און אויסגעפיהרט.

„האָבען זיך די אידישע טעכטער מתקנא געווען, האָבען זיי אַרונטערגענומען זייערע דימאַנטען און גאָלד און עס אַוועקגעשאַנ־קען.

„האָט מען אָנגעקויפט ציגעל און שטיינער, קופּערנע זיילען און אייזען און שטאָהל אָהן אַ שיעור. האָט מען געבראַכט קריס־טאַל פון ערגעץ אַ קריסטאַלענעם לאַנד און פון זילבערנע דאָלאַרס שטיקער זילבער געגאָסען...

„האָט זיך צעטראָגען אַ שם איבער דער שטאָדט, ברייט און לאַנג, אַז אידען בויען אַ הייליגען הויז...

„דאַרף זיך געפינען אַ איד אין שטאָדט, וואָס איז דער גרעס־טער קענער אין אַרכיטעקטור. און אַז ער האָט דערהערט, וואָס אי־דען ווילען טהאָן, וואַרפט ער אַוועק אַלע זיינע עסקים און פאַר־שפּאַרט זיך אין זיין פּאַלאַץ אויף דער פינפטער עוועניו. קיינער ווייסט ניט פאַר וואָס און פאַר ווען. זיינע דיענער האָט ער פאַר־זאָגט קיינעם ניט צולאָזען צו איהם.

„איז ער געזעסען בייטאָג און ביינאַכט און האָט אויף גרויסע פּאַפּירען געמאַכט פּאַסען און רעדלעך און דרייעקען און אַכטעקען און פינטעלעך אָהן אַ שיעור, און מיט אידישע אותיות יעדעם אונ־טערגעשריבען. איז ער אַרומגעגאַנגען שעה'ן איבער'ן צימער דעם

גרויסען און זיך א יעדער מאָל געכאפּט מיט א ברען און געטהאַן זיין ארבייט ביז ער איז געקומען צו א סוף.

„דעמאָלט האָט ער זיך אויפגעשלאָסען און איז אוועק איבער דער ברייט און לענג פון דער גרויסער שטאָדט און געוואַנדערט און געקוקט אויף אַלע הויכע טורעמס און געבויערייען. איז נאָכדעם אהיים געקומען און זיך ווייטער פארשלאָסען. האָט גענומען א גרויסען פּאַרמעט, ווייס ווי מילך, גלאַט ווי סאַמעט און האַרט ווי מירמעלשטיין און האָט זיך אוועקגעזעצט און פון די פּאַפּירען אי־בערגעקריצט אַלעס אויף דעם פּאַרמעט.

„האָט ער געשיקט רופען די גרעסטע טהוער פון די אידען פון דער שטאָדט. א גרויסען שם האָט ער געהאַט און מען האָט גע־וואוסט אז ער רופט מן הסתם האָט ער עפּעס צו זאָגען. איז מען זיך צוזאַמענגעקומען.

„— איך וויל בויען אונזער הייליגע הויז"...

„האָט מען זיך אַנגעכאַפּט מיט הענד און פיס. איהם אַנגע־באָטען א גרויסען לוין פאַר זיין אַרבייט. האָט ער געזאָגט, אז ער וויל ניט קיין געצאָהלט. ער וויל בויען דאָס הייליגע הויז, וויל דער אַלמעכטיגער האָט איהם דעם געדאַנק אריינגעגעבען. ער מוז עס טאָן...

„האָבען עס דערוואוסט זיך אידישע קידער ניט נור פון דער דאָזיגער שטאָדט, נור אויך פון שטעדט און דערפער אויף טויזענ־דער מיילען אַרום.

„זיינען געקומען צו לויפען שניצער און טאָקער, מאָהלער און שטיינהאַקער. זיינען געקומען צולויפען ציגעלניקעס און גיבסענ־גיסער און אַנדערע פאַכמענער און האָבען געשוואָרען, אז אין דער היים האָבען זיי ווייב און קינד, קרובים און פריינד געלאָזט. זיי ווילען העלפען בויען דעם בנין.

„האָט מען זיך גענומען בויען...

„האט גאט געגעבן שעהנע טעג און ליכטיג טעג און די אר־
בייט האט געוואקסען.

„און אז די הויז איז פארטיג געווארען, איז מען פון דער גאנ־
צער וועלט געקומען קוקען אויף גאט'ס וואונדער. איז מען גע־
פאהרען מיט'ן אטלאנטישען ים, איז מען געפאהרען אין די וואַ־
סערען, וואס רינגלען ארום די גרויסע שטאדט ניו יארק, איז מען
געגאנגען איבער די גאסען פון דער שטאדט און פון א יעדען ווינ־
קעל, האט מען נור געזעהן דעם רונדען דאך פון דער „אידישער
הויז".

„האט מען אויף דעם רונדען דאך ארויפגעזעצט א פיער־
עקעכיג ראהם און אין דעם ראהם איז געווען איינגעפאסט א שין
און א דלת און א יוד פון אזא מין טייערען גלאז און אין אבענד
און א גאנצע נאכט האט פון יענע דריי אותיות געשטראמט איבער
דער שטאדט איין אפשיין פון ליכטזיילען געמישט מיט רעגענבוי־
גען פארבען.

„זיינען געגאנגען אויסדערוועהלטע פון אידען איבער'ן שטאדט
און אוואו זיי האבען געזעהן א „מקום להתפלל" און א קלייזעל און
א שוהלכעל זיינען זיי אריין. אלעם איז פאר זיי אפען געווען.
האבען זיי צוזאמענגענומען אלע תורות פון דער שטאדט און זיי
געבראכט אין דעם נייעם אידישען הויז.

„איז דאס הויז געווען געבויט רונד און עס האט זיך געפור־
נען א רינג מיט ארונות, וועלכע האבען פארנומען דעם ערשטען
ראנד. פינף מאן די הויך איז א יעדער ארון געווען און די
טהירען זיינען געמאכט געווארען פון קופער און האבען געשפיגעלט
אין זיך טויזענד און איין זון. אויף די טאוולען פון די טהירען
האט מען אויסגעקריצט די לוחות און די צעהן גבאטען. און אי־
בער די טהירען און איבער די זיילען אין וועלכע טהירען האבען זיך
געעפענט און פארמאכט איז געווען א זילבערנער אדלער מיט צע־
שפרייטע פליגלען. האט מען א טהיר געעפענט, א ספר תורה

אריינצושטעלען, האט דער אדלער געטהאן א פאך מיט זיינע פליג־לען און דאס ווייסקייט פון זילבער האט זיך אריינגעפאטשט אין דעם שיינענדען קופער פון טהיר, ווי אן אבשיין פון דער שכינה.

„און עס איז געוועזען ווי דורך איין אלמעכטיגען רוף האט א קלאנג זיך צעשפרייט, מען האט ניט געוואוסט, ווער עס האט עס געטאן און פון וועמענס מויל עס איז געזאגט געווארען:

„א יעדער האט אנגעהויבען צו ווייסען...

„א קלאנג האט זיך געטראגען:

„אז עס איז פון ערגעץ געקומען א גרייז אלטער איד...

א קלאנג האט זיך געטראגען:

אז עס איז אויפגעשטאנען א יונגערמאן פון פאלק...

„און אין א שבת אין דער פריה. עס האט די זון זיך צע־ברענט און אריינגעקוקט מיט טויזענד און איין ליכט דורך דעם קרישטאלענעם דאך פון דעם הייליגען הויז. איבער די גאסען האבען געצויגען די אידען פון דער שטאדט אין זייער הייליגען הויז אריין. האט מען אנגעפילט דעם ערשטען באלקאן און דעם צווייטען און אזוי ביז עס איז שוין געוועזען פול דער הונדערט און אכט־צעהנטער. א קינד אין דער וויעג איז ניט געבליבען אין ערגעץ פון די אידישע היימען.

„און עס איז געוועזען אז די זון האט אריינגעקוקט דורך דעם רונדען דאך, דורך א קריסטאלענעם טאוועל אין דער אידישער הויז אריין, האט זי זיך ווי דערשראקען. און דער זייליגער שטראהל איז פארציטערט געווארען און זיך ניט געקענט ריהרען פון ארט.

„האט אין דעם שענדעליער פון גינגלאד, וועלכער האט געהאנגען אין מיט פון דאך, אריינגעפלאסען א גרינליך פליסיגע ליכט, וועלכע האט אנגעפילט אלע רצהרען פון ווייסען קריסטאל.

און דאס ליכט האט זיך באהעפט מיט אלע אידען פון דעם הויז, און האט געשיינט אויף דער בימה, וועלכע איז געמאכט גע־וועזען אין דער מיט פון הויז.

„איז זי, די בימה, ארומגעצוימט מיט איבערגעפלאכטענע טרויבען צווייגען און בלעטער פון אזא מין מעטאל און זיילען האט זי אכט, וועלכע ציהען זיך אין דער הויך אין דער פארמע פון קאש־טאניען בוימער. און עס האט אבגעשלאגען אין די טרויבען בלע־טער, וועלכע זיינען געווען גרין און דונקעל. און עס האט אויס־געזעהן ווי א וויינגארטען, וועלכער ווערט געוואשען אין פריהיגען טהוי — געוואשען און נאכדעם קומט די זון ארויס און שפיגעלט זיך אן אין די דונקעל גרינע בלעטער.

„האבען זיך אידען אנגעזאמעלט אין דעם פארקעט, ארום דער בימה. מען האט נור געזעהן א שווארצען ים, פון קאפ אויף קאפ און אויגען — א טיפנאכטיגער הימעל מיט שטערען...

„האט מען ניט געזעהן פון וועלכען ווינקעל און פון וואס פאר אן ארט. עס האט אויסגעוואקסען אויף דער בימה א גרייז אלטער איד. זיין בארד וויים ווי די זילבערנע אדלערס איבער די הייליגע ארונות, און זיין שטערען הארט ווי די קופער פון די אכט זיילען און זיינע אויגען האבען געפלאמט מיט א בלויליך פליסיגען ליכט...

„האט ער אויפגעהויבען זיין רעכטע האנד, איז געווארען שטיל. די אידען פון גאנצען הויז האבען פחד באקומען און איינגעהאלטען זייער אטעם.

„— דער אלמעכטיגער האט מיר דורך א דין געוועבטען טרוים אנגעזאגט איך זאל געהן דאס ערשטע און דאס לעצטע מאל צו אייך אין נייעם הויז אריין און אייך זאגען — האט זיין שטים זיך גע־ווירבעלט אין דעם רוים פון רונדען הויז —

„ דעם נאמען פון שין, דלת און יוד.

„ווער פון אייך פון די יונגע, צי פון דער גרויסער שטאדט, צי פון איין אנדערען עק פון דעם דאזיגען פרייען און פעטען לאנד, ווער פון די יונגע, וואס פיהלט אין דער דאזיגער רגע א דינינקען פלאטער אין זיין נשמה, זאל ארויפשטייגען צו מיר אויף דער בימה!...

„עס איז געווען שטיל אין הויז ווי אין א געדיכטען וואלד פאר א שטורעם. מען האט ניט געוואוסט פון וואס פאר א ווינקעל און פון וועלכען ארט.

אבער ער איז א יונגער און א ציטריגער, בלייך, ווי דער זוני־גער זייל איבער דעם קריסטאלענעם טאוועל פון דאך, זיינע אויגען אין זיך אריינגעטיפט, ארויפגעקומען און געבליבען שטעהן אויף דער בימה.

„דער גרייז האט איהם ארומגעוויקעלט מיט זיינע אויגען און האט נאכאמאל זיין רעכטע האנד געהויבען און געזאגט:

— ...דאס איז מיין לעצטער וואונש, זאג איך אייך, קינדער פון מיין ראסע. איהר זאלט וויסען זיין אז מיר האבען איין גאט אין הימעל, ווי „איין הויז" אין דער דאזיגער שטאדט... מיינע הענד זיינען שוין שוואך און מיינע לעפצען פארטריקענט און איך וועל אייך זאגען די רייד פון שין־דלת־יוד אין מיין מויל: —

...אז אין דעם היינטיגען טאג ווען אידען האבען זיך איינגעזא־מעלט פון דער גאנצער שטאדט דער גרויסער און זיינען געקומען אין זייער הויז, וועלכע איז די שעהנסטע אין דער וועלט וועל איך אויסדערוועהלען א יונגען בוים פון פאלק און וועל מיט מיין הויך באריהרען זיין זעעל. און ער וועט ווערען געזאלבט און ברענגען צו זיין פאלק גליקזעליגקייט, וואס איך האב פון אייביג און אויף וייטע וועטען געהאט פאר די קינדער פון אברהם, יצחק און יעקב...

...און דאס איז דער יונגער בוים..."

די חתונה

א.

קיינער האָט ניט געוואוסט פון וואַנען ער איז געקומען און ווי אלט ער איז — נאָר אַז זיין נאָמען איז „דזשאָו“. ער האָט זיך באַזעצט אין דער נײַנטער גאַס און געעפנט א האָמען־שנײַדערײַ. פלעג ער אליין אַרבייטן ביים מאַשין און מיט דער נאָדעל. און דורך זיינע דינע, לאַנגע פינגער, פלעג ער אין דאָס שטיקל אַרבייט, פלײַס און קענטניס אַרײַנצולעגן. נאָכדעם עס אַרויסשטעלן אין דעם איינציקן פענסטער פון זיין געשעפט.

האָבן אָנגעהויבן צו ציהען דאַמען און מיידלעך צו איהם; האָט איינע זיך א קלייד געמאַכט, פלעג זי עס אַלע איהרע פריינדינען דערצעהלען. און עס האָט איהם אָנגעהויבן צו געהן דורך טהיר און דורך טויער.

איז ער געוואָרען פאַרוואָרפען מיט אַרבייט און ניט געגלוסט צו צונעהמען אַן אַרויסהעלפער — געמוזט האָט ער אַרײַנצונעמען נאָך א מאַשין און א מיידעל צום מאַשין. שפּעטער נאָך א דריטען און נאָך שפּעטער א פיערטען — ביז ער האָט געמוזט זיך אַריבערציהען אין אַן אַנדער אָרט מיט צוויי פענסטער צום גאַס.

און וואָס מעהרער זיינע אַרויסהעלפער האָבן זיך פאַרמעהרט אַלץ ווייטער האָט ער ווינציגער אליין געאַרבייט ביים שטיקל אַרבייט. פלעג ער זיך אַרומדרעהען מיט א לייווענטענעם מאָס אויף זיין נאַקען. און אַז עס פלעג אַרײַנקומען א דאַמע האָט ער זיך, — אליין ניט ווויסענדיג פון וועמען און וואַנען געלערענט, — מיט איידעלקייט צו איהר פאַרנייגט, און צאַרט צו איהר געשמועסט. און אָפּגעמאָלען פאַר דער דאַמע א קלייד:

— לאנג וועט עס זיין, מאדאם, אז נאר די שפיצען פון די שיכלעך וועלען זיך ארויסזעהן. פון הינטען און אין ביידע זייטען קליינציקע פאלדעלעך. און ביי יעדער בינטעל פאלדען צו דריי קנעפעלעך. און פון פארענט ביי דער רעכטער קניע א געקנייטשטער פאלד עהנליך צו א רויז און אין מיט א קנאפ. און אונטען ביים לינקען פוס, וועט קומען א קליינער שפאלט...

פלעגט ער אזוי אפמאהלען, אז ביי דער דאמע איז געבוירען געווארען א באגעהר דאס קלייד צו האבען פארטיג, — פון פרייז איז שוין קיין רייד נישטא.

און אזוי איז איהם געגאנגען פון טהיר און פון טויער. און ער האט בעראפט האבען אן ארויסהעלפער צו נעמען די מאס און אנצומעסטען די פראבען קליידער.

האט זיך געפונען א מיידעל צווישען זיינע ארויסהעלפערס, מיט א רויטען קאפ האר. און זי האט געהאט אן איידעלע, בויגיגע פיגור. און א גאנצען טאג האט גערוהט דער שמייכעל אויף איהר בלאסליכען פנים. און א שטיקעל ארבייט האט זי געמאכט מיט געפיהל. און געהייסען האט זי מיט דעם וויבען און צארטען נאמען אסתר.

און איינמאל אין א פארנאכט איז דזשאו צוגעקומען און געזאגט אזוי אז אלע מיידלעך זאלען הערען:

— אסתר, איהר וועט מעהרער ביי דער מאשין ניט דארפען ארבייטען. איך נויטיג זיך אין אייך, מיר ארויסצוהעלפען. אט, נעמט ביי מיר די מאס צו און טהוט עס מיט געפיהל...

ביי אסתר'ן האט זיך דאס פנים געביטען אין פארבען, ווען זי האט זיך מיט האסט א הויב געטאן פון מאשין. די אנדערע מיידלעך האבען זיך שנעל געביטען מיט זייערע בליקען. און עס פלעג אזוי זיין. איז א דאמע אריינגעקומען האט דזשאו מיט איהר גערעדט, און איז ער פארטיג געווארען מיט דעם פרייז, האט שוין אסתר געטאן דאס איבעריגע.

און אין אבענד, ווען אלע מיידלעך פלעגן זיך אנטאָן און אהיים געהן, איז אסתר נאָך פארבליבען מיט דזשאָו'ן אין פאבריק. און אין פריה־מאָרגען, ווען אלע מיידלעך פלעגען זיך צונויפקומען צו דער ארבייט, פלעג אסתר נאָך ניט זיין. זי האָט געמעגט אריינקומען שפעטער ווי אלע. און ווען די מאשינען פלעגען רוישען אלע צוזאמען, און ווען קיינער פון די קונדען פלעג ניט אריינקומען, איז אסתר תמיד געשטאנען מיט דזשאָו'ן און פון עפּעס גערעדט.

און פון יענער זייט ים אין רישקאָן האָט דזשאָו א ווייבעל מיט צוויי קינדער געהאט.

זיצט די ווייבעל ביי איהר פאָטער, שמעון־דער־בעדער, און האָפּט, און שרייבט בריעף. און קוקט זיך ארוים די אויגען אויף דעם בריעף פון „יודלען" פון אמעריקא. און אז זי לויפט זיך אָפּ די פיס אין פּאָסט אריין און אז זי וויינט זיך גוט אָן, ערהאלט זי א בריעף. און דאן לויפט זי מיט דעם בריעף אהיים און טאנצט אריין צו איהר טאטען אין הויז אריין, און פאר פרייד כאפּט זי איהרע קינדער קושען. און דעם שאָל פון איהרע איידעלע פלייצעס ווארפט זי אוועק, אזוי ווי זי וואָלט איהם שוין מעהר ניט באדארפט, און זי הויבט זיך אָן ארומצוקוקען און צו זוכען אן אָרט, וואו עס זאָל זיין באקוועמער צו לייענען. און זי זעצט אוועק די קינדערלעך אויף'ן טיש און איהר פאָטער שמעון־דער־בעדער טהוט אָן זיינע ברילען און זעצט זיך אוועק ביים טיש אויף דער לאנגער באנק און זי זעצט זיך אוועק נעבען איהם און צעעפענט דעם בריעף און לעזט אויף א קול.

און נאָך יעדער בריעף בלייבט איהר לייד״יג אין הארץ, ווייל זי האָט כמעט גאָרנישט וואָס צו לעזען. ער שרייבט צו איהר אלעס אין קורצען. און צומאָל פארגעסט ער זיך די קינדער לאָזען גריסען. און וואָלט איהר מוטער איצט געלעבט... וואָס קען זי זאָגען איהר פאָטער. א מאנסביל, טוט אָן זיינע ברילען, און לייענען קען ער ניט, נאָר אז זי טוט א לעז איבער אין קורצען און בלייבט אזוי זיצען אָנ־

נעכטן, זאָגט ער נאָך, ווי ער יואָלט זאַלץ שיטען אין איהר צע־
וועהטאָגט האַרץ, אַז עס איז א גוטינקער בריוועל.

שפּעטער ווענדעט זיך שמעון דער בעדער צו זיין טאָכטער
חנה:

— וואָס געהסטו עפּעס אַרום ווי א שאָטען?

— איך?! — טהוט חנה א מאַך און עפּעס ווי אומבאַ־
וואוסט פאַר איהר אַליין, ווי זי וואָלט עפּעס זוכען נעמט זי אַרומ־
לויפען איבער דעם גרויסען שטוב.

— עפּעס זעה איך אין דיר אַז דו קענסט דיר קיין אָרט ניט
געפינען.

האָט חנה געפיהלט אַז איהר פאָטער זאָל זי איצט גוט אָנשלאָ־
גען, ווי ער פלעג עס טאָן אין איהר יוגענד, וואָלט איהר בעסער
געוואָרען, ווי פון זיינע רייד. און זי פּרובט זיך ניט אונטערגעבען.

— א גאַנצען אין דער פריה זוך איך דאָס טינטערל מיט דער
פען.

— איך האָב עס באַהאַלטען, טאָכטער לעבען, קליינוואַרג קענען
נאָך, חלילה, אויסטרינקען די טינט, אָדער זיך צעשטעכען מיט דער
פען.

— אוי, דו ווייסט, טאַטע, וואו די טינט און פען איז, גיב עס
מיר, איך בעט דיך. איך וויל שוין שרייבען יודל'ען ענטפער.

— ווערסט ניט באַדאַרפען שיקען מיט דער פּאָסט, חינקע, מאָ־
טעל־שניידער'ס געהט היינט קיין אַמעריקא אוועק. קענסט מיטגע־
בען איהר דעם בריעף.

— איכ'ל בעסער שיקען מיט דער פּאָסט. זי קען עס נאָך פאַר־
לירען אין ים אריין.

— נאַרעלע, מען פאַהרט היינט ניט מעהר מיט'ן ים אין קיין
אַמעריקא. איך האָב געהערט אַנומעלטען ווי אידען האָבען גע־
שמועסט אין באָד. אַז די בלעטער האָבען באַשריבען ווי די אַמע־
ריקאַנער האָבען אַזא בריק אין דער לופטען אויפגעהאַנגען, און

באהגען געהען איבער׳ן בריק. כ׳לעבען גיב מיט חינקע׳ן דעם בריעף.

— ניין, איך וויל ניט... חינקע׳ס מאן איז שפעטער אוועק ווי יודעל. און זי געהט שוין קיין אמעריקא. און איך — ניין! איך וויל שיקען מיט דער פאסט.

— מן הסתם איז נאך ניט די צייט. נארעלע, אי וועט ער דיך מירצאשעם נאך ארויסנעמען...

ב.

איז יצחק מאיר פון רישקאן א איד מיט א קורץ, שפיציג בערדעל, א לאנגער און מיט גרויע לאנגליכע אויגען, אמאל דורכגעגאנגען די נייגטע גאס. און, ווי זיין טבע איז געווען, זינט ער איז אין אמעריקא, געקוקט אין די פענסטער פון די קלייטען. טוט ער אזוי א קוק און דערקענט אין דזשאו דעם דאמענשניידער, יודל׳ען פון רישקאן, דעם בעדער׳ס איידעם.

שטעלט ער זיך אוועק און קוקט זיך נאכאמאל איין צי ער נארט זיך ניט אפ. עס איז פארט יודעל, טראכט ער.

איז ער אריין אין דעם דאמענשניידעריי.

— וואס וויל עפעס א איד? — פרעגט איהם דזשאו און דערקענט איהם ניט, כאטש ער האט גוט געוואוסט ווער דער איד איז, ווייל אזוינע אידען ווי יצחק מאיר פארענדערען זיך ניט אין אמעריקא.

— דערקענסט מיך ניט? גיב נאר א קוק, איך וועל שוין ווייך רעדען, יודעל.

שטעקט איהם יודעל אפ שלום און אין זיינע אויגען ווערט איהם גרין און געל, און ער בעט נאט אין דער שטיל. אז דער איד זאל וואס גיכער פון דאנען זיך אפטראגען.

איז דער איד אוועק און זיינע קלוגע אויגען האבען ניט פארפעהלט צו באמערקען אז עפעס א „ליידי" מיט רויטע האר דרעהט זיך ארום יודל׳ען צופיעל. עפעס האט זי א גרויסע דעה איבער די

ארבייטער מיידלעך. נאר, האט ער זיך געטראכט, עס, א דאמענ־שניידערײַ מוז האבן א „לײַדי" פאר אן אויפזעהערין.

איז ער אהיים געקומען און מיט פרייד דערצעהלט:

— טרעף, וועמען איך האב היינט דא געזעהן?

— וועמען, זאל איך טרעפן.

— יודל'ען, מ'בעדער'ס איידעם פון רישקאן.

געה שוין, געה, יודעל אין אמעריקא! וואסי, ער האט דען שלעכט געמאכט אין דער היים?

— מעגסט שוין זעהן וואס'ר א געשעפט ער האט אין דער ניינטער סטריט.

און אין אבענד זאגט חוה צו יצחק מאיר'ן:

— הערסט איצע, איך בין א בעלאסקען אנצוקוקען יודל'ען.

און זיי האבען זיך ביידע אוועקגעטראגען אין דער ניינטער גאס. און אז זיי זיינען אריין אין דעם דאמענשניידעריי, איז אסתר צו זיי צוגעקומען און זיי אנגעוויזען בײַנקלעך צום זיצען, און איז אליין אוועק מעלדען דזשאו'ן, זיי צוואוארפענדיג פריינדליך:

— איין קליינע מינוטעלע.

קוקען זיך איבער יצחק מאיר מיט זיין פרוי חוה.

זאגט די אידענע:

— עס מוז זיין א שוועסטעריל זיינע.

— קלאטץ, א שוועסטער האט יודעל אויף זיין לעבענס' לעבען ניט געהאט.

קומט דערווייל יודעל אונטער און דערזעהט ווייטער דעם לאנדסמאן פון רישקאן. טוט עס איהם א שטאך אין ברוסט. און ער קען קיין ארט ניט געפינען.

הויבט זיך דער איד אויף פון בײַנקעל און זאגט:

— איך האב אביסעל געבראכט מיין אידענע. זי וויל זעהן א לאנדסמאן. מען איז דא פרעמד און פארוואָרפען.

— וואס מאכט עפעס יודעל? — טוט די אידענע א פרעג און

ווארפט א בליק צו דער „ליידי" מיט די רויטע האר. איהר פרויען אינסטינקט האט איהר עפעס באשטימטעס פארגעזאגט.

און דזשאו שטעהט, די פיס ביי איהם זיינען ווי אונטערגע־האקטע. און ביי זיך אינוועניג שילט ער דעם טייפעל, וואס ער האט צו איהם פארשלעפט די דאזיגע געסט.

זאגט די אידענע ווייטער:

— זעה נאר איצי, וואס'ר א געשעפט יודעל פיהרט! מיר וועלען אהיים שרייבען אז מיר זיינען ביי דיר, יודעל, געוועזן. דיין חנה וועט זיך דארטען מחיה זיין. איך געדענק זי נאך פאר א קליינ־ציקער...

און אז זיי זיינען אוועק איז דער ליידי גאר ניט איינגעפאלען צו פרעגען וועגען זיי. און ער, דזשאו, האט עפעס אנגעהויבען מורא האבען פאר א זאך. און געטראכט, אז ווען ער זאל נאר קענען, וואלט ער זיין געשעפט אריבערגעפיהרט אין איין אנדער ארט.

עס איז אבער ניט געוועזן גוט צום געשעפט עס אריבערצופיה־רען. און ער האט געמוזט סיי־ווי־סיי האבען א גוטע אורזאכע דער „ליידי" צו געבען.

ג.

האט יודעל איינמאל ערהאלטען א בריעף פון רישקאן, דער־מאלט ווען די „ליידי" מיט'ן רויטען קאפ האר איז פארבליבען מיט איהם, שפעטער אין אבענד, אין זיין געשעפט. דזשאו האט מיט א לייכטען ציטער, אין זיך פארבארגען זיינע געפיהלען, וועלכע האבען זיך געשטויסען אויף דער פריי פון זיין הארץ. און ווען זיין „ליידי" האט איהם א פרעג געטאן, פון וואנען דער בריעף איז, האט ער געענטפערט:

— פון די „אלטע" אין יוראפ.

— לאז א קוק טאן.

דזשאו האט איהר צערטליך דערלאנגט דעם בריעף, ווייל ער

האט געוואוסט באשטימט, אז זי קען סיי־ווי־סיי ניט לעזען קיין אידיש...

אסתר האט באקוקט דעם בריעף פון אלע זייטען. עס איז אין איהם געווען צווייערליי שריפטען, און זי האט עס באמערקט און אליין אויסגעטייטשט, ווייזענדיג פריהער אויף איינעם און נאכדעם אויף דעם צווייטען, צארטערען כתב:

— דאס מוז זיין פון פאפא און די פון מאמא.

— זעה נאר ווי זי האט דערקענט! — האט זיך דזשאו דער־פרעהט און מיט ביידע הענד זי ארומגעכאפט קרעפטיג, און איהר געטאן א קוש אין קאפ.

— ביזט א פרעכער, דזשאו — האט אסתר אפגעשפרונגען אויף א זייט און מיט א נאזטיכעל זיך אפגעווישט דעם שטערען, — לעז מיר נאר וואס מאמע שרייבט?

ער האט גענומען דעם בריעף און אויף איין מינוט האט עס איהם אויסגעזעהן אז ער פאלט אריין, ווייל ער האט פארגעסען אויף וועלכען שריפט זיין „ליידי" האט געזאגט אז עס איז מאמא'ס, צי אויף חנה'ס צי אויף זיין טאכטער'ס? ער האט מאמענטאן א כאפ געטאן דער ליידי'ס בליק און זיך גענומען קוקען אין זיין טאכטער'ס שריפט און געלעזען, ווי זיין מוטער וואלט איהם שרייבען.

— מיין ליעבער זוהן, יודעל לעבען!

כאטש ער האט שוין לאנג קיין מוטער ניט געהאט, — אפילו קיין פאטער אויך ניט. — פונדעסטעוועגען האט ער ערקלערט זיין „ליידי" מיטן רויטען קאפ האר, אז אין רישקאן פלעגט מען איהם רופען „יודעל" און דא אין אמעריקא הייסט ער דזשאו.

— לעז ווייטער, דזשודעל... — האט אסתר געטאן א זאג, נאכ־קרימענדיג דעם אידישעןווארט „יודעל", און האט זיך מיט ביידע הענד אנגעהאנגען אן זיין רעכטען אקסעל.

דזשאו האט דערפיהלט ווארעם פון אסתר'ס נאהענטקייט. ער האט געקוקט אין דעם כתב פון זיין טאכטער'ס קליינעם הענדטעלע

און עס האָט איהם באַנומען אַ געפיהל. און ער האָט אַ טראַכט געטאָן פון דעם פליים, וואָס זיין ווייב חנה האָט אַוועקגעגעבען אויסצו לערנען דאָס קליינע מיידעלע, אַז זי זאָל קענען צושרייבען אַ שטיקעל, צום טאַטע׳ן אין אַמעריקא...

און ער האָט מיט באַגייסטערונג געלעזען:

— ליעבער און טייערער זוהן. איך שיק דיר פון וויטען אַ מזל טוב... און ווינש דיר גליק מיט דיין כלה צוזאַמען. איהר זאָלט אי״ה אין גיכען חתונה האָבען און אַפּלעבען אייערע יאָהרען צוזאַמען אין פרייד און גוטעס... שיקט אונז אייערע בילדער פון פאַר דער חופּה...

דאָס לעצטע האָט ער צוגעשטעלט נאָך אַ מינוט פון איבערדענקען.

— די אַלטע לייזרי איז אויף פּרעך, — טוט אסתר דזשאָו׳ן אַ שטופּ און אַליין דרעהט זי זיך אַוועק אָן אַ זייט. נעמט זיך עפּעס צורעכט מאַכען די ניט פאַרענדיגטע קלייד, וועלכע איז געווען אָנגעטאָן אויף דער פיגור.

— וואָס־זשע, אייביג וועלען מיר זיין חתן־כלה? נאַרעלע, צו ליעבסטו מיך גאָר אין גאַנצען ניט?

— רייד ניט אַזעלכע זאַכענישען...

ודערוויייל האָט יצחק מאיר אַזוי לאַנג נאָכגעזוכט און נאָכגעשפּירט, ביז ער איז דערגאַנגען אַז יודעל דער דאַמענשניידער פון דער ניינטער גאַס וועט טאַקע חתונה האָבען מיט דער רויטער „לייזרי״.

יהאָט איהם ביים הארצען פאַרקלעמט און ער איז אַוועק צו די אַנדערע לאַנדסלייט, וועלכע זיינען געוועזען צעשפּרייט איבער דער שטאָדט ניו יאָרק, און האָט אַ פּייער אַ גרויסען אונטערגעצונדען.

קלוג זיינען זיינע לאַנגליכע אויגען סיי־ווי געוועזען. האָט ער געזאָגט אַז עס וועט זיך ניט באַצאָלען אָנצומאַכען אַ שטאַרקען רעש. „זאָל דער פּייער ברענען שטילערהייט״...

— וואָס וועט איהר אויפטאָן אין דער שטיל?

— געהן אין געריכט!

— בעסער צו דער מיידעל'ס עלטערן.

— נאראנים, מיר מוזען דאס ווייבעל ברענגען אהער פון ריש־קאן און פאר דאס אין דער שטיל, — האט יצחק מאיר געזאגט זיין ווארט, דערביי האט ער געטאן א שטויס מיט'ן גראבען פינגער צו זיין הארץ.

האט מען זיך צוזאמענגעלעגט. ווער עס האט געגעבען א דאלאר און ווער צעהן. און מען האט ר' יצחק מאיר'ן אויסגעקליבען אז ער זאל טאקע פאהרען פון יענער זייט ים און „זי" טאקע ברענגען.

קיין צעטעל בעדארף מען איהם ניט מיטגעבען. ווייל אין ריש־קאן ווייסט מען יצחק מאיר'ן בעסער, ווי דזשייקאב שיף דא אין אמעריקא.

איז ער אוועקגעפאהרען מיט דער ערשטער שיף, און אז ער איז בשלום אנגעקומען קיין רישקאן, און אז ער האט זיך נאר איינגע־וואשען דעם פנים און די הענד, האט ער באלד געשיקט רופען חנה'ן דעם בעדערס טאכטער.

— געה, זאג איהר — האט ר' יצחק באפוילען דעם אינגעל־שליח — אז איך בין געקומען פון אמעריקא און באדארף זי נויטיג זעהן.

באלד איז געקומען צולויפען שמעון דער בעדער און אפגע־שטעקט ר' יצחק מאיר'ן א ברייטען שלום עליכם.

— וואס מאכט עפעס מיין יודעל?

זאגט ר' יצחק מאיר:

— איך האב געשיקט נאך אייער טאכטער. לויפט און שיקט זי צו מיר.

האט זיך דער בעדער שטארק דערשראקען. און ווי אלט ער איז, האט איהם גענומען אפשר א ניין רגע'ס צו לויפען אהיים, פון יע־נעם עק רישקאן.

און נאך ווינציגער האט גענומען חנה'ן צו קומען צולויפען. און

נאָך האַסטיגער האָט איהר ברוסט זיך געהויבען אַראָפּ און אַרויף און פאַר שרעק האָט זי אַזש פאַרגעסען צו זאָגען גוטען מאָרגען. ווער שמועסט שוין פון סקאַנדאַל קומט.

ד.

אסתר, די רויט־האָריגע מיידעל, איז געווען ביי איהר פאָטער יוליוס קאַרענוואַלד, די מוזינקע. און אַזוי ווי קאַרענוואַלד האָט חתונה געמאַכט זיינע אַנדערע טעכטער אין כבוד און פרייד, אַזוי אָדער נאָך שעהנער, וועט ער פּראַווען זיין מוזינקע׳ס חתונה...

געוועזען איז יוליוס אַ קליינער סוחר און געדרעהט אין לודלאָוו סטריט זיין קאָפּ און די קעפּ פון לייטען, און עס האָט לייטען גע־וואונדערט וואו און ווי ער טוט זאַכען, וועלכע אַנדערע, רייכערע פון זיין שטאַנד, קאָנען ניט פאַרשאַפען.

האָט עס געקלונגען אין לודלאָוו, פון דער דאָזיגער חתונה, און יוליוס האָט דערפון נחת געהאַט.

איז מען אַוועק אויף אָרטשאַרד און אָפּגעדונגען די אייגענע גרויסען זאַל, אין וועלכע יוליוס האָט זיינע אַלע קינדער חתונה געמאַכט.

און גענומען האָט מען דעם קורצינקען פעטען אידעל מיט דעם סקווערען, ברוינעם בערדעל, און מיט די ברוינע אונרוהיגע אויגע־לעך, אַלס רעווערענד, דער אייגענער מסדר קדושין ביי אַלע קינדער;

די אייגענע פאַרשמאַלצענע דיקע פרוי מיט די גראָבע מאַסיווע ליפּען און מיט דעם גרויסען, ברייטען און גלאַנציגען שטערען, פאַר אַ קעכין.

די אייגענע מוזיקער — מיט איינעם וואָרט, יוליוס קאַרענוואַלד איז ניט געשטאַנען אין געלד און געזאָגט צו זיין פרוי „ענני“, אָנ־צוגרייטען פון אַלעם ברייטלעך.

איז מען אַוועק צום קצב און פאַרזאָרגט צוויי הונדערט היהנד־לעך און פופציג קעלבערנע לעבערס, צוויי הונדערט פונט ריפּען־פלייש און דערצו נאָך אַ פּאָר הונדערט קוהענע מילצען.

איז מען געגאנגען צום אייגענעם בעקער אין עסעקס סטריט און מען האט פארזאגט ווייצענע ווייסע בולקעלעך און קוכענס אהן א שיעור. און זיך געהייסען אנצובאקען צוקער־און האניג־לעקעכער, און פלאדען און טארטען מיט אנגעזעצטע האלבע ניס.

איז מען אוועק אין סאלון, דעם אייגענעם, אויף סאפאלק סטריט, און פארזאגט צוואנציג פעסלעך ביער, אזוי פיעל אין ערך גאלאנען ווייז און פלעשער שליוואוויץ אהן א שיעור.

און אין לודלאו סטריט, וואו אסתר איז געבוירען און אויפ־געוואקסען, האט זיך געטראגען א רעש, כמעט איבער צוויי סקווע־רען וועגען דעם, ווי די רויט־האאריגע אסתר האט א גליק געטרא־פען און זי באקומט א מאן מיט א ביזנעס א גרויסע אין דער נייגטע סטריט, אויף דעם סאמע ראג פון דער ברייטהמטער סעקאנד עוועניו..

און אסתר אליין איז די לעצטע קורצע צייט פאר דער חתונה שוין ניט געגאנגען אין איהר געליעבטענ׳ס דאמען־שניידעריי אזוי אפט.

איהר מוטער עני, א מאגערע, הויכע אידענע, האט זי איינ־מאל אוועקגערופען אן א זייט און זי געווארענט, אז זי זאל זיך היטען פאר פרעמדע — זי איז א כלה־מויד פאר דער חתונה: דערהויפט זאל זי זיך היטען ניט צו פארבלייבען מיט דעם חתן איינע אליין, אויף א לאנגע צייט...

האט עס ביי אסתר׳ן אויסגעוויזען קאמיש און זי האט עפעס, ווי אליין געוואלט אויסגעפינען, צי עס איז דא א גרונד אין איהר מוטער׳ס ווארנונג.

האט זי איינמאל, טאקע בלייבענדיג אליין מיט איהר געליעב־טען „דזשאו“ זיך עפּס דערשראקען פאר זיין בליק.

זי האט א תירוץ אויסגעזוכט און איז אוועק אהיים און לאנג געטראכט פון איהר מוטער׳ס ווארנונג — זי האט זיך שוין געהיט...

ה.

און געהיט האט זיך „דזשאו“ דער דאמענשניידער נאך מעהר.

פון אויבענאויף איז ער געוועזן אויפגעלגט און מונטער. האט יעדען פון זיינע קונדען העפליך און דיפלאמאטיש דערצעהלט, אז ער פראוועט אין גיכען זיין חתונה מיט דער מיידעל אסתר קאר־רענוואלד.

פלעג זיך אסתר פון אנפאנג פארשעהמען און איז באלד צו־געוועהנט געווארען, ווייל קונדען האט דושאו געהאט אהן א שיעור און אזוי פיעל באמערקונגען ווערען איינעם איינגעבאקען אין האר־צען.

אסתר האט זיך שוין ניט געשהמט פאר זיך אליין, און זי זאל ווידער קוקען אין דושאו'ס פנים, איז איהר ניט איינגעפאלען.

און ערגעץ ארום זיינע אויגען האט זיך דאך געשפרייט א ווארעמע רויטקייט, ווען ער פלעג רעדען פון זיין חתונה.

און נור דורך זיין איבערגעוועהנליכע מענליכקייט, פלעג זיין בלאסער גלאט ראזירטער פנים ניט בעוויזען קיין שום ענדערונג.

און האט ער זיך אנגעבריים צו זיין חתונה מיט א פרייער האנד, און מיט א פערדריקטען הארץ.

אסתר האט שטארק געוואלט א וואוינונג אין דעם אויבער־טהייל פון שטאדט ניו־יארק, וואס הייסט בראנקס ; ווען זי וויל עס אין הימעל, בעקומט זי דען ניט ?

און צעהן טעג האט זיי גענומען אויסצוקלויבען די כּעבעל. מען האט געקליבען א קאליר צום קאליר, פון די דונקעל ברוינע, הארטע, מאהאגעניע הא̈לץ.

און דערצו נאך טעפּיכער צו יעדען פון די זיעבען צימערען אין זייער וואוינונג.

נור אז דושאו פלעג בלייבען אליין שפעט אין אבענד און זיך אוועקווארפען אין זיין בעט א מיעדער, האט ער ניט געקענט איינ־שלאפען. עס האט זיך איהם נור געוואלט באווייזען אז ער איז ניט שולדיג. „ער האט געמוזט אזוי האנדלען, און עס וועט אזוי מוזען זיין“...

„צוליעב וואס האט גאט געגבען דער מיידעל אסתר אזוי פיעל איידעלקייט אין איהרעביינער אריין ?"...

„ווען אסתר האט דאס ערשטע מאל איהר פוס אויף זיין שוועל געשטעלט, האט זי אין זיין הארץ א טראט געטאן און דארט א טיעפען צייכען געלאזען".

„האט ער ניט געקאנט פארגעסען אין זיין חנה'ן פון יענער זייט ים מיט זיינע קינדערלעך און ניט געקאנט אוועק פון אסתר'ן מיט די רויטע האאר...

„אסתר האט צוערשט אין זיין שניידעריי געוועלטיגט, איהר חן און איידעלקייט אין יעדער שטיקעל ארבייט אריינגעלגט. און נאכדעם האט זי איהם אליין אויך געגעבען צו פארזוכען דעם טעם פון איהר רייץ...."

נאך א זאך האט איהם פארשמעקט :

„קיינער ווייסט ניט „וואס" און „ווער" ער איז, מען איז א פרעמדער און דאס לעבען איז אזוי קורץ און אויב ניט איצט, טא ווען דען ?"...

האט ער פארלענגערט די צייט פון שרייבען א בריעף צו זיין חנה'ן אויף יענער זייט ים, און די בריף אליין פארקירצט וואס מעהרער און מעהרער. געטראכט האט ער גאר אין גיכען אויפ־צוהערען שרייבען.

געהיימניספול און דונקעל איז די גרויסקייט פון שטאדט ניו־יארק, און נאך מעהר געהיים און דונקעל איז די פארגאנגענהייט פון איהרע איינוואוינער.

און ווייסען שוין אייניגע לאנדסלייט פון „דזשאו" דעם דאמענשניידער, בעדארפען זיי עם האלטען אין א פארשלאסענעם סוד. און ער אליין ווייסט ניט וואס לייט שפרייטען ארום זיינע פיס...

ו.

און נאך איידער רישקאן אויף יענער זייט ים האט זיך פון

עפּעס וואָס דערוואוסט, האָט זיך ר׳ יצחק מאיר פאַרמאַכט מיט חנה, דעם בעדער׳ס טאָכטער, אין אַ באַזונדערען צימער.

דאָס ערשטע האָט ער זי אַ פרעג געטאָן:

— האָסטו עפּעס בריעף פון יודל׳ען ?

— ניט לאַנג פון איהם אַ בריעף באַקומען, — האָט זי גע־ענטפערט מיט אַ ציטעריגער שטימע.

— וואָס שרייבט ער דיר ?

— ...

חנה האָט זיך געביטען אין פאַרבען, ווייל זי האָט ליעב גע־האַט יודל׳ען און געגלויבט, אַז דאָס וואָס ער שרייבט צו איהר ווייסען זיי און גאָט, ווייטער באַדאַרף קיינער ניט ווייסען.

— הער, חנה לעבען, גאַנץ רישקאָן קען מיך זעהר גוט, דו אויך, — האָט זיך ר׳ יצחק מאיר געווענדעט צו איהר מיט אַ פאַ־טערליכער שטימע, — און אין אַמעריקא האָב איך אויך אַ נאָמען. זאָל מיין נאָמען אויסגעמעקט ווערען פון געדעכעניש, אויב איך מיין דאָ עפּעס שלעכטס צו טהאָן דיר.

ער איז געבליבען שטיל אויף אַ סעקונדע און דאַן זיך פער־קוקט חנה׳ן גלייך אין די אויגען אריין און געפרעגט:

— איך וויל ווייסען צי האָסטו יודל׳ען ליעב ?

— איך ?...

חנה האָט מעהרער ניט געקענט רעדען. זי האָט זיך אויס־געדרעהט מיט איהר פּנים צו דער וואַנד און מיט איהרע בלייכע דינינקע הענד פאַרשטעלט דעם פּנים.

דער איד האָט פאַרשטאַנען און געזאָגט:

— זאָלסטו ווייסען זיין, אַז דיין יודעל איז אַוועק צו אַן אַנ־דערע !...

— אַן אַנדערע... — חנה האָט זיך שנעל אויסגעדרעהט פּנים צו פּנים צו ר׳ יצחק מאיר׳ן. זי האָט ניט געוויינט, נור בלאָס

איז זי געווען, א נאדעל צו שטעכען אין איהר לייב וואלט קיין בלום ניט געשפריצט!

— יע... די געפאהר איז א נאהענטע — האט דער איד אנ־געהויבען מיט א שטילען, ווארימען קול, — אבער מען קען זי פארהיטען. דו מוזט אהיים געהן און זיך פארטיג מאכען צו פאה־רען מיט מיר קיין אמעריקא. געלד איז פאראנען גענוג! נו, געה.—

און אויף מארגען איז שוין ר' יצחק מאיר געפלויגען מיט חנה'ן קיין אמעריקא.

די קינדער האט זי געלאזען ביי איהר פאטער, — ביז גאט וועט העלפען...

ז.

דאס פאסיקעל, וואס איך האב אויבען אויפגעקריצט, איז דאס לעצטע פון דער דאזיגער מעשה.

איך האב א סיגארעט אנגעצונדען, א ברייטען וואלקען רויך איבער מיין צימער צעלאזען, איינצעלהייטען שווימען ארויף אין מיין זכרון. און אט ווי דאס פאלק פארענדיגט די מעשה:

... א פאיעטאן מיט צוויי פארפוצטע פערד זיינען מיט דער גאנצער לענג פון לודלאוו סטריט דורכגעפלויגען, דער חתן איז אינוועניג אין פאיעטאן, און די פערד זיינען ביי דער כלה'ס הויז שטעהן געבליבען.

פון ביידע זייטען גאס זיינען שוין געשטאנען אנגעגרייט נאך פאיעטאנען מיט פארפוצטע פערד.

פריהער איז דער חתן אריין אין הויז פון דער כלה. פון ביידע זייטען טרעפ זיינען געשטאנען מענשען פון דער גאס קאפ אויף קאפ. באלד איז דער חתן ארוים מיט דער כלה פון הויז. דעם שלעפ פון דער כלה'ס ווייסען קלייד האבען צוויי קליינע קינדער, א אינגעלע און א מיידעל, נאכגעטראגען. עס האט א רעגען גע־טהאן מיט רייז און רויזען־בלעטלעך איבער חתן־כלה. דעם חתן האט מען אין א באזונדערען פאיעטאן, מיט צוויי מיידלעך חבר'טעס

געזעצט. און די כלה אין א באזונדערען פאיעטאן, מיט צוויי יונ־
גע לייט, דער כלה'ס חבר'טעס חתנים. און א דריטער פאיעטאן
איז צוגעפאהרען און טאטע־מאמע זיינען אריינגעזעצט געווארען
אין איהם, ביז עס האבען זיך אנגעפילט אלע פאיעטאנען און מען
איז אוועק אויף ארמשארד סטריט.

און אז חתן־כלה זיינען אריין אין דעם האלב דונקעלען זאל,
איז באלד די עלעקטרי באלייכטונג אנגעצונדען געווארען.

חתן־כלה האבען זיך באזעצט אויבענאן, און די ברכות פון די
געסט און מחותנים מיט גרויס פרייד און א סך קושערייי צוגענומען.

און קעגענאיבער אין אנדערען עק פון זאל, אויף א באלקאן
מיט א גאניקעל, זיינען די מוזיקער געזעסען מיט קלארנעטען און
טראמפייטען און פיעדלען צוויי. און איינער א נידעריג אידעל
מיט א לאנגען, גרויסען באס, און א פויק מיט טאצען האט אויך
ניט געפעהלט.

און ווען עס זיינען געקומען אריינצוגעהן כלה'ס פאטער און
מוטער, די שוועסטער מיט זייערע מענער און קינדער, די מוהמעס
מיט די פעטערס און קוזינעס און אלע ווייטע גוטע פריינד, האבען
די מוזיקער אויפגעשפיעלט א פרעהליכס, איטליכען באזונדער.

אנגעהויבען האט דאס אידעל מיט'ן בלייכען פנים, פריהער
א קלאפ טהוענדיג מיט'ן סמיציק איבער דעם לינקען זייט פון פי־
דעל, און ער האט אויך אויסגעלאזט יעדער פרעהליכס מיט א פאר
ווערטער. דערביי האט ער פארגלאצט מיט זיינע קליינע אויגעלעך
און א שאקעל געטהאן מיט זיין קאפ אהין און אהער.

עס איז דער זאל פול געווארען מיט מענשען.

יונגע האבען זיך געדרעהט אין וואלסען און קאדרילען.

און דער לאנגער טיש, וואס איז געווען אנגעשטעלט מיט
פלעשער און געבעקס, האט אויך קיין בושה ניט איינגענומען.

האט זיך א מוהמע פון כלה'ס צד געוואונדערט, פארקרימט
דאס מיילכעל:

— זעהט נאר, מאמעלעך, גאלע כלה'ס צד...

האט איין קוזינע פון כלה'ס צד געענטפערט אביסעל מיט גדלות :

— טאקע א רייכער חתן, אבער עלענט ווי א שיף אויף'ן ים...

איז די נאכט ניט געשטאנען.

דער רעוורענד איז שוין לאנג געקומען, פארטיג מיט זיינע פאפירען.

מען האט די חופה צעוויקעלט און אויפגעשטעלט.

די מוזיקער האבען אנגעהויבען צו שפילען דעם גרילצענדען, הארצהויבענדען חתן־כלה...

עס איז פלוצים געווארען א רעש.

אלע האבען זיך אויפגעשטעלט.

א ווינט האט די טהיר פון זאל צעעפענט.

דער שומר פון טהיר האט ניט געלאזען.

האט מען זיך מיט געוואלד אריינגעריסען :

דריי אידען עדות און ר' יצחק מאיר פון רישקאן האט גע־פיהרט די בלאסע חנה'ן איינגעוויקעלט אין א שאל.

עמיץ האט אויסגערופען :

— פון חתן'ס צד...

און די מוזיק איז פארשטומט געווארען.

מיט פארקלעמטע ליפען און פארגליווערטע אויגען האבען אלע געקוקט צו דעם קליין־בערדיגען אידען ר' יצחק מאיר, וועלכער איז שוין געשטאנען אויף א ביינקעל איבער אלעמענ'ס קעפ און האט ציטעריג גערעדט :

— פון חתן'ס צד !... איך האב דריי עדות, אידען, אז דער חתן איז א באווייבטער... און דאס איז זי... —

ער האט אנגעוויזען אויף חנה'ן, וועלכע איז געוועזען כמעט אין גאנצען איינגעוויקעלט אין א שאל. נור א טייל פון איהר

שאַרפֿען, בלייכען פּנים און איהרע גלאַנציגע, שוואַרצע אויגען האָט מען געקענט זעהן.

חנה האָט נור אַ קוק געטהאָן צו יודל'ען...

און ניט געגאַנגען איז מען צו דער חופּה!...

עס האָבען שדים באַלד אָנגעהויבען צו טאַנצען אין דעם לאַנגען און ברייטען זאַל...

עס האָבען זיך געטראָגען קולות און שלוכצען און יאָמערען אָהן אַ שיעור...

און עס האָבען באַלד אָנגעהויבען צו קלינגען גלאָקען... שנעלע קלאַנגען, וועלכע זאָגען אָן פֿון אַן אומגליק...

די אַמבולאַנסען זיינען געקומען צו לויפֿען, און די דאָקטוירים אין ווייסען באַקליידט האָבען פֿון זיי ארויסגעשפּרונגען און אין איילעניש אַריין אין זאַל, און אין נאָך אַ גרעסערער איילעניש ארויס אויף צוריק. און עס האָט ווייטער אָנגעהויבען צו קלינגען אין די גלעקער... זיך קוים דורכגעריסען צווישען דער שוואַרצער, צוזאַמענגעלאָפענער נייגירדע פֿון אָרטשאַרד סטריט...

טויט איז געפֿאַלען דער חתן, און אויף איהם די כּלה מיט אַ צוריסענעם האַרץ...

נור חנה איז ערגעץ אַנטרונען געוואָרען פֿון זאַל, און מען ווייסט ניט עד היום פֿון איהר געביין...

דאָם ברענגעל

זומער.

פון פריהמאָרגען ביז מיטאָג האָט געגאָסען א מונטערער, גראָבער רעגען. נאָך מיטאָג ציהען די וואָלקענס פון הימעל אוועק. עס ווערט לויטער. די זון קוקט אַרונטער פריש און הייס צו דער ערד. די גאַס לעבט אויף. פענסטער ווייזען אוים, מיט די טראָפּענס רעגען אויף זיי וואָס פינקלען קעגען דער זון, אזוי ווי מיט דימענטען באַזעצט.

עס ווערען צעעפענט פענסטער. פון טייל פענסטער קוקען אַרויס לויכטענדע פּנים'ער און בליצענדע אויגען: — די זון!

קליינע קינדער קלייבען זיך צונויף אַרום א „טייכעל", וואָס שטעהט פון רעגען אויף די שטיינער אין דער מיט גאַס.

באַלד ברענגט מען צו טראָגען שטיינדלאַך און צעבראָכענע ציגעל, מען לעגט אַרום דאָס „טייכעל" אין דעם געשטאַלט פון א ברעגכעל.

און מיידלאַך שרפּינגען אַריין מיט באָרוועסע ווייסע פיסלאַך און נעהמען זיך טאַנצען אין דאָס „טייכעל". דאָס וואַסער שפּריצט אויף די ווייסענקע, ריינע קליידלאַך און מאַכט דאָרט שוואַרצע פּלעקאַלעך.

— קינדער, זעהט נאָר! — הילכט אָפּ איינער פון די אינגלאַך איבער דער גאַס מיט א דין קול'כעל, זיך בויגענדיג איבער דעם „טייכעל".

און אַלע אינגלאַך בויגען זיך איין און קוקען אין דאָס „טייכעל און זייערע פּנים'ער רויטלען זיך.

זיי זעהען, ווי אין דעם רעגען טייכעל שפּיגעלט זיך אָפּ א

שיינקייט. ענליך צו דער וואס אברהם האט געזעהען, ווען ער איז מיט שרה'ן דאס ערשטע מאל א טייך אריבערגעגאנגען.

די זון בליטצעלט אויף אין דעם געלבליכען טייכעל, — א גאל־דענער שטראהל פון א הימעלשען אויג; די מיידלאך זינגען א העל־קלינגענדיג ליעדעל ; די אינגעלאך ליגען איינגעבויגען אויף זייערע קניהעלעך ארום דאס ברעגבעל מיט די אויגען אין דאס וואסער געווענדעט :

— זעהט נור !

* * *

פון א אפענעם פענסטער קוקט א מיידעל אין גאס אראפ. איהרע האר זיינען שווארץ און הארט, איהר פנים ברייט און ברוין ווי בראנז. זי איז אנגעשפארט אויף איהרע פעסטע אפגעדעקטע הענט אין פענסטער.

דורך דאס אפענע פענסטער זעהען זיך פנימ'ער פון פרויען, מיט אפגעדעקטע הענט, וועלכע זיצען אין ווייכע פאטעלען.

דאס מיידעל אין פענסטער טראכט :

„דער רעגען איז געגאנגען און מיר האבען געווארט מיט קלע־מעניש אויף דער זון. די זון ערשיינט און מיר זיצען און ווארטען אויף איינעם, וועלכער וועט ניט קומען — און אפשר קומט ער יא, אונז, די לעבענסדורשטיגע, אנצוטרינקען.

— היינט איז ביי אונז דער זיבענטער טאג פון דער ארבייט־וואך !

דאס מיידעל פון אפענעם פענסטער קעהרט זיך אפ פון גאס אין שטוב אריין און מיט דעם איינדרוק פון דאס ברעגבעל דארט אין גאס זאגט זי צו איהרע חבר'טעם :

— פאהרען מיר אפשר ארוים צום ים ?

די פרויען זיצען און שווייגען, נור זייערע אויגען צינדען זיך אן פלוצים מיט פלאמען. איינע, א ווייט פארטראכטע, זאגט :

— נאך אזא רעגען ווי היינט איז גוט צו זיין ביים ים. די

זון שיינט העל און דער ים הויבט זיינע כוואליעס הויך. דאס זאמד אויף'ן ברעג בריהט און דו געהסט ארום מיט בארוועסע פיס, אנט־פלעקטע הענט און א הוילען האלז.

„און מיט א לייכטען, שווארצען און דורכזיכטיגען באד־אנצוג, מיט די האר צעפלאכטען אויף די פלייצעס גיסט דו זיך א ווארף אין וואסער אריין.

„און אז דו טונקסט זיך אפ עטליכע מאל באקומט דיין אנ־צוג א סאמעטענעם גלאנץ און דו געהסט ארויס אויף דעם ברעג — דו געהסט ניט, נור דו שוועבסט — און דאס וואסער, דאס גרינע ים וואסער, טרעט דיר אפ דעם וועג מיט ברייטע, זיל־בערנע כוואליעס.

„און אז דו מאכסט דעם ערשטען טריט אויפ'ן ברעג, באַ־הערשסט דו איהם מיט דיין זיידענעם שווארצען, מיט זונענשטראה־לען דורכגעוועבטען ים־קלייד און דו קעניגסט איבער דעם ברעג פון איין עק ביז דעם צווייטען".

— עס קומט מיר פאר, — האט זי ווייטער אזוי ווי געטרוימט — איינע בין איך געוועזען אויפ'ן ברעג ים... און עטליכע יונגע בחורים, איינער שעהנער פון'ם אנדערען, האבען מיך ארומגערינ־געלט.

„איך האב געטראגען א בלאען, מיט ווייסע שטרייפענגעריני־געלטען באד־אנצוג; די בחורים זיינען געוועזען אנגעטאן אין באד קליידער פון פארשידענע פארבען, קורצע און לאנגע. איך האב כמעט געזעהען זייער הויט און ביינער און געפיהלט זייער בלוט דורך די דורכזיכטיגע לייב־קליידער.

„אלע זיינען געגאנגען ארום מיר, איך האב זיי געהאלטען גע־צוימט! איך האב זיי באשאטען מיט זאמד און זיי האבען עס צוגענומען פאר גאלד.

אזוי האבען מיר לוסטיג פארבראכט. נאכדעם לעג איך מיך אוועק אין זאמד און שטעל אן א גיט־צופרידענעם פנים.

מען איז פון הויט ארויסגעשפרונגען, מיך פריילאך צו מאכען.

„איינער פון זיי לעגט זיך אוועק אויפ'ן זאמד אין א גרוב, וואס די בחורים האבען מיט זייערע הענט אויסגעגראבען. און זיי פארשיטען איהם מיט זאמד פון אויבען — ער איז איינגאנצען פארשאטען! עס ווערט פון איהם א זאמד מענש. דו זעהסט ער איז געמאכט פון זאמד און ער לעבט דאך. די ברוסט זיינע טראגט זיך אפ און אויף!

„איך האב זיך ניט געקאנט איינהאלטען. איך הויב זיך אויף, לויף צו און צעברעך דעם זאמדיגען מענשען. עס הילכט אפ א מונטערער געלעכטער. איך האב אויך געלאכט.

„דער בחור האט זיך אויפגעשטעלט אפגעטרייסעלט פון זיך דעם זאמד און איך האב זיך אוועקגעלעגט אין דער זעלבער זאמדיגער גרוב. און מיינע באגלייטער נעהמען מיך פארשיטען מיט זאמד.

„איך פיהל ווי א פייכטע ווארעמקייט הילט ארום מיינע גלידער.

„הענט, א הענט בעריהרען מיין קערפער. איך שליס מיינע אויגען צו פעסט. באלד בין איך אין גאנצען פארשאטען.

די בחורים פרעסען מיין ברוסט מיט זייערע פולע הויפענס זאמד. מיר איז הייס!

„און איך ליג און פארטראכט מיר עפעס א שפיצעל:

„זאל איך זיך פלוצים צעלאכען? צו זאל איך זיך מאכען פאר טויט, איינציהען דעם אטעם?

„איך קלויב אויס דאס לעצטע!

„טאטינקע! ווי זיי שארען עס אויף גיך די זאמד פון מיר אראפ. אט פיהל איך שוין די זון אויף מיין פנים. א מינוט ליג איך כלומרשט א טויטע.

„און באלד עפען איך מיינע אויגען אז, אקארשט אלע ליגען אויף זייערע קניע אינ'ם זאמד, בלייך ווי דער הימעל איבער'ן ים.

„איך טהו א שמייכעל און זיי ווערען צוריק מונטער: איך צעלאף זיך, זיי נאך מיר. און אזוי שנעל איז, איצט דאס אנקומען פון געלעכטער געווען בייזיי, ווי דער אנבאל פון טויט שרעק פריהער. —"

זי ווערט אנטשוויגען און פארטראכט זיך.

און אנדער מיידעל דערצעהלט, מיט די אויגען ווייט אין דאס אפענע פענסטער געווענדט און אנגעשפארט אין דאס ווענטעל פון פאטעל:

— „מיר זיינען ביידע געשטאנען אין ים, איינס אויף איינס. ער האט זיך געהאלטען אן דעם שטריק, וואס גרענעצט אפ דעם וויטען ים פאר מענשען. איך האב זיך געהאלטען אן איהם.

„דער ים איז געווען אומרוהיג. און יעדען מאהל האט מיך א כוואליע צוגעדריקט צו איהם און מיט א מאהל: —

„אז עס טוט זיך א הויב א כוואליע פון׳ם ברייטען ים און טוט זיך א גאס אריבער איבער אונזערע קעפ, ווי מען וואלט א ים־חופה אונז שטעלען!

„איך דריק זיך שטארק צו איהם און מיר קושען זיך.

חא, חא, געקושט זיך אונטער א הויכער כוואליע פון׳ם ים! שווייגט א ווייל אין דער זעלבער פאזע נאכדעם מיט עקסטאז

„פארשאלטען זאל ווערען דער שטריק, וואס האט דאמאלט דעם ברייטען ים אפגעגרענעצט!

אלע זיצען אין די פאטעלען פון גרינעם זייד, יעדער פארטא אין זיך, און שווייגען ווי אויסגעהאקטע, פון מירמעלשטיין.

איינע פון די חבר׳טעס הויבט זיך האסטיג אויף פון פאטעל. געהט צו צום פיאנא, וואס שטעהט אין א ווינקעל און נעמט זיך שפיעלען א שטאטישע, ביליגע מעלאדי. זי קוקט ארונטער צו די קלאווישען און שווייגט און איהרע געלבלעכע, פעטע פינגער־לאך לויפען איבער די קלאווישען און קייקלען זיך איבער זיי אהין

און אהער, ווי זיי וואלטען עפּיס זוכען און װעלען ארויסציהען פון זיי די ווערטער:

— „האט איהר אין ערגעץ מ—יי—ן ברו—נע—ט געזעהן?!“

און צווישען די מוידען איז געשעהן א זאך, געגליכענט צו א וואלד, ווען זיינע גראבע, פארוואקסענע בוימער שטעהען א צייט און שווייגען, פארטיפט יעדער אין זיינע אייגענע מחשבות און פלוצים טוט א ווינט דעם וואלד דורכלויפען און אלע בוימער כאפען זיך אויף און הויבען זיך אן איבערצושאקלען איינס צום צווייטען.

דאס מיידעל פון אפענעם פענסטער זאגט:

— „דער טאג איז באלד אוועק, די נאכט איז זעהר א קליינע — און לאנג איז די ארבייט־וואך“...

און דאן צעלאזט זיך די פּיאנא אין א וואהנזיניגער אלעס־פארפאלען־און־וועמען־באדארפען־מיר מעלאדי און די שפּילערין כאפט אונטער מיט איהר מענערשער שטים אלע מאל איין אנדער טאן. און עס קומט ארוים ווי אפּגעבראכענע שטיקלאך פון א וויל־דען געלעכטער:

— ער קומט ניט, כא, כא!

און אלע חבר'טעס שטעהען אויף פון זייערע פּאטעלען, שלי־טען ארים און ארים און פאנגען אן ארומצודרעהען זיך אויף דעם ווייכען קאוויאר פון בורדא סאמעט. און זיי טאנצען און פארנעה־מען דאס ווידער־קול פון דער פּיאנא. און זיי בויגען זייערע פיס און וואקלען זיך אהין און אהער מיט די קערפּער און פּאטשען מיט די הענד און זייערע פּנים'ער קרימען זיך אין משונה'דיגע וואיעס:

— ער קו—מ—ט ניט דער ברו—נע—ע—ט!

* * *

די פּיאנא פלאפּעלט:

ערגעץ אין א לאנד, ערגעץ אין א שטאדט איז געוועזען א בלאער ים.

אין ים האבען געלעבט נימפען.

ווען די זון האט אין פריה־מארגען זיך ארויסגערוקט ווייט אינ'ם האריזאנט און מיט א לייכטען, גאלדענעם שטראהל זיך דאס ערשטע באהעפט מיט דער גרינג־בלאליכער פלאכע פון דעם נימ־פישען ים פאלאין, האבען די נימפען אויפגעוואכט פון זייער לייב־טען מארגען־דרעמעל.

און מיט לאנג צעלאזענע האר, פריש שיינענדיגע פנים'ער און בליצענדיגע אויגען, מיט קלאר געוואשענע ברוסטען און דינע ים'יגע קליידער זיך אלע מיט א מאהל ארויסגעלאזט איבער'ן וואסער און גענומען זינגען א ליעד.

און פארנאכט, אז די זון פלעגט פארגעהען און פלאמענדיג זיך צו קושען מיט דעם ים, זיינען די נימפען געלעגען וויגענדיג זיך אין די לייכטע וועלכלעך, מיט זייערע אויגען צום זינקענדען פייער געווענדעט, און שטום געקוקט.

מיט א לייכטען ציטער, גלייך צו די טענער פון א מאנדאלינע, האבען זיי געוואַרט צו ווערען אומארעמט פון די פלוימען־בלויע, דונקעלע שאטענס.

איינמאל איז אויף דער מדינה א היץ א טרוקענע פייערדיג אנגעפאלען און טאג און נעכט האט עס געברענט און געטריקענט ביז דער בלויער ים איז א געלבליכער זאמדיגער וויסטעניש גע־ווארען.

זיינען די דאזיגע נימפען געלעגען בלאס ווי קאלך, מיט פאר־דארטע, איבערגעברענטע שלייערס און געגארט נאך דעם, אז דער זאמדיגער טאל זאל זיך אין גיכען אנפילען מיט וואסער און זייער קעגיגטום וועט זיך אומקערען מיט זיין בלויער פראכט.

הימעל פון אויבען, זאמד פון אונטען. געלע זאמד און רויטע הימלען. און שטום. צו מאל זיינען ווינטען געקומען פון ווייט, ווי מחנות פון זיעגרייכע חילות אויף גרויסע אראבישע פערד, מיט טרומייטען אין זייערע מיילער.

און פון ווייטען רוים פלעגט א דונקעלער, געלער שטויב אויפ־
געהען און מיט א ווילדער פייפעריי דעם טאָל דורכוויכערען.

און דאָס געלע זאמד איז ביז צו דעם הימעל געוואָרפען גע־
וואָרען, געפאַלען און צוריק אונטערגעהויבען געוואָרען און זיך
צעשליידערט אין אַ געלבלעכע פינסטערניש און פאַרשטעלט דעם
הימעל פון׳ם טאָל.

איין נימפע האָט ניט געזעהן די צווייטע, ניט געקענט פיהלען
זיך אליין און עס איז ניט געוועזען קיין גרענעץ צו קיין זאך, נור
אן ענדלאָזע זאמדיגע וויסטעניש.

און איינמאָל, נאָכדעם ווען די ווינטען זיינען פאַרשוואונדען
און די נימפען האָבען זיך דערפיהלט און זיך דערוויסט הינטער
דער רויטער, ברענענדיגער זון פאַרשמאַכטע און פאַרזאמדיגטע,
האָבען זיי זיך אָנגענומען מיט זייערע לעצטע כוחות און אַפגעריי־
סען פון זיך די פאַרטריקענטע שלייערס און נאקעטע, האָבען זיי
זיך געוואָרפען איינע צו דער אנדערער מיט ברייט פאַנאַנדער־גע־
עפענטע אָרעמס און זיך צעלאָזט איבער׳ן טאָל אין אַ גאַלאָפּי־
רענדען טאַנץ.

אַ דונקעל רויטליכער שטויב האָט זיך פון דעם ווילדען טאַנץ
אויפגעהויבען און זיך אויסגעמישט מיט זייער לייכטזיניגען, לעצ־
טען געזאַנג און זיך צעפלאָסען איבער דעם רוים וואָס צווישען הי־
מעל און זאמדיגען טאָג, ביז זיי זיינען אַלע געפאַלען אין אונמאַכט,
און ליגענדיג אַזוי אויסגעהויכט זייער לעצטען אָטעם.

דער שטויב האָט זיך צעשפּרייט און לייכט פאַרוויסט פון
דעם רוים זייערע קערפּערס.

מײַן װאַלד ברענט

עס טוט א בלינצעל דער ערשטער שטערען אויף דעם גרין־בלוי־ליכען אבענד הימעל.

דער שבת קודש פליהט אוועק מיט בריים צעשפרייטע פליגלען אין דעם ווייטען, בלייכען מעריב.

הירש זיידענבערג, א מיטעל־יעהריגער איד און א וואלד סוחר, שפאנט זיין פערד אין שליטעל און געהט אריין, נאכדעם, אין הויז, פעלצט זיך אן, טוט זיין אסתר'ן א טיעפען קוש אין קאפ און א פרעהליכער פאהרט ער אוועק אין זיין וואלד איינקאסירען דעם פדיון פון דער וואך.

פון שטעדטעל פאהרט ער ארויס מיט דער לאנגער בריק, בארג ארויף פון בריק ווי אויף פליגלען. עס טהוט איהם א ציה א קוק צו טאן צו זיין הויז. ער דרעהט אויס זיין קאפ, און פון די גרויסע פענסטער פון זיין הויז בליצט א שיין, וועלכע מאהלט זיך איהם, ווי זיין שלאנקע אסתר, אין איהר ברוינעם שבת'דיג קלייד, מיט דעם זיידענעם לייכט־בלויען האלזבאנד, שטעהט ביים פענסטער מיט א ליכט אין האנד צו באלייכטען איהם דעם וועג.

און אז ער קוקט זיך ארום, דערזעהט ער ווי דער הימעל איז שוין באשאטען מיט מילי מיליאסען שטערנדלעך און איז ווי פאר־צויגען מיט א דונקעל־בלויען טוך. דאס פעלד ארום, פון יענער זייט בארג, ליגט צעשטרעקט א רוהיגע הינטער דעם הארטען שנעע, און מען זעהט א דורך און דורך דעם ווייטסטען שטח. ער זעהט דעם שווארץ־שלענגליכען שניט איבער דעם ווייס־גרויען שטח, וואו עס לויפט דאס שעהנע שדים־פולע קרא־קרא־קרא־טייכעל. הינטער איהר בריקעל, זאגט מען, ליגען באהאלטען נישטגוטע און לויערן נאך מענשען.

און כאַטש מען זעהט ניט ארויס דאָס בריקעל פון אונטער דעם שנעע, דערפיהלט הירש, אריבערפאַהרענדיג, ווי יעמאנד וואַלט מיט א שווערען קלאַץ אין זיין האַרץ אַנגעקלאַפּט:

— אַט איז עס!

און עס דוכט זיך איהם, אז א געשטאַלט מיט הויכע, דינע פיס, לאנגע שאַרפע הענד מיט א דינעם גוף, דורך וועלכען מען קען זעהען אזוי ווי דורך אייז, געהט אויף פון הינטער דעם בריקעל. און מיט שטילע אָבער ריזיגע טריט נעהמט זי זיך שפּרייזען הינטער איהם. און זי וועט זיך פּלוצלונג א שטעל טהאָן אויף דעם אונטער־פליגעל פון זיין שליטען, און איהם נעהמען וואָרגען און פּייניגען. ער קוקט זיך ארום מיט א לייכטען פראָסטיגען פּחד און ניט באַ־מערקענדיג קיינעם לאַכט ער פון זיך זעלבסט, וואָס עס קומט איהם אזוינע משונה'דיגע מחשבות.

און כדי צו פאַרבאַהאַלטען זיין שוואַכקייט, טוט ער א טראַכט, אז ער האָט זיך דאָס ארומגעקוקט צו עס זעהט זיך נאָך דאָס שטעד־טעל.

פון דעם פערד קומט אויף א שוויים. און הירש אליין, וועלכער איז איינגעהילט אין א ברייטען שאָפענעם פעלץ, פיהלט ווי זיין גאנצער קערפּער באַדט זיך אין א זיסער וואַרעמקייט. נאָר צווישען די האָר פון זיין באָרד און וואָנס שפּינט דער פראָסט דונקעל־ווייסע, דינע פעדים. און פון זיינע נאָז־לעכער שפּאַרט זיך א גרויער הויך. און עס נעהמט איהם ארום א פאַרלאַנג זיך אומצוקעהרען א היים. און ער פיהלט, אז ער ווערט שווערער און שווערער, ווי מען וואָלט אויף זיין פעלץ און איבער זיין קאָפּ געגאָסען עמערס וואַסער איי־נעם נאָך דעם אנדערען, און די וואַסער פריהרט.

— שדים! — טוט ער א טראַכט ניט ווילענדיג, און צעלאַכט זיך, אום צו מאַכען זיך האַרץ.

דאָס פערד הויבט אָן איינצוהאַלטען זיין גאַנג, ווי ער וואָלט אויך דערפיהלט דאָס שווערקייט.

הירש טוט א ברום הויך, פון היימליכקייט וועגן, און א ווארף מיט די לייצעס.

דאס פערד געהט וואס ווייטער אלץ פאמעלעכער. זיינע פיס, דאכט זיך הירש'ען, בויגען זיך ניט, און קענען זיך ניט שטעלען פעסט צו דער הארטען שנעע, וואס איז פלוצים ווי מיט א שפיגעל־גליטש פארגאסען געווארען.

דאס פערד בלייבט שטעהן!

זיידענבערג פרובט א טרייב טאן — עס העלפט ניט.

דאס פערד שטעהט ווי צוגעפרוירען צו דעם אייז, זיינע אויערען הויך אנגעשטעלט; פון זיינע נאז־לעכער פראכט ער אלע מאל ארויס א ווייסען וואלקען. זיין גאנצער קערפער ווערט באדעקט מיט א גרוי־ווייסען שוים.

און ווי איינער וואס זעהט זיך פלוצים ארומגערינגעלט פון פלאמען פייער אין א געדיכטען וואלד, אזוי באקומט הירש גבורה, און נעמט אפיר דעם דעמבענעם גראב־קעפיגען שטעקען, וועלכען ער האלט תמיד מיט זיך אין וועג, און דערלאנגט דעם פערד א קלאפ אין רוקען.

עס העלפט ניט!

עס איז אזוי שטיל אין דער נאכט, אז ער קען נאכצעהלען דאס טיאכקען פון זיין הארץ.

דער פערד פאכט מיט די זייטען, ווי ניט קענענדיג איבער־שפרינגען עפעס א זאך, וואס ליגט פארשטעלט פון מענשענס אויג, אין דער ברייט פון וועג צעשטרעקט.

א שד! — רייסט זיך ארייו א קאלטער געדאנק אין הירש זיי־דענבערג'ס צעהיצטען מח. און ער, ווי איינער וואס זעהט אין שלאף א גרויזאמען חלום, טוט א שוידער, וואונדערענדיג זיך פאר וואס ער האט נאך קראפט צו בלייבען לעבען. און אז ער קוקט זיך ארום, דערזעהט ער אויף'ן לינקען ווינקעל פון שליטען א גע־שטאלט.

אַט זעהט זי זיך דייטליך, די געשטאַלט. און אַט, אַז ער הויבט אַז זיך אייַנצוקוקען אין איהר, פאַרשווימען די אונטערשטע פאַרמען פון קערפּער.

און עס זעהט זיך איהם נאָר אַ גרויע, פּראַסטיגע זייל. און קוים באַמערקבאַר, ווי אין חלום, זעהט ער אַ קאָפּ פון אַ פרוי.

זי טוט פלוצים אַ וואַרף מיט איהר קאָפּ און אַ סנאָפּ רויטע האָר צעשיט זיך איבער איהר פּנים.

און ער הערט ווי אַ קליין קינד זויגט די ברוסט, אָבער דאָס קינד, ביי דער ברוסט, זעהט ער ניט.

און ניט מיט זיינע אייגענע קרעפטען טוט ער אַ פרעג:

— ווער ביסטו?

און באַלד דערזעהט ער זיך אין אַ שנעאיגען פעלד, גרוים ווי דאָס אויג קען קוים פאַרנעמען. און ווייס, איז דאָס פעלד, ווי גע־וואַשענע לייוועגד. אין מיטען פעלד שטעהט אַ לאַנגער קריסטאַ־לענער פּאַלאַץ. טויזענדער פענסטער און אין יעדער פענסטער שיינט אַ לבנה.

און איידער ער קוקט זיך אַרום, שטעהט ער נאָר אַ נאַקעטער אין דער מיט פון אַ גרויסען זאַל, וואָס איז ניט באַלויכטען קיין פייע־ער, און עס איז ווייס אינווייניג פון דעם אויסיגען שנעע־פעלד וואָס בלאַנקט אַריין דורך די גרויסע קריסטאַל פענסטער.

און די געשטאַלט זעהט ער ניט. נאָר פיהלט ווי זי שוועבט אַרום אין דעם רוים פון זאַל, און ווי אייזיגע טראָפּענס אַזוי טריפען איה־רע ווערטער אויף זיין הוילען קאָפּ:

— איך בין פון מיין בעט אַנטלאָפען אַ האַלב־נאַקעטע, און אַוועק, אין דעם אַלטען וואַלד אַריין, צווישען די גראָבע ווילד־פאַר־וואַקסענע בוימער. און דו ביסט מיר נאָכגעלאָפען. איך האָב גע־פיהלט אַז ניט דו לויפסט, נאָר אַ טייך פון פייער גיסט זיך נאָך מיינע פיס. און אַז איך האָב אַ טריט געטאָן, איז דער טראָט אין פייכטען גראָז פאַרטרונקען געוואָרען מיט דיין פייער. איך בין,

מיט האַרין קלאַפּעניש פאַרלאָפּען אין א פאַרפלאָנטערטען פלאַץ אין וואַלד. איך האָב צעריסען אויף זיך דאָס לעצטע שטיקעל לייווענד און בין געבליבען א נאַקעטע. און אז דו האָסט מיך דאָרט געכאַפּט האָב איך זיך דעמאָלט געטובלט אין א ים פון פייער...“

הירש טוט א שוידער און ער דערזעהט זיך אין זיין וואַלד, אין יענעם פאַרפלאָנטערטען, פאַרוואַקסענעם אָרט. ער אליין איז אין וואַלד. קיינער פון זיינע דינער. פּלוצים דערזעהט ער ווי א גרויווייסער דיקער וואָלקען רויך וויקעלט זיך פון צווישען די בוימער, פון אלע זייטען, פון אלע עקען. ער נעמט זיך לויפען, קען ער ניט. עס קומען אָן מיט׳ן גרויען רויך אזוינע דונקעלע קנוילען, אין וועלכע עס פלאַקערט אויף א רויטער פלאַם און כאַפּט אַרום די בוימער מיט אזא מין הילכיגען געפייף, ווי טויזענדער שדים וואָלטען דעם וואַלד דורכגעלאָפען.

און עמיץ, פיהלט ער, כאַפּט איהם אָן, שניידט זיינע קליידער אויף קעגען זיין נאַקעטען ברוסט, ברעכט פון בוימער צווייג נאָך צווייג און פאַרשניצט זיי אין שאַרפע שפּיצען, טונקט זיי אין פייער, נעמט זיי אַרויס ברענענדיג־רויט און איינעם נאָך׳ן אַנדערען שלאָגט ער זיי איהם אריין אין האַרץ מיט א שווערען האַמער. און זיין בלוט רינט אַרונטער אויף זיין קאַלטען לייב.

און די געשטאַלט וואַקסט אויס, און ער זעהט זי דייטליכער, און זי רעדט:

— דו הירש ביזט דאָן יונג געוועזען. און יעדען שבת נאַכטס פלעגט זיך דער וואַלד אָנצינדען און פלאַקערען מיט דעם זעלבען פלאַם אין וועלכען איך און דו האָבען זיך געבאָדען. און קיינער פלעגט ניט זעהען... און איינמאָל, אין א ווינטערדיגען אבענד האָב איך דערפיהלט, אז איך באַדאַרף א קינד צו דיר געבוירען. מען האָט מיר אָנגעזאָגט פון דיין חופּה־נאַכט מיט איין אַנדערער שטעדטעלדיגער טאָכטער. די כאַלופּקע, אין וועלכער איך בין געלעגען און געברומט פון מיינע וועהען, איז פּלוצים איינגעפאַלען. איך בין

געבליבען אויף דעם נאקעטען פראסט. די בוימער זיינען אלע צע־לאפען פון שרעק, און איך בין, איינע אליין, פארפרוירען געווארען אין א שטיק אייז...

— און אז עס קומט אן דער פריהלינג ווער איך צעגאסען אין א קלארען וואסער, פון דער זון, און פליסענדיג צווישען די גראבע דעמבעס, מיט אראפבארג, גיס איך זיך אריין אין דעם קליינעם קרא־קרא־קרא טייכעל...

* * *

יאהרען פליסען ווי דער קרא־קרא־קרא טייכעל.

זומער געהט הירש זיידענבערג ארום איבער די געסלעך און אפ־געריסענער, מיט א פארוואקסען אפגעברענט פנים, און יעדען איי־נעם וואס ער באגעגענט זאגט ער אין דער שטיל:

— מיין וואלד ברענט!...

אז עס קומט ווינטער פארשווינדט ער ערגיץ אין די וועלדער און קיינער קען איהם ניט אפזוכען.

די בלומען־מאַכערין

געארבייט האָט אַ מיידעל ביי קינסטליכע בלומען.

אין איהר איינמאָל איינגעפאַלען אַ געדאַנק, איהר נאָמען און אַדרעס אויף אַ קאַרטעל אָנצושרייבען און עס אָנבינדען אָן אַ רויז.

האָט די רויז מיט דעם קוויטעל געררייזט פון לאַנד צו לאַנד.

האָט מען איהר פאַרשיקט צו אַ סוחר אין קאַליפאָרניע.

דאָרטען האָט אַ בחור די קינסטליכע בלומען איבערגעפּאַקט און האָט דאָס קוויטעל מיט דעם נאָמען און אַדרעס פון ווייטען מיידעל דערוויזט.

האָט ער שנעל אין געהיים דאָס קוויטעל אָפּגעפּליקט און עס אין זיין קליינעם וועסטענקעשעלע באַהאַלטען.

און אַ גאַנצען טאָג האָט ער זיך אַרומגעטראָגען מיט דעם קוויטעל פון יעדען פאַרבאָרגען.

נור ער און גאָט אין הימעל.

די ווייטע מיידעל האָט אויך ניט געוואוסט. און אפשר ווייסט זי יאָ. און אין דער מינוט וואָס דער בחור אין קאַליפאָרניע האָט די קוויטעל פון רויז אָפּגעפּליקט, האָט זי זיך דאָרט ערגיץ אין פאַבריק פון קינסטליכע בלומען מיט אַ נאָדעל פאַרשטאָכען אין איהר ווייסען פינגער.

האָט זי אַ טראַכט געטהאָן:

„עמיץ געדענקט מיך...“

און אין קאַליפאָרניע, איז געפאַלען פון בחור'ס הענד די אַר־בייט, אַ גאַנץ געהענדיגען טאָג האָט ער אַלעס ניט געפונען אויף זיין פּלאַץ.

און די קאָלעגען זיינע האָבען פון גאָר ניט געוואוסט, אַזוי ווי

ער וואָלט ניט געוועזען וויסען ווען מיט עמיץ פון זיי וואָלט דאָס גליק טרעפען.

האָט ער אין יענעם טאָג אמאָל טוויזענד דאָס קליינטשיג, רויט און באַגולדעט ביכעלע, פון זיין וועסטען קעשענע ארויסגענו־מען. א יעדער מאָל האָט זיך איהם געדאַכט אז ער האָט דאָס קוויטעל פארלוירען. און נערוועז געמישט די לאַנגע בלעטלאַך ביז ער פלעגט קומען איבער דעם געהיימען צעטעל.

האָט ער געטראַכט:

האָט די מיידעל דאָרט ביים אַטלאַנטישען ים, גאָלדענע האָאר? האָט ער דאָך ליעב אזעלכע.

האָט זי שווארצע? וועט ער זי דען ניט קענען ליעבען?

איז זי איהם פאַרגעקומען פאר זיינע אויגען:

אַט א דינע און הויכע און אַט א נידריגע א רונדע. וועט זי איהם דען ניט ליעבען אַלץ אויפאיינעם.

איז ער אוועק א היים, אריינגעפאַלען צו זיין מוטער.

האָט איהר דערצעהלט ווי ער האָט היינט פון א קינסטליכע בלום אראָפגעריסען א קוויטעל. ער לעזט איבער, איז עס דער נאָ־מען פון א וויטען מיידעל ביי די ברעגען פון אַטלאַנטישען ים.

נעהמט די מוטער זיינע דעם קוויטעל, טוט אָן איהרע ברילען און קוקט און לעזט און מעסט אָפּ יעדעס וואָרט און יעדען דרעה פון די אותיות, און טוט עס א קוש און דערלאַנגט עס איהר זוהן דעם איינציגען שפייזער פון איהר הויז־געזינד.

שווייגט דער זוהן און זי אויך.

נאָכדעם הייסט זי ווייזען דעם קוויטעל נאָך אמאָל. ציהט ארויף די ברילען אויפ׳ן שטערען און באַקוקט עס מיט די נאַקעטע אויגען און באַפאָרשט עס.

„— מוז זיין א שעהנע מיידעל — גיט זי איהר פּסק — און א קלוגע אויך..."

אַ מאַמע האָט ווייניג צו ריידען מיט איהר זוהן, ווען ער פאַר־ליעבט זיך אין אַ מיידעל.

האָט דער בחור ניט געגעסען און גאָר ניט געטרונקען, זיך אפילו ניט איינגעוואשען.

זיך געזעצט שרייבען אַ בריעף.

שלאָגט דער זייגער זיבען, אכט און ניין. עס איז שוין צעהן מינוט צו צעהן.

איז די מוטער אוועק אין איהר שלאָף־צימער.

האָט זיך די מוטער אויסגעשלאָפען אויף איין זייט און איהרע אויגען געעפענט. דער לאָמפּ ברענט נאָך אַלץ אין צווייטען צימער און איהר זוהן זיצט דאָרט.

אַ האַלבע שעה איז שטיל און נאָכדעם קומט אַ לייכטער קריצען פון זיין האַנד און פּעדער און ווייטער ווערט שטיל.

דרעהט זיך די מוטער אויפ'ן צווייטען זייט אויס און קען שוין ניט אזוי שנעל איינשלאָפען.

עס קען איהר ניט אַרויס פון זינען.

איין אנדער מין וועלט הייגט...

אַ מיידעל שיקט אַרום איהר ליעבע איבער דער ברייטער וועלט.

„... אין איהרע צייטען איז געוועזען אַנדערש. אפשר נאַרי־שער. זי האָט זיך געשעהמט צו ריידען מיט איהר חתן, וועלכער איז געוועזען פון דער אייגענער שטעדטעל, און שוין נאָך דער חתונה צוויי, דריי יאָהר זיך ניט געקאָנטביישטעהן צו קוקען איהם גלייך אין די אויגען אריין...“

וואַרט די מיידעל דאָרט ווייט ביים ברעג פון אַטלאַנטישען ים. און איז אַנגעגרייט זיך צו וואַרפען, דעם איינציגען, וואָס וועט איהר קוויטעל באַקומען, אין די אָרעמס...

נור איין קליינע זאָרג בויערט איהר האַרץ:

זי האָט פאַרגעסען אַנצושרייבען אויפ'ן צעטעל, אַז זי איז אַ אידישע טאָכטער...

אויף דער ברייטער גאַס

זאָרגט זיך עפּעס דאָס גרויסע אייזערנע ניו יאָרק ?

אַזוי האָט זיך אַ בחור געלעבט איינער אַליין אין אַ צימער, ניט ווייט פון סעקאַנד עוועניו, און ניט געהאַט וואָס צו זאָרגען.

ערגעץ ביי אַ פרוי האָט ער אַלע אָבענד געגעסן אַ געזונדען און ברייטען מאָהלצייט. אין געלד איז ער ניט געשטאַנען. נאָך אַ ניקעל און נאָך אַ ניקעל, אַבי עס זאָל זיין פריש פלייש און געשמאַק אָפּגעקאָכט. און אַז ער האָט אַריינגעשטעקט זיין קאָפּ אין אַ שיסעל מיט יויך אָדער אין אַ טעלער מיט פלייש, האָט ער זיינע אויגען פון דאָרט ניט אַרויסגענומען, ביז ער האָט ניט אויסגעלעקט דאָס לעצטע ביסעל.

און דערפאַר, האָט זיך איהם געדאַכט, האָט ער כח צו אַרבייטען אין שאַפּ און אַריבעריאָגען אַלע אַנדערע אַרבייטער פון זיין פאַך. און ער האָט זיך געהאַט זיין אייגענעם סוד : אַז ווי באַלד עס איז דאָ מעהרער אַרבייט איז דאָ אַ גרעסערע שיסעל ביי דער פרוי !

חוץ דאָס געשמאַקע עסען ביי דער פרוי האָט ער ניט פאַרגעסען און שטענדיג געהאַט ביי זיך אין צימער עפּיס צום נאַשען : אַ שקאַרמיץ מיט ניס, אַ קעסטעלע טייטלען און אַ גוטע פלאַש וויין.

די אַלע גוטע זאַכען האָט ער געהאַלטען פאַרשלאָסען ביי זיך אין גרויסען קופערט, אַזוי גוט ווי ער אַליין איז געוועזען אַ פאַרשלאָסענער פאַר די באַלעבאַטים פון זיין צימער.

מען האָט איהם ניט אָנגעזעהן אין די אויגען. דער מאָרגען האָט איהם אוועקגעטראָגען און דער אויפדערנאַכט האָט איהם געבראַכט.

דורך דעם הויז האָט ער זיך דורכגעטראָגן ווי אַ ווייכער, מען זאָל ניט האָבן קיין צייט אויף איהם גוט אַ קוק צו טאָן.

וואָס האָט ער מיט זיי צו טאָן און וואָס באַדאַרפֿען זיי פֿון איהם? געלד וצאָהלט ער זיי פֿאַר דעם צימער אין צייט.

ער אַליין האָט מיט זיך אַזוי אָפּגעפֿיהרט דעם טאָג: אין דער פֿריה אויפֿגעשטאַנען. צוויי וועק־זייגערס האָט ער געהאַט, וואָס האָבען איהם אין דער פֿריה געוועקט. אַזוי האָט ער זיך געפֿיהרט — קיינעמס דאגה!

אַז ער איז אויפֿגעשטאַנען, האָט ער גענומען אין באָד־צימער אַ קאַלטע וואַנע, זיך אָנגעטאָן און אַוועק אין אַ קאַווע־סאַלון עסען אָנבייסען. האָט געשמאַק אָפּגעגעסען, געשאָנקען טרינקגעלד זיין באַדיענער און געשמייכעלט פֿון דעם, וואָס יענער בויגט זיך פֿאַר איהם ווי הילצערן מענשעלע מיט די פֿיס צונויפֿגענומען. נאָכדעם איז ער אַוועקגעפֿאָהרען אין „שאַפּ“ אריין. אַלע אין „קאַר“ — אַזוי האַלב פֿאַרשלאָפֿענע און פֿאַרזאָרגטע. געקומען אין שאַפּ האָט ער זיך אויסגעטאָן זיינע קליידער און אָנגעטאָן זיינע ארבייטס קליי־דער און אַ פּאָר שיך. און עס האָט אָנגעהויבען צו פֿליהען די אר־בייט פֿון זיינע הענט. אַזוי ביז צוועלף. אַ גאַנצע שעה האָט ער גע־רוהט אין גאַס קעגען דער זון, גערוהט און געקייט אַזוי ווי אַ בהמה אַ פּרוכט אָדער זיסיגקייטען, געוואָרפֿען דעם אָפּפֿאַל אונטער זיינע פֿיס.

פֿון איינס אַ זייגער ביז אין אָבענד איז ביי איהם די ארבייט געפֿלויגען ווי אַ פֿערד בארג אַראָפּ.

און דערנאָכדעם ווייטער אָט יענע פֿרוי מיט די געשמאַקע שיסלען געקעכץ, וואָס איהם האָט זיך געטראַכט, אַז ווען די גאַנצע וועלט זאָל פֿון זיי געוואָהר ווערען, וואָלט זיך אָנגעהויבען אַ לויפֿען צו אָט דער פֿרוי פֿון אַלע עקען.

נאָר ווערמען ארט עס וועגען אָט די זאַכען, וואָס די וועלט ווייס נאָך ניט.

נאך דעם עסען איז ער זיך אביסעל ארויסגעגאנגען איבער דער ברייטער סעקאנד עוועניו. געשפאצירט אראפ און ארויף. זיך זעהר אפגעהיט, אז ער זאל ניט אנטרעטען עמיצען אויף די פיס. געהאט זעהר פיעל הנאה פון דער ברייטער גאס און ביי איהם אין זיינע אויגען האט עס אויסגעוויזען, אז די דאזיגע גאס האט מען געמאכט אזא ברייטע, כדי מען זאל האבען וואו זיך אביסעל דורכצושפאצירען נאך דעם עסען. א קלוגע וועלט, א וואוילע וועלט, א שעהנע וועלט. מאכט מען דיר א ברייטע גאס, אז זאלסט זיך קענען שפאצירען געהען!

נאר די וועלט, ווייזט אויס, איז קליגער פיעל מעהר, ווי איהם האט זיך עט אויסגעוויזען.

און אזוי שטילינקערהייט האט זיך איהם אונטערגערוקט עפיס א מיידעל מיט בלויע אויגען, וואס ער האט קיינמאל, קיינמאל פריהער ניט געקענט.

אט ערשט ניט לאנג איז עס געשעהען. און ער קאן זיך ניט דערמאנען, ווי אזוי די דאזיגע מיידעל איז געקומען צו איהם. צי האט ער זי גערעטעט פון א ברענענדיגען הויז, צי האט ער שפאצירענדיג, גאט זאל היטען, איהר אנגעטראטען אויף א פוס.

אזוי אדער אזוי בלויע אויגען האט די מיידעל, און בלויער קאליער איז זיינער!

איבערהעמדער טראגט ער נאר מיט בלויע פאסען. זיינע שניפסען מוזען זיין פון בלויער זייד, און א הוט האט ער ליעב וואס ווערט געמאכט פון שטאף, וואס רופט זיך ים־בלוי.

היינט אז די מיידעל האט בלויע אויגען, זאל גאט העלפען און עס זאל זיין מיט גליק, און ער פארבעט זי צו זיך אין צימער.

שפעטער מיט עטליכע טעג נעמט ער און גיט איהר געלד, אז זי זאל זיך קויפען שענערע קליידער. ער רופט זי שוין ראזי און כאטש זי לאזט זיך ניט א קוש טאן, גלעט ער זי דערפאר שוין ניט מעהר איבער די הענט, נאר איבער איהר קורצען און ברייטליכען האלז.

און אז זי איז געקומען צו איהם אין צימער אין איהרע נייע קליידער, האט ער זיך אין איהר געשפיגעלט מיט זיינע אויגען און געזאגט צו איהר, אז איהרע עלטערען מוזען זיין ארימע מענשען. מען נעמט אזא שעהן קינד און מען ווארפט עס אן צו ארימע על־טערען.

זי האט זיך ניט געלאזען. ערשטענס זיינען איהרע עלטערען ניט אזוי ארעם. א סימן אז ניט, זיי וועלען איהר געבען נדן פיער הונדערטער, און צווייטענס אויב ער איז א רייכער יונגערמאן, באַ־דארף ער טאקע האבען דאס געלד אויף חתונה האבען, און זי וועט ניט געהן וואהנען אבי דיר ניט מיר ניט.

ער האט זי אויסגעהערט און געשמייכעלט. און א קוש טאן לאזט זי זיך נאך אלץ ניט.

וואס טוט מען צו דעם ?

מען וועט געהן אין טעאטער.

ער קומט זי נעמען אין טעאטער. איהרע עלטערען נעמען איהם אויף גוט אבער פון די ווייטע קאלטע גוטקייטען.

אין טעאטער בויגט מען זיך איין קאפ צו קאפ, ווען מען לעשט אוים דאס גרויסע ליכט אין קופאל. זי לאזט ניט, אז ער זאל זי קושען.

פריהער מוז מען טעלער ברעכען, מיין יונגערמאן, און איהר מאמע האט געזאגט, אז איידער מעט וועט ברעכען מוז א דימענט רינגעל זיין אנגעגרייט — אויב ער איז אזא רייכער יונגערמאן.

אזוי ?

העכסט רייך איז ער. געלט ליגט אין באנק, אין קעשענע אויך. און אז ער פיהרט זי אפ פון טעאטער א היים זאגט זי איהם ביי דער טיר, אז זי האט עטוואס פארגעסען : איהר פאטער האט גע־זאגט, אז ער וועט געבען צו שטייער אויף דעם דימענט. און זי וויל א רינגעל פאר דריי הונדערטער, וועט איהר פאטער געבען הונ־דערט, און צוויי ער.

נאך מעהר : דער פאטער איז א ווייסער אין דימענטען. ער זאל נאר געבען די צוויי הונדערטער, וועט שוין דער פאטער איהרער געהען און קויפען — אויב ער וויל, מען זאל ברעכען טעלער.

וואס הייסט ער וויל. אזוי גיך, ווי ער האט געקאנט, האט ער ארויסגעצויגען צוויי הונדערטער און געבראכט צו דער מיידעל אין הויז.

מען האט געבראכען טעלער. דער פאטער האט זיך גוט אנגעטרונקען מיט ביער און געשושקעט זיין חתן אין אויער אריין, אז ער וועט איהר אויסצאהלען מזומן פיער הונדערטער.

סוף וואך איז רעזי געקומען צו איהר חתן אין צימער.

וויל ער זי א קוש טאן. לאזט זי ניט וואס הייסט, אויב ער איז אזא רייכער חתן, ווי שעמט ער זיך ניט יצו נעמען געלד ביי איהר פאטער. איז זי דען ניט גוט גענוג צו זיין זיין כלה אהן געלד?

נאריש קינד, וואס הייסט ניט גוט גענוג, פאר איין קוש איז ער מוחל דעם נדן, וואס איהר פאטער וויל איהם געבען, א ניט באדארף ער יענעמס געלד ? !

ווי באלד אזוי, גיט זי איהם איין באק, אז ער זאל א קוש טאן, נאר שטיל און גיך. ער זאל אויך ניט פארגעסען און, גאט זאל אויסהיטען, ניט טאן א ביס מיט זיינע ציין.

ידייוו האט אבער געזאגט, אז ער וויל זיי זאלען ביידע אזוי זיצען אויף דעם בעטעל און שמועסען, און ווען זי וועט ניט וויסען, וועט ער זי א קוש טאן : אט וואס עס הייסט ביי איהם ליעב האבען.

ניין, ניין. דאס וועט ער טאן ביי זיי אין זייער אייגענער דירה, אז מען וועט אויסשטעלען א היים, ווי זי ווייס און זי וועט ארומגעהן אין א נעגלעושען, וועט ער קענען זיך פאר'גנב'ען און זי א קוש טאן. איצט האט ער צייט נאך א מינוט און אויב די מינוט געהט אוועק — איז אוים מיט זיין קוש.

נו, אז ווי באלד אזוי, איז זאל זיין אזוי.

ער גיט איהר א קוש. זי שפרינגט אויף און ווישט איהר באק מיט א ווייסען פאטשיילבעל.

עס דאכט זיך איהם, אז ער האט אפגעביסען א שטיק פון איהר באק.

ער לאכט און ווערט רויט.

און פארפיהרט א שמועס, צי זי וויים, אז זי באדארף האבען גארדעראב.

ער נעמט ארוים א קיילעכדיגען פעקעל מיט געלד. דערלאנגט עס איהר און זאגט איהר, אז זי זאל קויפען גארדעראב.

זי וויל וויסען, צי ער איז טאקע רייך. האט ער א סך געלד אין באנק ?

דייוו זאגט, אז דאס דארף זי נאך ניט וויסען.

און ווען ער איז ארעם, הא, וויל זי דען ניט חתונה האבען מיט איהם ?

אך, גאט אין הימעל, זי האט איהם ליעב מעג ער זיין ארעם אדער רייך. נאר ער באדארף ניט זיין אזוי שלעכט און איהר זאגען דעם גאנצען אמת.

דייוו זאגט, אז דערווייל זאל זי איינקויפען גארדעראב, אט אלע יענע ווייבערשע זאכען פאר זייער נייער היים.

מען געהט אביסעל ארוים. אין גאס וויל זי ניט געהען. שלעפט ער זי אריין אין א טעאטערעל.

נאך דעם טעאטער פיהרט ער זי אהיים. און אויף דעם וועג א היים שמועסט מען אפ אין א מאנאט אדער צוויי חתונה צו האבען. זי איז נאך אפילו יונג און האט נאך צייט. נאר אז ער האט קיין צייט ניט, איז געהט עס !

קיין נדן איז נישטא. נאר דייוו טראכט ניט וועגען דעם. ער זארגט ניט אפילו פאר דעם, וואס ער שלעפט ארוים זיין גאנץ ביסעל געלד פון באנק. וועט ער ארבייטען און האבען אלע וואך פריש געלד.

די מיידעל איז אבער געקומען צו איהם איינמאל און צוגע־שטאנען, אז ער זאל איהר ווייזען זיין באנק־ביכעלע, אויב ניט איז דאס איהר לעצטער וויזיט ביי איהם אין צימער.

ער האט זיך געמאכט, ווי ער הערט ניט. האט זיך געפרואווט איהר געבען נאך א מאל א קוש אין דער אנדער באק.

ראזי האט געזאגט, אז ער וועט ניט מעהר נאר צו קושען זי. אזא צייט. פאר א חתונה. א מאן באדארף עפּיס א טראכט טאן. און וואס הערט זיך מיט מעבעל?

„מעבעל, מעבעל! קום וועל איך ארויסנעמען געלד פון באנק און מיר וועלען געהן קויפען מעבעל“.

זיי זיינען אוועק אין באנק. ער בעט זי, אז זי זאל ווארטען אין דרויסען. ער שעמט זיך פאר דעם באנק־בוכהאלטער.

זי ווייס שוין פון לאנג, פאר וואס ער שעמט זיך. שטעהט זי אין דרויסען. ער געהט אריין און קומט באלד ארויס. גיט איהר א פעקעל נייע פאפיר־געלד.

זיי געהען ארום איבער מעבעל־קראמען. וואס זי זעהט געפעלט איהר ניט.

עס ווערט שפעט אין אבענד. געהט מען אריין אין א רעסטא־ראנט עפּעס עסען.

פון רעסטאראנט פיהרט ער זי אפ א היים.

אויף׳ן וועג ביים ראג שפּרינגען צו צוויי בחורים.

זעץ, זעץ!

זיין הוט פליהט אראפ. ער פאלט.

א רערעל מענשען שטעהען ארום איהם, מען הויבט איהם אויף, ער פיהלט א וועהטאג אין קאפ, אין זיינע שלייפען.

קוקט זיך ארום. ניטא ראזי.

מיט גרויס מיה קומט ער צו דעם הויז, וואו ראזי וואוינט. עס איז שוין פינסטער אין אלע קארידארען. קלאפט אן אין טיר. קלאפט נאך א מאל. מען פרעגט פון אינווייניג, פרעמד און בייז ווער איז

דאָרט. ענטפערט ער, אַז עס איז דייוו, דייוו... איז ראַזי שוין אין הויז , עס האָט געטראָפֿען אַ קליינער צופאַל... מען ענטפערט פון אינווייניג, פרעמד און בייז, אַז אַזוי ווי עס איז שוין שפּעט אין אָבענד זאָל ער בעסער אוועקגעהן און ניט קלאַפּען אין פרעמדע טי־רען, אַז ניט וועט ער שלעכט אָפּשניידען.

נו, ווי באַלד עס האַלט אַזוי ווייט, איז זיך דייוו אוועק אַ היים אין זיין צימער. מיט אַ האַנטוך געטונקען אין קאַלט וואַסער און צוגעלעגט צו זיינע שלייפען און אויגען, וואו עס האָט איהם זעהר וועה געטאָן. און געטראַכט, אַז עס איז עפּעס דאָ אַזאַ פרעמדע, קלוגע וועלט !

סאַלאַמאָן

געקומען איז ער, אזוי ווי אלע טאג, אין שאפ אריין. דעם גאנצען שאפ דורכגעשפאצירט מיט זיינע הענד פארלעגט אויף הינטען, דורכגעגאנגען צווישעןביידע לאנגע רייהען טישען און בענק, וועלכע זיינען געווען באזעצט געדיכטלאך מיט מיידלאך. די מיידלאך האבען פון א זייט א קוק געטאן אויף זיינע פלייצעס. ער איז ארומגעגאנגען צווישען די רוישענדע מאשינען, וועלכע האבען זיך געיאגט אט אלע אויף אמאל און אט האט זיך דער רעש פון זייער לויפען געטאן א צעברעך אין פיצלאך און זיך צעשאטען. די מיידלאך ביי די מאשינען האבען איהם אנגעקוקט פון א זייט אזוי, אז ער זאל ניט באמערקען. ער האט באנומען מיט זיינע שטרייגע, גרויסע אויגען איטליכען און אלעס, באמערקט דא און דארט קלייניגקייטען און, אזוי ווי תמיד, עס באלד איבערגעגעבען צו זיינע מענשען.

זיינע מענשען האבען נאך זייער ראנג-נאך אויסגעפילט זיינע פארלאנגען. אין זיין פנים, האבען זיי גאר ניט גייעס געפונען, נאכ־דעם ווי זיי האבען אזוי קונציג געזוכט, און זיך געוואונדערט.

און אז ער איז פארטיג געווארען מיט'ן אינעווייניגסטען טייל פון זיין פאבריק איז ער אוועק אין אפיס.

ביי א נידריגען גרויסען טיש איז זי געזעסען און פארטיג גע־מאכט דעם רעמינגטאן צו דער ארבייט.

— גוטער מארגען, טאכטער.

זי האט אויפגעציטערט, זיך אומגעקוקט:

— האלא, פאפא!

— איך זאג דיר, גוטער מארגען.

— האב איך דאך געענטפערט, פאפא, איך האב געענטפערט: האלא, פאפא!

— איצט, ווי באלד דו האלסט שוין יא אין ענטפערען, — האט ער פארויכערט א ווייסינקען, פלאטשיגען סיגארעט, איהם א כאפ געטהאן פון זיין מויל מיט צוויי פינגער און ארויסגעבלאזען זייל רויך פון א ווינקעל פון זיינע ליפען — זאג מיר נאר, טאכטער, וויפיעל שפראכען קענסטו א חוץ ענגליש?

— קיינע שפראכען, חוץ ענגליש, אין וועלכע איך זאל קענען עפעס פריי און ברייט אויסדריקען.

— האסטו ווען עס איז געלעזען עפעס אין אן אנדער שפראך?

— איך האב.

— האסטו געלעזען נעכטען דעם בריף אין א אידישער צייטונג?

— איך האב יענעם בריף געלעזען נאך בעפאר ער איז געדרוקט געווארען אין יענער צייטונג.

— איך פרעג דיך, וויל איך אז זאלסט מיר ענטפערען גלייך. האסטו געלעזען נעכטען דעם בריף אין אידישען בלאט?

— נאך ניט. פארלארען דעם אינטערעס צו לעזען נאך אמאל.

— ענטפער מיר גלייך!

— וואס מיינסטו, פאפא, איך שרעק זיך? איך וועל ענטפערען אלעם!

— איז דער נאמען אונטער'ן בריעף דיינער?

— אויב עס איז ראזי, איז דאס מיינער.

— הייסט עס, אז דו קענסט נאך א שפראך חוץ ענגליש?

— פאפא, איך קען ניט קיין אנדערע שפראכען, אין וועלכע איך זאל האבען די מעגליכקייט זיך פריי —

ער לאזט איהר ניט ענדיגען. די שארפע שטריכען פון זיין פנים ציהען זיך פונאנדער:

— פארדרעה מיך ניט און פלאָנטער זיך ניט, זאָג מיר איז דאָס דיין בריף, ראָזי?

— מיינער.

— דו האָסט מיט דיינע הענד אוועק געשיקט דעם בריף?

— איך אליין.

— און וואָס בין איך דיר, א פאָטער, צי ביזטו ניט מיין טאָכ־טער?

ראָזי האָט זיך א כאַפּ געטאָן פון איהר זיץ, א שפּרונג גע־טאָן, ווי א מייזעל, צום קליידער שראַנק מורמלענדיג אפּגעריסען:

— מאָדנע פראַגען... ווער ווייסט וואָס נאָך...

דער פאָטער איז געקומען צום שראַנק, זיך אוועקגעשטעלט מיט זיין רוקען ביי דער טהיר פון שראַנק, זיינע הענד האָט ער צעשפּרייט און מיט זיי ארומגענומען הינטערארום דעם גאַנצען שראַנק, ווי מיט א שטריק.

— וואָס ווילסטו טאָן?

— איך געה, לאָז מיך, איך וויל אהיים! — האָט ראָזי אָנ־געהויבען פריהער שטיל און נאָכדעם וואָס אמאָל העכער — לאָז מיך געהן אהיים!

— דו האָסט א היים? איך האָב גאָר ניט געוואוסט!

— פאָ, איך וועל אזוי אַהן א הוט און מאַנטעל, אהיים געהן!

— נארעלע, די טירען זיינען פארשלאָסען.

— וועל איך אריין אינעווייניג צווישען די מיידלעך. זיי וועס־טו אין אָבענד אהיים לאָזען פריי, וועל איך מיט זיי צוזאַמען געהן אהיים.

— פּרוב!

— זיי, די מיידלאך אינעווייניג, זיינען מיינע שעהנסטע פריינד. זיי וועלען מיך ניט לאָזען פאַלען!

— געה! אָבער וועסט מוזען טאָן אזא ארבייט וואָס די מייד־לאַך!

— הערסט, פאפא, אט דאס וואס איך וויל שוין פון לאנג. אזוי פיעל פריינד ארבייטען דארט אינעווייניג, נאר איך מוז דא זיצען איינע אליין.

— נעבעך! נו קום, פארזוך די פריינדשאפט פון אינעווייניג. קום שוין!

דער פאטער האט ראזי'ן געטאן א נעהם ביי די הענד און זי אריינגעשלעפט אינעווייניג אין שאפ. ראזי האט זיך פון אנהויב געוועהרט און מיט איהר קאפ זיך געשפארט אין איהר פאטערס ברוסט. איהרע האר האבען זיך צעשאטען איבער די אקסלען און עס זיינען געקומען צולויפען די מיידעלשע רויטינקע בלוטען אין איהרע באקען. נאכדעם, אז דער פאטער האט זי געטאן א שטויס אריין אינעווייניג, האט ראזי אנגעהויבען שפרינגען און זינגענדיג איז זי אריין צווישען די מיידלאך־ארבייטער.

און דעם גאנצען טאג איז ראזי געזעסען א פרעהליכע ביי דער מאשין, געגעהט און געשמועסט מיט די מיידלאך, און ביי זיי גע־פרעגט ווי אזוי מען דארף נעהען. די אויפזעהער האבען איינער דעם אנדערען אין די אויגען גלייך ניט געקענט קוקען. די ארביי־טער מיידלאך זיינען געזעסען ביי די טישען, ביי די מאשינען, לייכטע ווי פון וואקס אויפגעבלאזענע און געווארט אויף דער גוטער שעה, אז מען זאל קענען ארויס פון שאפ און ערגעץ אוועק־פליהען.

אין שאפ איז געוועזען א גאנצען טאג ברייט און פריי. אבער נאך ברייטער און פרייער איז געווארען ווען מען איז ארויס אין אבענד אויף דרויסען. מען האט זיך צוקושט מיט ראזי'ן. מען האט גערעדט און געלאכט, גערעדט און געלאכט.

ראזי איז נאכדעם אהיים געקומען א פארפלאמטע, ווי זי וואלט נאר וואס פון איהר „פיליפ'ס" ארעמס ארויסגעקומען.

דער פאטער איז שוין געוועזען אין דער היים, איז געזעסען ביים טיש און געווארט אויפ'ן מיטאג.

די מוטער האָט ראָזי׳ן באַגעגנט אין דער ערשטער טיר, א קוק געטאָן אויף איהר און אַוועק אין קיך. ראָזי׳ן האָט זיך אָפּגע־דוכט אויף איהר מוטער׳ס קוק אז זי ווייס שוין פון אַלעס. ראָזי האָט געוואוסט אז די מוטער וועט גאָר ניט זאָגן ווען דער פאָטער איז אין הויז.

ראָזי האָט זיך איינגעוואשען. האָט געפּרובט זיין אזא ווי זי איז תמיד, נאָר געפיהלט אז עס איז עפּעס נאָך פאַראַנען אין איהר האַלטונג, וואָס זי קען ניט אָבטרייסלען פון זיך. זי האָט זיך ניט געקענט אָפּוואונדערען קוקענדיג אויף איהר פאָטער. אזוי איז ער אַלע מאָל. גלייך עס האָט גאָר ניט געטראָפען. ביים טיש האָט ראָזי געגעסען מיט א גוטען אַפּעטיט.

נאָכ׳ן עסען האָט מען גערוהט, ווי דער מנהג איז געווען אין יענעם הויז, ביים טיש. דער טאַטע האָט פאַרויכערט א פּלאַטשי־גען, ווייסינקען סיגאַרעט. די מאַמע האָט זיך די צייהנען געשטאָ־כען. און ראָזי האָט געטראַכט וועגען פיליפּ׳ן, וועלכער באַדאַרף באַלד אָנקומען, — זיצענדיג אָנגעשפּאַרט אין ווענטעל פון דעם הויכען פאָטעל.

אין הויז איז געווען שטיל. מען האָט געהערט ווי די שאָטענס פון דעם אָנקומענדען אָבענד קריכען אויף די ווענד.

נאָכדעם איז דער פאָטער אַוועק אין זיין צימער.

די מוטער איז אַוועק אין איהר צימער. און ראָזי איז געבלי־בען איינע אַליין אין עס־צימער, האָט זיך איבערגעגעבען אין די גרויסע, ברייטע הענד פון איין אומבאַוואוסטען און יענער האָט זי אַרומגענומען און אויך געשוויגען.

קיינער האָט איהר קיין וואָרט ניט געזאָגט. ער פאַרדריסט איהר און באַלד געפינט זי אין דעם א טרויסט: „צו וואָס אויס־מישען די היים מיט דעם שאַפּ?“ און באַלד הויבט איהר אָן ווייי־טער פאַרדריסען: — וואָס איז זי דאָ א פרעמדע אין הויז? —

א שטאַרקער קלאַנג האָט ראָזי׳ן איבערגעשראָקען. זי איז אויפ־

געשפרונגען פון אָרט. זיך איינגעהערט. אַ גערויש האָט זיך גע־טראָגען פון דרויסען, ווי אַ געאיבטע האנט וואָלט אין אַ פויק קלאַפּען.

„פיליפּ!"

האָט ראָזי פלוצים באַקומען אַ פּחד.

„אזוי לויפט פיליפּ די טרעפּ."

זי האָט געעפענט די טיר פון קליינעם קאָרידאָר, זיך אוועק־געשטעלט הינטער דער טיר. פיליפּ איז אריין. ווי אַן אקטיאָר ארונטערגעכאפּט זיין הוט אויפ'ן שוועל פון טיר. האָט ראָזי'ן ניט באַמערקט. זי איז איהם נאָכגעגאנגען שטילערהייט און מיט אַ פינגער איהם אַ שטויס געטאָן אין האלז אריין.

פיליפּ איז געבליבען שטעהן, דערפיהלט אינסטינקטיוו ראָזי'ס פינגער, אָנגעהויבען צו בויגען זיין קערפּער אויף צוריק, ווי ער וואָלט וועלען פאלען.

ראָזי האָט איהם שנעל אָנגעכאפּט און דערפיהלט זיין שווער־קייט און זיך דערשראָקען:

— פיליפּ!

ער האָט זיך געטאָן אַ דרעה אויס צו ראָזי'ן, מיט אַ צעשאָ־טענעם געלעכטער.

זיי האָבען זיך איבערגעפלאָכטען, געקושט און האלטענדיג זיך האנט אין האנט, אריין אין הויז.

ראָזי האָט אָנגעקלונגען צו דער דינסט.

פיליפּ האָט אָפּגעפּרעסט אַ קנעפּעל אין דער וואנט און עס איז געוואָרען ליכטיג.

די דינסט איז געקומען צו לויפען און ווי אַ שולדיגע שטילער־הייט אראָפּגעראָמט פון טיש.

בלייבענדיג איינס אויף איינס האָט פיליפּ אָנגעהויבען:

— איך האָב נעכטען אזוי געבייַנקט נאָך דיר, ראָז —

— מיר האָט אויך געצויגען ערגעץ — האָט ראָזי געזאָגט שפּי־

לענדיג זיך מיט איהרע קליינע פינגער אויף איהר שויס — און דא איז די הויז געווען אזוי גרויס און לעדיג און איך האב זיך ניט געקענט געפינען קיין ארט.

— האסטו געוואלט קומען צו מיר.

— צו דיר? ערשטענס, וועל איך צו דיר מעהר ניט קומען. און צווייטענס, האב איך ניט געטארט אוועק פון הויז נאכדעם ווי איך האב —

— האסט טאקע דעם בריעף געשיקט? — האט פיליפ זי ניט געלאזען ענדיגען.

— אז איך זאג, טהו איך.

— אויף איין אייגענעם טאטען?

— וואס קעהר זיך אן די היים מיט דעם שאפ?

— פון אט יענעם שאפ איז אויפגעבויעט געווארען דיזע היים, ראזי?

— פיליפ! ?

— ראזי, בארעכנע וואס דו האסט געטאן. איך האב דיך ליעב, דאס ווייסען גאט, איך און דו אליין. און איך קוק ניט ארויס אויף דיין טאטענס הילף. נאר גלאט אלס מענש, טראכט איך, ווי טהוט מען דאס אזא זאך קעגען אן אייגענעם טאטען?

— איך פרעג ביי דיר ניט צו דו האסט מיך ליעב און דערפאר בעט איך ביי דיר, אז זאלסט מיר ניט געבען קיין עצות. — האט ראזי זיך אויפגעהויבען פון איהר ארט און איז אוועקגעלאפען אין אן אנדער צימער.

פיליפ האט זיך דערשראקען, איבערגעצעהלט עטליכע מאל די ווערטער, וועלכע ער האט געזאגט ראזי'ן און וועלכע זי האט איהם געזאגט, האט פאררויכערט א סיגארעט און איז אוועק אויפזוכען ראזי'ן אין אנדערען צימער.

ער האט זי געפונען או איינגעבויגענע אין דאס אפענע פענס־טער צו דער גאס. האט זיך אויך איבערגעבויגען אין דאס אפענע

פענסטער און זיי זיינען אזוי געשטאנען און שטום געקוקט אויף דער שטילער גאס. נאכדעם האט ער מיט זיין האנד ארומגעוויקעלט ראזי'ן און זי צוגעצויגען צו זיך. זי האט אוועקגעקוקט אין א זייט און געשוויגען.

האט ער אנגעצויגען א פולען מויל מיט רויך פון סיגארעט און עס געטאן א בלאז ארויס גלייך אויף איהר פנים. ראזי האט נאך מעהרער פארדרעהט איהר פנים אויף א זייט און געשוויגען.

האט ער געטאן א כאפ זיין האנד פון ראזי'ן און געמאכט א באוועגונג. ראזי האט זיך גיך אויפגעהויבען פון פענסטער, פיליפ'ן א כאפ געטאן ביים קאפ, איהם אריינגעצויגען אין הויז אריין און דאס פענסטער פארמאכט.

— מיך וועסטו ניט אפשרעקען, פיליפ, נאר איך וועל דיך נאך מעהרער פיינט האבען.

— האב מיך פיינט. אבער רעדען, מעגסט דאך, רעדען מיט מיר. איך האב נאר געזאגט מיין מיינונג. איך באנעהם די גאנצע זאך אט אזוי: אז ווען איך וועל א פאטער זיין און מיינס א קינד זאל קענען מיך אזוי האנדלען —

פיליפ, דו רעדסט שוין איצט ווי אן אלטער איד און ווי וועט זיין שפעטער?

— נו, גענוג! האסט אפגעטאן און פארפאלען. איך וויים איצט וואס דיין טאטע פיהלט. אבער וואס זאגט די מאמע?

— די מאמע, גאר ניט זאגט זי. איך וויים גאר ניט צי די מאמע וויסט דערפון.

— וואס, זי וויסט גאר ניט? ווארום האסטו איהר אליין ניט דערצעהלט?

— זי וועט שוין וויסען מארגען אין דער פריה.

— וועסט איהר זאגען, ראזי? זאג עס איהר, דיין מאמען.

— זי וועט שוין אליין וויסען מארגען אין דער פריה.

— דער טאטע וועט עס איהר דערצעהלען?

— מיין טאטע איז ניט פון די אידען.

— אפשר זאל איך דיין מאמען דערציילען?

— ניט, ניט דו, זי וועט שוין אליין וויסען!

— ווי אזוי?

— ווייל איך וועל אויפשטעהן פריה.

— צו וואס עפעס פריה?

— אלע מיידלאך וואס ארבייטען אין מיין טאטענס שאפ שטע־הען אויף פריה.

— איך פארשטעה ניט, וואס דו רעדסט.

— איך וועל אויפשטעהן פריה צו דער ארבייט, איז עס קלאר פאר דיר.

— הא, דיין טאטע האט דיך באשטראפט און דו וועסט זוכען אן אנדער פלאץ?

— איך האב שוין געפונען. מיין אפיס וועט זיין טאקע אין טא־טענס שאפ צווישען אלע מיידלאך, ביי דער מאשין. און איך האב עס אליין אויסגעקליבען.

— וואס איך הער!

— אט דאס וואס דו הערסט!

— וועסט זיך לערנען א טרייד?

— די מיידלאך לערנען מיך.

יא, פיליפ!

— דאס איז שפאנענד, העכסט אינטערעסאנט! — און אויב דיין טאטע וועט דיר ניט באצאהלען גענוג פאר דיין ארבייט — האט פיליפ זיך שוין געוויצעלט — וועסטו זיך מיט איהם צוקריגען און געהן אין אן אנדער שאפ?

— ניט נאר אויב ער וועט מיר ניט באצאהלען גענוג וועל איך זיך צוקריגען, נאר אויך אויב ער וועט די אנדערע מיידלאך ניט בעסער באהאנדלען.

ראזי איז געווען געלאסען. זי האט געוואוסט אז פיליפ שמיי־

בעלט, אין דעם פינסטער׳ן צימער, צו זיך אליין פון איהרע רייד. פיליפ האט מעהרער ניט געהאט וואס צו זאגען. ער איז אומגעגאנ־גען איבער׳ן פינסטערען פארלאר הין און צוריק.

ראזי האט זיך דערמאנט, אז מען דארף איינינע שטריכען צו פארענדיגען דעם גאנצען בילד און זי האט געזאגט:

— און אויב דער טאטע מיינער וועט מיך פון זיין שאפ ארויס־טרייבען, און אויב ער וועט מיך פון דעם הויז אויך ארויסטרייבען, וועל איך שיקען נאך דיר, פיליפ, אז זאלסט מיר העלפען. פאר־שטעהסט? פיליפ האט פארשטאנען. האט זיך, פון מאנערע וועגען זיך נאך פארזאמט אין פארלאר איינינע מינוטען און נאכדעם איז ער אוועק אהיים ארונטערלויפענדיג די טרעפ מיט א גערויש, ווי א געאיבטע האנד וואלט אין א פויק אויסגעקלאפט.

אויף מארגען איז ראזי אויפגעשטאנען גאנץ פריה. דער מארגען איז געווען א ליכטיגער און עס האט זיך ראזי׳ן געדאכט, אז זי האט פארשפעטיגט. זי האט זיך געאיילט און האט געוואלט אלעם אפ־טאן שטילערהייט און פארלאזען די הויז, אז קיינער זאל ניט בא־מערקען. און ווי זי איז ניט געווען פארזיכטיג מיט זאכען, איז ביי איהר פון די הענד געפאלען און האט זי עפעס געוואלט אפרו־קען האט עס געטאן א קלאפ.

די מוטער איז ארויס פון איהר צימער און דערזעהן ראזי׳ן אן אנגעטאנענע. די מוטער האט זיך דערשראקען.

— א גוטער מארגען, מאמע!

טאכטער, זעה, ווי דו זעהסט אויס! וואס איז געשעהן?

— ביי דיר איז באלד „זעה ווי דו זעהסט אויס״! — האט ראזי געשמייכעלט. — איך זעה אויס אזוי גוט ווי אלע מאל, נאר איך אייל זיך היינט.

— פאהרסט ערגעץ ארויס מיט פיליפ׳ן? ווארום האסטו נעכ־טען ניט געזאגט, וואלט איך דיר עפעס אנגערייט.

— איך פֿאָהר אין ערגעץ ניט, מאַמע, און איך וויל מיר אליין עפּעס מאַכען צום עסען.

— וואָס איז דאָס פֿאַר א נייעסען? פֿאָהרסט אין ערגעץ ניט, שטעהסט אויף אזוי פריה און וועסט אליין מאַכען קאַווע.

— אַט אזוי, איך אייל זיך צו דער ארבייט.

— צו דער ארבייט?! וואָס פֿאַר אַן ארבייט איז דאָס פּלוצלונג אויף דיר היינט אָנגעפאַלען? דערצעהל דער מאַמען, טאָכטער. איך זעה, דו זעהסט מיר עפּעס היינט אויס גאָר אַן אַנדערע.

ראָזי האָט דערווייל פֿאַרענדיגט איהר טואַלעט און זיך געלאָזען צו דער טהיר, וועלכע האָט געפֿיהרט אין קיך אַריין.

די מוטער איז איהר פֿאַרלאָפֿען דעם וועג, האָט זיך אַוועקגעשטעלט ביי דער טהיר פֿון קיך.

— מאַמע, אויב דו לאָזט מיך ניט, וועל איך אַוועקגעהן אָהן קאַווע צו דער ארבייט.

— וואָס ביזטו היינט משוגע געוואָרען, צי אפשר חלום'ט זיך מיר אזא שווערער חלום?! — האָט די מוטער אָנגעהויבען רייבען איהרע אויגען, אין וועלכע עס האָבען זיך שוין די קוואַלען פֿון טרערען גענומען עפֿענען. — איך וועל אויפֿוועקען דעם טאַטען; זאָל ער זעהן, וואָס עס איז דאָ היינט פֿאַר א שפּיעל.

— מאַמע, מאַך ניט קיין טומעל. פֿאַרלאָז דיך אויף מיר. איך קען שוין מיין שטעדטעל אליין באַשטעהן.

— סאָלאָמאָן! סאָלאָמאָן! — איז די מוטער אַוועק מיט צעשפּרייטע הענד און מיט א שטילען, צעצויגענעם געוויין אין פֿאָטערס צימער.

ראָזי האָט זיך באַנוצט מיט דער געלעגענהייט און א כאַפּ געטאָן הוט און מאַנטעל און איז אַרויס פֿון הויז.

פֿינף הונדערט מיידלאַך האָבען זיך פּלוצלונג דערפֿרעהט. דעם בריעף, וואָס ראָזי, זייער באַסעס טאָכטער, האָט אין צייר־

טונג געדרוקט, האָט יעדע פון זיי אויסגעשניטען. און אַ שטיק ווייסע לייוועגט אויף אַ רייף אָנגעצויגען און מיט נאָדעל און זייד וואָרט נאָך וואָרט אויף׳ן לייוועגט אויסגענעהט, אַז עס זאָל זיין אויף נאָך דער חתונה פאַר אַן אָנדענקען, אויף דער וואַנד עס אויפצוהענגען, פאַר די קליינע קינדערלעך און פאַר קינדס קינדער.

וואָרט פאַר וואָרט האָבען די מיידלאַך מיט זיידענע פעדימלעך אויף׳ן לייוועגט אויסגענעהט אָט וואָס:

— „מיינע ליעבע הערען: איך בין אַ טאָכטער פון סאַלאָמאָן... און עס זאָל אייך ניט וואונדערען, אויב איך וועל אייך דאָ געבען אונערוואַרטעטע שטריכען פון מיין פאָטער׳ס לעבען. מיין פאָטער דרעהט זיך ארום אין אייער געזעלשאַפט אַ שטאָלצער און מיט אַ ברייטען בייטעל. איך האָב אָבער געלערענט אין די שולען פון אונזער גרויסען און פרייען לאַנד, און האָב געהאַט דאָס פאַרגעניגען זיך צו פאַרטיפען אין די ביכער פון אונזערע גרויסע מענשען און אויך אין די ביכער, וואו עס ווערען באשריבען זייערע לעבענס. איך האָב געלערענט פון יענע ביכער, אַז די גרויסע מענשען פון וואָרט און גדאַנק פון אונזער לאַנד זיינען תמיד געוועזען צווישען פאָלק. ארויסגעקומען פון פאָלק און מיט איהם געבליבען און פאַר׳ן פאָלק געשטאָרבען.

„אלזאָ, בעט איך אייך צו לאָזען וויסען: מיין פאָטער באדאַרף ניט האָבען קיין פּלאַץ אין אייער געזעלשאַפט — איהר פיהרער פון אייער פאָלק און מענשען פון פרייען געדאַנק און פאָלקס־וואָרט. מיין פאָטער קריכט ארויף צו דעם עקאָנאָמישען טהורעם אויף אַ לייטער, וואָס ער פלעכט פון מיידעלשע צאַרטע הענד. ביי מיין פאָטער אין שאָפּ זיצען ביי פינף הונדערט מיידלאַך און ארבייטען פאַר אַ לוין, וואָס שקלאַפען וואָלטען אָפּגעשטויסען. ביי מיין פאָטער אין שאָפּ זיצען פינף הונדערט מיידלאַך טאָג־איין, טאָג־אויס און זיי טאָרען ניט אַ לאַך טאָן, ווי אַ מיידעל באדאַרף צו טאָן; זיי טאָרען ניט אַ זינג טאָן ווי אַ מיידעל באדאַרף און וויל אַמאָל אַ

זינג טאָן; זיי טאָרען אויך ניט א שמועס טאָן איינע מיט דער אַנ־דערער, ווייל מיין פּאַטער׳ס מענשען שטעהען און וואכען איבער זיי פון פריהען מאָרגען ביז שפּעטען אָווענד.

„און איצט פרעג איך ביי אייך, צו איז דאָס רעכט, אז אזא מענש ווי מיין פּאַטער זאָל האָבען אַן אָרט צווישען אייך? ער זאָל ארומגעהן אין אייער געזעלשאַפט מיט א ברייטען בייטעל און איהר זאָלט זיך פרעהען מיט איהם צוזאַמען אויף די באַנקעטען וואָס ער מאַכט פאר אייך און איהר זאָלט טרינקען זיין וויין און עסען זיינע פיש, וועלכע ווערען געקויפט מיט דעם שוויים און בלוט פון פינף הונדערט ארבייטער־מיידלעך אין מיין פּאַטער׳ס שאָפּ?"

איך צייכען זיך — ר אָ ז י."

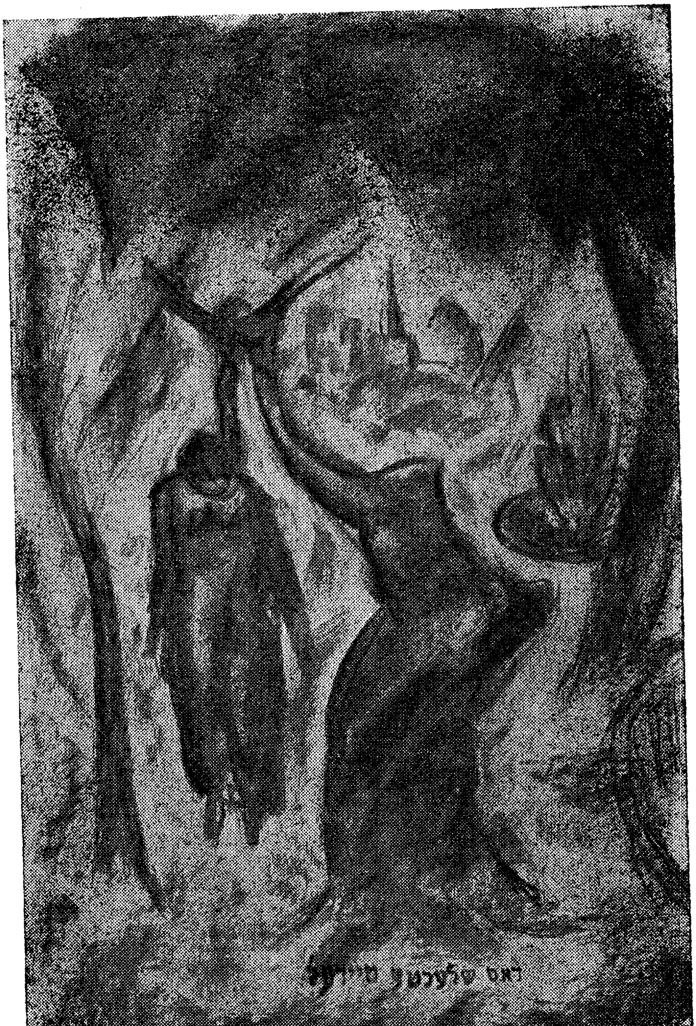

דאס שלעכטן מיידל

דאָס שלעכטע מיידעל

זי האָט זיך ניט געלעגט שלאָפֿן, ווי געוויינטלעך, נאָך א נאַכט אויפֿזיין. זי איז געזעסן ביי דעם פֿענסטער און געקוקט, ווי אין דרויסן הייבט אָן צו ווערן טאָג.

און וואָס מעהרער ווייסער אין דרויסן, אלץ ליכטיגער ווערן איהרע אויגען. די געוואוינהייט איהרע, צו פֿארמאכען און פֿאר־זשמורען מיט די אויגען, איז באלד אוועק. זי קוקט אין דער ווייט־קייט איבער די דעכער. זי זעהט קלאָר און ווייט ווי אזוי די בריק בויגט זיך איבער דעם טייך און ווי אזוי דאָס מיידעל אויף דעם שפּיץ־טורעם פֿון שטאָדט־הויז, וויל באלד א שפּרונג טאָן און אוועק־פֿליהען.

הייסט עס, זי קען שוין קוקען מיט איהרע אויגען, ווי אלע מענ־שען, רוהיג און ווייט, מען באַדאַרף נאָר וועלען.

אזוי וועט עס זיין. זי שלאָפֿט ניט מעהרער, ווען אלע זיינען וואך. היינט איז דער ערשטער טאָג, מען באדארף נאָר וועלען. אין אָבענד וועט זי געהן שלאָפֿן און אויפֿשטעהן מאָרגען אין דער פֿריה. און אָנהויבען, גלייך מיט אלעמען, דעם טאָג.

דערהוויל איז זי אוועק און זיך אויסגעבאָדען אין וואַרעמע וואַ־סער, זיך אָנגעטאָן דאָס גרויע קלייד, גרויע שיכלאך און אויך אזוינע זאָקען. דאָס, האָט זיך איהר געדאכט איז דאָס שעהנסטע, וואָס זי האָט פֿארמאָגט — א וועג, ווי אזוי צו באקליידען איהר דינע פֿי־גור. און גרוי איז געווען איהר ליעבסטער קאָליר, ווייל עס האָט אָפּגעשלאָגען אין איהר פּנים א מאַרמאָרענעם אָפּשיין און איהרע דונקעל־ברוינע האָר זיינען שוואַרצער געוואָרען.

שטעהט דאָס מיידעל ביי דעם פֿענסטער און קעמט איהרע האָר. זיי זיינען נאַס. שלאָפֿן וועט זי שוין אין אָבענד, און די האָר זיינען

נאס, און אין דרויסען איז ליכטיגער, באדארף מען ארויסגעהן אין פארק. די האר אויסטריקענען אויף'ן זון.

זי האט ארויסגענומען פון טיש־קעסטעל דאס קליינע שפיגעלע און א פיילכעל צו די נעגעל, און פארלאזענדיג דאס צימער, א קוק געטאן אין גרויסען שפיגעל, אויף דער וואנד, אויסגעבויגען די פליי־צע אויף צוריק און א שמייכעל געטאן פון עפעס, וואס זי האט זיך דערמאנט.

זי איז ארוים אין דרויסען. עס איז געווען שטיל. די גאס איז געווען ריין אזוי ווי אין א פריהמארגען. די זון האט נאר־וואס א קוק געטאן אויף דער גאנצער שטאדט, וועלכע איז געשטאנען א צע־וואחפענע אין דער לענגט און ברייט, זי ארומגענומען מיט ווארעמ־ליכקייט ארום די שפיצען פון איהרע טורעמס. זיך צעשפרייט אויף די קארניזען פון די דעכער און ארפגעשפרונגען אין גאס אריין.

דאס מיידעל האט א בליק געטאן צו דעם הימעל און צו דער ליכטיגער זון און פארגעסען, ווער זי איז און וואס זי איז.

ליכטיג אין די אויגען. א ווארעמליכקייט האט זי ארומגענומען און געגלעט און געהאלזט און געבלאזען אין איהר קאפ. און דער־פאר ווערען איהרע פים אזוי לייכט און זי פארגיכערט איהרע טריט און קומט צו לויפען אין פארק אריין. זעצט זיך אויף א באנק ביי דעם פאנטאן. דאס וואסער פון דעם פאנטאן שפריצט ארוים אזוי ווי לאנגע אויסגעבויגענע צווייגען פון פאלמען. און עס ווערט נאכ־דעם צעשאטען אין א שטויביגען רעגען און פאלט ארונטער אויף דעם גראז, וואס ארום דעם פאנטאן. דאס גראז איז גרין און אזוי נידריג ביי דער ערד. איטליך גרעזעל בויגט זיך איין אוןווארט ביז דער שטויביגער רעגען פון פאנטאן וועט ארפקומען און עס וועט זיך איינגעצען אין דעם קיהלען וואסער און נאכדעם אויפ־הויבען זיך אין דאס ווארעמקייט פון דער זון און איינאטעמען און זיך אנציהען מיט דאס ליכטיגקייט פון טאג.

עס קומט אן צופליהען א ווינטעל און כאפט דעם שטויביגען

רעגנ און באשפּרענקעלט אויף דאָס מיידעל, מיט דעם מעהל וואָס איז געמאָהלען פון וואסער פאנטאן.

דאָס מיידעל צעעפענט מויל און נאָזלעכער, נעמט אין זיך אריין ריינע לופט און וואסער־שטויב, וואָס איז איבערגעמישט מיט דעם געלבליכען שטראל פון דער זון.

אין פארק הויבען אָן קומען מענשען.

א פרוי, וועלכע שלעפט א קינדער־וועגעלע, זעצט זיך אויף אויף דער באנק נעבען מיידעל.

דאָס קינד אין וויגעלע ליגט און בריקעט מיט זיינע פיסלעך און קלאפּט זיך מיט זיינע הענטלאך אין פנים אריין און הויבט זיך אויף, בלייבט זיצען שטיל און באקוקט מיט זיינע בלויע אויגלאך דאָס מיידעל צעשמייכעלט זיך און טוט א קוויטש.

דאָס מיידעל האָט אויך געטאָן א שמייכעל און געזאָגט צו דער מוטער:

— א פיין קינד. איז געראָטען אין דער מאמע. מוז זיין א מיידעלע. מיידלאך זיינען געראָטען אין דער מאמען און אינגלאך אין טאטען. ניט אמת?

די מוטער האָט שווייגענדיג אָפּגעמאָסטען דאָס מיידעל. זי האָט געוואָלט טאָן א שמייכעל, אָבער זי האָט באמערקט, אז איהר שכנה, דאָס מיידעל, האָט נאַסע האָר און עס איז איהר פאר עפּעס ניט געפעלען צו האָבען צו טאָן מיט אזא...

דאָס מיידעל האָט באלד חרטה געהאט און געוואָלט אויסבעסערען דאָס, וואָס זי האָט פריהער געזאָגט:

— פארשטענדליך, פון וואנען ווייס איך דאָס, אז עס איז אזוי? איך האָב געהערט אזוי, באלעבעטשע איך נאָך יענעם'ס רייד...

אָפּגעזאָגט די דאָזיגע ווערטער, האָט זי זיך איינגעבויגען ווי א האלבער רייף און מיט די לאנגע ווייסע פינגער פון איהרע הענט ארומגענומען ביידע קניה. זי דערמאָנט זיך ווער זי איז און הויבט אָן צו פינטלען מיט איהרע אויגען.

נערוועז טוט זי א פרעג ביי דער מוטער:

— וואס איז אייער קינד, ליעבע פרוי, א אינגעלע, צי א מיי־דעלע?

— גראד א מיידעלע — ענטפערט די מוטער, אביסעל ברוגז־לעך און בויגט זיך אריבער צו דעם קינד, זעצט עס גוט אוועק און רעדט צו דעם עפעס אין דער שטיל.

פארשטעהט דאס מיידעל, אז די דאזיגע מוטער פון דעם קינד האט שוין דערשמעקט, וואס זי איז פאר א מיידעל.

ווערט איהר טונקעל אין די אויגען. א גליק, וואס זי האט זיך באלד אין דער מינוט דערמאנט, אז זי האט ערשט היינט אין דער פריה מיט זיך אפגעמאכט צו ווערען אנאנדערע.

זי ציהט אין זיך אריין פרישע לופט און גלייכט זיך אויס און זאגט צו דער מוטער פון קינד:

— א מיידעלע אזא שעהנס. איך בין אויך געראטען אין מיין מאמען. אבער נישטא. איך האב זי שוין ניט. איך בין א שלעכט מיידעל, האב איך זי שוין ניט מעהר... איך שלאף בייטאג און ביי־נאכט בין איך וואך...

די מוטער פון קינד האט זיך אויפגעהויבען און מיט כעס אוועק־געלעגט דאס קינד איהרס אין ווענעלע. און דאס מיידעל האט וויי־טער ווי געשטאמעלט, שוין א דערשראקענע און אין זיך א פארגע־סענע:

— אבער איך שווער אייך, אז היינט ביינאכט שלאף איך ווי אלע מענשען און מארגען וועל איך אויפשטעהן גלייך מיט אלעמען און אנהויבען צו לעבען גלייך מיט אלע מענשען....

דאס מיידעל האט זיך אריבערגעבויגען צו דעם וועגעלע און גע־וואלט א גלעט טהאן דאס קליינע מיידעלע, וועלכע האט געווארפען מיט די פיסלעך און געקוויטשעט אזוי פרעהליך, אזוי ווי די פויגע־לאך אין פארק.

די מוטער האט איהר א שטויס געטאן און דאס מיידעל איז

אוועקגעפאלען אויף דער באנק א בלאסע און מיט צומישטע אויגען.

ווען דאס מיידעל איז געקומען צו זיך, האט זי געזעהן ווי פון ווייטענס איז די מוטער געלאפען מיט דעם ווענעלע, זיך אלע מאל אויסגעדרעהט און בייז עפעס וואס צוגעוואחפען צו איהר. איינס האט זי געהערט:

— געה דערצעהל עס דיין מאמען...

דאס מיידעל האט זיך ארומגעקוקט. זי האט דערפיהלט דאס ערשטע מאל אין איהר לעבען אזא ווארעמקייט אין איהר קאפ און פנים. זי האט זיך געמאכט ווי זי שמייכעלט. נערוועז און וואק־לענדיג זיך אויפגעהויבען פון דער באנק, צוגעגאנגען צו די שטאַ־בעטלאך, וואס האבען פארצוימט דעם פאנטאן, זיך אוועקגעשטעלט און געקוקט אין דעם קליינעם רונדען טייכעל ארום דעם פאנטאן. עטליכע מאל האט דאס ווינטעל זי באשאטען מיט וואסערשטויב, זי אפגעקיהלט. און באלד האט זי ווייטער דערפיהלט היים און ניט גוט ביים הארצען.

זי האט פארלאזען דעם פארק און אהיים געהענדיג, האט זי גע־קוקט אויף די בוימער. אלע זיינען באדעקט מיט גרינע בלעטער, אלט און יונג, אזוי ווילען זיי. אויף אלע בוימער בויען פויגלען נעסטען און זינגען זיך צו זייערע לידעלאך, אז עס זאל זיי זיין פרעהליכער דאס נעסט בויען, אזוי ווילען זיי...

נאר איין בוים, דער מיט דעם הארב, וואס זעהט אוים ווי א מענש אהן א קאפ און וואס שטרעקט אוים איין צווייג אין דער הויך אקוראט, ווי א מענש אהן א קאפ, נאר מיט איין האנד אן אויפגעהויבענע צום הימעל, אט דער בוים איז נאך געשטאנען א נאקעטער אהן בלעטער. פאר וואס וויל ער ניט קיין בלעטער?

דאס מיידעל האט דעם דאזיגען בוים גוט באטראכט, נערוועז א שמייכעל געטאן און איז א היים געגאנגען. אין איהר צימער שטיל געזעסען א גאנצען טאג. ניט געגעסען און ניט געטרונקען. דעם צודעק פון איהר בעט צעריסען אויף קליינע פאסען, זיי צוזאמענגע־

בונדען אין אַ לאַנגען שטריק און פאַרוויקעלט אין אַ קנויל. מיט דעם קנויל זיך געשפּיעלט אַ גאַנצען טאָג, וואַרפענדיג איהם צו דער וואַנט, ווי מיט אַ גומענעם באַל. און העט שפּעט אין אָבענד, ווען אַלע זיינען שוין געשלאָפען, איז זי אַוועק אין פּאַרק, צוגעקו־מען צו דעם נאַקעטען בוים, וואָס זעהט אויס ווי אַ מענש אָהן אַ קאָפּ און מיט איין האַנד צום הימעל אויפגעהויבען. פאַרוואַרפען איין עק פון קנויל איבער דעם צווייג...

און אַז זי האָט דערפיהלט, אַז זי הענגט שוין אין דער לופטען און עס וואַרגט איהר אין האַלז, האָט זי אין דער גיך אָנגעהויבען צו פאַרצעהלען איהר פאַרשטאָרבענער מוטער, אַז זי איז אַ שלעכט מיידעל...

דער שרייער

אהן ארבייט, א הונגעריגער געה איך ארום איבער די גאסען פון דער משוגע'נער, גרויסער שטאדט. און בין עלענד, פרעמד ווי א הונט, וועלכער איז פארכאפט געווארען פון זיין היים און איז געבליבען אין א ווייט, פרעמד לאנד, אליין.

מעהרסטענס שפאן איך ארום איבער דער לענג פון דער „בויע־רי", — פון יענעם טאג אן, וואס איך האב זי דארט דערזעהן ארומ־שפאציערען הין און צוריק. איך שטעל זיך אוועק אין עק גאס און קוק פון א זייט אויף איהר. איהרע ליפען דערמאנען מיך אין עפעס. לאנג שטעה איך אפ און פיהל ניט ווי די צייט פארשווימט. און איך זוך אין „איהר" פנים נאך עפעס ענליכעס צו יענער, וואס איך האב אמאל געהאט אויף יענער זייט ים.

איינמאל געה איך פארביי א ביליגען טעאטעריל און באמערק א טאוועל מיט גרויסע ווערטער: „פארלאנגט א שרייער". געה איך א דעהפרעטער אריין. דער „דירעקטאר" באקוקט מיך פון קאפ ביז פיס. עס געפעלט איהם מיין הויכער וואוקס און מיינע ברייטע פלייצעס.

— קענסט שרייען? האט ער מיך א פרעג געטאן.

איך האב א שאקעל געטאן מיט'ן קאפ און א געשריי געטאן, אז דער דירעקטאר האט זיך מיט ביידע הענד א כאפ געטאן צו זיינע אויערען.

אויפ'ן אנדערען טאג 12 נאכמיטאג (איך האב באדארפט שטעהן אין דרויסען און שרייען פון 12 נאכמיטאג ביז 12 ביינאכט, פאר איין דאלאר) בין איך שוין געווען אויף מיין פאסטען ביי דער טיר, געהאלטען א פייקעלע און אויסגעשריען פאר די פארבייגע־הער און געפויקט אין פייקעלע.

אונטער מיר האט א פאנאגראף מיט א ברייטען רויטען האר'ן געגרילצט א פרעליכע גאסען־ליעד און איך האב איהם באדארפט איבערשרייען.

— קומט אריין ! אט איז דער טעאטער ! פון די בעסטע קונ־צען. איהר וועט זיך האלטען פאר די בייכער פון לאכען, קומט אריין !

איינער פון די פארבייגייער, אן אבגעריסענער, מיט צעלעכער־טע שיך, קערט זיך אום צו מיר, טוט א מורמעל מיט זיינע פאר־טריקענטע ליפען, ווי מיר האט זיך געדאכט, האט ער מיך געשאל־טען : „פארברענט זאלסטו ווערען ווי מיינע קישקעס פון הונגער!"
— נאכדעם טוט ער א שפיי און געהט פאמעליכען אוועק.

א צווייטער מיט א פארוואקסען אויסגעשמירט פנים, שטעלט זיך אפ און שטופט אין מיר זיינע צוויי קאשמארענע אויגען אריין און מאכט א פויסט : שווייג !

מיין שטימע הויבט אן פאלען.

עס געהט פארביי אן אלטען מאן מיט א ווייסען קליינעם בער־דעל און מיט בלויע און שוואהצע קנייטשען אויף זיין בלייכען פנים. זיין קאפ זינקט. און די קוים אפענע אויגען קוקען צו דער ערד מיט פארזיכט. זיינע פיס באוועגען זיך קוים, קריכען ווי מען וואלט שלעפען אויף דעם ברוק אלטע בלעך. עס הייגגט אויף דעם אלטען א קוישעלע מיט בייגעל. פיער יונגען קומען איהם אקעגען, ווילען דוקא ניט אפטרעטען דעם וועג פאר'ן אלטען, שטעהען אזוי און שפארען זיך אין קוישעל מיט די בייגעל. און באלד צעשיטען זיך די יונגען און דער אלטער קוקט זיי נאך און קוקט אין קוישעל און הויבט ווייטער זיינע קליינע אויגלאך אויף... די יונגען זיינען שוין ניטא.

איך שריי נאך ווידער דאס אייגענע : „אט איז דער טעאטער, איהר וועט זיך האלטען ביי די בייכער פון לאכען, קומט אריין !"
אבער מיין שטימע פאלט און פאלט.
אבער.

אַ טומעל און פּיפּעריי לויפט אַן מיט דער לייגג גאַס, ווי אַ ווינטער. אַ פרוי מיט צעפלאָכטענע, בלאָנדע האָר און פאַרשטויבטע, אויסגעוואַלגערטע קליידער. איהרע אויגען, שטאַרק צעעפענט און אַנגעגאָסען ווי מיט אַ גרינליכען פייער, קוקען צו קיינעם ניט. זי טוליעט זיך צו נאָהענט, צו די הייזער, מיט איהרע הענד, וועלכע זיינען נאַקעטע און צעקלאַפּטע, מאַכט זי משוגע'נע באַוועגונגען. און אַ מחנה גאַסען־אינגלאַך רינגלען און שטופּען זיך אַרום איהר און פּייפען. נאָכדעם נעהמט מען וואַרפען שטיינדלעך אויף דער פרוי.

זי געפינט אַן אָפענע טיהר און רוקט זיך דורך. די גאַסען־אינגלאַך לויפען איהר נאָך דורך דער אָפענער טיהר.

איך האָב געהערט ווי איינער אַ גאַסען־יונג האָט דערצעהלט :

— קינדער, אויסגעוואַקסען אין קויט, פון קליינוויז געטריבען אויף דער גאַס, האָבען די פרוי אין יאַרד אַרומגערינגעלט און געהען אויף און אָב, איינער נאָכ'ן צווייטען און לאַכען זיך אַזוי משונה'דיג צווישען זייערע איבערגעפוילטע צעהנדלאַך — און געהען ווייטער אויף און אָב. די פרוי ליגט אויף דער ערד, איהרע אויגען ברייט צעעפענטע, מיט אַ גרינעם פייער אָנגעגאָסען און שווייגט.

איך האָב דאָס געהערט און געקלאַפּט אין פּייקעל און געשריגען ווידער אַמאָל דאָס אייגענע : „אָט איז דער טעאַטער ! איהר וועט זיך האַלטען פאַר די בייכער פון לאַכען, קומט אַריין !“

אַן אַלטער בריף פון רוסלאַנד

אזוי ווי עס איז נאר נאכט געווארען האט מען פארמאכט טיר און טויער. מאן און ווייב, קינד־און־קייט האבען זיך צונויפגעזאמעלט אין די שולען, יעדער אין זיין שול, מען האט ניט געגעסען קיין זעהר פעטען מאלצייט, ווייל עס איז געווארען אויסגערופען אין די גאסען אין נאמען פון רב, אז אידען זאלען פאסטען און היינטיגע נאכט באדארף מען גאט בעטען.

אין איטליכער שוהל האט דער שמש אויסגערופען אט וואס: „אידען, מען האט איהם געבראכט. ער וועט ווייזען וואו, גרייט זיך אן לאפעטעס און רידלעס״. דערביי האבען אלע געשטומט, ווי אריינגעצויגענע אין די ווענט פון שול. מען האט ניט געוויינט, נאר שטילערהייט האט מען זיך אוועקגעשטעלט זאגען תהילים אויף א גאנצער נאכט, און געזאגט ביז העט אין וויטען טאג אריין.

אין דער באלעבאטישער שול שטעהט דער רב אויף זיין ארט ביים מזרח־וואנט. זיין קליין צוויי־שפיציג בערדעל רוהט אויף זיין ברוסט, זיין פנים — הארט און בלייך, זיינע אויגען אפענע, גרויסע, אריינגעשטאכען אין דער וואנד. קיין תהילים זאגט ער ניט... נארווארט, אז עפעס שווערעס זאל אויף זיין קאפ ארונטערפאלען.

דאס שטעדטעל הינטער'ן בארג איז געלעגען א ליידיגע, א פינסטערע, איינגעהילט אין א ווייסען שנע׳איגען דעק. פון שלאס אויף'ן בארג האט געשפריצט א ליכטיגקייט דורך זיינע זעקס־און־דרייסיג גרויסע, לאנגע פענסטער; געשפריצט און געוואשען די שפיצען פון קלויסטער, וועלכער איז געשטאנען אין טהאל. אין שלאס זיינען אנגעפאהרען — דער העכסטער גייסטליכער און א הויכער פאליציי־

אישער בעאמטער. מען זופט, מען פרעסט און מען לאכט. און אויף די טורעמס פון קלויסטער קלינגען די גלעקער אלע שעה צו באשעה־נען דעם הויכען גייסטליכען. בארג אראפ לויפט צום שטעדטעל א רייטער, און באהנ־ארויף קעהרט ער זיך אום אין שלאס אריין.

און אין דונקעל באלויכטענעם קלויסטער, פאר דעם בילד פון א פרוי מיט א האלב־אויסגעבויגענעם קאפ, מיט א נאקעטען קינד אין איהר בוזים איז א מענש געשטאנען אויף די קני. זיינע האר צואווארפען און צופלאנטערט, זיינע אויגען שטארק און פעסט פאר־מאכט, זיין גאנצער קאפ פארווארפען ארויף, איבער זיינע אקס־לען. פון זיינעביידע זייטען זיינען געשטאנען דער גלח און דער די־אקאן פון שטעדטעל.

— דער הייליגער, גאט'ס זוהן, האט עס דיר באפוילען, אין אט יענער נאכט האט ער דיר באפוילען. דערצעהל דעם אמת און נאר דעם אמת — האט דער דיאקאן אויסגעזונגען מיט זיין גרויער באס שטימע, וועלכע איז זיך צוקראכען אין דונקעל־באלויכטענעם רוים פון קלויסטער — זאג דעם אמת'דיגען אמת!

דער מענש האט צוגעפויזעט אויף זיינע קניה נעהענטער צום בילד, זיך אנגעבויגען. א קוש געטאן אויף'ן לייווענט, דארט וואו די פיס זיינען געוועזען אויסגעמאלט און זיך צוריק אפגערוקט וויט פון בילד און געשוויגען.

און אז דער מארגען האט זיך אויפגעכאפט פון שלאף און האט גענומען שפרייטען זיינע ליכטיגע ווייסע הענד אין אלע זייטען און זיינע גליעדער אויסגעצויגען איבער'ן שטעדטעל און איבער'ן בארג איז א שליטען מיט פיער פערד אנגעלאפען. דער שליטען האט גע־בראכט א אידען מיט א שווארצער, לאנגליכער בארד און מיט גרוי־סע שווארצע ברעמען. עס האט זיך באלד צעטראגען א קלאנג, אז א גרויסער אידישער אדוואקאט איז אנגעקומען.

קינד־און־קייט, מאן און ווייב, טיר און טויער האט מען פאר־

מאכט. יעדער האט מיט זיך א לאפעטע אדער א רידעל גענומען און מען איז געקומען צום מארק־פלאץ. אין איין רגע איז דער פלאץ געווארען שווארץ מיט מענשען. און אין מיטען מארק־פלאץ דער הויכער סלופ, וואס איז פון אויבען צעשפאלטען אין צווייען, איבער וועמען עס וויגט זיך א צווייטער לאנגער סלופ; פון איין עק א גרויסער שטיין צוגעבונדען און פון צווייטען עק א שטריק מיט אן עמער, האט אויסגעוויזען ווי א הויכער, גרויסער פויגעל, וואס שטעהט און קוקט איבער אלעמענס קעפ און וואונדערט זיך און קוקט...

מען האט געווארט, זיך די נשמות ארויסגעווארט ביז גאט האט געהאלפען עפיס צו זעהן.

פלוצים האבען זיך קולות אנגעטראגען: „מאכט א וועג!"

ס'איז געגאנגען א מענש מיט אנ'אפגעדעקטען קאפ, זיינע האר צעפלאנטערט און זיינע גרויע אויגען האבען געקוקט אין זיך אריין. צוויי פאליצאנטען פון זיינעביידע זייטען האבען דעם דאזיגען מענשען נאכגעפאלגט, ווי זיי וואלטען זיינע שאטענס געוועזען. און א שליטען מיט פיער פערד איז אנגעפאהרען. אין שליטען זיינען געזעסען צעשפרייט פיער, מיט זילבערנע קנעפ און גאלדענע עפאָ־לעטען. און פון הינטען אן אנדער שליטען מיט פיער פערד, אין וועלכען עס זיינען געזעסען צעשפרייט און ברייט דריי, אין שוואר־צע, ברייטע מאנטלען און מיט הויכע פוטערנע היטלען מיט צע־שפרייטע לאנגע האר איבער זייערע אקסלען.

ביים ברעג פון בריק, וועלכער האלט צוגעבונדען דעם הויכען קעגען־איבערדיגען בארג מיט'ן שטעדטעל, האט מען געווארט ביז די שליטענס האבען זיך דערווייטערט. צוערשט איז געגאנגען דער רב, פון איין זייט דער שמש פון זיין שוהל און ביים צווייטען זייט — דער פרעמדער איד, דער גרויסער אדוואקאט, דער שמש איז גע־גאנגען איינגעבויגען אויף זיין שטעקען; דער רב איז געגאנגען איינ־געבויגען אויף זיין שטעקען, און דער אדוואקאט האט קיין שטעקען

ניט געהאט, און האט זיין דין, איידעל פנים געטראָגן, מיט זיינע הענד אין דעם מאנטעל טיעף פארבאהאלטען.

און נאָך זיי א מאמע אין א שאַל איינגעוויקעלט, און אן אנדער

יונגערע מאמע אין א שאַל איינגעוויקעלט. ביידע מאמעס האָבען איינס־נאָכאנאנדער זויערע הענד פון די שאַלען אלע ווייַלע אָפּגע־ריסען און זיי געשפרייט אין דער לופטען און געבראָכען די פינגער, שטום אהן טרעהרען. נאָך די צוויי מאמעס — א יונגערמאַן, אין פארשטויבטע אלטע קליידער, מיט א בלייך פנים וואָס איז פאר־שפרייט מיט רויטענקע, שיטערע הערעלאָך. און דערנעבען א קליין אינגעלע, מיט פארוויינטע, רויטינקע אויגעלאָך, וועלכע האָבען זיך אָפט אומגעקוקט אויף הינטען צו דער גרויסער מחנה מענשען און אין זיך אריין, דורך זיין צעעפענט מויל געצויגען מורא׳דיגע מעשיות.

דער מענש מיט די פאָליציאַנטען זיינען געבליבען שטעהן אויף׳ן בארג. די שליטענס האָבען זיך אויך אָפּגעשטעלט. און באַלד איז דער בארג געוואָרען שוואַרץ ווי עס וואָלט אין איין רגע איבער איהם א וואָלדעל זיך צעשפּראַצט. דער מענש מיט׳ן הוילען קאָפּ האָט אויפגעהויבען זיין האנד, געטאָן מיט איהר א פיהר אין דער מאָרגענליכער לופט. איינער פון די פאָליציאַנטען האָט גיך אראָפּ־גענומען זיין קאשקעט פון קאָפּ, איז אן אויסגעשטרעקטער צוגע־גאַנגען צו איינעם, וועלכענס גראָבער בויך איז מיט צוויי שורות זיל־בערנע קנעפּ געוועזען באַנייט, האָט עפּעס געזאָגט און איז אוועק, זיך אוועקגעשטעלט ווי א שאָטען ביים מענשען׳ס זייט. דער גראָבער בויך האָט שוין ניט געוואָלט הערען וואָס־און־ווען. נאָר קינד־און־קייט, מאַן און ווייב האָבען זיך א לאָז געטאָן מיט לאָפּעטעס און רידלעס און אָנגעהויבען צו שאַרען דעם שנעע פון בארג. און ווער עס האָט ניט געהאט קיין געצייג, האָט מיט הוילע הענד געכאַפּט די שטיקער צעבראָכענעם שנעע און עס אוועקגעשליידערט ערגיץ אין

א טאָל; זאָל עס פאַלען אין גוי'אישען דאָרף, זאָל עס פאַלען אויף'ן קאָפּ פון שטעדטעל. קליינע קינדער האָבען געכאַפּט שטיקער שנעע מיט זיי געלאָפען א קליינעם שטח און עס נאָכדעם אוועקגעוואָרפען אין אלע עקען.

און פּלוצים האָט אויסגעבראָכען א געוויין, ווי עס הויבט אָן פּלוצים א ווינד צו וואָיען אין א וואַלד. אין איין רגע זיינען אלע־מענס הענט געבליבען ווי פאַרשטיינערטע, הענגען אין צעקרומטע סילועטען — ווייל אין איין אָרט פון א בערגעל צעגראָבענע ערד ארוים האָבען צוויי ווייצענע שטרוי און א שפּיץ פון א שוך גע־שטאַרצט.

עס האָט באַלד דער געוויין זיך אויסגעמישט און געוואָרען אזוי הויך ווי דאָס קלינגען פון גלעקער און עס האָט געקייכט און גע־דרעהט זיך איבער אלעמענס קעפּ און אזוי ווי א זייל רויך זיך גע־שפּאַרט אין הימעל אריין.

די עלטערע מאַמע האָט זיך א וואָרף געטאָן צום בערגעל צע־גראָבענע ערד און די יונגערע מאַמע האָט זיך געוואָרפען מיט'ן קאָפּ צו דער עלטערער. דער יונגערמאַן מיט די קינדערלאַך האָבען געכאַפּט ביי אימיצען לאָפּעטעס און מיט אימפּעט אוועקגעשאַרט די נאָסליכע, צעגראָבענע ערד. זיי האָבען אָבער אינסטינקטיוו זייער אימפּעט פאַרקלענערט און דערנאָך גאָר אינגאַנצען אוועקגעוואָרפען די לאָפּעטעס. עס האָט פון דער צעגראָבענער ערד גענומען וואַקסען א פוס און א פוס, און הענד און א פאַרדרעהטער קאָפּ, מיט'ן פּנים אַרונטער און רויטע האָר. די מאַמעס האָבען שוין ניט געקענט מעה־רער זיך איינהאַלטען און האָבען ביידע זיך א שפּרייט געטאָן אי־בער דעם געפונענעם קערפּער, און מיט זייערע פּנים'ער זיך אין דעם קערפּער געגראָבען און געשריען מיט באַנומענע קולות: „טאַטע שטעה אויף, וואָס האָסטו זיך באַהאַלטען פון דיין ווייב און קינ־דער!"

דער אדוואָקאט מיט דער שוואַרצער, לענגליכער באָרד האָט געלעזען פון א גרויסען פּאַפּיער:

„...דער רויטער שלמה איז געקומען פאַרנאַכט און געקויפט א זאַק מיט קוקרוזע. ער נעהמט ארויס זיין בייטעל און באַצאָלט. איז אין בייטעל געווען א סך געלד. איז גאַבריעלע ארויס אין דרויסען, און אזוי ווי דער רויטער שלמה וויל עפענען די טיר און אוועקגעהן אהיים, דערהער איך פּלוצים א געשריי און א פאַל. איך טהו א פּאַטש מיטביידע הענד און דערזעה מיין מאַן אזעלכען, אז איך האָב איהם גאָר ניט דערקענט. מאַך איך א געוואַלד. נעהמט מיין מאַן דעם קלאָץ און הויבט איהם אויף צו מיר... שוויינ, אויב ניט מאַך איך דיר דאָס זעלבע שפּיל. איך האָב באַלד פאַרהאַנגען די פענסטערלעך, און גאַברילע זאָגט צו מיר: ברענג אריין א סך שטרוי. לויף איך און ברענג, ער איז דאָך מיין מאַן. ער זאָגט צו מיר: הייץ איין דעם אויווען. זאָג איך: גאַברילע, מיין מאַן, האָסט ביי מיר ניט געפרעגט, אָבער איך וועל דיר זאָגען, אז די שכנים וועלען זעהן א רויך פון אונזער קוימען און עס איז ליכטיג אין שטוב, וועט מען קומען צוגעהן. וואָס וועסטו דעמאָלט זאָגען? זאָגט גאַבּ־רילע: איך וועל זאָגען א חזיר בראָט זיך אין אויווען. זאָג איך: גאַבּרילע, גאַבּרילע, חזרים קוויטשענען ווען מען קוילעט זיי. אונזערע שכנים האָבען דאָך ניט געהערט אזא קוויטשעריי. שאַ, מאַכט גאַב־רילע, איך וועל איינשפּאַנען פערד און שליטען און איהם ערגיץ פאַרפיהרען און פאַרגראָבען אין דער ערד, ווייל עס שנעעט. דער־ווייל האָט זיך אונז אויסגעוויזען, אז דער רויטער שלמה האָט זיך געטאָן א ריהר, האָבען מיר זיך דערשראָקען. און מיין גאַבּרילע נעהמט א שטריק פון הינטער׳ן בעט, מאַכט א שלייף און פאַרציהט דעם אידען׳ס האַלז און זאָגט צו מיר: קום אהער, העלף שלעפּען. מיין מאַן וויל איך זאָל איהם העלפען, העלף איך איהם. מיר האָבען געמאַכט טונקעל אין הויז און מיר ביידע האָבען דעם רויטען שלמה ארומגעשלעפּט איבער דער שטוב... זיך אָפּגערוהט און ווייטער גע־

שלעפט, ביז שפעט אין אבענד, און דאן האט מיין גאברילע איינגעשפאנט פערד אין שליטען און דעם טויטען פארפיהרט ערגעץ וויט, וויט...“

שווער איז געווען איינצושטילען דאס געוויין. — קען מען דען איינשטילען דעם ווינט, וואס וואיעט אין וואלד?

א הויכער פאליצייאישער בעאמטער, וועמעס גראבער בויך איז געווען מיט צוויי שורות זילבערנע קנעפ באנעהט, האט געטאן א געשריי, אז מען זאל שווייגען. און מיט געצעהלטע פיערעקעדיגע ווערטער אנגעהויבען:

„מיינע ליעבע אידען! דאס גאנצע דארף, וועלכעס ליגט צעשפרייט אין טהאל אט דא אין שכנות מיט אייך, דאס גאנצע דארף, זאג איך, קען גאברילען. מען ווייסט, אז גאברילע האט נאר איין וויב. געהט אלע זונטאג אין קלויסטער, באארבייט זומער זיין פעלד און ווינטער דרעשט ער זיינע גארבען און שיילט קוקורוזע, און היט אפ זיין היים — טא פרעגט זיך איטליכער אין דארף: ווי קומט גאברילע הרג׳ענען א מענשען? און דערפאר האבען מיר, די היטער פון הייליגען געזעץ און די גלחים, די הייליגע היטער פון זינדיגע נשמות, זיך פארטיפט אין דער דאזיגער מאדנער זאך און מיר האבען די נשמה פון אט דעם דאזיגען גאברילען דורכגעטרייסעלט און אויסגעפונען אט וואס:

„עס איז צו גאברילען אין יענער נאכט געקומען די נבואה פון גאט׳ס זוהן, וועמענס נשמה בלאנזשעט ארום נאך ניט קיין רוהיגע זינט דער פארפלוכטער קרייציגונג“.

עס זיינען ארום דעם מענשען מיט׳ן אפגעדעקטען קאפ באלד אויסגעוואקסען די דריי שווארצע, ברייטע מאנטלען און דער דיאקאן פון קלויסטער. און ווי דורך א וואונק פון ערגעץ, האבען זיך די גלעקער אויף די שפיצען פון קלויסטער צעקלונגען. איינס נאך

דעם אנדערען האבען זיי געקלונגען, ווי זיי וואלטען עמיצען ניט לאזען ריידען.

דער מענש מיט'ן נאקעטען קאפ האט זיך א ווארף געטאן צו דער ערד אויף זיינע קני, געקושט ביי יעדען גייסטליכען די הענד און שטאמלענדיג געזאגט: גאט דאס פאטער'ל פון דער וועלט און זיין הייליגער זוהן האבען מיר געגעבען אזא מחשבה...

דער דיאקאן האט א מאך געטאן מיט זיין רעכטער האנד ארויף און אראפ און די דריי, וועלכע זיינען געוועזען אין ברייטע, שווארצע מאנטלען איינגעוויקעלט האבען אנגעהויבען אין א כאהר: גאטעניו, פאטער'ל, בעהיט איהם... — — — — —

די עלטערע מאמע האט זיך א כאפ געטאן און געזעצט אויף דער ערד, א קוק געטאן און אויסגעשריען: אידען, וואס שווייגט איהר!

דער שמש פון דער באלעבאטישער שול האט אויסגעגלייכט זיין קאפ, אלע אידען האבען זיך, ווי דערשראקענע גענז א הויב געטאן און אויסגעשטרעקט זייערע העלזער, ארומגעקוקט, געזוכט עמעצען — און ניטא איהם! עס איז געווארען א געמורמעל.

און איבער דאס לעדיגע שטעדטעל האט געשפרייזט דער רב, געקלאפט מיט זיין שטעקען אין א יעדען טיר און געשריען: עס איז א ליגען!

אַ טונקעלער צימער

דער אלטער פלעגט געהן אין שול און קומען א היים פון שול אין דערפריה און פארנכאט, און אז ער פלעגט ביי דער גאסענ־טהיר פון הויז דערזעהן דאס ווייסע שטיקעל פאפיר נאך אנגע־קלעפט, פלעגט ער זיך ניט קענען אפהאלטען פון דער זינד צו טאן א זיפץ.

ער איז געוועזען זעהר א פרומער און זיין ווייב איז געוועזען אי פרום אי קלוג, און אז זי האט שוין מיט איהר קלוגשאפט ניט גע־קענט פארדינגען דאס דונקעלע צימער, מעג ער דאך טאן א זיפץ.

נאר עס איז דאס ווייסע פאפירעלע אזוי לאנג געהאנגען אויף דער גאס טהיר, ביז די גרויסע שווארצע אותיות זיינען אביסעל אפגעריבען געווארען. און דאן האט גאט צוגעשיקט עפעס א מיי־דעל.

דער אלטער איז געוועזען אין שוהל ביים דאווענען. פארנאכט איז עס געוועזען. זיין ווייב איז איינע אליין אין הויז געזעסען, פארטיג געמאכט דעם מאלצייט פאר די צוויי קינדער, וואס ארביי־טען און גיבען פון זייערע קלייגע פארדינסטען צושטייער אין הויז אריין, פאר איהר מאן, און אויב עס וועט נאך בלייבען פאר איהר אליין — איז : גאט זיי געדאנקט !

און אזוי ווי זיצט אזוי אין קיך, דערהערט זי א קלאפען אין טהיר.

א דערשראקענע האט זי געעפענט פאמעלעכען די טהיר, זיך אוועקגעשטעלט אויפ׳ן שוועל און דערזעהן א מיידעל.

— ביי אייך איז דאס פאראן א ליידיגער צימער ?

באלד האט די אלטיטשקע געוואלט ענטפערען : „ניין״ ! ווייל זיי האבען געוואלט א בחור אדער א מאן פאר א שכן. נאר זי האט

זיך באַרעכענט, אַז עס איז שוין דער צוויייטער חודש, ווי דאָס צי־מער שטעהט אַ ליידיגס און דערצו האָט זי געוואוסט, וואו דער שוך קוועטשט: אַ פינסטער צימער. האָט זי זיך מיישב געווען און געענטפערט.

— יאָ, מיין קינד, ביי מיר איז דאָ אַ צימער.

און אַ פרומע איז די אַלטעטשקע געווען, האָט זי ניט געוואָלט יענעם אָפּנאַרען און באַלד טאַקע אויף׳ן שוועל צוגעגעבען: אָבער איך וויים ניט, צו אייך וועט זיין דער צימער צום הארצען.

דאָס מיידעל איז אריין און אַ קוק געטהאָן פריהער אויפ׳ן הויז. דאָס מיידעל האָט לאַנג געקוקט: אויף דער קיך, עס־און שלאָף־צימערען און צו די פענסטער.

די אַלטעטשקע האָט געפונען פאַר נויטיג צו זאָגען:

— מיר זיינען זעהר אַ קליינע פאַמיליע, איך און דער אַלטער און צוויי בחורים. ביי אונז איז שטיל, ווי אין אַ טויבענשלאַק.

דאָס מיידעל האָט גוט באַטראַכט, פון וויטענס באַטראַכט אַלעס. איז נאָכדעם צוגעגאַנגען, געעפענט אַ פענסטער צו דער גאַס, זיך אַריבערגעבויגען, אַראָפּגעקוקט אין גאַס און צוריק אריינ־געצויגען איהר קאָפּ אין הויז אריין, געזאָגט שמייכלענדיג: איך האָב איבערגעלאָזען מיין חתן אין גאַס. איצט ווייזט מיר אייער צימער.

אריינפיהרענדיג דאָס מיידעל אין טונקעלען צימער׳ל האָט די אַלטעטשקע געזעהן, ווי שעהן דער מיידעל׳ס קליידער זיינען און געזאָגט:

— אין דעם צימעריל, אַז מען צינדט אָן די גאַז ווערט ליכטיג אזוי ווי אין אַ נשמה. איהר זיינט דאָך אפשר איין ארבייטערין, און וואָס וועט אייך שאַטען, טאָמער איז דאָ דונקעל, ווען איהר וועט ניט זיין?

— דאָס מאַכט מיר ניט אויס — האָט דאָס מיידעל געענט־פערט — איך בין ניט אזוי רייך און נאָך אַ גרינע אין לאַנד. וואָס וועט דאָס צימער קאָסטען?

— קענט איהר געבען פינף איז גוט, טאמער ניט, וועל איך איהם אייך אוועקגעבען פאר פיער דאלאר.

— גוט. איך וועל אין א פאר שעה ארום אייך ברענגען א דעפאזיט. אבער איך מוז אייך זאגען דעם ריינעם אמת. איך וועל באקומען ארייבט קומענדע וואך. און דערווייל וועל איך זיך אריבערקלייבען צו אייך און קומענדע וואך וועל איך באצאלען דאס איבריגע.

די אלטעטשקע האט א קוק געטאן אויפ'ן מיידעל מיט איהרע אויסגעלאשענע גרויע אויגען. געטראכט: „וואס קען מען דא אנווערען. א פיין מיידעל און געהט מיט'ן אמת פון אויבען". און א שאקעל געטאן מיט איהר קליינעם דארען קאפ אויף יא.

שפעטער אין אבענד, ווען מען איז געזעסען ארום טיש ביים מאלצייט און די אלטעטשקע האט זיך אנגעשטרענגט צו דערצעהלען פינקטליך, ווי אזוי זי האט דעם טונקעלען צימער, א דאנק גאט, פארדונגען, איז אויף די רייד אנגעקומען דאס מיידעל. קינדיש, שעמעוודיג געבליבען שטעהן ביי דער טהיר. מען האט איהר געבעטען זי זאל קומען נענטער און אויך מיטעסען, אויף וואס זי האט אנגעענטפערט מיט א גלייך ווארט:

— א גאסט בעט מען עסען אבער ניט מיך, וואס איך וועל זיין אלע אבענד אין הויז.

און זי האט אוועקגעלייגט א צעקנייטשטען, פאפירענעם דאלאר אויפ'ן טיש, פון וואס עס האט זיך צעטראגען איבער'ן הויז א שארפער ריח פון אדעקאלאן.

אויך מארגען האט זיך דאס מיידעל אריינגעקליבען. געבראכט מיט זיך א קליין רענצעלע מיט זאכען. דעם גאנצען פריהמארגען געארבייט אויף דעם צימעריל. אויסגעהאנגען בילדלעך אויף די ווענד, פארבעט דאס בעטעל און עס אנגעצויגען מיט ווייסען, אויפגעהאנגען א ווייס פארהענגעל אויף דעם קליינעם פענסטעריל וואס איבער דער טהיר. האט פארשפרייט דאס טישעל מיט א ריינער צייטונג און אויך געהאט די געלעגענהייט צו זאגען דער אלטעטש-

קער, אז זי האָט היינט אָבענד אַ באַל ביי די לאַנדסלייט פון איהר חתן און דערפאַר וועט זי זיך איצט אביסעלע אויסשלאָפען.

זי האָט פאַרמאַכט די טהיר פון צימעריל, זיך אַריינגעלעגט אין בעטעל, געפיהלט, אַז איהרע מידע ביינער ציהען זיך אויס. און האָט געטראַכט, אַז דאָס וואָס דער צימער איז אַ טונקעלער, איז דאָך איהר גוט. נאָר נאָך איין זייט, אַ בעסערע, איז דאָ פאַר איהרעט־וועגען אין דער דאָזיגער נייער וואוינונג, וואָס דער אַריינגאַנג פון דרויסען קומט אַזוי אויס, אַז זי וועט קענען עמיצען אַרויפברענגען און ניט זיין געשטערט. דער סוף זאָל נאָר זיין אַ גוטער !

עס האָט זיך פאַר איהרע אויגען ווידער אַמאָל אַוועקגעשטעלט אַן אומבאַוואוסטער מיט איין עגבויער אין זיין האַנד און אָנגעהויבען צו בויערען אין איהר האַרץ. און זי האָט זיך איבערגעוואָרפען פון איין זייט אויף דער צווייטער און ניט געוואָלט זיך איבערגעבען צו דעם וועהטאָג. זי האָט ענדליך אַ שווערע און אַ מידע אָנגע־הויבען איינצושלאָפען און ניט פאַרגעסען צו בעטען ביי גאָט, אַז ער זאָל דעם טאָג אויסציהען וואָס גרעסער און ניט אַרונטערשיקען די נאַכט אַזוי גיך.

פונדעסטוועגען איז געקומען דער אָבענד און זיין צייט. אין הויז איז מען ווייטער געזעסען אַרום טיש ביים מאָלצייט.

עס צעעפענט זיך די טהיר פון טונקעלען צימעריל און דאָס מיי־דעל קומט אַרויס מיט צוואָוואָרפענע האָאַר. רייבט זיך די אויגען מיט ביידע הענט און איז אָנגעטאָן אין אַ ברייטער, רויטער קימאָנאָ פון ביליגען דאַרען זייד.

די הויזיגע וואַרפען זייטיגע אונרוהיגע בליקען.

דאָס מיידעל איז נאָך שטאַרק פאַרשלאָפען, מיער און איז נאָך ערגעץ אין דערמיט פון אַ חלום, ווייל זי האָט ניט געזעהן, וואָס עס טוט זיך אַרום איהר און האָט ניט געוואוסט אויף קלאָר וואו זי איז.

דער אַלטעטשקער קוקט זיך איבער מיט זיין ווייב.

די בחורים ווערען ווי פאַרשטיינערט, בלאַס און פאַרביג און צוריק בלאַס.

און אז דאָס מיידעל איז שפּעטער אַ פּאַרפּוצטע אַרויס פון הויז, האָט זיך די מאַמע אָנגערופן צו די קינדער : עפּעס גע־פעלט מיר ניט דאָס מיידעל.

דער אָבענד איז זיך אַוועקגעלאָפן אין הויז, ווי תמיד. מען איז געזעסן און עפּעס געפּלוידערט און נאָכדעם איז מען געגאַנגען שלאָפן. און אויפמאָרגן אויפגעשטאַנען און ווייטער איז דער אַלטער געגאַנגען אין שוהל אַריין און די בחורים זיינען אַוועק צו דער אַרבייט, און דאָס מיידעל איז שוין געווען אין דונקעלען צימער און דאָרט געשלאָפן. ביי טאָג זיך אויפגעכאַפּט. מיט צעוואָרפענע האָר און רויטע, ווילדע אויגען איז זי אַריין אין קיך און געבעטן ביי דער אַלטעטשקער אַ גלאָז טהעע, זיך געקלאָגט, אַז עס טוט איהר וועה די פּיס פון פיעל טאַנצען. און איז ווייטער אַוועק אין צימע־ריל שלאָפן.

אין אָבענד, ווען מען איז געזעסן אַרום טיש ביים מאָהלצייט האָט זיך דאָס מיידעל אויפגעכאַפּט און עס האָט ניט גענומען לאַנג און זי איז אַ פּאַרפּוצטע אַרויס אין גאַס. זיך פּאַרזאַמט אַביסעל און אַרויפגעבראַכט מיט זיך צוריק עמיצען.

די הויזיגע האָבען געהערט אין דעם עמיצענס רייד, אַז עס איז אַ מאַנסביל. די אַלטעטשקע האָט פּלוצים זיך עפּעס אָנגעהויבען אַריינצוגעהמען אין קאָפּ אַריין, נאָר זיך נאָך געטרייסט מיט דעם, אַז דאָס מיידעל האָט אַ חתן און דער מאַנסביל מוז עס זיין איהר חתן.

אין אַ קורצער צייט אַרום איז דאָס מיידעל אַוועק מיט'ן מאַנס־ביל פון הויז און איז באַלד צוריקגעקומען איינע אַליין. אָנגעצונ־דען די געז אויף אַ ווייל און זי צוריק אויסגעלאָשען.

די אַלטעטשקע האָט זיך באַנוצט מיט דער געלעגענהייט. איז אַריין אין טונקעלען צימעריל און געטראַכט : „אין דער פינסטער כדי זי ניט צו פאַרשעהמען, וועט זי ביי איהר בעטען ניט אַריינ־צוקומען אין הויז אַריין אין יענעם רויטען, זיידענעם העמד. מיט

גוטען מאכט מען א שלעכטען בעסער. זי האט דאך נאר וואס די גען פארלאשען און זיכער שלאפט זי נאך ניט".

— מיידעל, מיידעל!

אבער רוף די אויסגעלאשענע גען, וועט זי דיר ענטפערען? אזוי האט דאס מיידעל געענטפערט. האט זיך די אלטעטשקע דאס אריינגענומען אין קאפ אריין נאך מעהר. און האט ביי זיך אפגע־מאכט צו היטען דאס דאזיגע מיידעל היינטיגע נאכט. זי האט פון איהר באשלום קיינעם פון הויז ניט דערצעהלט. און זיך גע־ביטען מיט'ן אלטען'ס געלעגער, בכדי זי זאל קענען ליגען קעגען דער אפענער טהיר און קענען זיך איינהערען און איינקוקען צו דעם, וואס עס וועט אפשר זיך אפטהאן אין דער גרויסער שטוב.

א צייט לאנג איז די אלטעטשקע געלעגען אין איהר נייעם בעט, זיך געמאטערט און געטריבען פון זיך דעם שלאף. זי האט אבער ניט געקענט איהם בייקומען און איינגעדרימעלט, מיט דעם געדאנק, אז זי זאל זיך אין שלאף איינהערען צו דעם הויז. און דאס ווייסען קליינע קינדער, אז וואס מען נעהמט זיך אריין אין קאפ פאר'ן שלאף, ווערט ניט פארגעסען.

האט זיך טאקע די אלטעטשקע אין מיטען נאכט פלוצים אויפ־געכאפט, ווייל זי האט דערהערט עפעס א שפרונג ווי פון א קאץ. זי איז געבליבען ליגען אויפ'ן בעט מיט אפענע אויגען און מיט א שטילען אטהעם. און דערזעהן, ווי דאס מיידעל שטעהט אין א ווייסען העמד ביים אפענעם פענסטער פון דער גרויסער זאל מיט איהר קאפ ארויסגעבויגען צו דער גאס און פאכט מיט איהר האנד ווי זי וואלט עמיצען רופען.

נאכדעם איז דאס מיידעל אוועק פון פענסטער, ווי א שאטען. די אלטעטשקע האט זיך איינגעהערט. נאך שטילער פון א גנב האט עמיצער די טהיר געעפענט און נאכדעם האט זיך געהערט עפעס א גערעדעריי, ווי פליגען וואלטען ארומפליהען אין הויז. באלד ווייטער האט עמיץ געעפענט די טהיר אזוי ווי פריהער און

דאָס מיידעל איז שוין ווייטער געשטאַנען ביים אָפענעם פענסטער אין איהר ווייסען העמד און געשאָקעלט מיט דער האנד.

גאָט !... מיט גרויס מאטערניש האָט די אַלטעטשקע קוים דערלעבט דעם גרויען פריה־מאָרגען און האָט זיך געוואַשען ביים קראַן מיט קאַלטע וואַסער איהרע אויגען און הענד עטליכע מאָל מעהרער ווי תמיד. און קיינעם פון די הויזיגע ניט דערצעהלט פון דעם וואָס זי האָט געהערט און געזעהן, נאָר געוואַרט אַז אַלע מאַנס־בילען זאָלען זיך צוגעהן פון הויז, אַז געוואַרט ביז דאָס מיידעל איז ביי־טאָג ארויס פון טונקעלען צימער מיט צוואַוואָרפענע האָאר און מיט רויטע אויגען. געגעבען דער מיידעל א גלאָז טהעע, און אַז יענע האָט זיך אָנגעטרונקען, האָט די אַלטעטשקע איהר דערלאַנגט דעם פאַפּירענעם, שמעקענדיגען דאָלאַר, וועלכען זי האָט ביי דער מיידעל גענומען, און געזאָגט:

— מיידעל, קינד, אָט האָסטו דיין דאָלאַר און זוך דיר איין אַנדער צימער !

אַ מעשה וועגן אַ מענשען

ער האט זיך קוים דורכגעשלעפט די שול. געטרוימט צו געהן ווייטער, ווי זיינע חברים זיינען אוועק.

זיין פאטער איז שוין אבער ניט מעהרער געווען צווישען די לעבעדיגע און די מוטער איז אויסגעגאנגען פון הונגער, מיט זיין שוועסטער'ס קליינע פארדינסטען.

איז ער אוועק אין שאפ ארבייטען. זיך אויסגעלערענט די אר־בייט, געווען פלייסיג און גוט פארדינט.

האט פארגעסען זיינע שול־חברים און באקומען נייע.

איינער פון זיינע חברים האט מיט דער צייט אפגעשפארט עט־ליכע דאלאר און איז אוועק ווערען א געשעפטסמאן. זיך געבעטען ביי „איהם" ער זאל פארלאזען דעם שאפ און געהן אלס א שותף מיט איהם.

ער האט געטראכט, אז זיין פריינד איז גאר ניט אזא פעהיגער און דערצו נאך א ליגנער און ניט געוואלט מיט איהם געהן און געבליבען ביי דער ארבייט.

די מוטער זיינע האט אנגעהויבען אויפצולעבען. אפצוצאהלען די חובות פון איהר מאנ'ס קרענק און טויט.

און ער האט נאך אלץ געטרוימט פון שטודירען און עס אפ־געלעגט אויף א בעסערע צייט.

דערווייל האט זיין שוועסטער חתונה געהאט, האט זיך די מו־טער ווייטער פארשולדיגט. און ער האט ווייטער געארבייט א גוטמוטיגער און א שטילער, און די מוטער האט געצאהלט חובות.

איינמאל געהט ער אזוי אין גאס, מיטאג צייט, און באגעגענט זיך מיט זיין פריינד, דעם געשעפטסמאן. יענער האט איהם באלד דערקענט. און זיך נאכגעפרעגט צי ער ארבייט נאך ביי יענעם.

און אויסגעהערט זיינע ווערטער מיט זעהר פיעל הארץ און איהם פארגעשלאגען צו ווערען א בוכהאלטער ביי איהם אין געשעפט.

ער האט זיין פריינד'ס פארשלאג אנגענומען און האט אנגעהויבען צו פאהדיגען מעהרער ווי אלס פשוט'ער ארבייטער.

די מוטער זיינע האט זיך ווייטער ארומגעצאהלט און אנגעהויבען צו פילען ברייטער און אויך געטראכט, אז איהר בחור זאל מיט גאט'ס הילף אויף „עפעס" לערנען.

דארף גאט פיהרען אזוי, אז די מוטער, אין איהרע בעסטע יאהרען, זאל פלוצים שלאף ווערען. בעט זיך ביי איהר דער זוהן:

„מאמע, געה אין שפיטאל".

זי וויל ניט הערען און האט גוטע האפנונגען גיך געזונד צו ווערען: זי האט דאך נאך גאר קיין נחת ניט געהאט פון איהרע קינדער.

אין די מוטער געלעגען אין בעט אזוי לאנג ביז זי איז געשטארבען און ער איז געבליבען אליין.

צו דער שוועסטער האט ער ניט געוואלט געהן. האט זי פיינט געהאט, ווי עס טרעפט זיך, אז מען האט פיינט א שוועסטער.

האט ער אליין ערגיץ געוואוינט אין א צימעריל.

די צרות פון זיין מוטער'ס טויט האבען אין איהם אנגעהויבען צו צוברעכען די פעהיגקייטען צו טהאן זאכען, וואס אנדערע זאלען ניט האבען געקענט טאן.

און ער האט אנגעהויבען פיהלען, אז ער דארף א פרוי פאר א חבר, פאר א מאמען צו זיינע קינדער און דערהויפט קליינע קינדערלאך, קינדערלאך זאלען ארומלויפען אין זיין הויז.

ער האט געקאנט א סך מיידלאך.

און האט אזוי געטראכט:

„דאס מיידעל איז א פיינע און א שעהנע, קומט זי אבער פון א רייכען הויז און ער האט ניט די כחות זי צו מאכען גליקליך.

יענע מיידעל איז פון אן ארימער הויז, איז זי אבער ניט נאך זיינע געפיהלען.

א דריטע האָט איהם ליעב און ער פיהלט צו איהר קיינע פאַר־בינדונגען...

אַט אזוי האָט ער געטראַכט און געוואַרט ביז עס איז געקומען א צייט און ער האָט געפונען דאָס מיידעל, וועלכע ער האָט גע־מיינט, אַז זי איז זיין פּאָר.

האָט ער אין זיך אַנגענומען כוחות און איינמאָל אין אן אבענד דער מיידעל געזאָגט, וואָס ער טראַכט וועגען איהר. און זי האָט איהם קאַלט אָבגעזאָגט.

און נאָכדעם איז ער א צייט ארומגעגאַנגען ווי א שאָטען, און ניט געקענט פאַרגעסען דעם פּאַטש אין פּנים און געוואָלט באַגעהן זעלבסטמאָרד, אָדער גאַר אוועק אין איין אַנדער ווייטער מדינה.

זיין צעבראָכענע האַרץ האָט זיך אָבער אַנגעהויבען צו פאַר־היילען און פון דעם מיידעל האָט ער זיך געמאַכט ניט צו טראַכ־טען און ער איז געבליבען אליין אין זיין צימעריל.

און איז אזוי פאַרבליבען א בחור.

עס האָט זיך אָבער אָפּגערופען אויף זיין געזונד און ער האָט שוין ניט געקענט מיט אזא פּינקטליכקייט ערפילען זיינע פליכטען אלס בוכהאַלטער, טראָץ וואָס זיין פריינד'ס געשעפטען האָבען אַלץ מעהר געוואַקסען.

ער האָט איינמאָל מיט זיין פריינד, אָפענהערציג זיך דורכגע־שמועסט.

יענער האָט גענומען די געלעגענהייט און איהם אַראָפּגעזעצט פון בוכהאַלטער אויף עפּעס איין אַנדער אַרבייט ארום געשעפט. און דערווייל זיינען די יאָהרען געפלויגען.

ער איז פאַרעלטערט געוואָרען נאָך מעהרער פון זיין פריינד, וועלכער איז געוועזען עלטער פון איהם.

עס פלעגט איהם אַמאָל אַרומכאַפּען אזא בענקעניש, פאַר וואָס ער האָט ניט חתונה געהאַט פריהער אין די יונגע יאָהרען. איצט איז שוין שפּעט, פלעגט ער טראַכטען.

און ער האָט איינגעזעהן, אַז א יונגער מענש וואָלט אויף זיין

ארט מעהרער אויפגעטאן פאר זיין פריינד'ס געשעפט, האט ער אליין האלב אין שפאס און ווי זיך באקלאגט: אז ער ווייסט ניט פאר וואס די עלטער באפאלט איהם אזוי שנעל.

זיין פריינד האט איהם אויסגערעדט פאר וואס ער טראכט וועגען אזוינע זאכען.

אבער איינמאל, ווען ער איז אין אנפאנג פון וואך געקומען אין זיין פריינד'ס געשעפט, האט ער געטראפען א יונגען בחור'ל טאן זיין ארבייט.

און דער בעל־הבית איז געווען זעהר פרייטדליך און איהם אריינגערופען און מיט איהם גאר געשמועסט עפעס פון הארציגע זאכען. און ערשט צולעצט איהם אזוי געזאגט:

— הער זשע אויס, ביל, ווי איך זעה ווערסטו עלטער פאר דער צייט. דיינק איך, אפשר איז די ארבייט שווער פאר דיר. נו, זאל איך עס צוזעהן און דיך לאזען פאלען?

ביל איז געוועזען אן עהרליכער נאר, דאס האט ער אליין אויך געוואוסט און דערפאר האט ער געשוויגען און געווארט, וואס זיין רייבער פריינד וועט ווייטער זאגען.

— און דערפאר — האט דער געשעפטסמאן ווייך און מיט א שמייכעל פארטגעזעצט — מיין איך, אז עס וועט זיין א יושר, אז דו זאלסט אויף זיך אנהויבען מעהרער אכטונג צו געבען, נעהם דאס לעבען אביסעל גרינגער. און קלויב דיר אויס עפעס א גרינ־גערע ארבייט, מאקע ביי מיר אין שאפ. און וועסט שוין פון היינט אן און ווייטער ארבייטען אויף דיין אייגענעם חשבון וועסטו גאר אנדערש און לוסטיגער ארבייטען. צווישען יונגע לייט וועט אין דיר אפשר דאס בלוט אנהויבען צו רוישען בעסער און שטארקער און וועסט נאך איגנער ווערען.

האט ביל געשאקעלט מיט'ן קאפ און זיך אויסגעקליבען די מאשין ארבייט.

און ער איז געזעסען ביי דער מאשין יאהר איין יאהר אוים. זיין פלייצע האט זיך איינגעבויגען.

זיינע אויגען זיינען גרין און קליין געווארען.

זיין קאפ איז געווארען א נאקעטער און אויף דער רעכטער זייט פון זיין פארגעלטען שטערען האט זיך א דונקעלער פלעק באוויזען.

זיינע ציינער האט ער פארלארען און ער האט שוין ניט גע־קענט עסען.

ער פלעגט נאר לעבען אויף קאווע מיט געפרעגעלטע אייער און די זעמעל פלעגט ער איינווייקען אין דער קאווע און עס אזוי ארונ־טערגעשליגגען.

איז עס איהם נמאס געווארען אט אזא מין טרינקען און אזא מין עסען, האט ער אנגעהויבען טרינקען אויף אן אנדער מאס.

און פלעגט זיצען ביי דער מאשין א פרעהליכער.

און יונגען זייבען געקומען און יונגען זייגען אוועק פון דעם דאזיגען געשעפט, און ער האט געדענקט א יעדען בחור און גע־וואוסט איטליכענס שוואכקייטען, און אויב עס איז עפעס קאמישעס געוועזען אין עמיצען האט ער עס גוט געדענקט, און ווען ער פלעגט זיך גוט אנטרינקען און זיין פרעהליך, פלעגט ער שוין פאר די אר־בייטער איבערדערצעהלען יענעמס שוואכקייט און נאכקרימען ווי א צווייטער איז געוועזען קאמיש ביי זיין ארבייט.

ער איז געוועזען שטאלץ אויף דעם, וואס ער איז דער עלטס־טער ארבייטער אין שאפ. און איז געוועזען דער איינציגער, וואס האט געקענט זיך אוועקשטעלען און ארויפלייגען זיין דארע האנד אויף איינעמס פלייצע און יענעם דערצעהלען א מעשה, ווי אזוי זיין פריינד האט דעם דאזיגען שאפ אנגעהויבען ערגיץ אין א קליינעם ארט, פארוואָרפען פון אלע עקען מיט אלטע געביידען. ווי אזוי דער בעל הבית איז זייגער אן אלטער פריינד, מיט איהם צוזאמען געארבייט צוריק מיט יאהרען ביי אן אנדער באס, הא, הא, ווי האט ער געהייסען... יא, יא, אמאליגע צייטען!

און דערביי פלעגט ער אנהויבען צו שפאצירען איבער'ן שאפ מיט פארלייגטע הענד אויף הינטען, פון וואס זיין אויסגעבויגענע פלייצע פלעג אויסזעהען ווי א בערגעל אויף א פרישען קבר און

פלעגט מאַרנע שמייכלען מיט זיינע נאַקעטע, אָנצייגיגע יאַסלעס.

בילל האָט אין זיינע קינדערשע יאָהרען ווייניג געלערענט פון גאָט און זיינע וועגען, און איצט אויף זיין עלטער האָט ער איהם שטאַרק אויסגעפעהלט. קיין היים האָט ער ניט געהאַט, קיין חברים האָט ער ניט געהאַט, ווייל אַלע זיינע שול־חברים זיי־נען ערגעץ ארויפגעקראָכען אזוי הויך, אז ער האָט נור פון צייט צו צייט געקענט זעהען וועגען זיי אין די צייטונגען.

האָט איהם זעהר און זעהר געפעהלט אַ גאָט אין וועמען ער זאָל גלויבען. און אז ער האָט ביז איצט ניט געפונען, וועט ער שוין ווייטער ניט זוכען. און דערפאַר האָט ער אַי שבת אַי זונטאָג געטרונקען און געטרונקען איבער דער מאָס. און זיינע קליינע פאַרדינסטען פלעגען אַוועקגעהן און ער פלעגט ניט קענען באַצאָה־לען פאַר זיין וואָהנונג.

האָט מען איהם פון צימער ארויסגעוואָרפען.

און אז בילל איז געקומען און דערזעהען, ווי זיין ביסעל אָרימ־קייט ליגט אין אַ בערגעלע אויפ'ן גאַס, האָט ער זיך געלאָזען געהן איבער דער שטאָדט, מיט פאַרלעגטע הענד אויף הינטען — און פאַרטזעצונג קומט...

דער איינברעכער

דער אײַנברעכער.

שפעט ביינאכט איז ער אויפגעשטאנען שטילערהייד, אויף זיך עפעס אנגעטאן און נאך שטילער ארויס פון הויז, אז זיין פרוי און קינדר זאלען ניט דערהערען.

אז ער איז ארויס פון הויז, איז ער געבליבען שטעהן פון יע־נער זייט טהיר, זיך איינגעהערט א ווײלע און נאכדעם גענומען שפאנען מיט זיינע לאנגע פיס.

די זייט פון גאס, וואו זיין הויז איז געשטאנען, איז געווען איינ־געהילט אין שאטענס און די קעגענאיבער גאס איז געלעגען אין דעם ווייסען ליכט פון דער לבנה.

ער האט באדראפט אריבערגעהן צו דער ליכטיגער זייט גאס און זיין לאנגער שאטען האט זיך איהם געיאגט אין דער זייט, און ער האט זיך ארומגעקוקט פון אלע זייטען, א צושראקענער, איינער אליין מיט זיין שאטען.

ער האט אפילו באמערקט, אז אין דער שאטענדיגער זייט פון גאס לייכט זיך דארט אין הויז, וואו די „אלטע מוידען" וואהנען. אבער דאס האט איהם ניט אפגעהאלטען. ער האט נאר א ברום געטאן עפעס א קללה אויף די „אלטע מוידען'ס" קעפ פאר וואס זיי זיצען אזוי שפעט ביינאכט, און, ניט באמערקענדיג. ווי איינע פון יענע „אלטע מוידען" זיצט דארטען אויפ'ן באלקאן, האט ער ווייטער גענומען זיך רוקען ביי די זייטען פון די הייזלעך.

ער איז געקומען צו דער הויז, אין וועלכער ער האט באדארפט אריינברעכען.

די דאזיגע הויז איז געווען א ווייס־געפארבטע און ארומגע־רינגעלט מיט הילצערנע שטאכעטען. עס איז געווען אפגעגאסען פון האך ביז'ן באלקאן מיט א גלאנציגען ווייסען ליכט פון דער

לבנה. נאר די פענסטער זיינען געווען שווארצע און בלינדע און דעם „איינברעכער" האט געשראקען, טאמער שטעהט דארט אימי־ צער הינטער די בלינדע פענסטער און קוקט אויף איהם.

נאר אז ער האט א טראכט געטאן, אז דער בעל־הבית פון הויז איז אוועקגעפאהרען, האט ער זיך בארוהיגט און אריבערגעוואַרפען איין פוס נאך דער אנדערער איבער די שפּיציגע שטאכעטלעך, זיך ווייטער ארומגעקוקט און איז באמעלעך אוועק צום פענסטער, וועל־ כעס האט ארויסגעקוקט אויף'ן הילצערנעם הויכען פּליים פון דעם שכנ'ס הויז.

דורכגעהענדיג דאס קליינע גערטענדעל, האט ער זיך געהיט ניט אנצוטרעטען אויף די קווייטלעך, וועלכע האבען אין קיילעכ־ דיגע שורות'לאך געוואקסען אויף די רונדע בייטעלעך — ווייל זי, צו וועמען ער וויל איצט איינברעכען, פלעגט זיי יעדען אבענד באשפּריצען מיט וואסער.

און אויפ'ן ווייכען זאמד, מיט וועלכען די שטעגלעך פון גער־ טעלע זיינען געווען באשאטען, האט ער מורא געהאט צו געהן אזוי, אז זיינע טריט זאלען זיך דארט איינפּרעסען, ווייל מארגען וועט קו־ מען דער בעל־הבית פון דער הויז און עם קען געשעהן אז ער וועט געפינען א טראט אין. זאמד און וועט אנהויבען זוכען און נאכשמע־ קען און עפּעס וועט ער דערקענען און מאכען א טומעל.

איז ער, דער „איינברעכער", געגאנגען מיט די שפּיצען פון זיינע שיך, און אזוי ווי ער האט נאר באוויזען צוצוקומען צום פענס־ טער, ביי וועלכען ער האט מיט איהר אפּגעמאכט צו טרעפען זיך — האט זיך פּלוצלונג דערהערט פון ערגעץ א קוויטש און א לוי־ פעריי. א טהיר האט א קלאפּ געטהאן. עס איז געווארען א טו־ מעל:

—א גנב ! א גנב !

ער האט זיך שטארק דערשראקען. ער האט געוואלט א שפּרונג טאן אויף צוריק און אריבער דאס געסעל, האט זיך איהם פארגע־ שטעלט, אז מען וועט איהם אפשר נאכיאגען און דערקענען.

ווי וועט ער דאמאלט קענען ווייזען זיין פנים אויף דער וויי־
סער וועלט ?

ער האט געכאפט א קוק צום פענסטער. זי איז געשטאנען
האלב ארויסגעבויגען, מיט צולאזענע האאר און שטומערהייד גע־
ווארפען מיט איין האנד אין דער נאכט אריין. ער האט פאר־
שטאנען, אז זי בעט זיך ביי איהם ער זאל אנטלויפען.

וואו לויפט מען ?

דערווייל איז געווארען שטיל אין גאס. דער „איינברעכער"
איז געשטאנען, ווי א פארפרוירענער, ניט ווייט פון אפענעם פענס־
טער און געקוקט אויף איהר האנד, וועלכע האט זיך געשאקעלט אין
דעם ברייטען ארבעל פון איהר נאכט־העמד, ווי דאס צינגעל אין
א גלאק.

די „אלטע מוידען" זיינען ארונטער פון באלקאן, זיך דורכגע־
שמועסט, שמייכלענדיג, וועגען דעם גוטען „ביסען", וואס דער צו־
פאל האט זיי צוגעווארפען און באלד האבען זיי זיך א לאז גע־
טאן איבער דער גאס און געמאכט א געוואלד, וועלכער האט צו־
שטערט די שטילע ליכטיגע נאכט.

—א גנב ! א גנב !

דער „איינברעכער" האט א קוק געטאן אז עס האלט שמאל,
האט ער זיך א ווארף געטאן צום הויכען פלויט און אנגעהויבען צו
קריכען. א פאר מאל ניט געטראפען קיין שפאלט, אין וועלכען זיין
פוס אריינצושטעקען, נאר באלד איז איהם געלונגען צו דערלאנגען
מיט א פוס דעם זוים פון פלויט. ער האט זיך קוים מיט מאטער־
ניש אריבערגעווארפען דעם פלויט און ארונטערגעפאלען פון יענער
זייט אין שכן'ס הויף אריין.

ער איז א ווייל געלעגען באוועגלאז און האט געמיינט אז ער
איז אינגאנצען צעשאטען געווארען. נאר באלד האט ער דערהערט
ווי טהירען עפנען זיך און עס איז שוין געווארען א גרויסער גע־
לאף, האט ער זיך גיך אויפגעהויבען פון דער ערד, דערפיהלט, אז

עס ציטערט אויף איהם די גאנצע הויט און האט זיך ארומגעקוקט:

פון אויבען — הימעל, און ארום איהם איז א הויכער פלויט. דא אין הויף צו פארבלייבען האט ער מורא געהאט, ווייל דער הויף האט זיך אנגעהערט צו דעם „הויכען נפתלי'ן". מעהר האט ער ניט באדארפט, נאר אז דער הויכער נפתלי זאל ארויסלויפען און אנפאלען אויף זיינע ביינער.

ער האט זיך דערמאנט אן גאט, דארטען אין ווייסען הימעל, און איהם אין דער שטיל געבעטען אן עצה, ווי אזוי ער זאל זיך איצט ארויסדרעהען פון דעם דאזיגען פלאנטער. און דערפאר טוט ער א נדר, אז ער וועט אהיים קומען און פאלען צו דאס שוועל פון זיין הויז און אנהויבען ליעב צו האבען זיין ווייב און זיין קינד, און ער וועט שוין אין זיין גאנצען לעבען היטען די שוועלען פון זיין היים.

און אזוי האט ער זיך איבערגעגעבען אין די הענד פון וויי־טען הימעל און האט זיך א לאז געטאן צום פלויט און זיך גענו־מען דראפען מיט זיינע הענד און פיס, און אז ער האט שוין גע־האלטען ביים אריבערשפרינגען אויף דער אנדער זייט, האט מען איהם דערזעהען און עס איז געווארען א גוואלד:

— אט איז ער, קינדער, אט איז ער!

ער האט געמוזט צוריק ארונטערשפרינגען אין הויף אריין און האט גענומען לויפען. ער האט שוין ניט געוואוסט וואס ער טוט, איז ער אריין אין דער שטאל וואס איז געווען אין הויף. די טהיר פון שטאל איז געווען א צעעפענטע, האט ער זי געלאזען אן אפענע. דארט האט ער דערזעהען א לייטער, און איז ארויפ־געקראכען מיט דעם לייטער נאך שנעלער ווי א קאץ קען קריכען, אז ער אליין האט זיך געוואונדערט פון וואנען עס נעהמען זיך ביי איהם אזוינע כחות.

אויפ'ן בוידים פון שטאל איז געווען א סך שטרוי. ער איז אריינגעקראכען הינטער'ן שטרוי מיט די הענד האט ער דאס איינ־

געפרעסטע שטרוי לויז געמאכט און מיט זיין קאפ זיך גערוקט אלץ טיפער און טיפער. דאס שטרוי האט איהם געשטאכען אין פנים אריין. אבער ער האט עס אנגענומען פאר ליעב און געטראכט, אז ער וועט אזוי איבערליגען אין שטרוי, ביז דער טומעל וועט איבערלייפען.

דערווייל איז דער עולם געווארען ווילדער. מען האט דאך איהם שוין געזעהען, דעם גנב. מען איז אריבערגעשפרונגען דעם פלויט.

דער „הויכער נפתלי" איז אויך ארויס און דערהערט, אז דער גנב איז ביי איהם אין הויף.

— אזא מעשה, קינדערלעך, מיינע פערד וויל ער מיר גאר ארויסציהען און מיך לאזען אויפ'ן וואסער.

— ער מוז זיין אין שטאל, רב נפתלי, ביי אייך אין שטאל. לויפט גיכער — האבען איינינע מיט א מאל געשריען — ווייל ער קען דאך טאקע ארויסציהען די פערד אייערע.

מען איז אוועק אין שטאהל. דער הויכער נפתלי איז אריין אינעווענינ, און דער עולם, וואס האט זיך שוין דורכגעמישט מיט איינינע ווייבער, איז געבליבען אין דרויסען.

דורך דער אפענער טהיר האט מען צו דעם הויכען נפתלי אריינגעשריען אלערליי עצות.

איינער האט געזאגט:

— זוכט איהם אויפ'ן בוידים!

נפתלי איז ארויף מיט'ן לייטער. אין האנד האט ער מיטגענומען פון שטאל א מיסט־גאפעל.

און עס האט ניט גענומען לאנג, ווי מען האט דערהערט נפתלי'ס רופען:

— קינדער, איך האב איהם געפאקט!

מען איז באלד ארויפגעקראכען, צו צוויי און צו דריי מיט א מאל איז מען געקראכען איבער דעם שמאלען לייטער.

דער הויכער נפתלי האָט געוויזען אויף אַ פּאָר שיך, וועלכע מען האָט פון אָנפאַנג גאָר ניט געעקנט זעהען אין דער פינסטער. נאָר אז מען איז אַביסעל געשטאַנען און זיך איינגעקוקט, האָט מען אנגעהויבען צו זעהען ווי צוויי שיך פון א מענשענ׳ס פיס שטיקען ארויס פון דעם געלבליכען שטרוי.

— וואָס שווייגט איהר ?

— אז שוין יאָ געכאַפּט, זאָל זיין געכאַפּט !

— מען דאַרף אונטערצינדער דאָס שטרוי.

אזוי האָט מען זיך געהיצט פון אַלע זייטען. נאָר דער „הויכער נפתלי" האָט געשוויגען. און אז אַלע האָבען שוין אָפּגעזאָגט וואָס יעדער האָט געהאַט צו זאָגען, האָט ער א מאַך געטאָן מיט דער האַנד :

— איצט האָבען מיר צייט, קינדערלעך, ברענט ניט אזוי, ער וועט דאָך ניט אַנטלויפען.

און דאָס ערשטע האָט ער אַ נעהם געטאָן דעם גאָפּעל און מיט זיינע צייהנער א קראַץ געטאָן די ארויסשטעקענדע שיך :

— עי, זאָג ווער ביזטו ?

עס איז ניט געקומען קיין ענטפער.

— דו זאָגסט ווער דו ביזט, און וואָס דו האָסט געוואָלט אין מיין שטאַהל, צי ניין ?

און אזוי ווי עס איז ניט געקומען קיין ענטפער פון הינטער דעם שטרוי, האָט דער הויכער נפתלי מיט א כעס א כאַפּ געטהאָן דעם גאָפּעל און איהם אריינגעשטאָכען אין די שיך אריין.

— האָסט נאָך צייט, איידער איך לאָז דיר די נשמה ארויס. זאָג ווער דו ביזט.

; אז מען האָט דערזעהען, אז שטעכען שטעכט ער איהם און יענער ליגט דאָרט אין דעם שטרוי און שווייגט, איז דאָס עפּעס אויס־געפאַלען מאָדנע. מען איז צוגעלאָפען מט א סף הענד און א כאַפּ געטהאָן די שיך און אנגעהויבען צו שלעפּען דעם גנב פון דעם שטרוי

ארויס.

אימיצער האט דערווייל געבראכט א לאמטערנע, און אז מען האט דעם מענשען פון דעם שטרוי אינגאנצען ארויסגעצויגען און צוגעטראגען די לאמטערנע צו זיין פנים, האט מען איהם מיט שרעק דערקענט און נאך מיט מעהר שרעק פון איהם זיך אפגעצויגען אן א זייט — ווייל ער איז געווען טויט.

געלעכטער

אויסגערונען האט באדארפט צו ווערען אין זיין מאמעס בויך, אט יענע, וואס האט אויסגעטראכט דאס לאכען.

און אויב ער איז געבוירען געווארען צו ווייזען דער וועלט זיין גרויס קלוגשאפט פון לאכען, האט ער כאטש באדארפט זיך אויסברעכען עפעס איין אבר, בשעת ער האט דעם ערשטען לאך געטאן.

און אויב ער איז געבליבען א גאנצער פאר וואס איז די וועלט ניט איבערגעקערט געווארען — פאר וואס האט זיך די גאנצע ערד ניט געטאן א שיט אויס פון יענער זייט גרעניץ, אין אש און פארעך — און זאל ער געוועזען בלייבען איינער אליין מיט זיין צעשפרייטען מויל ?

און ניט גענוג וואס אזא נארישע זאך איז פארבליבען, אזוי ווי א הארב אויף די פלייצעס פון דער וועלט, קומען צוגעהן קלוגע מענשעלאך און קנאקען מיט זייערע צינגער, אז לאכען איז גוט צו דעם געזונד פון דער וועלט — א שעהנע מתנה צו דעם געזונד !

נאר לאמיר בעסער אליין הערען, וואס עס האט געטראפען.

איינמאהל איז ער געגאנגען, אויף זיינע געוועהנליכע שפאצירען, אין גאס, האט זיך איהם פארגלוסט, צו צוגעהן צו א גרויסען פענסטער פון א ווארשט געשעפט, וועלכעס איז געוועזען באהאנגען, מיט אנגעפלאכטענע קליינע, רויטינקע „הינטעלעך“. דאס פענסטער איז געוועזען שטארק באלויכטען און פוןביידע זייטען מיט לאנגע שפיגלען. ער צעעפענט זיין מויל און באטראכט זיינע צייהן, אין איינעם פון די לאנגע שפיגלען.

האט ער דערזעהן אז אין איינעם פון זיינע צייהן איז דא א קליין לעכעל קען נאך דער צאהן אנהייבען צו פוילען, און א צאהן צו

פארלירען איז ניט אזא פריילעכע זאך, האט ער געטאן א טראכט. און איז באלד אוועק מיט שנעלע טריט צו א דענטיסט.

ביי דעם דענטיסט אין קארידאר האבען געברענט עלעקטרישע לעמפלעך. און אזוי ווי אויף אלע טהירען פון ניו יארק שטעהט אנגעשריבען „שלעפ" אדער „שטופ", אזוי איז אויך דא אין קארי־דאר געוועזען אנגעשריבען אלערליי אויפשריפטען. איטליכער אויפ־שריפט האט געהאט ביי דער זייט אויסגעמאהלט א האנד מיט א אויסגעשטרעקטען פינגער.

איינער אזא אויפשריפט איז געהאנגען ניט ווייט פון צווי טהירען און זיך געלעזען: „קומט גלייך אריין, שלעפט די טהיר". דער אויסגעשטרעקטער פינגער פון דער האנד נעבען אויפשריפט האט געוויזען צו איינער פון די טהירען.

ער האט ניט געוואוסט וועלכע טהיר.

אויף גאט'ס באראט האט ער א שלעפ געטאן איינע פון די טהירען און אריינגעטראפען צו דעם דענטיסט אין זיין ארבייט־צימער.

ער איז אביסעל צעמישט געווארען, אפשר שטערט ער איהם אין זיין ארבייט?

— וואו איז אייערווארט־צימער, דענטיסט?

דער דענטיסט איז צוגעקומען נעהנטער, זיך א נויג געטהאן, איהם באטראכט פון קאפ ביז די פיס. זיינע רויטינקע באקען האבען געשמייכעלט מיט קליינע גריבלעך.

— ביי מיר אין א צאהן איז דא א קליין לעבעל, דענטיסט.

— גוט, מיר וועלען עס שוין פארשטאפען. געהט אריין דורך דער דאזיגער טהיר און זעצט זיך צו א ביסעל — האט דער דענ־טיסט געעפענט א טהיר רעכט'ס און איהם אריינגעלאזען אין א צימער, וואו עס האבען שוין געווארט אנדערע.

ער איז נאך מעהרער געווארען צעמישט, שוין איין אלטע גע־

וואהנהייט, פון דעם וואס ער איז אריינגעקומען אין א הויז צווישען פרעמדע מענשען.

האט ער זיך אוועקגעווארפען אויף דעם דיוואן, ביי דער זייט און נאר וואס אנגעהויבען צו פיהלען אז זיין צעמישטקייט הויבט אן צו פארגעהן.

פלוצים דערהערט ער, ווי מען לאכט. קוקט ער זיך ארום, באגעגענט ער די גרויסע אויגען, פון א פרוי. באמערקט אז די פרוי האט א לאנגליכען נאז מיט איין הארביקעל, און א לאנגען, מאגערען פנים און זעהר ווינציג האר אויף איהר קאפ, וועלכע זיינען פארדרעהט אין א שפיציגען קובלעק.

די דאזיגע פרוי כאפט אוועק איהרע גרויסע אויגען אין א זייט, גיט זיך א בויג איין צו דער אנדער פרוי וואס זיצט נעגען איהר, ביידע שיסען אויס מיט א געלעכטער, ווי עס זעצען ארויס אויפגעעפענטע פלעשער מיט שטארקען וויין.

ער קוקט זיך ארום עס איז אין צימער קיינער ניטא, חוץ די צוויי פרויען, נאר ער אליין. זיי לאכען פון איהם.

עס געדויערט א פאר מינוט. זיי זיינען שטיל. שלעקערצען און ווישען זייערע אויגען, וואס זיינען אנגעגאסען מיט טרעהרען. שמועסען אין דער הויך אזוי ווי זיי וואלטען עפעס וועלען פארשרייען.

ער הערט זיך איין אין זייער געשפרעך. ער איז זיכער אז איינע פארשטעהט ניט וואס די אנדערע זאגט. זיי ווילען איהם נארען און מען רעדט פון היימישע זאכען, אבער אהן א פארבינדונג. איינע זאגט:

— מארגען איז אן אויספערקויף ביי „וואנעמייקער“. —

די אנדערע זאגט מיט ארפגעלאזענע אויגען צום דיל:

— מיין קוזינע עבריגט אויף לעהרערין וואלסטו געגלויבט? —

און מען שיסט ווידער ארויס אין א געלעכטער, מען ווארפט

זיך אהין און א הער, פון די אויגען רינען, ביי זיי טרעהרען און עס פאלען פון זייערע האר קעמלעך אויף דעם דיל אראפ.

גאט אין הימעל! וואס איז דא מיט איהם?

ער הויבט אן באטראכטען זיינע שיך, זיינע קליידער, טאפט מיט זיינע הענד דעם שניפס און דעם קאלנער. אלס אויף דעם ארט.

זיין גאנצער פנים ברענט. איז אונרוהיג און קען זיך קיין ארט ניט געפינען. פרובט ער ארויסקוקען אין גאס דורך דאס פארהאנ־גענע פענסטער. אין גאס לויפען מענשען, פערד און וועגענער, קינ־דער פלאנטערען זיך זאמלען זיך צענויף אין רעדלאך און באלד צו־שיטען זיי זיך און אנטלויפען ערגעץ.

איצט דאכט זיך איהם אז די פרויען לאכען פון איהם דערפאר וואס ער בויגט זיך אזוי ארוים אין פענסטער.

זעצט ער זיך אוועק גלייך, קוקט אויף דער סטעליע. באמערקט, אז די סטעליע איז ניט ווייס, נאר בלאהוויים און ארום דעם שענדע־ליר איז דא א רויטער קארניז.

פאר וואס־זשע פלאמט זיין פנים, טראפענס שווייס רינען פון זיין שטערען און זיינע האר זיינען נאס.

עס פאלט איהם איין אז ער זאל זיך אנכאפען מיט ביידע הענד ביי זיין לינקער באק און אנהויבען צו קרעכצען.

ער טוט אזוי, קרעכצעט פון אנהייב שטיל, וואס א מאהל הע־בער און שטארקער, ווי עס וואלט איהם טאקע וועה געטאן א צאהן.

ער פארמאכט זיינע אויגען, צעוויעגט זיך אהין און אהער און קרעכצט.

די פרויען ווערען אויפמערקזאם, ציהען אוים זייערע פנים׳ער און שווייגען.

און באלד שיטען זיי אוים ווידער אין א געלעכטער ער פיהלט אז זייער לאכען איז שטארק ווי א ווינד און עס הויבט איהם פון זיין ארט.

ער הויבט זיך אויף, האלט זיך מיט ביידע הענד ביי זיין לינ־

קער באק, א ווײַלע שטעהט ער אזוי אין מיטען הויז אנגעשפארט אויף דעם ברעג פון לאנגליכען טישעל.

טוט א קלאפ מיט ביידע הענד אן טיש, און א פראל מיט דער טהיר און אנטלויפט אין גאס. קוקט זיך ניט ארום נאר לויפט און שלאגט זיך אן אין די זייטען פון פארבייגעהער. רעדט צו זיך אליין, אז זיינע צייהן װעלען שוין פוילען, פוילען...

די שטומע מאַמע

א.

דאס מיידעל האט זיך אריינגעצויגען אין א נייעם צימער, וועל־בעס האט פארמאגט א שמאל פענסטער צו דער גאס און א טיר, וואס האט זיך געעפענט אין דער וואהנונג.

די נייע באלעבאטים זיינען נאך גאר יונגע מענשען, אבער דער מאן און זיין ווייב, זאל גאט ניט שטראפען, ביידע טויב שטומע.

און דאס מיידעל האט גרוים הארץ קלעמעניש, ווען זי באדארף מיט זיי עפעס ריידען.

כאטש א סך ריידען האט דאס מיידעל פיינט.

זי האט זיך פארנומען פון איהר אלטען צימער דערפאר, וואס זי האט דארט לאנג געוואהנט און מען איז מיט איהר אזוי היימיש געווארען און געקראכען מיט די שטיוועל אין הארץ אריין.

און עס איז פאר קיינעם ניט קיין סוד, אז זי איז שוין איין עלטער מיידעל. ווער קען אזא זאך פארבאהאלטען?

אבער לאזען יענעם קריכען מיט די שטיוועל אין הארץ אריין, האט זי ניט געוואלט.

איצט, אין דעם נייעם צימער, אז זי פארמאכט די טיר, איז איהר זעהר גוט, זי איז אליין מיט זיך.

און איהר לעבען איז אזוי געלאפען:

גאנץ פריה איז זי אויפגעשטאנען, אויפגערואמט דאס צימער און אוועק צו דער ארבייט. פארנאכט איז זי געקומען צוגעהן אין איהר קליין שטיבעל, זיך איבערגעטאן און אנגעהויבען רוהען. צייטונגען האט זי ניט געלעזען. זי האט זיי פיינט, ווייל צייטונגען דערצעהלען קיין איין אמת ווארט ניט און אויב מען לייענט זיי, די צייטונגען,

ווערט מען אַנגעזאַפּט מיט ליגענס, מען ווערט שווער אַזוי ווי אָנ־געפּילט מיט בליי און מען הערט אויף צו קענען טראַכטען. דערפאַר, האָט דאָס מיידעל, געלעזען ביכער, אַליין געקליבער דאָס שעהנסטע וואָס עס איז דאָ צווישען ביכער און זיי געלעזען זעהר פאַמעלעך, זיי אַליין איינגאַנצען איבערגעטראַכט און זיך צוזאַמענגעוואַקסען מיט זיי. אַ מאָל האָט געטראָפען, אַז אַ בוך איז געוואָרען אַזוי נאָהענט מיט איהר, אַזוי ווי אַ חבר. אַזאַ בוך האָט זי געלעזען און געלעזען און אַלע מאָל עפּעס נייעס אין איהם געפונען און אַלע מאָל זיך דער־פרעהט מיט דעם נייעם חבר.

דאָס מיידעל האָט אויך ליעב געהאַט אַ מאָל צו פאַרברייניגען מיט דעם קליינעם וויעג־קינד אין הויז פון איהרע, נייע באַלעבאַטים. וויעג־קינדער זיינען ביי איהר געוועזען אַזוינע שעהנע חברים ווי די אויסדערוועהלטע ביכער. זי האָט זיך געשפּיעלט מיט דעם קליי־נעם קינה, אריבערבויגענדיג זיך איבער דעם וויעגעל, אָדער עס גע־נומען אויף די הענט און מיט דעם קינד ארומגעלאָפען איבער אַלע צימערען און אַז דאָס קינד האָט צו איהר געטאָן אַ שמייכעל האָט זיך דאָס מיידעל אַזוי געפרייט און דאָס קינד געדריקט צו איחר ברוסט.

דאָס מיידעל האָט זיך אויך דערפרייט און אָפּגעפרישט, ווען זי האָט זיך אַנגעשפּאַרט אין דעם אָפענעם פענסטער און ארויס־געקוקט אויף דער גאַס, ווייל די פּאַנאָראַמע פון דער גאַס האָט איהר געהאָלפען טראַכטען.

דאָס מיידעל האָט אויף דער פּאַנאָראַמע געקוקט און איהר גע־דאַנקען זיינען געלאָפען, אַזוי ווי די טראַמוואַיען זיינען געלאָפען אַהין און אַהער, אַזוי ווי די אויטאָמאָבילען זיינען געלאָפען איינער נאָך דעם אַנדערען, אַזוי ווי די קינדער האָבען זיך געשאָטען און גע־לאָפען פון איין אָרט צו דעם אַנדערען.

זי איז געשטאַנען אין אָפענעם פענסטער און זיך איינגעהערט אין דעם געפּילדער פון דער שטאָדט. דאָס מעטאַל־קלינגענדיגע גע־

שריי פון די קינדער האט זיך געפלאכטען אין דעם הייזעריגען רעווען פון די אויטאמאבילען, און די טראמוואיען האבען אזוי ווי אריבער־געשריגען מיט זייערע שטאלענע גלעקער, דאס געקלאפעריי פון באן רעדער וואס איז אנגעלאפען פון וויטען.

דאס שמאלע פענסטער פון איהר שטיבעל איז געוועזען אבען קעגען דער מעריב זייט פון הימעל. און דורך א שניט פון צווישען צוויי הויכע הייזער האט דאס מיידעל געזעהן א פאס פון דעם האָ־ריזאנט.

אין דעם וויטען האריזאנט האט זי געזעהען הויכע פיער־עקע־כיגע טורעמס מיט קליינע פענסטערלאך און קיילעכיגע קופאלען מיט שפיצען.

און איבער די פלאטשיגע איינטאניגע דעכער און איבער דער שטאדט זיינען געפלויגען ווייסע טויבען.

צעווארפענע בינטלאך מיט ווייסע טויבען זיינען געפלויגען אין דער הויך, זיך אנגעשלאגען איינער אין דעם אנדערען, פארפלויגען וויט, וויט ביז צו דעם הימעל און געווארען אזוי ווי קליינע פינטא־לעך און באלד זיך אומגעקעהרט און זיך אראפגעשאטען אויף די דע־כער אזוי ווי איינער ווָאלט מיט א האנד געווארפען שטיקער שנעע.

און א קעגען אויף א דאך שטעהט א בחור מיט א לאנגען שטע־קען אין זיינע הענט, פיהרט מיט דעם שטעקען אראפ און ארויף און טרייבט די טויבען, אז זיי זאלען ווייטער ערגעץ אוועקפליהען, אז זיי זאלען זיך גוט דורכפליהען און אויסליפטערען זייערע פליגלען איידער די זון געהט אונטער.)

דאס פנים פון דעם בחור איז אינגאנצען רויט פארפלאמט און ווען ער הויבט אויף זיין האנט מיט דעם שטעקען, צעפליהען זיך די טויבען.

פארוואס טרייבט ער די ווייסע טויבען אוועק פון דאך ?

ווייסע טויבען וואס ברייננגט איהר פון די ווייטע הויכען ?

ווייסע טויבען, איהר האט פליגלען, פארוואס, פליהט איהר ניט אוועק ?

נארישע, ווייסע טויבען קומען צופליהען צוריק פון אזוינע ווייטע הויכען און שיטען זיך אראפ אזוי ווי שטיקער שנעע, אויף די פלאכע איינטאניגע דעכער.

עס איז זומער פארנאכט. די זון האלט שוין ביי דעם פוס פון דעם אויסגעבויגענעם גרויסען בארג, דעם הימעל, וואס היינגט איבער דער שטאדט, איבער די פלאכע דעכער.

די ווייסע טויבען פליהען אין דער הויך און אין זייערע ווייסע פליגלען שלאגט זיך אפ דאס רויטקייט פון דער זון.

ברייננגען די ווייסע טויבען פון די ווייטע הויכען שטראהלען פון דער זון אויף זייערע פליגלען. שטעלען זיך אוים ארום די זוימען פון דעם דאך, טרייסלען אראפ דעם שטראהלען שטויב פון זייערע פליגלען. פאלען שטראהלען אויף דער גאס אראפ. כאפען קינדער די שטראהלען פון דער פארגעהענדער זון און לויפען ארום איבער דער גאס און שרייען מיט זייערע מעטאלענע, קלינגענדע קולות.

די פרייד פון דער גאס הויבט זיך אויף צו די ווייסע טויבען און זיי פליהען אוועק מיט דער פרייד אין די ווייטע הויכען.

איצט ווייסט שוין דאס מיידעל, פארוואס די ווייסע טויבען פליהען אוועק און קומען צוריק אראפ פון די ווייטע הויכען.

דאס מיידעל לויפט אריין צו דער באלעבאסטע אין הויז טוט א כאפ ארויס דאס קינד פון דער וויעג און טראגט עס אוועק צו דעם אפענעם פענסטער, האלט דאס קינד א קעגען דעם הויכען בלאהען הימעל. אז עס פליהען פארביי אין דער הויך די ווייסע טויבען, עפענט דאס קינד זיינע אויגען אזוי גרויס ווי עס קען נאר, און רייסט נאך די אויגען, נאך דעם בינט ווייסע טויבען. פארפליהען די טויבען ווייט, הויבט דאס קינד אן צו וויינען. קומען זיי, די ווייסע טויבען, צעפליהען צוריק און אין די אויגען פון דעם קינד

בלייבען שטעהען די טרערען, אזוי ווי טראפּענס טוי אויף גראז, און דאָס קינד הויבט זיך אָן צו פרעהען.

ב.

איינמאָל, עס האָט געמוזט זיין זעהר שפּעט ביינאכט, ווייל די גאַנצע שטאָדט איז שוין געווען אזוי שטיל, האָט זיך דאָס מיידעל אויפגעכאפּט פון איהר לייכטען שלאָף און דערהערט אז דאָס קליינע קינד, פון איהרע באלעבאָטים, וויינט.

דאָס קינד, האָט געוויינט מיט אזוי פיעל ביטערקייט, אז זי האָט ניט געקענט איינליגען אויף איהר בעט. איז זי אראָפּ פון בעט גע־כאפּט אויף זיך א לייכטען הויז־מאַנטעל און אריין אין דעם צימער וואו דאָס קינד איז געלעגען.

אין א גרויסען ברייטען בעט זיינען געלעגען פאָטער און מוטער און שווער געשלאָפען. זייערע נשמות האָבען געמוזט זיין זעהר אין ווייטע הויכען, האָבען זיי ניט געקענט פארנעמען דאָס געוויין פון זייער קינד און עס קאָן זיין אז דאָס האָט געהאט צו טאָן מיט דעם, וואָס זיי זיינען ביידע געוועזען טויב שטומע.

דאָס מיידעל איז צוגעגאנגען צו דעם וויגעל, וואו דאָס קינד איז געלעגען אויפגעדעקט און געבריקעט מיט די הענט און פיס־לאך און געהויבען און געדרעהט מיט זיין גאנצען קליינעם וועזען און ביטער געוויינט.

זי האָט גענומען דאָס קינד אויף די הענט. געטוליעט צו זיך און מיט איהם אָנגעהויבען ארומצוגעהען איבער דעם הויז.

דאָס קינד האָט אביסעל געשוויגען, געגאָרעט זיין קליינעם קאָפּ צו דער מיידעל'ס ברוסט. און באלד ווייטער אָנגעהויבען צו וויינען.

דאָס מיידעל האָט אריינגעלעגט א פינגער אין קינד'ס מויל. דערפיהלט א ווארימקייט פון דעם וואָס דאָס קינד האָט מיט זיינע נאקעטע, ווייכע יאסלעס געביסען איהר פינגער.

דאָס קינד האָט אָוועקגעכאפּט זיין מויל פון דער מיידעל'ס פינ־

גער און איצט ערשט אנגעהויבען צו וויינען, אז עס האט זיך גע־שפאלטען דעם מיידעל'ס הארץ.

וואס טוט מען ?

וועקען די מאמען.

זי קען זי ניט וועקען, איינמאל, דערפאר וואס די מאמע איז א טויב שטומע וועט זי סיי ווי ניט הערען ; צווייטענס, דערפאר וואס די מאמע מיט דעם פאטער שלאפען אין איין בעט.

דאס מיידעל האט אויפגעקנעפעלט דאס נאכט העמד ארויס־גענומען א ברוסט און עס ארייגעלעגט צו דעם קינד אין מויל אריין.

דאס קינד האט געביסען מיט זיינע ווייכע יאסלעם די דאזיגע ברוסט, אפגעלאזט זי, געוויינט און ווייטער מיט זיין קאפ זיך גע־נארעט און אנגעכאפט די ברוסט מיט זיינע ליפען און אנגעהויבען צו זויגען.

דאס מיידעל האט דערפיהלט אז דאס גאנצע הארץ איהרס געהט ארויס פון דער ברוסט אין קינדס מויל אריין. האט זי ניט געקענט ניט זיצען, ניט שטעהען איז זי אזוי ארומגעגאנגען מיט דעם קינד אין איהרע ארעמס.

ביז דאס קינד איז איינגעשלאפען געווארען און אפגעלאזט די ברוסט.

דאס מיידעל האט דאס קינד אוועקגעלעגט, זעהר מוטערליך און פאמעליך, צוריק אין וויגעל און איז אוועק צו זיך אין צימער זיך אויך ארייגעלעגט אין בעט אריין, געפיהלט אז איהר פנים פלאמט, זיך אליין פאר זיך פארשעהמט און ניט געקענט איינשלאפען.

אז זי האט שוין געהאלטען אויף דער שוועל פון שלאף האט זיך דאס קינד ווייטער אויפגעכאפט מיט א געוויין.

איצט איז דאס געוועזען עפעס א מאדנער געוויין.

דאס מיידעל האט זיך דערשראקען, איז אראפ פון בעט, אריינ־געלאפען צו דעם קינד. דאס קינד האט זיך געווארפען אהין און

אהער אין זיין וויעגעל, אזוי שטארק אז דאס וויגעל האט זיך גע־שאקעלט.

דאס מיידעל האט אנגעצינדען דעם גאז לאמפ.

די פליצלעכע שיין פון דעם לאמפ האט געטאן א ברען אין די אויגען פון טאטע מאמע. זיי האבען זיך ביידע אויפגעכאפט מיט גרויסע שטארע אויגען.

דאס מיידעל האט דער מוטער אנגעוויזען, אז דאס קינד וויינט און אליין איז זי א פארשעהמטע אוועק אין איהר צימער.

דאס קינד האט געוויינט מיט א הילצערנעם, הייזעריגען יאמער און ניט אויפגעהערט, אזוי ווי שלאנגען וואלטען דאס קינד געביסען.

די שטימע מוטער האט ניט געוואוסט וואס צו טאן. זי האט ארויסגערופען דאס מיידעל, געמאכט מיט די הענד און געפלאכטען מיט איהרע פינגער און דאס קינד האט אזוי געשניטען מיט זיין געוויין.

מען האט אויפגעוועקט שכנים. געלאפען נאך א דאקטאר. אנ־געצונדען אין אלע צימערען די גאז־לאמפען.

דער דאקטאר איז געקומען נאך א לאנגען פיינליכעןווארטען מיט פארשלאפענע קליינע אויגען, באטראכט דאס קינד ארומגע־טאפט זיינע אלע גלידער. דאס קינד האט שוין נאר שטיל גע־קרעכצט, פון צייט צו צייט נאר אויפגעציטערט און געטאן א קוויטש.

צו דער מיידעל האט דער דאקטאר געזאגט:

— עס זעהט אויס אז די שטומע מוטער האט דאס קינד מיט עפעס פאר'סם'ט, און עס איז שוין פארפאלען.

דאס מיידעל האט געטאן א הויב איהרע הענט זיך אנגעכאפט ביי די האר און איז אוועק אין דעם קליינעם שטיבעל. געעפענט דאס פענסטער, א בליץ געטאן אויף דער שטילער פינסטערער נאכט, דערזעהן ערגעץ ווייט אין פינסטערען האריזאנט ווי א ליכט האט אויף א טורעם געצאנקט.

א בויג געטאָן איהר קאָפּ אין אָפענעם פענסטער.
ווייסע טויבען פליהען אין די ווייטע הויכען, שווינדלען אין די אויגען.

עס האָט זיך דערהערט א קוויטש. נאָכדעם האָט עפּעס א שטומ־פיגע, שווערע זאַך זיך אָפּגעשלאָגען אין דער שטיינערנער גאַס.

מאַכט ניט קיין רויש

נאכדעם, ווי דאס מיידעל האט זיך ארויסגעפלאנטערט פון דער נעץ, פון טראמוואיען און סאבוויי־באהנען, אין וועלכע זי האט זיך אומבאוואוסט אליין פארדרעהט, איז זי א צוטומעלטע ארויס פון דער אונטערערדיגער סטאנציע, דערשמעקט די קיהלע, ביינאכטיגע לופט, זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען ; ניט געוואוסט אין דער מינוט, מיט וועלכער זייט פון גאס זי באדארף געהן א היים.

און אזוי, ווי זי איז אזוי געשטאנען, איז אומבאמערקטערהייט, נעבען איהר אויסגעוואקסען א יונגערמאן, פיין באקליידעט און מיט א שטעקען אין זיין האנד.

דער ראזיגער שווארץ־פאלירטער שטעקען אין די הענד פון דעם אומבאקאנטען יונגערמאן, ,איז דער מיידעל שטארק געפעלען.

זי האט זיך גאר ניט בערשראקען און אפילו ניט געזאגט עפעס אנטקעגען דעם, ווען דער יונגערמאן האט אנגעבאטען, אז ער וויל זי אפפיהרען א היים.

פארקערט, זי האט איהם דערצעהלט, ווי אזוי זי קומט אהער אזוי שפעט אין אוועגד, און אויך געזאגט, וואו זי וואהנט מיט איהר פאטער און מוטער. איהם גוט אנגעקוקט, און אזוי פיעל, וואס זי האט נאר געקענט זעהן אין דער דונקעלקייט פון דער שפעטער נאכט, האט זיך איהר אויסגעוויזען, אז דער יונגערמאן איז א גוטער און אויך פון אן איידעלער פאמיליע.

זי איז אליין ניט געווען אזוי פיעל געלערנט, אבער זי האט פארמאגט איהרע אייגענע צייכענס, מיט וועלכע צו דערקענען א מענשען. און צו זיין זיכער ביי זיך, האט זי צו דעם יונגענמאן א זאג געטהאן אזוי פון דער זייט :

— איך וואָהן אַזוי ווייט פון דאַנען. עס וועט פאַר אייך זיין שווער מיך אָפּצופיהרען און נאָכדעם אַליין צוריק געהן.

דער יונגערמאַן מיט דעם שוואַרץ־פּאַלירטען שטעקען האָט אַ שמייכעל געטהאָן, דאָס מיידעל אַנגענומען ביי דער האַנד און גע־זאָגט :

— איך וועל אייך אָפּפיהרען אַ היים. צוריק וועט איהר מיך אונטערפיהרען, און נאָכדעם וועל איך אייך ווייטער באַלייטען אַ היים, און אַזוי ווייטער, ביז —

דאָס מיידעל האָט זיך דערפון געזונט צולאַכט און זיך נעהנטער צוגעטוליעט צו איהם, דערפיהלט, אַז דער יונגערמאַן האַלט זי שטאַרק אַרום איהר לינקען אָרם.

— אַזוי וויל איך ניט — האָט זי געזאָגט און אַרויסגעשלעפּט איהר אָרים פון זיין האַנד, און מיט דער קליינער, ווייכער, האַנד איהרער אַרומגענומען זיין אָרים — נאָר אָט אַזוי.

זיי האָבען זיך באַלד אַריינגעדרעהט, ביי דעם ראָג, אין אַ שמאָ־לער גאַס, וועלכע איז געווען ניט זעהר שטאַרק באַלויכטען, און פון ביידע זייטען זיינען געלאָפען אין גלייכע שורות ביימער מיט שעהנע, רונדע, באַצווייגטע קעפּ.

די נידריגע, שטיינערנע הייזער, פון דעם פּאַסאַז, וואָס אַ פּאַר־שטאַדט בויט, כמעט איינע גלייך צו דער אַנדערער, זיינען געוועזען פינסטער און געהיימניספול. אמוועניגסטען האָט זיך דער מיידעל אַזוי אויסגעוויזען, אַז אָט ביי דעם בלינדען פענסטער שטעהט אַ מענש און קוקט זיי נאָך, און אָט דאָרט, ביי יענער טיר, שטעהען צוויי און רעדען, אין דער שטיל, וועגען זיי.

זי האָט זיך אויסגעדרעהט און געקוקט אַרונטער, און צוריק־געכאַפּט איהר קאָפּ און געפּרופט זיך צו באַהאַלטען אין דעם שאָ־טען פון איהר באַגלייטער.

— וואָס האָט איהר אַזוי מורא ? — האָט דער יונגערמאַן זי שוין אַרומגענומען מיט איין האַנד אַרום איהר פּלייצע און דערפיהלט

די ווייכקייט פון דער מיידעל'ס ביינער, און אויך די ווארימקייט, וואס איז פון דער מיידעל'ס פלייצע אין זיין האנד אריינגעשוואומען.

— איהר זאלט מיט מיר זיין אזוי זיכער, אזוי ווי ביי זיך אין דער היים — האט ער געזאגט און געצערטעלט דאס מיידעל מיט דעם בליק פון זיינע אנגעצונדענע אויגען.

אין דער דונקעלהייט פון דער טיפער נאכט האט דאס מיידעל אויסגעוויזען ווי אן אויסגעגאסענע פון בראנז. איהר פנים איז געװעזען אביסעל באהאלטען אין א הוט, פון דער פארעם פון א קייל־עכדיגען קוישעל. און איהרע אויגען האבען פון אונטער דעם דאזיגען הוט ארויסגעקוקט, ווי צוויי גליהענדיגע קוילען, און פון איהר קליינעם מויל האבען געשיינט ווייסע קליינע צייהן.

זי איז געוועזען פון דעם מין פרויען, קליינע מיט רונדע, ווייכע גליעדער.

דער יונגערמאן, האט זיי, דעם דאזיגען מין פרויען, נאך ווינ־ציג געקענט צווישען זיינע באקאנטע האט ער עפעס אלע מאל נאר באגעגענט הויכע און שלאנקע, אדער מיטעלוואוקסיגע און פעטע. איצט האט איהם דער צופאל געבראכט אזוינע, פון וועלכער ער האט תמיד פאנטאזירט.

דערווייל זיינען זיי אזוי געגאנגען איינגעפלאכטען איינס אין דאס אנדערע, אפשלאגענדיג אין דער שטומער גאס דעם הילך פון זייערע טריט.

— איך וויל אראפנעהמען די שיך פון מיינע פיס — האט דער יונגערמאן האלב געפרעגט און האלב ווי באפוילען — און איהר נעהמט אראפ אייער הוט.

ער האט זיך באלד אפגעשטעלט, זיך איינגעבויגען און אראפ־געצויגען זיינע שיך.

— וועלען מיינע טריט אזוי ניט קלאפען אין דער נאכט — האט ער שטיל געשמייכעלט. זי האט גאר ניט געזאגט, נאר אויפ־געהויבען איהרע קליינע הענד און אראפגענומען דעם הוט.

— אַט אַזוי — האָט זיך דער יונגערמאַן געפרעהט — איך וויל זעהן אייערע האָר, הא, שווארצער פון סמאָלע זיינען אייערע האָר.

דאָס מיידעל האָט זיך שטאַרק צעלאַכט:

— מיינע האָר זיינען גאָר בלאָנד.

— בלאָנד, זאָגט איהר, נאָ דאָס איז א וויץ אויף מיין חשבון. און אויב איך וועל אייך זאָגען, אז איך האָב פיינט בלאָנדע האָר, זאָלט איהר דאָס ניט נעהמען אויף אייער חשבון.

— מיר האָבען זיך נאָר באַדונגען, אז איהר זאָלט מיך אָפּפיה־רען א היים — האָט דאָס מיידעל געענטפערט, אויסדרעהענדיג זיך מיט איהר פנים צו איהם — אָבער...

ער האָט מיט איין האַנד זי פעסט ארומגענומען און צוגעצויגען צו זיך, און מיט דער אַנדערער האַנד האָט ער זיינע פינגער צוגע־לעגט צו דער מיידעל׳ס מויל און זי ניט געלאָזט מעהר ריידען.

דאָס מיידעל האָט איהם מיט די קליינע ציין א ליכטען ביס געטאָן אין זיינע פינגער. ער האָט דערפיהלט אז א ווארימקייט לויפט דורך זיינע פינגער.

דערפאַר בויגט ער זיך און בייסט זיך אריין אין דער מיידעל׳ס האָר. ווערט פאַרשעמט, זיין פנים פלאַמט און בריהט.

דאָס אָבער, וואָס דאָס מיידעל פאַרבאַהאַלט זיך אַזוי טיף אין איהם, גיט דעם יונגענמאַן נאָך מעהר קוראַזש, און ער קושט זי אין די אויגען, מיט זיינע גראָבע ליפּען גראָבט ער זיך אריין אין איהרע אויגען.

דערנאָכדעם זיינען זיי אַזוי געגאַנגען ביידע א שטיק וועג. עס האָבען זיך געצויגען לאַנגע גאַסען, שטומע און געהיימניספולע. זיי זיינען ביידע געוועזען אַזוי שטיל און ער האָט געטראָגען זיינע שיך, פאַרוואָרפען איבער זיין שטעקען, אויף איינעם פון זיינע אַקסלען. דעם מיידעלס הוט האָט געהאַנגען אויף דעם שפּיץ פון שטעקען. דאָס האָט געמאַכט דעם יונגענמאַן צוויי מאָל אַזוי הויך, ווי דאָס מיידעל, וועלכע האָט אַזוי ווי געהאַנגען אויף זיין אָרים.

פון צייט צו צייט האט זיך א פויגעל ערגעץ אויף א בוים דער־שראָקען און איבערגעפלויגען אויף אן אנדער בוים.

זיי זיינען אנגעקומען צו אן אפענעם, קליינעם פעלד.

— אט באלד איז מיין היים — האט דאס מיידעל שטילער־הייט געזאגט.

דער יונגערמאן האט דערפיהלט, אזוי ווי עפעס א שווערע זאך איז מיט א רים אראפגעפאלען ביי איהם אין הארץ.

— איך וועל אויך אראפנעהמען מיינע שיך — האט דאס מיידעל געזאגט זעהר שטיל. — איך וויל זיך אריינכאפען צו אונז אין הויז, אז קיינער זאל ניט הערען.

זי האט זיך פאוואלינקע ארויסגעריסען פון זיינע הענד, און נאכדעם, וואס זי האט זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען, איז זי אוועק פון וועג צו דעם ליידיגען פעלד.

ער איז געבליבען שטעהן א צעמישטער, אזוי, אין זיין גאנצער לענג, מיט דעם שטעקען פארוואָרפען איבער זיין אקסעל. פון אנ־פאנג האט זיך איהם געדאכט, אז זי איז אנטלאָפען פון איהם. ער האט זיך פארשעמט און געפיהלט, ווי עס ציטערט אין איהם זיין בלוט.

אבער אז ער האט זיך דערמאָנט אין איהר הוט אויף זיין שטעקען און אויך דאס, וואס זי האט זיך אויף דעם ליידיגען פעלד אוועקגעזעצט, האט ער זיך נאך א מאל געפונען און איז אין דער גיך צו איהר צוגעגאנגען.

דאס פעלד איז באוואקסען מיט ווילדע גראז.

די גראזען זיינען פייכט פון דעם ביינאכטיגען טוי.

זיינע פיס האבען זיך געקיהלט אין טויאיגען גראז. ער האט געפיהלט, ווי זיינע ביינער ציהען אין זיך אריין דעם זאפט פון די דאזיגע גראזען. ער איז צוגעשפרונגען צו דעם ארט, וואו דאס מיי־דעל איז געזעסען אויף א שטיין.

דער שארף צווישען די הויכע, ווילדע גראזען און הער קלאנג,

וואס זיין שפרונג האט אפגעשלאגען פון דער ערד ארויס, האבען דאס מיידעל דערשראקען.

זי האט מיט איהר קליינער האנד איהם געוויזען א צייכען, אז ער זאל זיך אוועקזעצען און אויף די דאזיגע האנד צו איהר מויל צוגעטראגען און געמורמעלט, אז ער זאל ניט מאכען קיין רויש.

ער האט זיך אוועקגעזעצט אויף דער ערד. זי האט צו איהם אויסגעשטרעקט איין פוס. ער נעהמט איהם אין זיינע הענד, גלעט דעם קליינעם שוך. די לעדער איז אזוי צארט און ווייך. און די ווארימקייט פון דער מיידעלס ביינער שפריצט דורך דער ווייכער לעדער, פון דעם קליינעם שוך. זיינע הענד הויבען אן ציטערען. ער קושט איהר קליינעם שוך און פיהלט, ווי דער שארפער ריח פון לעדער קריכט איהם אין האלז אריין.

זי הויבט אויף איהר קליינע האנד, ווייזט איהם א צייכען מיט א פינגער.

ער קנעפעלט אויף דעם שיך, שלעפט איהם אראפ, און גלעט זיינע באקען אוים מיט דעם ווארימען זאק.

נאכדעם, אז ער האט אויסגעטהאן איהר אנדערען שוה, איז דאס מיידעל אויפגעשטאנען פון שטיין און אנגעהויבען צו געהן, שארכענדיג אין די טיפע גראזען.

ער געהט נאך הארט פון אונטען, הויבט זיינע הענד, וויל זי א כאפ טהאן. און זי, אזוי ווי זי וואלט דאס געוואוסט, שטעלט זיך ניט אפ און געהט אזוי, אז ער זאל זי ניט קענען אנכאפען.

און אז זיי זיינען נאכדעם צוגעקומען צו דער הויז, וואו דאס מיידעל האט געוואהנט מיט איהרע עלטערען, האט זי זיך אומגעקעהרט צו איהם און אויסגעשטרעקט איהר האנד.

ער האט גענומען די דאזיגע קליינע האנד, זי זעהר שטארק און צארט געדריקט.

זי האט געזאגט אזוי:

— פאר היינט איז גענוג. אויב איהר וועט קומען מארגען,

וועלען מיר זעהן. איצט בעט איך אייך, געהט אוועק און מאכט ניט
קיין רויש...

דער פּאַראַליזירטער

אין דער ערשטער אָפּטיילונג, אין דעם מזרח ווינקעל פון דעם שפּיטאָל פאר פאראליזירטע אינוואלידען, איז געלעגען אן אלטער מאן, איינער אליין אין א קליינעם צימער.

ער איז געוועזען פאראליזירט אויף אלע זיינע גלידער, ניט געקענט ריידען, מיט זיינע קליינע, בלאָהע אויגען האָט ער געקוקט אזוי ווייט ארום זיך וויפיעל עס איז פאר איהם געוועזען מעגליך צו קוקען, ווייל ער האָט מיט זיין קאָפּ ניט געקאָנט דרעהען, ניט אהין און ניט אהער. דערפאר האָט ער אָבער וואונדערבאר גע־הערט.

און כאָטש זיין מח, הארץ, לונגען און זייןמאָגען, זיינען ניט געוועזען נאָרמאל, פונדעסטוועגען האָבען זיי, צו דער באוואונדע־רונג פון די דאָקטוירים, פארט זיך באוואויגען און געטאָן זייער פון אויביג אָן באַשטימטע ארבייט.

אויף דעם ווייסען קליינעם בעט איז דער אלטער געלעגען ווי א לאנגער, ביינערדיגער שוין פון לאנג טויטער מענש, איינגעדעקט מיט א ווייסער קאָלדרע, טאָג אזוי ווי נאכט.

מען איז ניט געקומען איהם באזוכען, אזוי ווי אנדערע קראנ־קע, מען האָט צו איהם ניט געשריבען קיין בריעף.

אָט אזוי איז ער איינער אליין געלעגען. האָט ער זיינע בלאָהע אויגען געהאלטען צוגעמאכט, איז ער דאמאלט געשלאָפען, האָט ער זיינע בלאָהע אויגען געהאלטען אָפען, האָט דאס געהייסען, אז ער שלאָפט ניט.

די „שוועסטער" וואָס האָט צו דעם דאָזיגען אלטען מאן זיך אָפּגעגעבען, האָט איהם אויך געגעבען עסען, געהאָדעוועט און אָנ־

געטרינקען מיט וואַסער עטליכע מאָל אין טאָג. וואַסער האָט זי איהם געגעבען טרינקען דורך אַנאויסגעבויגענעם גלעזערנעם רערעל.

די „שוועסטער" האָט איהם זעהר ליב געהאַט און ארויסגע־וויזען איהר מוטערליכקייט מיט דעם וואָס זי האָט ווען עס איז ניט, איהם געטאָן א קניפּ אין דער געלער הויט פון זיין פאַרטריקענט און באַוואַקסען, מיט גרויהע האָר פּנים.

דער אַלטער מאַן האָט נאָר אַלעמאָל געוואָלט, אַז די „שוועס־טער" זאָל שטעהען ביי דער לינקער זייט פון זיין בעט, צי דער־פאַר, וואָס עס איז ביי איהם געוועזען אַזאַ קאַפּריז, צי דערפאַר, וואָס ער האָט אפשר זי בעסער געקאָנט זעהען.

טאָמער האָט די „שוועסטער" פאַרגעסען און זיך אוועקגע־שטעלט ביי דער רעכטער זייט פון זיין בעט און איהם אָנגעהויבען צו האָדעווען, האָט ער דערפאַר ניט געוואָלט עפענען זיין מויל. די „שוועסטער" האָט געהאַלטען דעם לעפעל מיט געקעכץ ביי זיין מויל און ער האָט ניט געוואָלט עפענען דאָס מויל. פלעג זיך שוין די „שוועסטער" דערמאַנען, זיך אויסבויגען און זיך טאָן א צעלאָך און איבערגעהן אויף דער לינקער זייט פון בעט.

דער אַלטער האָט דעמאָלט געטאָן א פינטעל מיט זיינע בלאָהע אויגען און אויפגעעפענט זיין מויל מיט די נאַקעטע יאַסלעס און געוואַרט אַז די „שוועסטער" זאָל אהין אריינגיסען דעם לעפעל גע־קעכץ.

די טעג, וואָכען און יאָרען זיינען געשטאַנען אַזוי ווי פּאַראַ־ליזירטע, אַזוי האָט זיך דעם אַלטען געדאַכט, און זיך גאָר ניט גע־רירט פון אָרט. ווייל, וואָס איז איהם געוועזען דער ליכטיגער טאָג אָדער די בלינדע נאַכט?

די גרענעצען פון זומער און ווינטער האָט ער אָפּגעטיילט מיט זיין געהער, דאָס הייסט: אַז ער האָט געהערט אַז די פויגעל זינגען האָט ער געוואוסט אַז עס איז זומער אוןאַז ער האָט געהערט, אַז

די פויגעל האָבן שוין ניט געזונגען, האָט ער געוואוסט אז עס מוז שוין זיין ווינטער.

ווי געזאָגט, איז זיין געהער געוועזן וואונדערבאר. צי ער האָט געהערט דונערן, אָדער דעם ווינד בלאָזן, אָדער דעם רעגן פּאַטשען אין די שויבן, אָדער דאָס געזאַנג פון אלערליי פויגעל, אָדער דאָס פייפן פון א ווייטן באַן, האָט עס דעם אלטן פּאַראַליזירטן, ניט אזוי באַנעמען ווי עס פלעג איהם א נעם טאָן, ווען ער האָט גאַנץ פרי דערהערט די טריט פון דער „שוועסטער“, איבער דעם קאָרידאָר פון שפּיטאָל.

וואָרים באַלד האָט ער געוואוסט, וועט זיך אַנהויבן דאָס שפּיל, פון איבערבעטן דאָס בעט, אַנציהען לייַלעכער און ציכן. און זי וועט איהם אַנטאָן א נייעם שלאָף ראָק. די „שוועסטער“ האָט דאָס געטאָן אזוי גיך, איהם געקייקעלט אהין און אהער, אז עס איז ביי איהם געוועזן א שפּיל.

איינמאָל, נאָכדעם, ווי עס האָט דער רעגן א גאַנצע נאַכט ווי מיט בייטשן געקלאַפּט אין די פענסטער און אין דער פרי האָבן די פויגלען אַנגעהויבן צו זינגען, איז די שוועסטער געקומען צו שפּרינגען מיט איהרע טריט, אזוי ווי א פויגעל, און דעם אלטן פּאַראַליזירטן, מיט דער הילף פון נאָך א „שוועסטער“, אריינגעוויקעלט אין א נעץ און איהם אריינגעטראָגן אין באָדצימער.

מיט דעם נעץ איהם אריינגעלעגט אין דער וואַנע מיט וואַרעם וואַסער.

ער איז געלעגן, דער אלטער ביינערדיגער מענש, אומבאַוועגליך און זיך איינגעהערט צו דעם רויש פון וואסער וואָס האָט זיך געגאָסן פון די קראַנטען.

די „שוועסטער“ האָבן געוואַרט ביז די געלע הויט פון דעם ביינערדיגען מענש, האָט זיך אביסעל איינגעווייקט. דערנאָכדעם האָבן זיי איהם מיט זייף און מיט א שוואָם גוט אויסגעוואַשען,

אראָפּגערייניגט פון דער געלער הויט פּאָרדאָרטע אָנגעוואַקסענע שטיקער. איהם ארויסגעהויבען מיט הער נעץ פון וואסער, געוואַרט ביז דאָס וואסער איז אָפּגערינען, אריבערגעוואָרפען אויף איהם א ליילעך און איהם אוועקגעטראָגען אין זיין צימער.

דער אַלטער האָט זיך דערפיהלט אזוי ווי א נייער, זיך גע־וואָלט איבערדרעהען אויף א זייט און ניט געקאָנט, צוביסלאַך האָ־בען זיך זיינע אויגען פּאַרמאַכט און ער איז איינגעשלאָפען. פאַר־שלאָפען דעם מיטאָג ווייל די „שוועסטער" האָט איהם ניט גע־וואָלט אויפוועקען.

אין אָוונט האָט ער אויפגעמאַכט זיינע אויגען און דערהערט נייע אומבאַקאַנטע טריט נעבען זיין בעט.

אָט הערט ער טריט ביי דער רעכטער זייט פון זיין בעט און אָט הערט ער טריט ביי דער לינקער זייט פון זיין בעט.

און אין האַלז וואַרגט. ער וויל א טרינק וואסער. פאַר וואָס ברענגט מען ניט קיין וואסער. מען דרעהט זיך אַרום זיין בעט און מען וויל איהם ניט געבען א טרונק וואסער.

דער אַלטער טוט א לאָז ארויס א רעווע פון זיין האַלז, עפענט דאָס מויל מיט די נאַקעטע יאַסלעס, בלייבט ליגען אזוי מיט דעם אָפענעם מויל.

דער מאַן וואָס היט די קראַנקע א גאַנצע נאַכט, האָט דער־הערט דעם מאָדנעם רעווע פון דעם אַלטען. איז ער אריין אין יענעם צימער. דערזעהען אז דער אַלטער ליגט עפּעס אזוי ווי אַן אַנדע־רער. אין דער גיך געבראַכט וואסער, געמורמעלט אין דער שטיל „גאָט, האָב איינזעהעניש" אריינגעשטעקט דאָס גלייזערנע רעריל אין דעם אָפענעם מויל פון דעם אַלטען.

דער אַלטער האָט ניט געטרונקען דאָס וואסער.

איז דער מאַן אוועק און געבראַכט דעם נאַכט דאָקטאָר און די נאַכט „שוועסטער".

דער דאָקטאָר האָט געטאָן א מאַך מיט דער האַנט, געהייסען

אוועקשטעלען די שפּאניר וועגטלעך און אנגעזאגט דעם נאכט הי־טער, אז ער זאָל היטען דאָס דאָזיגע צימער.

באלד האָט זיך עס אנגעהויבען.

דער ביינערדיגער מענש האָט געוואָלט ארויסשפּרינגען פון בעט. ער האָט געוואָרפען מיט זיינע פיס אין דער הויך. און זיך אַלע מאָל אויפגעהויבען און צוריק אוועקגעוואָרפען זיך אין בעט.

אין האלז האָט איהם געוואָרגען. ער האָט געשריגען און גע־רעוועט, פאר וואָס מען גיט איהם ניט א טרונק וואסער.

דערנאָכדעם האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אז מען האָט איהם געבראכט צו א גרויסען טייך און אָט באלד וועט מען איהם א ווארף טאָן אין וואסער אריין, מען בינדט שוין אָן שווערע שטיינער צו זיין קאָפּ און פיס.

ער האָט זיך געטאָן א ריס אויס פון זייערע הענט און וואָס ער האָט ווייטער געטאָן האָט ער שוין ניט געוואוסט.

נאָר דער ביינערדיגער מענש האָט זיך געוואָרפען אין בעט, ארויף און אראָפּ, זיינע קולות האָבען אנגעהויבען צו ווערען וואָס מאָל שטילער, שטילער.

דער נאכט היטער האָט אַלע מאָל אריינגעקוקט דורך דער אָפענער טיר און געמורמעלט: „גאָט, האָב איינזעהעניש!“